ROLL

112480 **eylül - ekim** 2001/09
2 000 000 TL

björk

ROLL 57

jimi hendrix

- saraybosna günlüğü
- sokak çocuğu ali
  körolası çöpçüler aşkımı süpürmüşler
- giovanni scognamillo'yla 10 şarkı
- dylan'dan yeni albüm

BURHAN ÖÇAL • NITIN SAWHNEY • KAZIM KOYUNCU • ECE ÜLKER • BALKAN MESSENGERS

irsi ada

Kırmızı futbol topu
Bahçede tekmeleyip duracağın
kırmızı bir futbol topu değilim
Yok, kırmızı bir yılbaşı ağacı topuyum ben
Ve hemen de kırılıveririm
Ben hayvan filan değilim
Sana öyle olsam da
Ben timsah değilim
Dublin hayvanat bahçesindeki gibi
Boyu ve eni kadar bir kafeste yaşıyor
Gelen geçenin baktığı bir penceresi var
Canını sıkmak için bozukluklar fırlatılınca
İstese de hareket edemiyor
Ben hayvanat bahçesinde bir hayvan değilim
Ben senin şamar oğlanın değilim
Bana canının çektiği gibi davranamazsın
Ben hayvanat bahçesinde bir hayvan değilim
Tenim senin futbol topun değil
Kafam senin futbol topun değil
Bedenim senin futbol topun değil
Rahmim senin futbol topun değil
Kalbim senin futbol topun değil
Ben hayvanat bahçesinde bir hayvan değilim
Bu hayvan doğrulacak ve yiyecek seni
Ben hayvanat bahçesinde bir hayvan değilim
Bir sıçrayışta seni yutmaktır niyetim

Baba, Ben İyiyim
Bir Dublin kasabasında doğdum
Çok şey olup bitmezdi
Kızların tek umutlarının
İşerken kavanozu isabet ettiren bir adam olmadığı bir yerdi
Çok erken yaşta duydum ilk gitarımı
Gayem büyük bir yıldız olmaktı
Zavallı kaygılı babama söyledim
Dedim ki artık okula gitmeyeceğim
Cool olmak, sıkı görünmek istiyorum
Arkaya taralı saçlarım, siyah deri botlarımla
Dimdik göğüslerimle ayakta durmak istiyorum
Makyajım tamam olduğunda ateşli görünmek
Işıkların altında nasıl da seksiyim
Gördüğüm her adamı düzmek ister gibi
Bu gece eve gel yavrum
Güzel olacaksın, iyi edeceğim seni

Londra'ya gidiyorum
Koskoca bir planım var
Bir rock'n'roll grubunda şarkı söyleyeceğim
Elimden gelen her şeyi değiştireceğim

Seni hayal kırıklığına uğrattığım için üzgünüm
Evlenmek için doğmamışım ben
Şarkı söyleyerek kazanacağım kendi hayatımı
Şarkı söyleyen güçlü bağımsız pagan bir kadın

Gerçekten cool, gerçekten iyi hissediyorum
Kazınmış saçlarım ve baldırıma kadar uzanan
çizmelerimle
Dimdik gururumla duruyorum ayakta
Ateşliyim makyajım iyi olduğunda
Işıkların altında nasıl da seksiyim
Gördüğüm her adamı
düzmek ister gibi
Bu gece eve gel yavrum
Güzel olacaksın, iyi edeceğim
seni

Londra'ya geldiğime memnunum
Kocaman bir eğlence sundum
kendime
Hatta kenara biraz para bile
yaptım
Melek gibi bir çocuğum var
Kızım bir altın gibi
Nasıl hoşuma gidiyorsa
öyle yapıyorum
Olgunluğumda mutluyum

Baba ben iyiyim, baba ben iyiyim,
baba ben iyiyim
Baba ben iyiyim, baba seni...
seviyorum

Açlık
Peki, İrlanda'dan konuşalım • Özel olarak da "açlık"tan • Yok sayılan, hiç varolmamış gibi davranılan • "Açlık" meselesinden • Bakın, İrlandalılar sadece patates yemek zorunda kaldılar • Bütün diğer yiyecekler • Et balık sebze • Ordu himayesindeki gemilerle kaçırıldı • İngiltere'ye, İrlanda'da insanlar açlıktan ölürken • Ve bütün bunların üstüne • İrlandaca öğrenmeyelim diye bize para verdiler • Böylece kaybettik tarihimizi • Beni hâlâ acıtan da bu

İşte hırpalanmış bir çocuk gibiyiz • Bu korkunç şeyleri atmaya alışıyoruz kafamızdan • İçimizde bütün acı duygular • Ama zihnimizle bağlarını yitiriyorlar

Ve bu kitlesel bir kendini tahribe yol açıyor • Alkolizm, madde bağımlılığı • Koşarkenki içler acısı gayretimiz • En düşük şekliyle • Yaşarken ölmeye dönüşüyor

Şayet şifa bulacaksak • Önce hatırlayalım • Sonra yas tutarız • Ancak o takdirde bağışlayabiliriz • Bilgili ve anlayışlı olmalıyız

Bunca yapayalnız insan • Nerelerden çıkıp geliyorlar

Amerikan ordusu yönetmeliği diyor ki • Bir milletin %10'undan fazlasını öldürmemelisin • Aksi takdirde kalıcı "psikolojik tahribat"a yol açarsın • Bu kalıcı değil, onlar bunu bilmiyorlardı • Bu malûm açlık boyunca • Biz %10'umuzdan fazlasını kaybettik • Karadaki, göçmen gemilerindeki ölümler • Ama sonuçta bizi yıkan açlık değildi • Sorun bunun eğitimimizi kontrol edişindeki rolüydü • Okullarda "Kara 47" konuşuluyor • O korkunç açlık gündeme girdi • Ama hâlâ yanaşmıyorlar gerçeği söylemeye • Tutturuyorlar böyle bir şey hiç olmadı diye

O zaman bir dönüp bakalım • EEC'de en yüksek istatistikler çocuklara kötü muamelede • Bir de diyoruz ki hıristiyan ülkeyiz • Ama tarihimizle bağımızı kaybettik • Tanrıya annemizmiş gibi ibadet etmeye alıştık • Sorunumuz post-travmatik sinir bozukluğu • Pub'lardaki yaşlı adamlara bakın • Maddelere takılan gençlere bakın • Tanrıya annemizmiş gibi ibadet etmeye alıştık • Birbirimize neler yaptığımıza bir bakın • Aramızdan katiller bile çıkardık • Evrendeki en çocuk gibi kanan insanlarız • İşte yanlışımız da bu • Tarih kitaplarımız, atalarımız bize yalan söylediler

İrlandalıyı görüyorum • Suratına yumruğu yemiş • bir çocuk gibi bir ırk

Başarmanın kıyısındayız • İrlanda'da birbirimize ateş açarak • aramızdaki meseleleri halledemeyiz • Burada gerçek bir istilacı yok • Hepimiz kendi farklı tarzımızda • başka başka İrlandalılarız • Ne şimdi ne bir başka zaman • Birbirimize göstermemeliyiz bir şey • Tolerans, sabır • ve omuz omuza sevgiden başka

Türkçesi: Daşkan Görkem

4 Ajans

9 Nitin Sawhney

12 Björk

18 Burhan Öçal

20 Sokak Çocuğu Ali

23 Aşık Celali - Mehmet Çağlan

26 Kazım Koyuncu

30 Kara Tren

32 Ece Ülker

34 Balkan Messengers

36 Saraybosna günlüğü

40 Kıraathane

42 Giovanni Scognamillo

48 Gayd

50 Albümler

56 Liste

57 Jimi Hendrix

62 Ansiklopedi

Abdurrahim Soğan, Ahmet Eken, Ali Yıldızay, Alican Tayla, Alişan Çapan, Arda Uskan, Atilla Aydoğdu, Aylin Aslım, Ayşe Draz, Baran Özdemir, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Derya Bengi, Donat Bayer, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Görkem Daşkan, Gülüş Gülcügil, Hakan Dilek, Hakan Lokanoğlu, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kerem Demir, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Murat Meriç, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özgür Uçkan, Özhan Binici, Pınar Öğünç, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Serkan Seymen, Sevin Okyay, Sid, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Ulaş Özdemir, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Yıldız, Yücel Göktürk **baskı:** Lebib Yalkın Yayımları **dağıtım:** Bir-Yay **adres:** Büyükparmakkapı sok. Tuna Apt. No 21/4 Beyoğlu - İstanbul **tel** 292 06 39 **faks** 243 38 09 **yıl** 5 **sayı** 57 **eylül-ekim**'01 **imtiyaz hakkı:** Nefes Yayıncılık adına Yücel Göktürk **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Orhan Esen (231 53 48 - 233 49 41)

AYDA BİR YAYINLANIR

REVO LLOR

şükrullah ile venüs

Bu fasıl musikî ilmine heves edene nasihatlar verir, bu sanat ehlinin dirliğinin, oturuşunun, sohbete giriş ve çıkışının nasıl olması gerektiğini beyan eder.

Zühre yıldızı için düzülmüş bazı dualar vardır. Bu duaları ezberleye, daima okuya ve yazıp üzerinde taşıya. Zühreye karşı ellerini bağlayıp dura, kendini bu yıldıza kul gibi göstere. Ondan yardım isteye ve bu dünyadaki yaramazlıklardan korunma dileye. Bu duaları aşağıda anacağız, inşallah.

Az yemekten, az giymekten, az uyumaktan, halkla çok söyleşmekten sakına. Ve daim güleryüzlü ve açık kaşlı ola.

Bu ilimde birçok nesneler ezberlemek gerekir. Hoş hikayeler, güldürücü latifeler, rubailer ve garip beyitler akılda tutmak gerekir. Üstadlardan talim aldığında acele etmeye. Üstadların katına vardığında miskinlik suretiyle vara. Bilmediği bir şeyi öğrenmek dilediğinde öğrenmesi geç olur ve vakit alırsa üzülmeye.

Bir sohbette bu sanat ehlinden ve kendisinden usta bir başka kimse olursa, hased edip melûllüğe düşmeye. Ama öyle gayret etmeli ki, onun mertebesine erişe ve daha usta ola.

Akıl giderici nesneler yemekten ve perde ehli hatunlar sohbetine girmekten sakına. Eğer bu dediğimiz hal, zaruret ile olursa, haddi aşmaya.

Ne vakit bir sohbette varsa, sohbete katılanların hatrını sırayla sora. Sohbete okumak için gelmiş birisi varsa, onunla daha fazla söyleşe.

Mecliste bulunanların dediklerine uya. Oku demeyince okumaya, çal demeyince çalmaya. Eğer o mecliste avrat veyahut oğlan varsa, onlardan tarafa çok bakmaya, oğlanlarla ve avratlarla çok söz söyleşmeye. Eğer oğlanlar ve avratlar kendisinden tarafa bakarlarsa, onlara uymaya. Bulunduğu evin bacasına, kapısına ve darıçalarına da bakmaya.

Şükrullah'ın ustası Urmiyeli Safiyuddin

Bazı kişilerin huyu Zühre yıldızının tesirindedir. Bunlar musikiye ve sazlara meyledenler. Hatta avratlar arasından da bu ilme meyledenler çıkabilir. Ali Ebu Sina der ki, "musiki cadılığın bir koludur; kişinin yaratılışında, ona duyulan sevgi zahir olur".

Bu fen ehli, ne vakit ve ne makamdan çalacağını iyi bile. Okumaya veya çalmaya başladığında, dinleyenlerde zevk hasıl olduğunu göre. Bunu şöyle anlaya: Meclistekilerin yüzlerinin rengi değişir, "ah!" ederler ve başlarını sallarlar. Böyle olunca aynı parçayı birkaç defa tekrar ede, ama haddi aşmaya.

Tamahkâr olmaya, bir şeye tamah ederse de tamahını göstermeye. Arap der ki, "tamah sevgiyi giderir". Eğer tamah arzusu haddi aşar gibi olursa, açıkça bir şey dilemeye. İstediğini bir latifeyle, hikayeyle veya başka bir yoldan bildire ki, tamahı anlaşılmasın.

Bulunduğu mecliste kavga çıkarsa, elindeki sazı bir yana koya, latifeler yaparak kavgayı bastırmaya çalışa. Şöyle hikaye edilir ki, Ebu'l Nasr Fayabi –Allahın rahmeti onun üzerine olsun– bir meclisteydi ve orada birbirine kinli iki adam vardı. Ebu'l Nasr öyle bir nağme okudu ki, düşmanlar barıştı. Okuyucu işte böyle yapa, ama sözleri karşı düşen kişilerin arasında şakalarla, hikayelerle sulh yapamazsa, kalkıp o sohbetten gide.

Bir mecliste olan konuşmayı başka bir mecliste söylemeye. Kendisine kötülük etseler dahi melûl olmaya ve kimseye kötülük, yaramazlık etmeye.

Cahillerin sohbetinden sakına. Ansızın böyle bir sohbete düşerse, onların ahmaklığına tahammül eyleye ve katı sözlerine sabrede.

Eğer bu dediklerimizi tutarlarsa, hem kendileri hem de sazları selâmet içinde olur.

Zühre (Venüs) Yıldızı İçin Dualar

Şöyle rivayet olunur ki, musiki ilmine heves eden kişi, Zühre yıldızı Hut (balık) burcuna girdiğinde ve 27 dereceye girdiğinde ebrişimden donlar giye ve etli-yağlı nesne yemeye. Zühre dolunduğu vakit öd, şeker, safran, laden ve haşhaş kabından buhurlar tüttüre, sonra şu duayı okuya ve dilek dileye, dileği hasıl ola: "Ey bilen, yapan, özlenilen, mutlu, cömert, ay yüzlü, ışığı ve parıltısı sevimli, güzel, mis kokulu, ılık ve şerefli kadın! Kutsallık ve övgü sanadır. Üstünlük ve bereket; cehaletten, afetlerden ve Felek'in hareketlerinden arınmış bulunana aittir. O, aşıkların kutsal aşkında Zühre'yi oynak kılmıştır.

Ey safalar kaynağı, ışığı kutlu, kadınlar şahının şahı olan mübarek Zühre yıldızı! İzzet, keramet, olgunluk, lütuf ve kurtuluş sendedir. Senin yüzünün güzelliği ruhlara hayat verir. Sen, Allahın emriyle, yedi cihanı yaratansın."

Şükrullah risalesinin 27. 28. ve 29. fasıllarından

hadi sen de gel viyolonsel gibi çök yanıma
mavi beyaz bir ruj aksın dudaklarından
salem cıgaraları aksın tebeşir beyazı
rock'n'roll köpekleri bir üç beş akşamıma
ATTİLA İLHAN

Sonbahar goncası mı göğsünün üstündeki gül *(Mustafa Nafiz Irmak'ın sûznâk şarkısı)*

Antar bala gelir
Bülbüller güle gelir
Yarin inatçı değil
Yalvarsan yola gelir
(Van manisi)

ilâç milâç bok püsür
şuramda bir şeyler var
sahiden bir şeyler var
haykırmadan anlatamam
TURGUT UYAR

Şu anda bu adam tepeden tırnağa acıya kesmiş. Kim bilir ne acılardan geriye kalmış. Ancak sürekli acı çekmiş insanların, acıya dayanmışların yüzleri böyle olur. Bir tepeden tırnağa acıya keser, bir ağız dolusu güler, ömürlerinde yanlarından acı geçmemiş gibi.
YAŞAR KEMAL, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Kırmızı değirmende rock'n'roll

Önümüzdeki aylarda Türkiye'de vizyona girmesi beklenen "Moulin Rouge" filminin soundtrack albümü çok farklı ve çok iyi. Hatta, ecnebi basından takip ettiğimiz kadarıyla, filminden çok daha ilginç. Albümde, akla hayale gelmedik cover'ların biri bitiyor, biri başlıyor...
19. yüzyılın sonlarında kurulan, 1920'lerde, 30'larda altın çağını yaşayan, Toulouse-Lautrec'in resim ve afişleriyle ölümsüzleşen Paris'in ünlü Kırmızı Değirmen (Mulen Ruj) müzikholünde geçen bir hikayeyi konu alıyor Baz Luhrmann'ın bu filmi. Esasında soundtrack'te bize o günlerin havasını yaşatan tek bir şarkı var: Rufus Wainwright'ın sesinden yarı Fransızca yarı İngilizce söylenen "Complainte de la butte". Bu eski şarkının cover'ını yine Rufus Wainwright'tan tamamen Fransızca sözlerle "Moulin Rouge" adıyla dinlemiştik iki yaz evvel. Amerikalı folk-rock'çu Loudon Wainwright III'nin oğlu olan Rufus, Tom Waits-Jeff Buckley arası tarzıyla son zamanların en iyi şarkı yazarlarından biri.
Albüm baştan aşağı sürprizlerle dolu: Mesela başrol oyuncuları Nicole Kidman ve Ewan McGregor'un sesinden "Up Where We Belong", "All You Need Is Love", "Your Song" gibi hitleri dinleyebilirsiniz. "Roxanne" ve "El Tango du Moulin Rouge" melezi "El Tango de Roxanne"deki yaylı aranjmanlarına doyum olmuyor.
David Bowie, "Moulin Rouge" soundtrack'inin baş kahramanı: Eden Ahbez'in ünlü standardı "Nature Boy"u albümün girişinde yorumlamış, çıkışta ise aynı şarkıyı bu sefer Massive Attack'la işbirliğiyle tekrar etmiş. Bowie'nin "Diamond Dogs"unu seslendiren kişiyse Beck. T-Rex şarkısı "Children Of The Revolution"ı Bono ve Gavin Friday birlikte yorumluyor. Fatboy Slim ise kendi parçası "Because We Can"le albüme katılıyor... Filmi bilmeyiz, ama şarkılar bir acayip.

Gorky's Zygotic Mynci'nin yeni albümü ekimde piyasada. "How I Long To Feel That Summer In My Heart" isimli albümün prodüktörü, Super Furry Animals'dan Gorwel Owen.

Rolling Stones 2002'yi turnede geçirecek. Bu yaz caz grubu Tentet'le turlayacak olan Charlie Watts, "turneye çıkmak zorundayız, yoksa ara çok uzar, hele bizim yaşımızda" dedi.

70. yaş vesilesiyle, Londra Müzik Festivali'nde **Johnny Cash** için bir tribute konser düzenlenecek. 31 Mart'ta yapılması düşünülen konsere kimlerin katılacağı henüz belli değil.

Sekiz senelik fasıladan sonra **New Order**'ın yeni albümü geldi geliyor. Yeni albümlerinin adı "Get Ready". New Order'cıların gazıyla müziğe atılanlar da eski tüfeklerin yanındalar: Smashing Pumpkins'in Billy Corgan'ı, Primal Scream ve Chemical Brothers, New Order'cılara çeşitli şarkılarda eşlikçilik yapıyorlar...

Eminem film çeviriyor. Canlandırdığı karakter kendi hikayesini andırmıyor değil: Belalı alemlere bulaşmış bir genç adam, "arınmak" için hiphop'a takılmaya başlıyor... Filmin yönetmeni, "LA Confidential" ve "Wonder Boys"dan tanıyacağımız Curtis Hanson.

Yeni **Fleetwood Mac** albümü yolda. Stevie Nicks 17 şarkısını Lindsey Buckingham'a teslim etmiş. Nicks "Shangri-La" turnesindeyken kayıtlara başlanacakmış.

Paul Weller'ın ekim ayında yayınlanacak "Days of Speed" isimli live albümü, sanatçının hem eski gruplarıyla (The Jam ve Style Council) yaptığı, hem de solo albümlerinde yer alan şarkılarından oluşuyor.

Pulp'ın stüdyosundan sızan haberlere göre Jarvis Cocker acayip formundaymış. Yeni albüm "Hardcore"dan daha kolay bir albüm olacakmış, ama bir "Different Class" beklemek de zormuş. Pulp, yaz boyunca yeni şarkıları "Sunrise" ve "Weeds"i festivallerde görücüye çıkardı.

Eddie Van Halen'ın başı kanserle dertte. 46 yaşındaki gitar kahramanı, hayranlarına merak edilecek bir şey olmadığını, nasıl olsa bunu atlatacağını söyledi.

Eylül ayında yayınlanacak bir **Sun Records** tribute albümü düşünülüyor. Efsanevî plak şirketinin yayınladığı şarkıları yorumlayacak isimler, herhalde şarkılardan daha meşhur: Paul McCartney, Bob Dylan, The Who, Van Morrison, Page & Plant, Elton John, Jeff Beck, Chrissie Hynde... Sun Records için düzenlenen konserde **Jimmy Page** ve **Robert Plant**, ayrı ayrı çalışmaya biraz ara verip beraber sahne aldılar. Ayrıca Robert Plant, yeni grubu Strange Sensations'la, şubat ayında yayınlanmak üzere bir albüm kaydedecek.

The Clash'ın dört elemanı, 18 yıl sonra ilk defa Ivor Novello ödülleri için bir araya geldi.

Robert Wyatt'ın düzenlediği Meltdown festivaline konuk olan David Gilmour, yeni **Pink Floyd** albümünün ne zaman yayınlanacağı sorusuna şöyle karşılık verdi: "Kimin sikinde ki?"

Yeni "Tomb Raider" filmi için şarkı hazırlayanlar arasında **Basement Jaxx** da var.

Clash usûlü küreselleşme

Clash ruhunun hâlâ sürdüğünü görmekten daha güzel ne olabilir? Joe Strummer, çok uzun sessizliğin ardından "Rock Art and the X-Ray" albümünü çıkarmıştı 99'da. Geçenlerde devamı da geldi: "Global a go-go". Yine grubu The Mescaleros'la birlikte multi-kulti takıldığı, Latin, Kelt, Afrika, Balkan, Karayib sesleriyle bezenmiş, "turist" şımarıklığından fersah fersah uzakta bir albüm. Sermayenin değil kültürlerin serbest dolaşımını hedefleyen bir albüm. Les Inrockuptibles dergisi yerinde bir değerlendirme yapıyor: "Eski Clash'çi, gençlik saplantılarından ve rock klişelerinden bağımsızlığını ilan etmiş, manevi evladı Manu Chao'nun izinde folk şarkıları söylemeyi göze almış." Sonbahar aylarında Manu Chao'yla birlikte Avrupa turnesine çıkacak olan Strummer'ın albümü, ne yazık ki Türkiye'de bulunmuyor. Çünkü indie bir şirket olan Hellcat tarafından yayınlandı. Siz ne yapın yapın, bir yerlerden bu albümü edinin, biz şimdiden yılın en iyileri arasına "Global a go-go"yu kaydediyoruz.

EFES Pilsen BİRA

• 19-20 Ekim 2001 İSTANBUL LÜTFİ KIRDAR ULUSLARARASI KONGRE VE SERGİ SARAYI/RUMELİ SALONU
• 22 Ekim 2001 ADANA HİLTONSA • 24 Ekim 2001 DİYARBAKIR DEMİROK TESİSLERİ • 26-27 Ekim 2001 ANKARA HİLTONSA
• 29-30 Ekim 2001 İZMİR HİLTON • 2-3-4 Kasım 2001 MOSKOVA MDM • 7 Kasım 2001 ST. PETERSBURG JUBILEINY

Organizasyon:
POZİTİF
(0-212) 252 51 67
www.pozitif-ist.com

Şiir yazıyorum, çünkü yalnızken şarkı söylemeyi severim. Şiir yazıyorum, çünkü kafamda bir sürü düşünce var; kesin konuşmak gerekirse 10.000 tane. Şiir yazıyorum, çünkü bunun nedeni yok, çünküsü yok. Şiir yazıyorum, çünkü bir çeyrek saat içinde, ya da tüm yaşamım boyunca aklıma gelen her şeyi söylemenin en iyi şekli bu. **ALLEN GINSBERG**

Fikir sanatçıya daha sonra gelir, tıpkı seyirciye daha sonra geldiği gibi. Sanatçı da doğmakta olan yapıtının seyircisidir. **ALAIN**

Darlık, ıstırap, sandığınız gibi az bulunur şeyler değildir; hele sizler hayatınızdan bir kere soyunun; biz size ümitsizliğin her çeşidini bulmaya hazırız! **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur

İnsanı insan eden ne kadar içimizdeki sevgiyse de, tanrı bunu böyle söylemişse de, ondan daha çoğu da acımadır. İnsanı insan yapan da, sevgiyi sevgi yapan da acımadır. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Londra Royal Festival Hall'da bir **Tim Buckley** tribute gecesi düzenlenecek. Geceye katılacak isimler arasında Badly Drawn Boy, Starsailor, Embrace, Cousteau ve Ed Harcourt var.

Mick Jagger'ın yeni solo albümü kasım başlarında geliyor. Albümün konukları, Pete Townshend, Missy Elliott, Bono ve Lenny Kravitz...

Damon Albarn, **Marianne Faithfull**'un yeni albümü için üzerinde çalıştığı bir şarkıyı tamamladı. Blur'ün diğer elemanları da albümde çalacaklar.

Nitin Sawhney ilk orkestral eserini yazdı. Çalışmayı bir oda orkestrasından, Britten Sinfonia'dan ekim ayında dinlemek mümkün olacak.

Outkast aralık ayında bir Greatest Hits albümü yayınlamaya hazırlanıyor.

Üç **Charles Manson** şarkısı, önümüzdeki sene gösterime girecek "Helter Skelter" filminde kullanılacak. Şarkılar şunlar: "Sick City", "They Say I'm No Good" ve "Ego". Soundtrack'in geliri, Manson ailesinin dokuz kurbanının akrabalarına verilecek.

Eric Clapton ve **Jack Bruce** yıllar sonra bir arada. İki eski ahbap, Cream zamanının hit'leri "Sunshine Of Your Love" ve "White Room"u kaydetmek için stüdyoya girdi. Şarkılar Bruce'un yeni albümü "Shadows In The Air"de yer alacak.

Yeni albümünü Madonna'nın Maverick şirketinden yayınlayan **Me'Shell Ndegeocello**'nun seçtiği isim, uzunlukta, az gayretle Fiona Apple'ınkini yakalayabilirmiş: "Tyrone Cookie Goldberg's Sneaker, Jewelry And Gun Emporium/Chicken And Weave Spot".

R.E.M.'den bir MTV Unplugged kaydı daha. Bu sefer aralarında "Losing My Religion", "I've Been High", "Country Feedback" ve "The One I Love"ın olduğu 17 şarkı çalmışlar. R.E.M.'ciler Simpsonların bir bölümünde de yer alacaklar...

R.E.M.'in gitaristi **Peter Buck**, Çağdaş Seattle Tiyatrosu'nun sahneleyeceği "Arkadaşlarla Akşam Yemeği" oyunu için parçalar yazdı. Donald Margilues'in geçen sene Pulitzer ödülü kazanan oyunu için yazılan şarkıların bir kısmını dinlemek isterseniz, www.remhq.com sitesine bir göz atın.

Rap'çi **Lil' Mo** İngiltere gezisini ertelemek zorunda kaldı. Sebep, bir San Francisco konserinden sonra kafasına inen bir şişe darbesi...

Aphex Twin beş senelik suskunluğunu bir albümle bozuyor. Otuz parçalık albümün adı "Drukqs". Muhtemelen, bu ay dinleyebileceğiz.

Garbage'ın yeni albümü "Beautiful Garbage" da ha çıktı ha çıkacak."Androgyny" şarkısına Missy Elliott eşlik etmiş. Albüm çok "pop" olacakmış ve ilk albümlerinin tınısına yakınmış.

Yeniden atağa kalkan MTV Unplugged şovu için Fugees'in güzel kızı **Lauryn Hill** de bir konser verdi.

David Cronenberg filmlerinin müzikçisi **Howard Shore** M. Night Shyamalan'ın "Signs" isimli filmi için **Moby**'yle beraber stüdyoya girdi.

Kanadalı elektronik müzikçi **Bruce Haack**'ın parçalarından oluşan tribute albümde Beck, Stereolab, Money Mark, Mouse On Mars, Cornelius ve Sukia yer alacak.

Deniz Tek ve arkadaşları yeniden dillerde: İngiltere'de bu ay bir **Radio Birdman** compilation albümü yayınlandı.

Daha önce Tricky'yle ortak bir albüm yayınlayan Cypress Hill'in DJ'i Muggs üçüncü solo albümüne hazırlanıyor. Hip-hop'la şarkı formunun yan yana getirileceği albümde **DJ Muggs**'a **Tom Waits** ve **Tricky** de omuz verecek.

Sylvester Stallone yeni filminde **Coldplay**'in meşhur şarkısı "Trouble"ı kullanmak için izin istemiş. Coldplay'in cevabı "hayır" olmuş.

Grunge döneminin parlayan gruplarından The Posies'in şarkıcısı **Ken Stringfellow**, eylülde ikinci solo albümünü yayınlıyor. 1997'deki "This Sounds Like Goodbye"ın ardından gelen bu albümün adı "Touched" olacak.

Kelis'in merakla beklenen ikinci albümü "Wanderland"in kasımda yayınlanacağı umuluyor. 14 şarkının yer alacağı albümde genç rap'çi kızımız, Korn ve No

MARK EITZEL

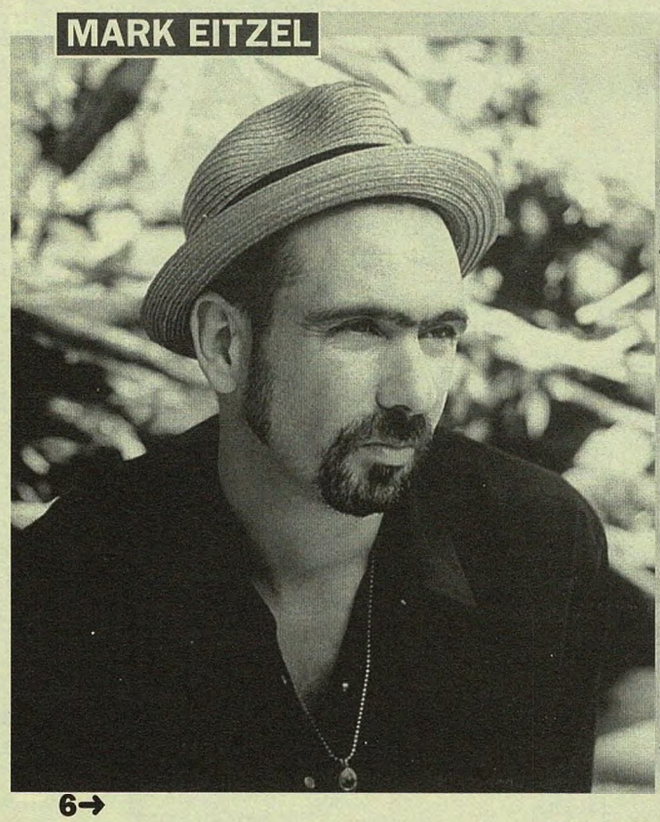

Kırılgan elektronika

American Music Club'ın efsane adamı Mark Eitzel dördüncü solo albümü "The Invisible Man"i yayınladı. Ama bu sefer olay bambaşka: Eitzel bilgisayarın başına geçmiş ve ortaya elektronik bir albüm çıkmış. Eitzel'in en takdire şayan albümlerinden biri olacak gibi görünen albümü dinleyen yabancı refiklerimiz şarkıları şimdiden Jacques Brel'lerle, Burt Bacharach'larla kıyaslamaya başladılar. Uncut dergisi kısa bir söyleşi bile yapıvermiş:

Neden elektroniği tercih ettiniz?
Mark Eitzel: O müziği severim. 70'lerde Kraftwerk'i ve Tangerine Dream'i dinlerdim. İlk Throbbing Gristle single'ını alışımı dün gibi hatırlıyorum. Portishead'i ilk dinlediğimde zamanı çok iyi tutturmuş olduklarını düşünmüştüm, çok da dokunaklı bir albüm yaptılar. Sonra bunun ne kadar temelleri sarsıcı bir çalışma olduğunu farkettim. Bütün o kırılgan kadın şairleri olan grupları da dinledim... *(kendini göstererek sırıtıyor)* Has bir groove'un üzerine kırılgan kafiyelerini yerleştiriyorlar.
Biraz rahatlamış görünüyorsunuz.
Gruplarla çalışıp stüdyolara, prodüktörlere, teknisyenlere para ödemekten bıktım usandım. Altı günlük stüdyo bedeline denk pahada bir bilgisayarım var, süreyi düşünmeden çalışabilirim. Bu albümü yapmaya iki yıl önce başladım, o zamanki grubumla bir grup plağı yapmak istiyordum. O kayıtlar hiçbir işe yaramadı. Büyük bir plak şirketiyle anlaşıp gerçek bir stüdyoya girmem gerekeceğini gördüm. ProTools almaya çekiniyordum çünkü bir başkasının enerjisiyle plak yapamayacağımı düşünüyordum. Ama ProTools almak, "siktirin gidin" demek gibi bir şeydi. Uzlaşma durumlarından gına gelmişti.
Artık albüm yapmayacağım dediğiniz bir an oldu mu?
Daha bu sabah!

İnsan hiçbir zaman büsbütün yalnız değildir dünyada. En kötü durumda, bir çocuğu, bir delikanlıyı ve zamanla olgun bir adamı, yani kendisinin eski bir halini bulur yanında. **CESARE PAVESE**, Yaşama Uğraşı

Her bir yalnızlık onu çevreleyen yalnız insanların sayısı ile çarpılır. Sanki her insanın yalnızlığı kasaba fuarlarındaki sihirli aynalar gibidir. Her bir yalnızlık bir diğer yalnızlığı yansıtan, daha fazla yalnızlık açan bir ayna gibidir. **SUBCOMANDANTE MARCOS**

kimseye yakışmayan bir bezginlik / beyaz bir örtü gibi üstümüzde / daha kötüsü / kırmızı bir örtü gibi
TURGUT UYAR

Her şeyi yapacaksın da insanın içindeki, kıyamete kadar kalacak tek teline dokunmayacaksın, o da acıma teline. Ben bu adamı gözümü kırpmadan öldürürüm, ama acıma telim bir tınlarsa ben sineği bile öldüremem. Hele savaş görmüşlerin acıma telleri o kadar gerilmiştir ki, bütün insanlıkları o telde toplanmıştır. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Tam olma sanatı

Oyuncu, yazar, şarkıcı Philippe Léotard 25 ağustosta soluk yetmezliğinden hayatını yitirdi. Léotard, kendini tahrip etmenin en Fransız örneğiydi: alkol, kokain, uyuşturucular... François Truffaut'nun hayran olduğu tiplerdendi: "yarı-soylu", "yarı-proleter", "yeraltının dandy"si... 1940'da katı, geleneksel bir ailenin ilk çocuğu olarak doğdu. Küçük kardeşi François ailenin istediği yoldan gitti, Savunma Bakanlığına kadar yükseldi. Philippe ise 18 yaşında evden topukladı. Esas kaçışı, edebiyatla, kitaplarla oldu. 60'ların ortasında kendini tiyatro sahnelerinde buldu. Truffaut onu sinema dünyasına lanse etti. Onu diğer yönetmenler izledi: Sautet, Zucca, Tavernier, Solanas... Fansız sinemasının "romantik serseri"siydi. Claude Berri'nin vasat filmi "Tchao Pantin"de Coluche'le oluşturduğu mükemmel ikili büyük sükse getirdi... Ama aynı anda, yükselirken düşüyordu: Alkol, uyuşturucular, tedaviler... Dibe vurdurmadığı anlarda, bir başka sahnede yoluna devam etti: şansonlara el attı. Tom Waits misali kırık, kısık, paslı sesiyle şarkılar söylüyordu. 1986'da "Basse Altitude"ü çıkardı, 94'de "Chante Ferré"de Léo Ferré yorumları yaptı, 96'da "Je rêve que je dors"u, geçen sene de "Demi-mots amer"i yayınladı... Otobiyografik romanı "Clinique de la raison close"da şöyle diyordu: "Sarhoşluk, tam olma sanatıdır, tıpkı tamlığın sarhoş olma sanatı olması gibi."

Doubt gibi popüler gruplarla da işbirliğine gitmiş. "Wanderland"in prodüktör hanesinde yine Pharel Williams ve Chad Hugo'nun isimleri yazıyor. Haber verelim, bugüne kadar **The Neptunes** ismiyle tanınan Pharel Williams-Chad Hugo ikilisi, bundan böyle **N.E.R.D.** olarak anılacak. Bu kod isimle ilk albümlerini yayınladılar bile: "In Search Of".

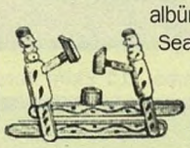

Mercury Rev yeni albümü "All Is Dream"i yayınladı ve birçok derginin "yılın albümü" seçtiği bir önceki albümleri "Deserter's Song"dan hayli farklı bulunmasına rağmen, olumlu eleştiriler de bir anda yükselmeye başladı. "All Is Dream" bir kaybın da albümü: Albüm, geçen sene vefat eden –ama çoktan "All Is Dream"e ruhunu katmış bulunan– prodüktör Jack Nitzsche'ye ithaf edilmiş. Nitzsche, rock dünyasının efsanevî prodüktörlerinden biriydi; Phil Spector'dan Rolling Stones'a, Neil Young'a, bir sürü sıkı müzisyenin, sıkı plağın ardında onun emeği vardı. Mercury Rev'in şarkıcısı Jonathan Donahue'ya göreyse: "O bu dünyadan değildi. Bizim hatırlamak için çok genç kalacağımız, epeydir unutulmuş bir müzik dünyasının parçasıydı..."

Sandra Zemor ismindeki ressam yıllardır **Leonard Cohen** ve şarkılarını konu alan tualler boyuyor. Eylül sonunda Paris'te Avivson galerisinde "I'm Your Fan" ismindeki ikinci sergisini açacak olan Zemor, böylece 9 Ekim'de yayınlanacak yeni Cohen albümü "Ten New Songs" için harika bir karşılama töreni hazırlamış olacak.

Paul McCartney için gelirlerinin tamamı kanserle mücadele için kullanılacak iki tribute albüm hazırlanıyor... İlk albümün adı "Listen To What The Man Said: Popular Artists Pay Tribute To The Music of Paul McCartney" olacak ve katılımcılar arasında Stephen Duffy, eski Crowded House'cular Tim ve Neil Finn, They Might Be Giants, The Minus 5, Sloan ve Linus From Hollywood yer alacak. Bu albümde McCartney'in Beatles sonrası şarkıları yorumlanacak. Diğer albümse adı sanı duyulmamış sanatçılar tarafından gerçekleştirilecek: "Coming Up: Independent Artists Pay Tribute to The Music of Paul McCartney."

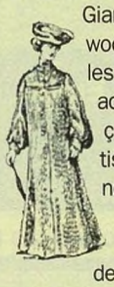

Claire Denis'nin "Trouble Every Day" filminde de yer alan **Vincent Gallo**, yeni albümünü çıkarıyor. "When" adındaki albüm eylül sonuna doğru piyasaya çıkmış olacak. Gallo albümdeki on parçanın söz ve müziğini, prodüksiyonunu ve bazı vokal bölümleri bitirmiş durumda.

Elvis Costello, Amerika turnesinden döndükleri gün **Spinal Tap**'le bir düet yaptı. Carnegie Hall'deki konserde Costello'yla beraber "Gimme Some Money" şarkısını çalan grup, gecenin başlangıcında folk trio'su olarak sahneye çıktı.

postexpress

ENTERNASYONAL ŞALALA

sayı 4

Andy Warhol Türkiye'de
Pop Art'ın "guru"su Atatürk'ü nasıl resmederdi?

Liberal düzen ve aşağılık eserleri
Cenova olayları ve muhalefetin kriminalize edilmesi

'70'li yıllarda hayatımız
Ayfer Tunç, Sezai Sarıoğlu ve '78'liler Vakfı üyeleri anlatıyor

Balkanlarda "Kürt meselesi"
Makedonya'daki savaşın içyüzü

Umut yolcuları
Postexpress mültecilerin geçiş kapısı Van'dan bildiriyor

İki ters köşe
"Hüp" ve "Her Nerdeysen" münasebetiyle Nazan Öncel

1908: Kutlanmayan devrim
24 Temmuz her yıl kutlanıyor, 23 Temmuz atlanıyor. Bir iş var bu işte.

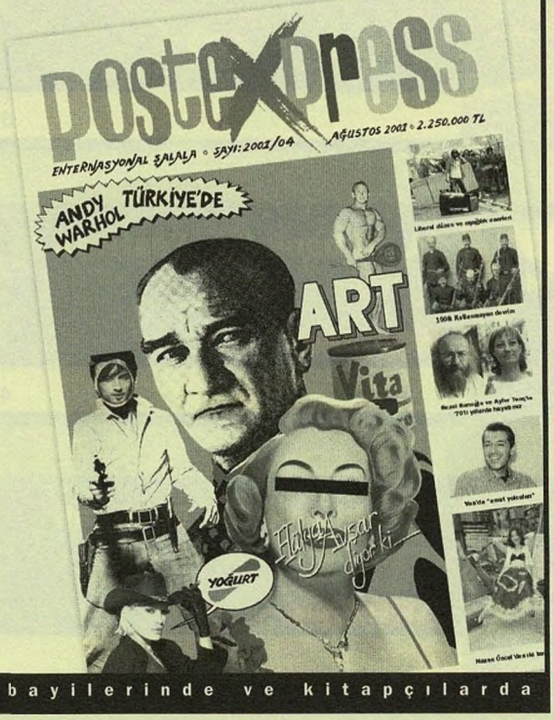

Her ayın 15'inden itibaren gazete bayilerinde ve kitapçılarda

Şehbender Sok. No:3 Asmalımescit
Tünel Beyoğlu 80040 İstanbul
Tel: (212) 292 73 68
e-mail: babylon@turk.net

babylon Eylül'0 Ekim'0

www.babylon-ist.com

21 Eylül'de açılıyor...

Miller Clubeer Time
„Dzihan & Kamien (Viyana)

21 Eylül Cuma – 22 Eylül Cumartesi

11. Akbank Caz Festivali
Joseph Bowie's Defunkt (Chicago)

AKBANK

6 Ekim Cumarte

Laço Tayfa (İstanbul)

26 Eylül Çarşamba

11. Akbank Caz Festivali
Erik Truffaz & İlhan Erşahin Project (Cenevre&New Yor

AKBANK

7 Ekim Pazar - 8 Ekim Pazarte

Fujifilm Music Week - Ends
De - Phazz (Heidenberg)

FUJIFILM RADIO XI-GEN FM 95.9 ISTANBUL

28 Eylül Cuma - 29 Eylül Cumartesi

11. Akbank Caz Festivali
Velvele - Oğuz Büyükberber Quintet (İstanbu

AKBANK

9 Ekim Sa

Notwist (Münih)

GOETHE INSTITUT İSTANBUL KODMÜZİK ORGANİZASYON

2 Ekim Salı

11. Akbank Caz Festivali
İmer Demirer & Tuna Ötenel Quartet (İstanbu

AKBANK

10 Ekim Çarşamba - 11 Ekim Perşem

Tied & Tickled Trio (Münih)

GOETHE INSTITUT İSTANBUL KODMÜZİK ORGANİZASYON

3 Ekim Çarşamba

11. Akbank Caz Festivali
Omar Sosa Septet (Havana)

AKBANK

12 Ekim Cun

11. Akbank Caz Festivali
Wibutee (Oslo)

AKBANK

4 Ekim Perşembe

Smith & Mighty (Bristol)

19 Ekim Cuma - 20 Ekim Cumarte

11. Akbank Caz Festivali
Jeri Brown Quartet (Montreal)

AKBANK

5 Ekim Cuma

Miller Clubeer Time
Red Snapper (Londra)

26 Eylül Cuma - 27 Eylül Cumarte

Radikal TOTAL İletişim TURK•NET RADIO XI-GEN FM 95.9 ISTANBUL "Açık Radyo." 94.9

Nitin Sawhney

İki sene önceki müthiş Babylon performansından, 1999 albümü "Beyond Skin"den ve Cheb Mami'nin yeni işi "Dellali"deki prodüktörlüğünden tanıdığımız "İngiltereli Hintli" Nitin Sawhney, aylardır beklenen yeni albümü "Prophesy"yi yayınladı. Bu kez "gelişmişlik", "az gelişmişlik" kavramları etrafından ince ince "provokasyon" yapıyor, çarkları yine tersine döndürmeye çalışıyor. 200 müzisyen eşliğinde kaydedilen "Prophesy"nin füzyonunda Saraybosna'ya yağan bombalar, Mandela'nın özgürlük çağrısı, Güney Afrikalı çocuklar, Avustralya yerlileri Aborijinler, tuşlular, yaylılar, vurmalılar, elektronik beat'ler, ne ararsanız mevcut. Ve Terry Callier, Natacha Atlas, Cheb Mami, Nina Rocha Miranda gibi dev solistler... Muzzik, Rif-Raf, House Of Techno, Les Inrockuptibles, Folk-Roots ve Guardian'ın kılavuzluğunda Nitin Sawhney'nin zengin dünyasına dalıyoruz...

OTOMATİKMAN POLİTİK

Nitin Sawhney: Müziğe piyano çalarak başladım, caz öğrendim, sonra flamenko gitar, tabla ve şimdiyse bilgisayar programları kullanıyorum. Televizyon filmleri için besteler yaptım, çok sayıda sanatçının prodüktörlüğünü yaptım, Ravi Shankar, Paul McCartney, Sinead O'Connor gibi müzisyenlerle çalıştım. Müziğimde bu kadar çok farklı etkinin bir araya gelmesi, düşünme biçimimin de böyle olmasından kaynaklanıyor. Paco de Lucia, Herbie Hancock, John McLaughlin, Zakir Hussein, Charlie Parker'larla birlikte Goldie, Massive Attack, Ennio Morricone dinleyerek büyüdüm. Bunların hepsi, CD'lerini dinlerken enstrümanla eşlik ettiğim gruplardı; benim açımdan, bu etkilerin müziğime yansıması, bu müziklerin kaynaklandığı yerlere saygımı ifade etmenin bir biçimi. Ama en önemlisi, insanın müziği aracılığıyla bir şey söyleyebilmesi. Ben İngiltere'de büyüdüm ve ilk başlarda müziği bir dil olarak kullanıyordum, benim dilim bu müzikti, kökenlerimden gelen mirası da aktardığım bir karışım...

Senin ilk sahneye çıkışın, Secret Asians diye ikili bir komedyen grubuyla birlikteydi. Müziğe başladığında neredeyse kendine bir komedyen kariyeri edinmiştin bile.

Komedyenlikten uzaklaşıp müzisyenliğe geçmemde etkili olan nedeni söylemem lazım. Daha hafif bir kendini ifade biçimi bulmak zorunda hissediyordum kendimi. Çok yoğun çalışıyordum ve yine de kafamın büyük bölümü müzikle meşguldü.

Komedyenlik döneminde bile Asyalı klişelerine saldırmakla ünlenmiştin.

Gençken bana karşı yöneltilen silahlar bu klişelerdi. O zamanlar daha pasiftim, şimdiyse dana donanımlı ve daha saldırganım. Gençlik dönemime nazaran bugün, klişelerle açıkça mücadele eden daha fazla sayıda müzisyen olduğu da ortada. Bu bizi birbirimize yaklaştırıyor. Klişeler, insanların çokkültürlü bir toplumda yaşadığımızı idrak etmemeleri için bir kaçış yöntemi bence.

Gençlik yılların 70'lere, Milliyetçi Cephe'nin en kuvvetli olduğu zamanlara denk düşüyor. Bir Hintli için hayat nasıldı o zamanlar?

Milliyetçi Cephe, eline geçirdiği herkesi dövmek isteyen manyaklar için inanılmaz bir sığınak sağlamıştı. Ben ilkokuldaki tek Asyalı çocuktum, bu yüzden mükemmel bir hedeftim. İlk üç yıl çok vahşi geçti diyebilirim. Bir yandan manyaklarla dalaşıyordum, diğer yandan da, okula gittiğimde, aslında ait olmadığım yerlere aitmişim gibi yaparak ortama uymaya çalışıyordum. Sonra kalkıp eve geliyordum ve evde içinde bulunduğum kültür beni, okuldaki davranışımdan dolayı vicdan azabı çekmeye sürüklüyordu. Bütün bunlar da beni daha içedönük yapıyordu. İşte bu noktada hayatıma müzik girdi. Muhtemelen bu sebepler yüzünden. O zamanlar en kıyak şey bir grup sahibi olmaktı, ama grup fikri benim kafamda şiddetle özdeşleştiği için uzun süre uzak durdum. Yabancı bir grup insana hâlâ kuşku ve tedirginlikle bakarım. Olabileceklerin en kötüsü düşer aklıma. Ta ki insanları tanıyana kadar. İnsanlar konusunda çok kuşkucuyumdur.

Aborijinlerle tanıştığınızda sekiz bin yıllık tarihleriyle ilgili konuşmaya istekli olduklarını görüyorsunuz. Son ikibin yıla çok da aldırdıkları yok. Benim lûgatımda "gelişme" budur: Teknolojik değil, ruhani bir durum.

Bir yandan müzik yapmaya devam ederken, bir yandan da okullarda öğretmenlik yapıyordun. Bu deneyimlerin sana nasıl bir faydası oldu?

Orada olduğunu bilmediğim şeylerin yavaş yavaş ortaya çıkmasını sağladı diyebilirim. Jung terapisi, kişiyi kendi iç dünyasına çevirmeye dayanır. Albümler de benim için bu tür bir işlev gördü. Aradığım şey, bize verilmiş olandan daha fazla, daha değişik bir şeyle kendi kimliğimdi. Çünkü çoğu insanın üzerinde taşıdığı verili kimlik, milliyet, din, eğitim ve kolaylıkla başka yönlere çekilebilecek bir sürü başka ögeyle karışmış durumda.

Hindistan'a gittiğin zaman ne hissediyorsun?

Hindistan'da bir yabancıyım. Bunu kabul ettim. Ama İngiltere'de de bir yabancıyım.

Kendini Hintli mi hissediyorsun, İngiltereli mi?

İkisinin arası bir yerde. Albümlerimde sorguladığım nokta da bu zaten. Kim olduğumu öğrenmeye çalışıyorum. Milliyet ya da din kavramlarıyla kendimi tanımlayamıyorum. Hindistan'da sokakta dolaşırken korkunç bir sefalet görüyorsun ve "son gaz cehenneme doğru yol alıyoruz" diye düşünüyorsun. Diğer yandan, Hintliler atom bombası yapmak için milyonlarca dolar harcadıkları için gururla dolaşıyor. Bu inanılmaz bir durum ve insanlar bunu görmüyor. Albümlerimin tek bir mesajı var: "Bulunduğumuz durum bu: Bak ve düşün!" Hindistan her zaman Batıyla aşık atmak isteyen bir ülke oldu. Kendi inanılmaz kültürel zenginliğiyle yaşamak yetmiyor. Ne pahasına olursa olsun Batıyla yarışmak gibi bir panik durumu var. Nükleer bomba Batılı bilimadamları tarafından Batının yararına kullanılmak için bulundu. Niye bunun bir parçası olmak istiyoruz?

Müziğinin kimliğini ortaya koyduğunu söylüyorsun. Bir başkasının da onda tam olarak kendisini bulması sence mümkün mü?

Evet, samimiyetle. 1999'daki "Beyond Skin" albümüm herkesin kolayca ulaşıp içine girebileceği şekilde tasarlandı. İçinde caz var, hiphop var, soul var, drum'n'bass var. Hepsinden önemlisi, yeni bir dinleme biçimi var. Bu, "taze" bir müzik, başka bir yerde işitemezsin. Bunun nedeni de, bir modaya göre ya da birilerinin hoşuna gitmek için yapmamış olmam. Bunlar sadece heyecan yaratan şeyler, duygular ve armoniler, herkesin kolayca takılabileceği melodiler. Ama hepsi bundan ibaret değil. Duygulanım ritmden, danstan kaynaklanabileceği gibi, sözlerden de kaynaklanır. Aynı zamanda pek çok mesaj da var.

Sözlerin niçin bu kadar politik?

Sözleri bazen İngilizce, bazen Urduca ve başka dillerde yazıyorum, onları birbirinin içine geçiriyorum. Bu, hepimizin kendi kimliğimizi yeniden bulma-

mız gerektiği temel fikrinden kaynaklanıyor. Bu müzik herkesin kimliğini tekrar ele geçirmesi için yapılmış bir müzik. Hükümetler ve devlet yapıları bizi bundan mahrum bırakıyor. Bence, herkes kendi değerlerini ifade edebilmeli ve bunlarla takdir görmeli. "Beyond Skin"de bir sürü şeyden söz ediyorum ama, iki temel tema var: Ülkesiz halklar (özellikle de Kosova olayları üzerinden) ve nükleer savaş, Hindistan'la Pakistan arasında pek çok soruna neden olan büyük tehdit ve atom bombası. Nükleer güce sahip olarak Hindistan ve Pakistan Batı'ya karşı duydukları kompleksten kurtulabileceklerini sandılar. İnanılmaz bir hata. Bugün, teknolojik zenginliklerinin bilincine varacak yerde, iki halk birbirlerini tehdit etmekte kullandıkları ve bir coğrafi sınır adına mutlak yıkıma yol açabilecek nükleer silaha sahip olmakla gurur duyuyorlar. Bu düşünceye tahammül edemiyorum. Britanya vatandaşı bir Asyalı olarak milliyet ve iktidar kavramlarının yıkılması için sonuna kadar mücadele edeceğim. Evrensel barış fikri albümün tamamında var. Önümüzdeki bin yılın en temel meselesi, halkların kendilerini ifade etme ihtiyacına hükümetlerin nasıl tavır alacağı olacak. Sık sık şu cümleyi tekrarlarım: "İfade baskıdan doğar."

Şarkılarındaki politik yorumlarının anlaşıldığını düşünüyor musun?

İnsanlara ne düşünmeleri gerektiğini söylemek gibi bir amacım yok. Buna inansaydım, politikacı olurdum. Eğer biri "global ısınma kötüdür, depremlere, sel felaketlerine ve insanların ölümüne sebep olur" diyorsa, bu sadece sağduyudur. Beni stüdyoya girmeye iten tek şey duygulardır. Belli bir şeyi hissetmeye ya da bir atmosferi yaratmaya çalışırım.

Albümlerinin ırkçılığa ya da savaş karşıtlığına katkının ötesinde, insanlar üzerinde bir etkisi olabileceğini düşünüyor musun?

Sana bir örnek vereyim. Bundan beş yıl kadar önce, İngiltere'de, Asyalılarla ilgili klişeleri ele alan bir tiyatro oyununda oynuyordum. Bu oyun önce radyodan, sonra televizyondan yayınlandı, daha sonra Avustralya'da gösterildi ve bugün, öyle sanıyorum ki 50'yi aşkın ülkede yayınlandı. İnan bana bir fark yaratıyor. Çünkü insanlara kafalarındaki klişelerin saçma olduğunu anlatmak çok önemli. Bu konuda yapılan her katkı önemli sonuçlar doğurur. Müziğin herhangi bir olguya indirgenmesi doğru olmaz, çünkü kültürlerin ve düşünce biçimlerinin evriminde müzik çok önemli bir yer tutuyor. "Milliyet", "tabiyet" gibi kavramlar çok tuhaf, pek çok kişi artık bir anlamı kalmasa da bunlara tutunuyor. Kültür artık küresel oldu.

İngiltere'de bir şeyler yapan "Asyalı" birisi olduğum için politizedir müziğim. Temelimden ötürü otomatik olarak politizeyim.

Senin müziğin Asian Underground diye bir akıma dahil edilmişti. Bu terimi nasıl karşılamıştın?

Aynı şey James Taylor Quartet'le çalışırken de başıma geldi. İnsanlar acid caz diye bir terim icad ettiler ve bizi bu terime dahil ettiler. Jamiroquai ve Brand New Heavies de bu grubun içindeydi. Oysa yaptımız müziklerin birbiriyle alâkası yoktu. Asyalı sanatçıları bir sepette değerlendirmek daha da aptalca. Kültürel değişimi bir modaya indirgemekten başka işe yaramaz bu. Caz, rhythm&blues, drum'n'bass gibi müzikleri kendi içinde toplarsınız belki, ama Asyalılar diye bir müzik kategorisi olamaz. R&B ya da cazda Asyalı perspektifi olabilir, olsa olsa... Bir de bunun üzerine Asian Underground deyince tam bir karmaşa çıkıyor ortaya.

Peki İngiltere'deki Asyalıların yaptığı müzik sence underground mu?

Mesela Asian Dub Foundation mainstream'dir. Kendi yaptığım müziği de underground diye nitelendiremem. Doğası gereği çeşitlilik üzerine kurulu bir kültürü Asian Underground diye bir lafa indirgeyemezsin. Mesela Cornershop'u, diğer Asyalılardan ziyade, Beck'le karşılaştırabilirim ancak. Ya da benim müziğim, diğer Asyalıların müziğinden çok Massive Attack müziğine yakın... Artık müzik ve milliyet tanımlarıyla düşünmüyorum. Bence milliyet, müziği ve insanların müziği algılayışını geri plana iten bir duvar.

Bu müzik herkesin kimliğini tekrar ele geçirmesi için yapıldı. Hükümetler ve devlet yapıları bizi bundan mahrum bırakıyor.

"Beyond Skin" kavramsal bir albüm. Hiçbir ülkeye ait olmayan duygular; milliyetleri yok. Albümde birbirinden çok farklı pek çok müzik tarzı var, bunları akışkan kılmaya çalıştım. Seni başka bir yere, yeni bir yere götüren bir yapı gibi. Ama insanların müziği dinleme biçimi asıl önemli olan. Albümde aşağı yukarı elli müzisyen yer alıyor, dünyanın dört bir yanından gelen, birbirinden çok farklı müzisyenler, farklı farklı kültürler; tam manasıyla küresel bir albüm oldu. Şarkılarıma anne-babamın katılması benim için çok önemliydi; Batı hakkında hiçbir zaman romantik bir vizyonu olmayan ikinci göçmen kuşağının problematiğine dahil olmalarını istiyordum.

Pek çok kişi seni yeni Hint müziğinin öncüsü olarak değerlendiriyor. Underground veya değil, İngiliz sahnesinde ortaya çıkan bu Hintli sanatçı patlamasını sen nasıl açıklıyorsun?

İngiltere'de duygularını ifade etmek isteyen çok fazla Hintli vardı. 70'li, 80'li yıllarda etkili olan ırkçılığa dair belki... Asian Dub Foundation ya da Fundamental hakikaten öfkeliydiler, oldukça agresif bir sound'ları vardı,

öyle sanıyorum ki, buralardan doğdu. Ebeveynlerinin ya da hatta kendilerinin maruz kaldıkları muameleye bir tepki. Öfke şimdi o kadar kuvvetli değil, amaç iyi ve sağlam kimlik temelleri üzerinde oturan müzik etrafında buluşmak.

Fransa'da, Khaled, Cheb Mami, Rachid Taha ve daha pek çok müzisyenin yaptığı rai var. İngiltere'deki Hint sahnesiyle bunun arasında bir paralelllik kurulabilir mi sence?

Evet, tabii! Genel olarak bütün göçmenlerle paralellik kurabilirsin, yeni bir ülkeye geldiklerinde ya da ikinci kuşak olsun, insanlar bir temele, bugünü kültürel mirasla buluşturacakları bir karışıma ihtiyaç duyuyorlar. Siyah hakları için hareket de böyle bir şeydi, James Brown gibi sanatçıları ortaya çıkardı, ya da hatta Coltrane, Charlie Parker gibi müzisyenlerle caz... İngiltere'de aynı zamanda bir rastafari hareketi de var; Steel Pulse, Linton Kwesi Johnson gibi gruplar, şairler kendilerini ifade etmek istiyorlar... Fundamental, Asian Dub Foundation gibi gruplara büyük saygım var. Benim açımdan politika bir bütün; hoşnutsuzluk gibi, öfke gibi. Birey olmaktan, bağımsızlıktan, hükümetler, iktidarlar, dinler ve insanların hayatını kontrol etmek isteyen her şey karşısında insanların haklarından söz etmeyi tercih ediyorum. Benim müziğimin Fundamental ve Asian Dub Foundation'ınkine kıyasla daha az politik olduğunu düşünüyorum. İngiltere'de bir şeyler yapan "Asyalı" birisi olduğum için politize benim müziğim, ben bağlamımdan, temelimden ötürü otomatik olarak politizeyim.

"Beyond Skin" albümü prensipte Shakti grubunu hatırlatıyordu biraz. Ayrıca, Paul McCartney'le de projelerin var; Beatles zamanından beri Hint müziğiyle Batı müziğinin birbiriyle bağdaşabilir olduğunu biliyoruz. O dönemden bu yana neler değişti?

Shakti benim en sevdiğim gruplardan biriydi, bütün müzisyenler olağanüstüydü, ama müziklerinin arkasında bir mesaj yoktu. Benim müziğim onların o zamanlar yaptığından çok daha fazla kavramsal. Ben hakikaten kişiliğimi tam manasıyla müziğimde ifade etmek istiyorum. Paul McCartney'le çalışmak da ilgimi çekiyor, ama aynı zamanda, Hint müziğiyle Beatles arasında olanlar üzüntü verici çarpıtmalara da neden oldu. Geçenlerde Ravi Shankar'la bu konuyu konuşuyorduk: 60'lı yıllarda, hippi kültürü ve uyuşturucular müziğimizin anlamını fazlasıyla indirgedi. Hippiler Hint kültüründe kendilerini eğlendirecek egzotik unsurlar buldular, gurular falan filan. Bütün bunların tabii ki bizimle bir alâkası yok. Neyse ki, müziğimizin algılanışı şimdi değişti. Çok sayıda Asyalı Batı'da büyüdü, insanlar sürekli kültürümüzle karşı karşıya.

Müzikal yaklaşımında ruhani boyutun da önemli olduğu görülüyor...

Evet, konvansiyonel anlamda Hindu olduğumu söyleyemem. Ayrıca, günümüzde hakiki Hinduizmin ne olduğunu da söylemek çok zor. Kendi iç mevzuları, iktidar meseleleriyle Hinduizm bir din değil benim için, kendine bakmanın bir biçimi.

Nusrat Fateh Ali Khan'ın da senin üzerinde etkisi oldu mu?

Evet, kesinlikle. Onunla Michael Brook'un yaptığı "Must-Must"ı dinlemiştim, Massive Atack'ın remiksini biliyorsun, değil mi? Bu tür şeyler hoşu-

ma gidiyor. İnsanlar benim öncü olduğumu filan söylüyor, büyük palavra bunlar, bak dinle bu parçayı, benden çok daha önce yapılmış. Bence, bu parça tamamen zaman ötesi, tarihi yok, o kadar güçlü, o kadar iyi yapılmış ki! Ayrıca, Massive Attack'a da büyük saygım var. Nusrat'in çok iyi yaptığını düşünüyorum. İlk defa "Dead Man Walking"de ekranda Hintli kafası görmüyorsun, ama Hint müziği işitiyorsun. Mesela oturdu ve Ry Cooder gibi adamlarla çalıştı. Film müzikleri yaptı, olağanüstü; ben de onun için remiksler yaptım.

Flamenko niçin senin o kadar ilgini çekiyor?

Çünkü flamenko gitar çalarak büyüdüm. Ama flamenko benim için çok uyarıcı, heyecan verici bir şey. Flamenkonun kökeni de Hindistan'dır, Hint tempo esprisinin hakim olduğu bir müziktir. Flamenkoda Hint ritmlerini duyabilirsin, ayrıca, flamenko adımları Hindistan'ın kuzeyindeki Khatak adı verilen dansınkiyle aynıdır. Batı'nın armonilerinin, klasik müziğin, cazın etkileri var; Paco De Lucia gibi müzisyenler hakikaten büyük sanatçılar. Biliyorsun, Çingeneler Hindistan'dan Avrupa'ya yayıldılar ve pek çok ülkeden geçtiler, her seferinde müzikleri o ülkeden etkilendi...

İçinde caz, hiphop, soul, drum'n'bass var. Yeni bir dinleme biçimi var. Bu, "taze" bir müzik, başka bir yerde işitemezsin.

Son albümün "Prophesy"de, "Beyond Skin" sonrası tecrübelerin sanki şarkı yazarlığı tarzını değiştirmiş gibi?

Şarkı yazmayı seviyorum. Ama aynı zamanda belli anları ve hisleri yakalamayı da seviyorum. O anlara ait şarkı sözü yazmayı da seviyorum. Benim asıl ilgilendiğim şey bu çerçeve içinde kalanlar. Etrafımda gördüğüm ya da hissettiğim şeyleri aktarmak. "Prophesy" albümünde büyük bir şarkı yazarı olan Terry Callier ile çalışmak da benim için büyük bir tecrübeydi.

Nasıl bir araya geldiniz?

O benim kahramanlarımdan biriydi her zaman. Hikaye anlatıcılığından gelen çok farklı bir tarzı var. "Timepeace", "Lazarus Man" gibi şarkılarını ilk dinlediğimden beri aynı şeyi hissediyorum: Epik bir hayalgücü! Öylesine evime uğradı. Oturduk, muhabbet ettik. O bana bazı fikirlerinden bahsetti ve ben de "Prophesy"den bahsettim ona. Sonra bir de baktık ki, sık sık buluşmaya başlamışız. Birlikte çalışır hale geldik.

Bize dünya küçüldü gibi geliyor, çünkü gerçekliği sürekli olarak sanal gerçeklikle değiştirip duruyoruz.

Seni "Prophesy" albümü yapmaya iten neydi?

Bazen sanal gerçekliğe çok fazla kapılıp internet, televizyon haberleri, cep telefonu türü şeylerden oluşma dünyanın içinde sıkışıp kalıyorsun. Örneğin, internet herkesin kendini ifade edebilmesi için harika bir araç, çünkü özgürlüğe ihtiyacımız var. Bu sayede dünyanın gerçekten küçüldüğünü sanıyoruz. Bize öyle geliyor, çünkü gerçekliği sürekli olarak sanal gerçeklikle değiştirip duruyoruz. Sanki gerçekliğe daha fazla yaklaşacakmışız gibi geliyor ama alâkası yok. Bütün bunlar araya daha fazla duvar çekmekten başka işe yaramıyor. Ben "Prophesy" albümünde dünyanın geri kalan kısmıyla fiziksel ilişkiye geçmek istedim. Haberlerin özelleştirilmesi ve bütün bunların bakış açımızı bulandırmasından kurtulmak istedim. Her şey milliyetçilik tabanında gidiyor. Dünyanın bir başka yöresinde ölen on bin insan, İngiltere'de ölen üç insandan daha sonra gelebiliyor. Her şeyin milliyetçilikle ilgili olduğunu ve dünya perspektifi açısından bir denge gözetilmediğini farkediyorsun. Bütün bunlardan kaçmak istedim. Milenyumun başlangıcındaki paronoyayı hatırlasanıza, bir yandan Y2K muhabbetleri, diğer yandan Nostradamus'un kehanetleri, dünyaya çarpacak olan asteroid geyikleri... Her şeyin çığrından çıktığını düşünmeye başladım. Aborijinlerle tanıştığınızda sekiz bin yıllık tarihleriyle ilgili konuşmaya istekli olduklarını görüyorsunuz. Son iki bin yıla çok da aldırdıkları yok. Benim lûgatımda "gelişme" budur: Teknolojik değil, ruhani bir durum.

Seyahatlerin uzun mu sürdü?

Pek değil. Amacım yoğun bir tecrübe yaşamaktı. İnsanların hayatlarını hissedecek kadar bir yerde bulunmak ve sonra tekrar yola çıkmak istedim. Onların gerçekliğinin bir parçası haline gelmeye çalışmadım, sadece bakış açılarını yakalayacak kadar kaldım gittiğim yerlerde. Bu arada hesapsız kitapsız ilişkiler de kurmadık değil elbette. İşin en hoş tarafı da bunlardı.

Nelson Mandela'yı da albüme dahil ettin. Nasıl bir adam?

Çok görkemli gözükmekle birlikte, oldukça mütevazı ve komik bir adam. İnsanlara adaletli bir şekilde davranma yeteneğine hayran oldum. Bir keresinde biz konuşurken bir Afrika liderinden telefon geldi. Sekreteri telefonun çok acil olduğunu söyledi. Bana kaç sorumun kaldığını sordu. Ben de "iki-üç tane" dedim. Telefondaki liderin beş dakika sonra tekrar aramasını söyledi. Telefon acil olmasına rağmen "bu adamı başımdan siktir edeyim, telefonu alayım" diye düşünmedi.

Seyahatlerin boyunca birçok işbirliği de yaptın...

Yapmak istediğim en son şey, boktan bir turist gibi dolaşıp rastladığım kültürlerden bir şeyler araklamaktı. Değişik kültürlerden çalıntı yapmak iyi bir şey çıkarmaz ortaya. İnsanlarla tanışmak ve karşılıklı bir ilişki yaratmak istedim. İşe de yaradı sanırım. Bir sabah Soweto'daki çocuklar için bir şarkı yazdım ve benim için hemen üç ayrı Afrika diline çeviriverdiler. Biz de karşılığında okullarına bağış yaptık. Karşılığını vermeden bir şeyler alan bir adam olmak istemedim çünkü.

"Beyond Skin"de ana tema "kimlik"ti. "Prophesy"de ise "gelişme". Biraz açıklar mısın?

Aslında niyetim bütün gelişme kavramını bıçak altına yatırmaktı. Bu uzun zamandır kafamı kurcalayan bir konuydu. "Gelişmiş dünya" terimi ne demek? Gelişmiş dünya lafının teknoloji, güç, refah ve politik güçle eş anlamlı kullanıldığı su götürmez bir gerçek. Sonra dünya üzerinde gerçekten gelişmiş olanların kimler olduğunu düşündüm. Aborijinlerden Nelson Mandela'ya, kızılderililerden Soweto'daki çocuklara kadar... Dünyaya bakış açıları olarak onları buluşturan bir şey var. Mesela Soweto'daki çocukların iyimserliği beni şaşkınlığa sürükledi. O sefalet içinde durumun tam tersi olması gerekiyordu. Bütün bunlar benim ilham kaynağım oldu. Stüdyonun steril ortamına sıkışıp kalmak istemedim. Seyahatlerimin amacı buydu.

Çeviren: ***Siren İdemen - Ogan Güner***

Ora Music Studio

Saat veya proje başına kayıtlar

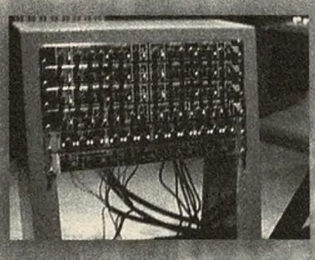

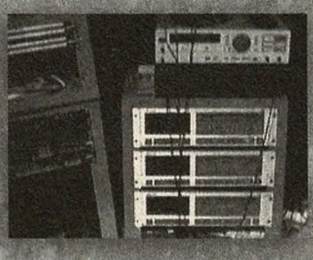

SoundCraft Ghost 32, Adat XT 20 (3 adet), Panasonic SV-3800 DAT, Yamaha NS-10MS, TC-M-One, Yamaha SPX 990, Lexicon Mpx 500, Lexicon Mpx 1, Drawmer Punch Gate, Drawmer DL 241 Comp (3 adet), Drawmer DL 441 Comp, Neumann KM-184 (2 adet), AKG 414, Neumann TLM 103, Senheisser 421 (4 adet), Beyer M160, e/v 468 (2 adet), e/v 267, e/v 868, RE-20, SM-57 (2 adet)

www.oramusic.net • tel: 0212 277 63 69

Björk

Sonbaharla birlikte merakla beklenen albümler de sökün etmeye başladı. Björk, her zaman olduğu gibi, merak listesinin başında. "Homogenic" albümü "Post"un rüzgarını biraz daha ileri taşımıştı, "Dancer In The Dark" filmi ve filmin müzikleri Björk-severleri bir süre teskin etti, sıra geldi "Vespertine"e. Björk'ün aşağıda enine boyuna anlattığı gibi, yaklaşmakta olan sonbaharın, hatta karakışın albümü olmuş "Vespertine". Fakat zannetmeyin ki Björk ruhen karakışta: Kutup şantözü, umut diyarından sesleniyor...

içe dönük bir suluboya

"Vespertine"i nasıl şartlar altında yazdın?

Björk: Londra'da kaydettiğim ve çok fazla dışadönük, dışarıya çok açık bir albüm olan "Homogenic"e tepki olarak bestelemeye başladım. "Homogenic" feci maço bir albümdü. "Overdose" raddesinde büyütülmüş bir Björk yansıması... O dönemde ben de çok dışa dönüktüm, duygusal düzeyde olsun, müzikal düzeyde olsun, sürtüşmenin, çatışmanın peşinde koşuyordum. "Homogenic"de ritmler distorsiyonluydu, çok romantik kemanlar vardı. Çok güçlü yağlıboya bir albümdü. Oysa bu daha içedönük bir suluboya. "Homogenic" çok küstahtı, "Vespertine" çok mütevazı. "Homogenic" bir yaz albümüydü, çölün, kavrulmanın, sıcağın, yanmanın albümü. "Vespertine" kış albümü, evindesin, dışarda kar yağıyor, elinde bir fincan sıcak kakao, oturuyorsun: kışın büyüsü... Her şeyden önce, bu albümde müzik kutusu olmasını istediğimi biliyordum, çünkü tıpkı arp gibi benim kafamdaki kış müziği fikrine denk düşüyor. İlk başlarda, albüme "Domestica" adını koymayı düşündüm, çünkü benim açımdan yuva için yapılmış bir müzik bu –ama bu boyut zaten müzikte kendini yeterince gösteriyordu, dolayısıyla harfiyen tarif eden bir isme ihtiyaç duymadım. Albümü, günde sadece birkaç saat havanın aydınlandığı kış aylarında, İzlanda'da besteledim. İdeali, yine kışın, loş havada dinlemek.

Senin gibi enerji fışkıran birisinin yuvanın erdemlerine methiyeler düzdüğünü duymak ilginç...

Teknoloji çok şeyi değiştirdi. Napster, internet, albümler falan nedeniyle müzik dinlemek artık çok evcimen bir faaliyet oldu gibime geliyor. Birkaç yüzyıl önce en önemli müzik deneyimleri evlerde yaşanıyordu, çok az kişi konsere gidiyordu, insanların evlerinde enstrümanlar vardı ve kendi evlerinde, eşleri dostları için çalıyorlardı. Akşamları, aile arasında, dostlarla müzik yapmak için bir araya geliniyordu. Derken, 20. yüzyılda Woodstock oldu, devasa ampli duvarları, yüz bin kişinin çamurlara bulanarak hep beraber katıldığı ayinler şeklindeki konserler... Müzik sadece kolektif bir deneyim olabilirmiş gibi geliyordu. Tamam, ama bugün müziğin eve döndüğünü düşünüyorum. Küçükken müzik okuluna gidiyordum ve bunun için evden çıkmam gerekiyordu. Erkek kardeşimin başka faaliyetleri vardı, onlar da evin dışındaydı. Her birimizin bizi evden uzaklaştıran farklı farklı tutkuları, uğraşları vardı. Akşamleyin evde kimse olmazdı, herkes kendi uğraşıyla ilgilenirdi. Şimdi oğlanlar bilgisayarla oynuyor ve kendi evlerinde, ellerinin altında dünyanın en güzel oyunları olabiliyor. Internette müziğin âlâsı var. Plakçılara gitmeye bayılıyorum, oralarda saatlerce vakit geçirebilirim, ama internet çok daha iyi, yirmi yıldır arayıp da bulamadığım albümleri bulabiliyorum. İnsan ister böceklerle ilgilensin, ister oyunlarla ya da tıpla, herkes merakını, tutkusunu evinde tatmin edebilir. Ayrıca, dünyanın dört bir yanında, taşınabilir bilgisayarımla çok çalıştım. "Dancer In The Dark"ın çekimleri arasında, karavanımda, laptop'umda bu albüm üzerine çalışıyordum. Şarkıların çoğunu İzlanda'da besteledim, postprodüksiyonu Manhattan'da yaptım, ama hep ev şartlarında, hep portatif malzemeyle. Sadece miksaj aşamasında stüdyoya girdik. Dolayısıyla, bu albüm aynı zamanda taşınabilir bilgisayarlara da bir ilan-ı aşk.

Niçin albümün adını "Vespertine" koydun?

Bu sözcük, havanın kardığı anda, alacakaranlıkta ortaya çıkan şeyi tarif ediyor. Ama aynı zamanda, akşam duaları anlamına da geliyor. Ben dindar değilim, ama dua etmem gerekseydi, bu albümle dua ederdim. İç huzuruna ulaşmaya çalışıyorum. Hafifçe dindarlaşmak benim için bir şaka. Din benim için en büyük tabu, çünkü otoriteyi simgeliyor. Ayrıca, İzlanda pagandır, dindar bir ülke değildir. Ama dinî bir albüm yapacak olsaydım, bunu yapardım. Benim bir dinim varsa eğer, o da doğadır. "Dancer In The Dark"ın turnesinden sonra, İzlanda'ya döndüğümde, "neresi benim kilisem olabilir, ibadetim nasıl olabilir" diye geçiriyordum içimden. Bir buzula tırmandım, dizlerimin üstüne attım kendimi ve ağzıma bir parça kar alıp erisin diye bekledim. Benim komünyonum da buydu, kuzey şafağının bir parçası olmuştum; işte bundan sonra "Aurora" şarkısını yazdım. Kendi tanrımın biçimini tahayyül etmeye çalışıyordum, karın üzerine vuran dağın gölgesiydi benim tanrım. Dizlerimin üstüne düşmek ve kar yemek... Tanrı'ya yaklaşmak için daha fazla ileri gidemem. Dolayısıyla, bu albümde çok fazla kutsal şey var. Evde yalnızsın, diz çöküyorsun ve mütevazı bir şekilde, gösterişten uzak, dua ediyorsun. Bu albüm, tıpkı bir beşik gibi, yatağa girmeden önce edilen küçük bir dua gibi, endişeli, huzursuz insanlara yardımcı olmalı. Ertesi sabah tertemiz uyanıyorsun, yeniden başlayabilirsin.

Bu albümden önce, yaptıkların duygusal ve fizikî taşkınlığını, performansını içeriyor gibiydi. Bu bakımdan bir değişim geçirdiğini düşünüyor musun?
Hâlâ aynı şeyi aradığımı sanıyorum, ama o denli açık bir şekilde değil. Bu albümde bir doruk noktası var, ama çok mütevazı, çok gösterişsiz bir biçimde. Bu albüm sakin bir coşturucu. Bence bir başkaldırı: İnsanların benden yapmamı bekleyebilecekleri şeyi yapmış değilim. Bu albüm, ağır bir günün sonunda eve dönmek gibi. Oturuyorsun, bir bardak şarap içiyorsun ve gün boyu olup bitenlerin zihnine geri gelmesine izin veriyorsun, onlarla arandaki meseleleri halledi-yorsun. Bu bir kaçamak, sığınak, her şeyin yolunda gittiğini iddia etme biçimi değil. Bu albümde beni gururlandıran, umutla dolu olması. Bu albüm kaosu gösteriyor, ama aynı zamanda çözüm yolları da sunuyor. Bunu dinledikten sonra insanların kendilerini daha iyi hissedeceklerini umut ediyorum. En büyük amacım bu.
Eskiden performansta, aşırılıkta fazla ileri gittiğini düşünüyor musun?
Küçük mekânlarda, 100-200 dinleyicinin karşısında konserler vereceğim bir turneye başlayacağım. Amplisiz, seyircinin arasına girerek söyleyeceğim. Artık bağırmak, insanların dikkatini talep etmek istemiyorum. İnsanlarla birlikte iyi vakit geçirmek, empoze etmeden keyif almak, coşkuya ulaşmak istiyorum. Enerji alışverişinde bulunmak istiyorum, sadece vermek değil. Benim için çok fazla şey anlamını kaybetti. Hatta oturup bir kahve içmek bile... Bir dostuma rastlıyorum, kahve içmeye gidiyoruz çünkü kahve iletişimle birleştiriliyor, muhabbet ediyoruz –peki ama, kahveye ihtiyacımız var mı ki? Tıpkı kafa yapan maddeler gibi, yaratıcı kılıyorlar belki, iyi de drug'sızken yaratıcılığını kaybediyorsan, bunun ne manası kalıyor? Bir mekâna girip, elli fincan kahve içip bağıra çağıra konuşmak ve insanların da bağıra çağıra konuşmasını dinlemek fazla kolay bir şey. Fiyaka yapmak için şişinen, herkesi etkilemek için ışıl ışıl tüylerini gösteren tavus kuşları gibi olmak istemiyorum artık. Nihayetinde, tavus kuşu da eninde sonunda tüylerini kaybediyor. Başka bir yol olduğunu umuyorum.
"Vespertine"in bugüne kadarki en şahsî albümün olduğunu söyleyebilir miyiz?
Kesin olarak söylemesi zor. Sonuçta, her ne kadar uzaklaşmaya başladığımı hissetsem de, şu anda oradayım. Albümdeki en fizikî şarkı, son bestelediğim "Pagan Poetry". O yüzüm geri geliyor, kırmızı tüylerim yeniden çıkıyor...
Bu yeni bakış açısını nereden, nasıl edindin?
Lars von Trier'in filminden olmalı. Çekimler sırasında her şey distorsiyonla doluydu, bütün göstergeler sürekli kırmızıydı. Sonra şarkılarımı yapmak için evime döndüm; aşırı duygulanım içinde beste yapamam. Duygusal, zihinsel ve bedensel olan arasında her zaman bir denge kurmaya çalıştım. Ama filmin çekimleri boyunca bu hep bir tek yöndeydi. Tekrar dengeyi sağlamaya ihtiyacım vardı. Ayıca, filmde beni hayal kırıklığına uğratan, hiçbir umudun olmaması, sadece karanlık olan yanı göstermesi oldu. Sinema salonundan çıkarken seyirci umutsuz. Ben umudu korumak zorunda hissediyorum kendimi, bu benim genlerimde var.
Aradan zaman geçtikten sonra, geriye dönüp baktığında, "Dancer In The Dark"ın senin için olumlu bir deneyim olduğunu söyleyebilir misin?
Bu soruya cevap verebilmem için daha bir on yıla ihtiyacım var... Ama şimdi, bu işbirliğinin bana müthiş hasar verdiğini söyleyebilirim. Bundan çıkabilmem çok zaman aldı, müziğin çok yardımı oldu. Filmi yaptım. Bundan çıkardığım ders, bir başkasının aracı olmak çok tahripkâr olabiliyor. İlla olumlu bir şey aranacaksa, o da nirengi noktalarımı kaybetmem oldu. Bu, özgürleştirici bir şey. Filmden kısa bir süre sonra, benim sesim üzerine kurulu bir piyes yazan bir besteciyle çalıştım. Onun elleri arasında bir araçtım, ama ona güvenim tamdı. Sonra kendimi daha güçlü hissettim. Yaratmak için tahrip etmenin şart olmadığını gördüm. Bugün etrafımda hep yaratıcı insanlar var, ama birlikte yaptığımız çalışmalarda yıkıcılığın yeri yok. Şimdi beni alâkadar eden pozitif güçler. Filmden öğrendiğim bir başka şey de, hayatlarında istedikleri şeyi yapmayan insanlara merhamet duygusuyla yaklaşmak oldu. Müzik benim hayalim, hayatımı besleyen şey. Müziğin verdiği aşk olmasa, benim hiçbir şeyim yok, kesinlikle hiçbir şeyim yok. Müzik zaman zaman insanı bitap da düşürebiliyor: Turnedeyken haftada beş kere uçağa biniyorsun, eşinden dostundan uzaktasın. Ama haftada beş akşam da sahneye çıkıyorum, dolayısıyla her şey iyi gidiyor demektir. Çok şanslıyım, tutkumla temasımı kaybetmememi sağlayan bir hayatım var. Ama film çekerken varolma nedenimin uzağına düşmüştüm. Dolayısıyla, yapmayı hayal ettikleri şeyleri yapamayan insanlara, çalışan, bir ailesi olan, hayatı göğüslemeye gayret eden insanlara daha da büyük bir sevecenlik duyuyorum. Onları eskisine göre çok daha derinden anlıyorum. Ve onlara söyleyebileceğim tek şey, hayallerini yaşamaya çalışmaları.
"Vespertine"de insan hayallerini gerçekleştirmeye, hayatını değiştirmeye çalışan biriyle karşılaştığı hissine kapılıyor.
Ben hep hakikate kafayı takmışımdır; müziğin çoğu zaman, dünyayla yüz yüze gelmemenin bir yolu, bir korkaklık biçimi olduğunu düşünürüm. Ben mümkün olabildiğince gerçek bir müzik yapmak istiyordum... Uzun süre önce bir kitap okumuştum, yazar bir karakter yaratıyor, ona bir hayat veriyordu; sonra, kitabın sonunda, hakikaten bu şahsiyetle karşılaşıyordu. "Vespertine"de de bu var: Varolan şeylere dair şarkı söylemekten ziyade, şeylerin varolması için söylemek... Albümü yaparken bunun tamamen bilincindeydim. Kısa bir süre önce, hayatımda ilk defa bir kiliseye girdim. Aşağıda insanların dünyasını, yukarıda cenneti, hayalî dünyayı temsil eden resimlere baktım. Sonuçta, bunun yaratıcılığın güzel bir imgesi olduğunu düşünüyorum. Bu albümü yaparken, masumiyet konusunda da çok düşünüyordum –benim müziğimin Disney'vari bir yanı da var. Yine de, bu dünya çok hoşuma gitmiyor: yüzeysel, fantezi, varolmayan bir dünya, korkaklar için. Ama, şimdi, bir baloncuk yaratmanın iyi olduğunu düşünüyorum. Ona bütün gücünle inanırsan, sonunda gerçek olur. Eğer insan çok güçlü bir şekilde inanırsa, suni şeyler de yavaş

"Vespertine" kış albümü, evindesin, dışarda kar yağıyor, elinde bir fincan sıcak kakao: kışın büyüsü... Albüme "Domestica" adını koymayı düşündüm, çünkü benim açımdan yuva için yapılmış bir müzik bu.

Nietzsche: Hayatı ve Felsefesi
Baha Tevfik

Çev: Burhan Şayli
Felsefe Dizisi 1
151 s., 3.750.000 TL

Bu kitap yirminci yüzyıl başlarında özelde Baha Tevfik ve çevresindeki entelektüel grubun, genelde ise Osmanlı düşünürlerinin, Batı'yı ve Batı felsefesini nasıl algıladığını gösteren tarihsel bir belge niteliği taşımaktadır. Nietzsche kitabı, çeviri bile olsa üzerinde durmaya değer bir olaydır; kitabın tümünün günümüz Türkçe'sine kazandırılmasında, kütüphanelerimizin karanlıklarında uyuyan düşünce tarihimizin aydınlatılması bağlamında olağanüstü yaran olduğuna inandığımız kitabın tümünü günümüz Türkçe'siyle yayınlıyoruz.

Birinci Kapı: Hayatı, 1844'ten 1869'a Kadar • **İkinci Kapı:** Nietzsche'nin Düşünsel Gelişimi, 1869'dan 1879'a Kadar • **Üçüncü Kapı:** Nietzsche Filozof Oluyor, 1878'den 1888'e Kadar • **Dördüncü Kapı:** Nietzsche'nin Felsefedeki Yöntemi, **Yadsımacı Bölüm:** İnsan • **Beşinci Kapı:** Evetleyici Bölüm: İnsan-Üstü • **Altıncı Kapı:** Nietzsche Felsefesinin Özet ve Uygulaması

Yüreksöken Hikayeler
J. Cocteau, I. Babel, J.T. Farrell, J. Genet, D. Schwartz, R. Carver

Çev: Ali Kaftan
Edebiyat Dizisi 1
120 s., 3.250.000 TL

Karşı Kıyı Yayınları, "underground" edebiyatın en ünlü temsilcilerinin yer aldığı bir hikaye seçkisi derledi. Yüreksöken Hikayeler, Cocteau, Babel, Farrell, Genet, Schwartz ve Carver gibi edebiyatçıların hikayelerine yer vermekle birlikte, bu edebiyatçıların kısa birer biyografisini de kitapta bulabileceksiniz.

Jean Cocteau: İnsan Sesi: Tek Perdelik Oyun
Isaac Babel: İsa'nın Günahı
James T. Farrell: Çocukluk Hayalleri Gerçekleştiğinde
Jean Genet: Açlık
Delmore Schwartz: Sorumluluklar Düşlerde Başlar
Raymond Carver: Bisikletler, Adaleler, Sigaralar

karşı kıyı **Mühürdar Cad. Akmar pasajı No: 29/B Kadıköy -İstanbul Tel: (0216) 346 46 30**

yavaş gerçek olabilir.

"Vespertine" çok puslu bir albüm. Dinlerken insan, kırlık bir yerde, geceleyin, karda yürüyor hissine kapılıyor. Yolunu kaybedebilirsin...

Sanki hiçbir zaman durmayacakmış gibi gelen şarkılarla, müziğin bir akım gibi olmasını istiyordum. "Hidden Place", "Undo" ve "Unison"un çok uzun kuyrukları var. "Frosti" ve "Aurora" birbirine karışıyor. Önceleri bunu yapmak istemiyordum. Ama burada, içimde olup bitenleri daha iyi yansıtıyor. Dışadönük müzik yaptığımda, her şarkı kendini takdim eden bir karakter gibiydi: "Merhaba, ben şu şarkıyım, şöyleyim, böyleyim..." Sonra, sonunda, kapıyı çarpıp çıkıyor ve bir sonraki şarkı geliyor: "Selam, ben geldim..." "Homogenic" böyleydi, insanların dikkatini yakalamaya gayret ediyordu: "Ben konuşurken, dinleyin!" Ama "Vespertine"de anlatı farklı, bir akım değil. Şarkıların ne başı ne de sonu var. İletişimin cepheden olmadığı bu toprakları keşfe çıkma arzusu duydum. "Vespertine" yüzleşme peşinde değil, daha ziyade, dipte kalmış, gömülü duran, senden başka kimsenin bulamayacağı kişisel cennetin arayışında. Çok sakin, çok içsel, çok yalnız bir vecd hali. Pek çok kişi kendi kendilerine teslim olmaktan, yalnızlıktan korkuyor; yalnızlığı depresyonla özdeşleştiriyorlar, kendilerini sadece grup halinde güçlü hissediyorlar. Ben öyle değilim. Mutluluk her durumda olabilir, yalnızlık beni mutlu kılabilir. Bu albüm bunu göstermenin bir yolu.

Yeni bir şarkı üzerinde nasıl çalışıyorsun? Nereden başlıyorsun?

Her şarkı benim için çok önemli, her düzeyde beni tatmin etmeli: Duygusal ve insanî bakımdan olduğu kadar, sound açısından da. Beraber çalıştığım insanlar çok önemli. Mütevazı, sade bir şarkı yaparken, mütevazı insanlarla çalışmak isterim. Bunun gibi bir dolu unsur şarkıların niteliğini, sonucu belirliyor. Sanki bu bir disiplinmiş gibi, öyle oturup da şarkı yazamam. Yazmak benim hayatıma, gündelik faaliyetlerime tamamen bağlı. Duygular gelir, gider; yazmak bütün bunları bir düzene koyma, şeyleri netleştirme biçimi. Benim bir songwriting yöntemim yok, çünkü yazmak gündelik hayatıma bağlı. Sabahleyin uyandığımda, her zaman kafamın içinde mutlaka bir şarkı vardır. Sonra, onu oradan çıkarmam gerekir. Bunun için yürürüm. Haftada birkaç gün, iki saat yürür, şarkı söylerim. Manhattan'a yaşamaya gittiğimde, ilk iş, iki saatlik yürüyüş yapabileceğim bir parkur aradım. Tıpkı bir volkan gibi oluyorum, sonunda bir şey dışarı çıkıncaya kadar şarkı söylüyorum, söylüyorum, söylüyorum. Bu fizikî bir çalışma. Şarkı söyledikçe, fikirlerim kulağıma geldikçe, yerli yerine oturuyorlar. Bazen, sadece eski şarkıları söylüyorum, bazen yeni bir şarkı ortaya çıkıveriyor. Dolayısıyla, stüdyoya girdiğimde, işin yüzde 80'ini tek başıma bitirmiş oluyorum. İşte, benim çalışma yöntemim böyle. Sonra, düzenlemeler, kayıt, daha zanaatkârca, daha organize, herhangi bir iş gibi. Ve buna hayranlık duyuyorum.

Videokliplerinin pek çoğunun yönetmenliğini yapan Michel Gondry, stüdyoda orkestra şefi gibi olduğunu söylüyor.

Çocukken, üç erkek ve üç kızkardeşin en büyüğüydüm ve hep lider durumundaydım: "Şuraya gidiyoruz", "bunu yapıyoruz" diyen bendim. Benim için gayet doğal. Bir yandan da, şöhretin getirdiği baskıdan –ve belki de bazen biraz megaloman olduğumdan– stüdyoda hiçbir şey yapmadığım da oluyor. Böyle bir durumda, birlikte çalıştığım kişiler kendilerini aldatılmış hissediyorlar, bundan hoşlanmıyorlar. Kontrol delisi değilim, kontrolle ilintili her şey beni allak bullak eder. Ama çalışmayı severim, kolları sıvamaktan asla korkmam, elektrikçi ve duvarcı ustası bir aileden geliyorum. Ayrıca, başkalarını yaratıcılığa yönlendiren çok güçlü bir hissim de var ve onları cesaretlendiriyorum. Vaktiyle grubumda çalmış olan Leila bunun iyi bir örneği. Onunla tanıştığımızda çok gençti, müzik yapmıyordu, ama tam da bunun için yaratılmış olduğu alnında yazıyordu. Müthiş bir potansiyeli olduğunu hissediyordum. Dört yıl grubumda kaldı, klavye çalıyordu. Bir gün, turneye çıkmadan önce, içinde "Post"un bütün ritmlerinin olduğu bir ritm box tutuşturdum eline. Ne olduğunu bile bilmiyordu ve ona, o andan itibaren bunun onun mesuliyetinde olduğunu söyledim. Öğrenmek için önünde bir ay vardı ve müthiş bir gayretle kalktı altından. Ne zaman telefonda konuşsak, bana bu hikayeyi hatırlatır. Bir şey öğrenmiş oldu, ama ben yalnızca süreci hızlandırdım. Bu onun içindeydi ve tek gereken, dışarı çıkmasını sağlamaktı. Yani stüdyoda bir orkestra şefiyim, ama aynı zamanda, bir anne gibiyim de: Birinde bir potansiyel farkedersem, onu beslerim. Kontrol etmem, sorumluluk alırım, bir anne ya da baba gibi. Zaten galiba babalığa biraz daha yakınım. Gündelik hayatta çok şey veririm: Neyi nasıl yapacağını bilemeyen insanlar bana gelirler ve ben de yardım ederim. Anne daha çok yaratıcı, hissî alanlarda yardım eder. Babaysa pratik, business... Maalesef, bu da o derece önemli. Çok önemli sanatçı olup da beş yaşında çocukmuş gibi davranan insanlar tanıyorum. Gündelik yaşama, pratiğe dayalı bir şey çıktı mı, onlara yardım etmek için ordayım.

İçerisiyle dışarısı birbirine kavuştuğu zaman, basınç azalır. Böyle bir şey olmazsa, volkanlar gibi oluruz. Bir şey yolunda gitmediğinde, iyileşmesi için bir şarkıdan daha fazlasını hiçbir şey yapamaz.

Stüdyoda aynı anda hem anne hem de babaysan, albümlerin için senin çocukların diyebilir miyiz?

Bu o kadar klişe bir soru ki, çoğu zaman hayır diyorum; ama aslında doğru. Bir yandan da ben, sanki bebekmişim gibi davranıyorum. Çok güçlü olup etrafımdakileri koruduğum olur, ama bazen de onlar çok güçlüdür ve beni korurlar, Michel Gondry gibi mesela.

Limitlerin neler, keşfedebildin mi?

Bir sürü limitim var, ama benim asıl hoşuma giden, nereye kadar gidebileceğimi görmek. "Post" ve "Homogenic"ten sonra, müzikal olarak istediğim her şeyi yapabilecek bir aşamaya gelmiştim. Ama "Dancer In The Dark"ı yapmayı tercih ettim, çünkü o zaman bazı riskler alabilir, bir takım şeyler keşfedebilirdim. Emniyet duygusunu sevmem, zamanın geçtiğini hissediyorum, bu işe başladığımdan beri 15 yıl geçti ve kaybedecek zamanım yok, her şeyi görmek istiyorum. 33 gibi genç bir yaşta bir film yapmış olduğum için çok memnunum –33 yaşında öldüm! Çünkü artık geride kalmış durumda. Çocukluğumdan beri fedakârlığın bende çok romantik bir imgesi vardır. Afrika'ya gidip bir aslan tarafından yenerek ölen insanlar veya Jeanne D'Arc... Hep bir insanın nereye kadar gidebileceğini görmek istemişimdir. Bu fedakârlık hissim duruyor hâlâ: Müziğim benim için benden daha önemli. Bir keresinde bir konsere çıkmam gerekiyordu, ama kendimi gerçekten çok kötü hissediyordum. Tam sahneye çıkarken bir arkadaşım sordu: "Gelecek beş yıl mı daha önemli, yoksa bu akşamki konser mi?". Midem ateşler içinde cevap verdim: "Bu konser." Delice biraz.

"Kids"in yazarı ve "Gummo"nun yönetmeni Harmony Korine seninle bir şarkı yazmış...

Onunla dört yıl önce, tesadüfen New York'ta tanıştım. Çok içten, doğal biri. Benim için, insanın gücünü temsil ediyor. Bu medenîleşmiş dünyada canlı kalınabileceğinin kanıtı. Hiç koparmadık ilişkimizi. Ben "Dancer In The Dark"ı yaparken, zor zamanlarımda hep beni rahatlatırdı, kitaplar gönderirdi. Benim için çok önemli birisi. Dünyayı değiştirmeyi amaçlayan ve heyecanlarını dışavuran insanlarla karşılaşmak hep çok önemlidir. Her yıl beni anlayan belki iki insanla karşılaşıyorum, Harmony Korine onlardan biri. Bazen onları yılda iki kere görmek yetebiliyor. Benzer sorunlarla karşılaşıyoruz. İçgüdülerine bağlı ve karmaşık bir insansan, mantığa dayalı medenî dünyada yerin yoktur. Kendi doğal ortamını bulman gerekir. Ben kendi doğal ortamımdayken, kendimi uyum içinde hissederim. Her şey kusursuz-

dur, saldırganlık yoktur. Haftalarca yalnız kalabilirim ve asla sıkılmam. Sanki sonsuza kadar sinemadaymışım gibi.

Kendini soyutlamak, köşeye çekilmek de bir tür korkaklık değil mi?

Evet, korkaklık. İşte bu yüzden insanlarla iletişim kurmaya çalışıyorum. Ama şehre gelip o insanlara saldırmak da başka bir çeşit korkaklık, çok aptalca. Bu nedenle insanlarla iletişim kuruyorum, insanlarla birlikte çalışıyorum, MTV'ye alâka gösteriyorum. MTV kusursuz değil, ama ben de değilim. Her şeyin birbirini nasıl tamamlayabileceğini görmeye çalışıyorum. Tek başına doğada yaşamak: Bunu çok romantik buluyorum. Ama karşıtlar arasındaki uyum düşüncesi de çok romantik. Birbiriyle iletişim kurabilen İzlandalı bir şarkıcıyla, Hintli bir satranç oyuncusu: İşte romantik bir düşünce.

Uç noktaları kolayca birleştirmeyi başarabiliyor musun?

Bir denge var, güzel günler ve kötü günler... Benim kadar eksantrik arkadaşlarımın çoğunun zor bir çocuklukları olmuş. Diğer çocuklar onlara sataşıyorlarmış, dövüyorlarmış. Benim durumum farklı: Hep bir-iki arkadaşım oldu, beni gerçekten anlayan insanlar. Doğada tek başıma kalabilmeyi hep bir ayrıcalık olarak kabul etmişimdir. Ama gittikçe bir boyuttan ötekine geçmek daha çok hoşuma gitmeye başlıyor. İzlanda'ya son gidişimde, New York'tan dönüyordum ve ayağımda ufak iskarpinler vardı. Evde valizimi bir açtım, içinde sırf yüksek topuklu ayakkabılar... Kafam nerdeymiş dedim. Çıkardım dağ botlarımı ve birkaç gün deli gibi dağlarda dolaştım. Sonra Paris'e gittim, ayağımda hâlâ o koskocaman dağ botları. Yolculuk çok tuhaftı, çünkü uçakta ayaklarım öndeki koltuğun altına sığmıyordu. Ve sonra, kendimi yine ayağımda o botlarla şık bir otelin kırmızı halısının üstünde buluverdim. Bağcıklardan biri kopmuştu ve onun yerine bir perdenin kordonunu takmıştım. Sonunda botlarımı çıkardım, iskarpinleri giydim. Şehre hoşgeldin... İşte, şehir ve kır arasındaki o ayrımdayım, ama ikisini de seviyorum. Şehri seviyorum, ama çok uzun süreliğine değil, bir süre sonra doğaya dönmezsem çıldırıyorum.

"Dancer In The Dark"ın çekimlerinin bitimiyle Cannes film festivali arasındaki tam bir yılı İzlanda'da geçirdim. Sonunda patlamak üzereydim, insan görmeye ihtiyacım vardı. Kendimi Cannes'da çok çekingen hissettim, ama bir yandan da, birilerini gördüğüm için çok mutluydum.

Cannes'dan sonra yeni bir alanda şöhrette bir basamak daha ilerledin. Önemli biri olmak senin için bir şey ifade ediyor mu?

Ne pahasına olursa olsun insanların dikkatini çekmek gibi bir derdim yok. Sadece bir-iki şey yapmayı ve onları iyi yapmayı tercih ediyorum. Her gün gazetelere çıkmak istemem, bu korkunç bir durum olur. Fazla ünlü olmak tehlikeli olabilir, beni müziğimden uzaklaştırabilir. Hayatıma dair dedikoduların müziğimle hiçbir alâkası olamaz. Ama onları ayıran da incecik bir çizgi. Açıkçası, iyi bir iş yapmaktan ve özellikle de benim saygı duyduğum insanlardan saygı görmekten gurur duyuyorum. Bu anlamda, önemli biri olmak önemli benim için. Ama mümkün olan en çok kişi için mümkün olan en uzun süre önemli kalmak, hayır, bu korkutucu bir şey. Çocukken, sürekli haklarında konuşulan, her gün gazetelerde gördüğümüz insanlardan hoşlanmazdım. Ben eksantrikleri veya işlerini kendilerinin önüne geçirenleri tercih ederdim.

Konsere çıkmam gerekiyordu, kendimi çok kötü hissediyordum. Arkadaşım sordu: "Gelecek beş yıl mı daha önemli, yoksa bu akşamki konser mi?" Midem ateşler içinde cevap verdim: "Bu konser."

"Vespertine" pek çok kişiyle birlikte yaptığın bir yalnızlık albümü. Günün birinde hakikaten tek başına bir albüm yapabilir misin, yoksa insanlarla beraber çalışmaya mı ihtiyaç duyuyorsun?

Şu sıralar, bir troubadur müziği üzerine çalışıyorum ve music box'ımla yalnızım. Hoşuma gidiyor, çünkü yalnızlığı seviyorum. Şarkı yazarken de yalnızımdır ve şarkılarım genellikle yalnızlıktan söz eder. Hayatımın en mutlu anları, çoğunlukla yalnız olduğum anlardır. Doğanın içinde eriyip şarkı söylerken, tek başıma büyük coşku anları yaşadım. Bazen, bu anları kendime saklama arzusu duyuyorum. Ama şehre gittiğimde, insan-

ların iletişim kurmak istediğimde, tıpkı işteki gibi... Başkalarıyla çalışmanın iyi yanları da var. Bazen bitmiş, her şeyini tamamladığım şarkılarım oluyor. Birisinin tek bir ses eklemesi her şeyi sil baştan yapmama yetiyor. Yaptığımdan hoşnut olduğum ve kendi kendime yettiğim için yalnız mı çalışmam gerekiyor? Tabii ki, bu sürekli olarak kendi kendime sorduğum bir soru. Ama bir adada tek başına yaşamak, bu korkaklıktır. İletişim kurmak cesaret ister.

Amerikalı avant-garde elektronik grup Matmos'la birlikte çok çalıştın bu albüm için. Senin için ne anlam ifade ediyorlar?

Onlarda takdir ettiğim, profesyonel müzisyenler olmamaları: Başka ilgi alanları var, dolayısıyla karşılıklı olarak birbirimize verebileceğimiz şeyler var. İlişkimiz güzel çünkü eşitlik üzerine kurulu. Farklı şeylere dayanıyor, farklı katkılarda bulunuyoruz ama, alışveriş iki yönde gidiyor. Sugarcubes zamanında da böyleydi, grubun elemanları müzikten çok şiire takılıyordu, çok edebiyat muhabbeti yapılırdı. Onlar entellektüel ve edebiyatçıydı, bense daha ziyade sezgisel ve müzisyen. Birbirimize katacağımız şeyler vardı. Matmos'a gelince, çok fazla mizahî yanlarının olması hoşuma gidiyor. Deneysel elektronik müzik yapanların çoğu kendilerini çok fazla ciddiye alma eğiliminde oluyor. Ben minimalist müziği seviyorum, ama bunu yapan insanların duygular düzeyinde

minimalist olmaması gerektiğini düşünüyorum. Matmos'cular çok duygusallar. Eski şarkılarımı alıp sahne için yeniden orkestrasyon yaptılar, çok karanlık şarkıları neşeli ve mizahî hale getirmeyi beceriyorlar. Birbirine çok yakın iki ses arasındaki duygusal farkı, "krik"le "kruk" arasındaki farkı tercüme etmeyi biliyorlar. Benim eski şarkılarımı çok organik hale getirdiler.

Hiç hoşuna gitmeyen sound'lar var mı?

Her sound'un bir yeri olduğunu düşünüyorum. Ama kontrole bağlı sound'lardan uzak duruyorum. Hamasî, marş tempolu, fazla kendine güvenli, küstah sound'ları sevmiyorum. Kral ve kraliçe için çalan bando mızıkadan hoşlanmıyorum, çünkü iktidarla bağlantılı. Latin trompet sololarını ya da mütevazı bandoları tercih ederim, "Dancer In The Dark"ın açılışındaki gibi. Belki de hippiler tarafından yetiştirildiğim içindir, ama otoriyi sevmem. Bunun bir nedeni de hiç şüphesiz, 600 yıl boyunca sömürge olmuş olan bir ülkeden gelmem, İzlandalı olmamdır. Başkaldırıyı otoriteye tercih ederim. Belki de bu nedenle Fransızlar benim müziğimi seviyorlardır, böyle bir ortak noktamız var. Siz bir devrim yapmıştınız, öyle değil mi?

Evet, çok uzun zaman önce. Marşları sevmediğini söylüyorsun. Ama "Selmasongs"da bu hava çok vardı...

Evet, ama orada otoriteden ziyade, acıyla, ıstırapla ilgiliydi. Kontrolün kendisinden ziyade, kontrole bir tepkiydiler. Bu filmin müziğini yapmak hoşuma gitti, çünkü benim müziğim değildi, başka birisinden söz ediyordu. 93'den 97'ye kadar kendi müziğimi yaptım, şarkılar benden bahsediyordu. Başka birisinden bahseden bir şey yapmak da iyi geldi.

Lars von Trier'in seni bir alet gibi kullandığını söylemiştin. Sen kendi kendini de bir alet gibi kullanır mısın?

Bilincinde olmadan, sürekli yapıyorumdur tabii. O kadar uzun bir süredir müzik yapıyorum ki... Bazen, akşamleyin konserim olduğunda, sabahleyin çok gergin uyanıyorum, konsere kadar gerginliğim sürüyor. Hiç bilincinde olmadan, konser esnasında verecek enerjiyi elde etmek için gerilim yaratıyorum. Hayatımla işim arasında bir sınır yok. Şarkıları yazan sezgilerim; nereye varacağımı bilmeden saatlerce yürüyorum: Bazen şarkılar geliyor, bazen de gelmiyor. Daha sonra, kaydedebilir, düzenlemeleri yapabilir, organize edip bir konser hazırlayabilirim. Ama sahnedeyken, tekrar içgüdülerime, duygulara dönüyorum. Sezgiler gelip gidiyor. Bazen, daha yaparken bana mantıksız gelen şeyler yapıyorum. Ama bir ay ya da bir yıl sonra içimden gelen sese kulak vermekle iyi yaptığımı anlıyorum.

Bir müzisyenin ellerinde bir araç olmak, bir başkasının şarkılarını söylemek ya da düet yapmak hoşuna gider miydi?

Bayılırım, ama böyle bir şey yapabileceğim çok müzisyen yok. Lars'la bu iş zor oldu, çünkü sinema alemi hakkında pek bir bilgim yoktu. Ama güven duyduğum bir müzisyenle bunu yapmayı çok isterim. Kiminle? Aphex Twin'le herhalde. Başka kimse gelmiyor aklıma aslında. Aphex Twin'le müzik hakkında çok konuştuk, sık sık birlikte bir şeyler yapmanın eşiğine geliyoruz. Bundan altı yıl önce, ilk defa karşılaştığımızda, canım istediği zaman telesekreterine şarkı söylememi rica etmişti: Bunlardan bir albüm yapmak istiyordu. Ama fikir çok hoşuma gitmemişti. Ama, düet yapma arzusu duyuyorum. Thom Yorke'la birlikte şarkı söylemeye bayıldım –ne kadar romantiğim. Düet yaparken tamamen eriyorum, ötekinin müzikal yarısı oluyorum. Benim açımdan bunu müzikte yapmak, gerçek hayatta yapmaktan daha kolay. Thom Yorke'la konuştum, tekrar beraber bir şeyler yapmak hoşumuza gidecek. Ama benim esas gönlümde yatan, onun benim için şarkı yazması, tersi değil.

Herhangi bir engel olmadığını varsayalım, müzik tarihinde kiminle birlikte çalışmayı hayal ederdin?

(uzun bir suskunluk) İçimden bir şey bu soruya cevap vermeyi reddediyor sanıyorum, çünkü beni alâkadar eden şimdiki zaman; şu anda olup bitenler hakkında konuşmayı tercih ederim. Bende çok güçlü bir anti-nostaljik yan var. İyimser seçenekleri, olabilecek şeyleri düşünmeyi tercih ediyorum.

Bilinenden tamamen farklı bir müzik yapmayı hayal ettiğin hiç oluyor mu?

Evet, her zaman. Ben kendime karşı çok katıyımdır, henüz bir tane bile iyi şarkı yapmadığımı kendi kendime söylemeye yatkınımdır. Ölmeden önce önümdeki elli yıl içinde bunu yapabileceğimi umut ediyorum. İyi bir şarkı yazmadan ölmek çok canımı sıkardı. Sabahleyin uyandığımda kafamın içinde duyduğum müziğe yaklaşmaya başlamış dahi değilim. O noktaya vardığımda, tatile çıkacağım. Tatiller ilginçtir. Tatile çıktığımda bile, daha ilk gün sona ermeden söz yazacağımı, bir melodi peşinde olacağımı ya da otelde DJ'lik yapacağımı biliyorum. Zihnim hiçbir zaman istirahate çekilmiyor. Ama sorun değil, çünkü sevdiğim şeyi yapıyorum.

Müziğin hayatında çok fazla önemli olduğu görülüyor... Kendini müziğin bir medyumu, aracısı gibi görüyor musun?

Hayır, çünkü bu sözcük fazla geçmişe dair. Ne zaman karma'dan ya da reenkarnasyondan söz edildiğini duysam şaşırırım, ne yapacağımı bilemem. İnanmadığım için değil, ama oralarda bana nahoş gelen bir şey var. İnsanların geçmişle fazla vakit harcadığını düşünüyorum. Güncel medyum... Sanmıyorum, öyle bir şey söyleyemem. Benim yaptığım iş, çok megalomanyak bir bakış açısıyla, insanların yaşamları, kulakları, şehirleri, aşkları arasında bir katalizördür. Bütün bunlar birbirinden ayrı: Duygular teknolojiden ayrı, bunları birbirine karşıtlaştırma eğilimi var –oysa ki herkes teknolojiyle sarılmış durumda. Şehirler doğadan ayrılmış durumda. Klasik müzikle –bu adlandırmadan yana değilim, ciddi müzik diyelim– folk müzik birbirinden ayrılmış. Bundan yüz yıl önce, Debussy, Ravel, Satie gibi adamlar iki dünyayı birleştiriyordu. O dönemde, bu bir mucizeydi. Kendilerinden önce çok elitist olan ciddi müziğe bir tepki duyuyorlardı. Brecht ve Weill ciddi müzikle halkın müziğini bir araya getirmeye çalışıyordu. Ben bir aracı, bir medyum olduğumu düşünmüyorum, ama benim üstlendiğim rol, ciddi müzikle halkın müziğini, şehirle kırı, duygularla teknolojiyi bir araya getirmek. Doğanın şehirde olduğunu, bilgisayara duyguların konabileceğini biliyorum. Mühim olan aletin kendisi değil, onunla ne yaptığın.

Müziğin dünyayı değiştirebileceğini düşünüyor musun?

Her gün değiştiriyor. Tıbbî istatistikler var, doktorların kaç kişinin hayatını kurtardığını biliyoruz. Müziğin kaç kişinin hayatını kurtardığını bilmemizi sağlayacak istatistiklerin olmaması çok yazık. Ya da kaç kişiyi nasıl mutlu ettiğini. İnsanların kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamak müziğin rolüdür. Duygularla doluyuz ve dışardan gelen bir şeyi –müziği– işitmek, içerdeki duygularla bunun yankı yapması, insanı ferahlatan, mutlu eden, zenginleştiren bir şey. İçerisiyle dışarısı birbirine kavuştuğu zaman, basınç azalır. Böyle bir şey olmazsa, volkanlar gibi oluruz. Bir şey yolunda gitmediğinde, iyileşmesi için bir şarkıdan daha fazlasını hiçbir şey yapamaz.

Müzik yapmayı bırakmaya seni ne yöneltebilir?

Her gün sevdiğim bir albüm bulsam, kendim müzik yapma ihtiyacı daha az duyardım. Benim yaptığım şey, plak mağazasına gitmekle, orada bulmayı umut ettiğim şeyle çok alâkalı. Mesela

Benim için çok fazla şey anlamını kaybetti. Bir dostuma rastlıyorum, kahve içmeye gidiyoruz çünkü kahve iletişimle birleştiriliyor, muhabbet ediyoruz –peki ama, kahveye ihtiyacımız var mı ki?

Aphex Twin gibi, iyi bir müzik dinlediğimde, kendimi çok mutlu ve rahatlamış hissediyorum. İşin bir kısmının yapıldığı hissine kapılıyorum. Ama plakçıya gidip de hiç iyi bir şey bulamadığımda dertleniyorum, yine iş başa düştü diye geçiriyorum içimden. Bende bir ev kadını etiği var: Evde hiç kimse bir şey yapmıyorsa, ben yaparım. Ama neyse ki, pek çok iyi müzik buluyorum.

"Vespertine"de koronun önemli bir yeri var; leitmotive gibi müziğin içinden akıyor sanki... Ara ara Marvin Gaye'in "What's Going On" albümünü hatırlatıyor...

O albümü çok fazla dinlemedim, ama ne demek istediğini anlıyorum. Bu albümdeki sözler üzerine çalışmaya başladığımda, küçük muhabbetleri andıran diyalog gibi şeyler yazıyordum. Bunun nedenini anlamak için epey vakit harcadım. İnsan yaşlandıkça iki çehresi açığa çıkıyor: Yapması gereken ve yapmakta olduğu. Maalesef, ikisinin yolu her zaman çakışmıyor. Albümümde, korolar benim iyi yanımı temsil ediyor, her şeyin iyi geçeceğini söyleyen bir tür masum bilinç.

Albümde, sesin önemli, ama aynı zamanda so-

luğun da çok duyuluyor...
Evet, bunun pek çok nedeni var. Öncelikle, daha çok şan tekniğim var, aynı zamanda hem sezgisel hem de teknik olmayı başarabiliyorum. Şanda teknik, amplinin üzerindeki bas ve tiz düğmelere sahip olmak gibidir, pek çok şeyle oynamanıza imkan verir. Duygusal açıdan albüm çok içedönük; duyulan fiziksel bir çığlık değil, bir iç ses, fısıltı, nefes... Taşınabilir stüdyomla bir sürü şey deneyebildim, sesimi bir enstrüman gibi kullanmayı, nefesimi çalıştırmayı... Matmos benim bir remiksimi yaptı, orada sadece nefesimi kullandılar, bu da beni etkilemiştir tabii. "Vespertine"de, otuz erkek, otuz kadın şarkıcı, yirmi de çocuk var. Şu sıralar korolar beni çok etkiliyor –üç-dört yıl boyunca yaylıların büyüsüne kapılmıştım. Bugün, yaylılar daha çok müziğin dokusunda, fonda, vokallerse önde.

Bu albümün manevî, ruhanî boyutu açısından, koroyla ilgili olarak gospel aklına geldi mi?
Her halükârda, gospel korosu kullanamazdım, çünkü bana ait bir kültür değil. Doğu Avrupa ve Güney Amerika korolarına büyük hayranlık duyuyorum. Ama o tarz bir koro da kullanamazdım: Daha şahsî bir şey bulmam gerekiyordu. İzlandalı koro parçaları da var, her neyse... İzlandalı olmak benim için bazen çok önemli, ama bazen de öylesine bir klişe. İzlanda'da müzik var, ama dünyanın geri kalanında da var: Hakikatin içinde kalmak istiyorsam, uluslararası boyutu aklımdan çıkarmamam gerek.

Niçin İzlanda dilinde şarkı söylemiyorsun?
Grupla şarkı söylemeye başladığım ilk beş yıl kelimeleri bile kullanmıyordum, kelimelerin kötü bir fikir olduğunu düşünüyordum. Sonra, İzlanda dilinde söylemeye başladım. Derken, bir punk grubundayken İngilizceye yönelmem gerekti, Almanya'da squat'larda müzik yapıyorduk, kesinlikle iletişim kurmamız gerekiyordu, şarkılarımızın neden bahsettiğini anlatabilmeliydik. Böyle davranarak içgüdülerime ihanet etmediğime kendimi ikna etmem bayağı zaman aldı. Yabancı ülkelerde, İzlanda dilinde şarkı söylemem küstahça bir tavırdı. Şarkılarımın sözlerinin o kadar önemli olmadığını, sound'un daha önemli olduğunu umuyorum. İnsan sözleri anlamak istemiyorsa, mecbur değil.

Kelimelerle söyleyemediğin neleri söyleyebilirsin müzikle? Senin açından, müzik kendini ifade edebilmenin en iyi aracı mı?
Kesinlikle. İnsanlarla çok derin sohbetler yapabilirim, ama müzikle kurduğum iletişimle kıyasladığımda, kelimelerle çok daha yüzeyde kaldığımı hissediyorum. Müzik her şeyi kapsıyor, daha soyut, daha duygulara açık. Bana daha fazla denk düşüyor. Duyguların soyutluğunu çok iyi tasvir eden şairler, yazarlar olduğunu biliyorum. Bazı insanları ağlatan şiirler, kitaplar okuyorum. İnsanlar güzel bir dağ gördüklerinde ürperebiliyorlar. Ben öyle değilim. Buna karşılık, güzel bir şarkı beni ürpertebilir. Şarkılar benim gözlerime, beynime, mantığıma hitap etmiyor.

Müziğe daha hassas olduğunu ne zaman keşfettin?
Çok, çok erken sanıyorum. Yirmi yaşındayken, bir kreşte çalışıyordum. İki yaşında dokuz çocukla uğraşmam gerekiyordu. İçlerinde düz duvara tırmanan, sürekli yaramazlık peşinde, ama pek konuşmayanlar vardı; yirmi tane şiiri ezbere bilenler vardı; bir de sürekli şarkı söyleyenler. Ben de öyleymişim, sürekli şarkı söyler, pek konuşmazmışım. Herkesin, bir yönünün daha gelişkin olarak doğduğuna inanıyorum.

Bir baloncuk yaratmanın iyi olduğunu düşünüyorum. Ona bütün gücünle inanırsan, sonunda gerçek olur. Eğer insan çok güçlü bir şekilde inanırsa, suni şeyler de yavaş yavaş gerçek olabilir.

Müzikle ilgili hatırladığın ilk anın ne?
Çok zor... Dedemin İzlandalı balıkçı şarkıları söylediğini hatırlıyorum. Annem habire Jimi Hendrix, Janis Joplin, Beatles dinlerdi, ama hatırladığım belli bir şarkı yok. Annemin şarkı söylediğini hatırlıyorum.

Çocukluğundan beri peşini bırakmayan bir müzik var mı?
Bir sürü. Yeni, parlayan şeyleri seven bir yanım olduğu gibi, saklamaya, muhafaza etmeye de bayılırım. İzlanda ninnilerini, aptalca yerel şarkıları hatırlıyorum. İzlandalı arkadaşlarımla bir araya geldiğimizde, bu tür şarkılar söyler, güler eğleniriz. Altı-yedi yaşlarındayken çok fazla dinlediğim bir plak vardı: Rimski Korsakov'un "Şehrazat"ı. Annem bana Şehrazat'ın hikayesini anlatırdı. O müzik hâlâ çok hoşuma gidiyor. Müzik okulundayken, Bela Bartok ilgimi çekiyordu, hâlâ çok seviyorum. Ve sonra, tabii ki büyükannemin çok sevdiği Edith Piaf ve Ella Fitzgerald var...

Kimin için müzik yapıyorsun?
Bu çok bencilce bir şey: Özellikle kendim için yapıyorum! Ama bazen, hayalî bir küçük kızı düşünüyorum. Büyükannem benim için çok önemli, ben onun devamıyım, onun yapamadığı pek çok şeyi yaptım, ama o da benden önce çok şey yaptı: Soyut resim yaptı, bir ailesi oldu, benim yeniden ürettiğim modeller önerdi. Eğer günün birinde bir torunum olursa, büyükannemin bana aktardığı şeyleri ona aktarabilmek isterim, umarım benimle gurur duyar, beni cesur bulur ve benim başlattığım şeyi devam ettirir.

Yaşlanmaktan korkuyor musun?
Hem evet hem hayır. Bedensel ve duygusal bakımdan yaşlanmaktan korkmuyorum, olgunlaşmayı hakikaten arzu ediyorum. Pek çok açıdan, daha yaşlı olmayı istiyorum. Küçükken, önümde model olarak büyükannem vardı ve 50'li, 60'lı yaşlara geldiğimde nasıl olacağımı biliyormuşum gibi gelirdi: Huzuru bulacağımı, değmeyen şeylerle vaktimi harcamayacağımı biliyordum. Ama, asıl zor olan, oraya gelmek; bu çok emek istiyor. Yaşla ilgili beni korkutan tek şey, vakit kaybetmek. Önümde yaşayabileceğim sadece elli yıl olduğunu biliyorum, saatin çarkları dönüyor. Bazen, 35 yaşıma göre çok şey yaptığımı düşünüyorum, bazen de hiçbir şey yapmadığımı.

Hakkında hiçbir şey duymamış birisine kendini nasıl anlatırdın?
İzlandalı bir kadın olduğumu, İzlandalı ve aynı zamanda bir dünya sakini olarak hakiki olmaya çalıştığımı söylerdim. Kendimi ifade etmek için kullandığım biçim pop müzik, folk müzik de diyebiliriz. Kendimi tamamen folka ya da popa –hangisi doğru sözcük emin değilim– vakfettiğimi hissediyorum. Küçük bir köyde oturup cuma akşamları hafta içinde yaşadıklarından, karşılaştığı insanlardan bahseden şarkılar söyleyerek konser veren İzlandalı kadın olmak gibi romantik bir düşüncem var.

Çeviren: ***Siren İdemen - Alican Tayla***

Burhan Öçal

Bu yaz önce Montreal Caz Festivali'ndeki 150 bin kişilik konser haberi gelmişti, sonra onu Sting'in yanıbaşında, taburesinin üstünde dümbeleğini çalarken gördük. Bu yoğunluk içinde albümünü geciktirecek zannederken, "Sultan Osman"la çıkageldi. Burhan Öçal'ın ambient dehası Pete Namlook'un katkılarıyla çıkardığı yeni albümü, aynı zamanda Osmanlı Sultanları serisinin ilk çalışması. Memleketimizin bu hareketli ve bereketli müzisyeniyle Laila'nın yan komşusu China White kulübünde bir akşamüstü buluştuk, konuştuk da konuştuk...

SANDALDA "SAMPLE" SEFASI

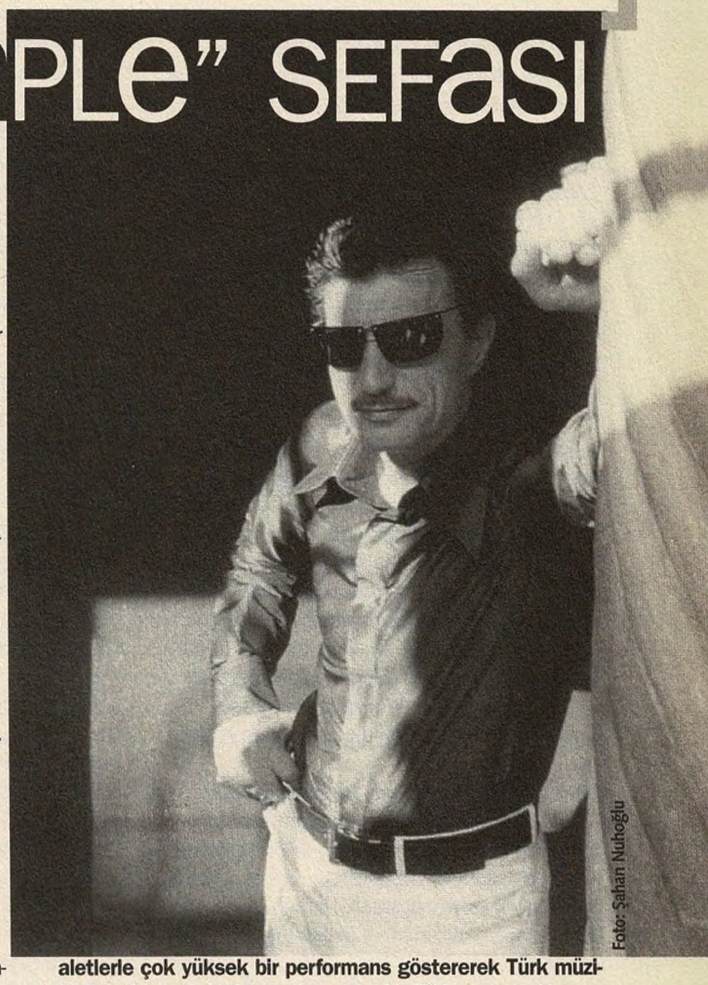

Foto: Şahan Nuhoğlu

Osmanlı sultanları dizisine başladınız. Bu dizide bütün sultanlar olacak mı?

Burhan Öçal: Osmanlı tarihinde toplam 36 padişah varmış. Hepsine bir albüm yapsam, ortalama 15 yıllık bir proje. Ben yapmak istiyorum. Yaşım da müsait, ama olaylar nasıl gelişir bilmem.

Neden Osmanlı sultanları?

Osmanlı İmparatorluğu altı-yedi yüzyıl hüküm sürmüş, tarihte büyük bir iz bırakmış. Böyle bir tarihî olay neden etno-elektronik müzik içinde anılmasın? Amacım Osmanlı'nın tarihte bıraktığı izleri etno-elektronik müzik içinde yaşatmak. Yoksa Osmanlı'yı hortlatmak, dinî ve millî duyguları sömürmek, Cumhuriyet ve demokrasi düşmanlığı yapmak istemiyorum tabii. *(gülüyor)*

Bu dizi için özel bir tarih okuması yaptınız mı?

Hayır, özel olarak bir araştırmaya girişmedim. Zaten benim çalışmam birebir tarihle paralel değil. Ama tarihimize çok meraklı olduğum için sürekli okumaya çalışıyorum. Osmanlı tarihini Gazi Giray Han'dan okuyorum. Bana daha gerçek geliyor. Politikayı, milliyetçi hamaseti sevmiyorum. Zaten Osmanlı Sultanları projesinin politikayla hiçbir ilgisi yok.

Ama Osmanlı Sultanları için müzik yapmak başlı başına politik bir tavır değil mi? İktidara müzik yapmak...

Yoo, kesinlikle böyle bir politik düşüncem olmadı. Ben Osmanlı sultanlarını kendi müziğim için bir fon olarak kullanıyorum.

Ama Osmanlı sivil hayatına, Osmanlı dönemine değil, tek tek sultanlara müzik yapıyorsunuz. Bu, iktidarın koşulsuz kabullenilmesi, hatta övülmesi gibi oluyor. Yoksa içinde bir eleştiri alanı da var da, biz mi göremiyoruz?

Hayır, hayır. Bu dedikleriniz benim umrumda bile değil! Ben sadece kendi müziğimi yapıyorum ve Osmanlı sultanlarının renkli hatırasını bir fon olarak kullanıyorum. Yaptığım işin daha derin ya da üstü kapalı bir anlamı yok.

Her padişah hakkında özgün müzik projeleriniz var mı? Mesela I. Murat için yapacağınız müzik I. Osman'a yaptığınız çalışmadan ne gibi farklılıklar gösterecek?

Osmanlı Sultanları, güzel, renkli bir malzeme, zengin bir fon. Ama bu demek değil ki her padişah için ayrı bir müzik yapacağım ya da o sultanın dönemindeki müziği albüme yansıtacağım. Ama mesela bazı padişahların çok değişik özellikleri var; bunlar için özel fikirler geliştirmek gerekiyor. Mesela III. Selim sanatçı kişiliği çok baskın, şairliği ve müzisyenliğiyle ünlü bir müzisyen. Herhalde o beni çok yoracak. Sonra balıklara altın atıp hazineyi boşaltan Deli İbrahim... Şimdi benim bu durumu albüme yansıtmam lazım. Ama nasıl? Ben gidip de o dönemin müziğini çalmam, belki biraz hatırlatırım. Ama ben ne yaparım, sana söyleyeyim: Bir akşam kiralarım bir sandal, boğazın sularına açılır, bozuk paraları teker teker suya atarım ve bu sesi kaydederim. Sonra da sample olarak kullanırım. Sonra mesela IV. Murat idi galiba, tam hatırlamıyorum şimdi, tekrar bakmam lazım, adam gay'miş, kadınlardan nefret ediyor. Takunyasının altına da çiviler çaktırmış. Haremde gezinirken bu takunyaların sesinden kadınlar, padişahın geldiğini anlar, kaçarlarmış. Şimdi bunu da müziğe yansıtmam gerekecek. Benim yaptığım müzik etno-elektronik. Bu dizideki tüm müzikler bu tarzda olacak. Ama sultanların hayatlarından, savaşlarından ya da yazdıklarından ufak tefek esinlenmeler olacak. Önemli olan, bizim bu tarihsel zenginliğimizi günümüzün en evrensel, en revaçta olan müziği etno-elektronikle buluşturmak. Ayrıca amacım, bu tür müziğin Türkiye'de daha çok sevilmesini sağlamak. Zaten burada iyi bir potansiyel var. Gençler her türlü müzikle ilgileniyorlar, son yıllarda festivaller de zenginleşti. Bu kıpırdanmadan güzel sonuçlar çıkacaktır diye tahmin ediyorum.

Bak şimdi kardeşim, ben yurtdışında atıp tutarım, ahkâm keserim, ama burada keserler adamı. Burada çok büyük virtüözler var. Ellerine su dökemem. Bizim Kırklareli'de Roman bir darbukacı abimiz var: Niyazi Abi. Ben hâlâ onu yakalayamadım.

Geleneksel müzik çevrelerinden olumsuz tepki gelir mi sizce?

Geleneksel taraf bu müzikten korkmasın istiyorum. Yani müziğin geleceğinin illa etnik zenginlikleri öldürmeyeceğini, doğru kullanılırsa bu geleneksel müziklerin tanıtımına da faydası olabileceğini göstermek istiyorum. Çünkü geleneksel müzikleri çok seviyorum ve bu müzikleri olabildiğince otantik kaynaklardan dinlemeyi seviyorum. Ama geleneksel müzik yapmak, gelenekleri korumak benim işim değil. Bu yüzden benim açımdan etno-elektronik müzik çok önemli.

Peki niye illa etno-elektronik müzik? Geleneksel müziklerle modern müzikler başka şekilde buluşturulamaz mı? Ya da illa elektronik müzikle mi bugünün insanı geleneksel müziği kendine has bir şekilde yorumlayabilir? Mesela son yıllarda Erkan Oğur tamamen akustik aletlerle çok yüksek bir performans göstererek Türk müziğini yeniden ele aldı ve adeta yeni bir Türk armonisi keşfetme yolunda...

Erkan Bey ile tanıştım; çok kibar, mütevazı bir insan. Ama müziğini dinleme fırsatım olmadı. Galiba film müzikleri yapıyor, değil mi? Müziğini daha çok tanımak isterim. Neyse bak, bugün her şey bayatladı artık. Batı müziğinde yapılmayan şey kalmadı. Herhalde on yıl içinde Doğu'yu da bitirecekler. Tabii, kendimi ayrı tutmuyorum, ben de varım bu tüketiciler arasında. Ama alışıldık müziklerin, stilize müziklerin sınırları çoktan keşfedildi. St Germain bile eskidi artık. Ancak bir Bulgar kadın korosu dinliyorsun, tüylerin ürperiyor. Hele onu bir de elektronik miks yapmışlar... İşte artık bunlara bakmak lazım. Ben Türk halk müziğini, klasik Türk müziğini, Acemi, Arabı, Hinti hep inceledim. Ama ufuk gelecekte. Yeni şeylere bakmak lazım.

"Geleneksel müzikleri otantik kaynaklardan dinlemeyi seviyorum, ama bunları korumak benim işim değil" dediniz. Bunu biraz açabilir misiniz?

Türk müziği konservatuarında okumadım. Bazı hocalarla teşrik-i mesaim oldu, ama tam anlamıyla bir geleneksel müzik talebesi olmadım hiç. Geleneksel disipline, daha doğrusu akademik disipline uzağım. Avrupa'da da bir dönem caz akademisine devam ettim, ama mezun olmadım. Canım sıkıldı, bıraktım. Ben özgürlüğü seven adamım, kafamın dikine gitmek istiyorum. Gelenekleri çok seviyorum, çok heyecanlanıyorum. Ama egom o kadar güçlü ki, geleneksel alanda kalamıyorum. Yahu, ben şimdi burada bile yerimde duramayan bir adamım, böyle ağır ortamlarda nasıl bulunurum? Bu işi Türkiye'dekiler yapsın. Zaten bu konunun büyük üstadları var, ben onların eline su dökemem. Benim işim biraz daha oyuncaklı şeyler. Buradan al oraya koy, sample'lar yap, ritmleri üst üste yerleştir, güzel efektler bul filan...

Türkiye'den uzak kalmayı tercih ediyorsunuz. "Seni uzaktan sevmek aşkların en güzeli" gibi bir durum mu var Türkiye'yle aranızda?

(gülüyor) Valla bak güzel söyledin. Yok, ama ben Türkiye'ye de yakın olmak istiyorum. Burada da konserler vereyim istiyorum. Ama ben Türkiye'de sevileceğim diye müziğimi buraya göre ayarlayamam. Kusura bakmayın, sadece sizin için müzik yapamam. Benim derdim evrensel olmak. İstanbul'da çalayım, ama Brezilya'da da çalayım. Şimdi Türkiye'ye yerleşsem, tamamen buraya göre müzik yapsam, buradaki starlarla baş edemem ki... Benim tarzım o değil. Burada da pop starı olmadıktan sonra, show business'a girmedikten sonra para kazanamazsın. Ben egosu çok güçlü bir insanım. Yaptığım müziği ilk önce ben sevmeliyim. Ben seversem, sen zaten seversin. Kendi zevkime, kulağıma böyle bir güvenim var. Ama piyasanın kuralları, starların istekleri beni aşmamalı. Bak mesela Sting'le sahneye çıktım. Sağolsun beni çok seviyor, bana çok değer veriyor. İstesem altı ay dünya turnesine çıkardım, memur gibi paramı da alırdım. Ama o iş bana göre değil. Ben eşlikçi değilim, solistim. Festivaller, kulüpler, kaliteli plak şirketleri Türkiye için çok yeni. Zaten ben daha Türkiye'den ciddi anlamda para kazanmadım. Festivallerden aldığım normal festival ücretleri. Bir de burada piyasa dar olduğundan herkes kompleksli. Orijinal şeyler yapmak yerine, sanatçılar birbirine laf atmayı tercih ediyor. Şu sanatçı lafını da hiç sevmiyorum. Avrupa'da, Amerika'da sanatçılık Türkiye'deki kadar kolay değil. Burada bazı şeyler çok ucuz...

Sanat alanında Türkiye'de son yıllarda çıkan neleri beğeniyorsunuz?

Valla müzik için pek bir şey diyemem, ben geleneksel müzik dışında Türkiye'den hiçbir müzik dinlemiyorum, bana çok uzak geliyor. Dinlediklerim de eski şeyler zaten. Ama mesela iç mimarlıkta, resimde, heykelde Türkiye'nin yavaş yavaş ilerlediğini görüyorum.

Hangi sanatçılar mesela?

Şimdi isim veremeyeceğim, ama daha çok güzel sanatlarda yani. Bir de kendi alanımda konserlerin, festivallerin son yıllarda artması bana umut veriyor. Türk gençliği çok meraklı, yeniliklere açık. Zaten biz müziğe çok kabiliyetli bir milletiz; kulağımız, ritm duygumuz çok iyi. Mutlaka iyi bir şeyler çıkacaktır. Bak mesela Türkiye'den bir Burhan Öçal çıktı. *(gülüyor)*

Peki niye geleneksel Türk müzikleriyle ilgileniyorsunuz? Hangi anlamda bu müzikler size çekici geliyor?

Bak, istediğin kadar Avrupalarda oku, Amerikalarda yaşa, Japonyalarda çal, sonuçta sen buralısın, bunu inkâr edemezsin demek istiyorum ben müziğimle. Türkiye'de maalesef çok züppe bir kesim var. Tamam kardeşim, China White güzel bir yer, gel burada takıl, ama özünü de unutma. Yani adam bir kulübe gelmiş, tabii ki yerine göre müzik dinleyecek. Ama kulüp müziği içinde bizim tınılarımızı duyması hoş olmaz mı? Sonra bir de şu var: Ben evrensel bir müzisyenim, dünyanın her yerinde çalarım. Ama adam senin rock'unu, cazını, blues'unu ne yapsın? Adamda zaten âlâsı var. Senden beklediği, kafasındaki otantik imajlar. Nedir bu? Topkapi Palace, haremmm *(İngilizce gibi telaffuz ediyor)*, blue mosque, seraille *(sarayın Fransızcası)*, muhteşem Süleyman... Tabii, Batılılar "Kanuni" demez "Soliman le Magnefique" der. "Boğaz" demez, "great Bosphorus" der. Türbanlar, sarıklar, fesler, ipekten kumaşlar... Yani elli kelimeyi geçmez dünyanın tanıdığı Türkiye. Şimdi biz madem ülkemizi dünyada tanıtmak istiyoruz, bunları kullanmamız lazım. Reklamcılık çok enteresan bir alandır. Mesela adamlar bir banka reklamı çekiyorlar, ama çırılçıplak bir kadını Boğaz'daki bir yatın üstünde gösteriyorlar. Şimdi "ne alâkası var kadınla bankanın" diyeceksin, ama reklam böyle yapılıyor işte. Geçenlerde turizm bakanımız sayın Erkan Mumcu beni aradılar. "İstanbul'u bir marka yapalım, sen de müziklerini yap" dediler. Dream Design Factory diye bir şirket de var arada. Çok güzel bir proje, ama zor iş. İstanbul'da, tarih içinde binbir çeşit müzik yapılmış. Hangi birini koyacaksın? Ama güzel bir çalışma yapacağız inşallah. Bu da mesela bir reklamdır. Batılının bildiği noktalardan yola çıkıp kendini daha iyi tanıtman lazım. Mesela sen istediğin kadar güzel türkü çal sazla, kavalla, bu Batıya hitap etmez. Batılı neydeki feryadı duymak ister, gazel ister... Ezan sesini duydu mu, "hah işte Türkiye" diyor adam. "Singer" demiyor ona, "müezzin" diyor. Ben ne yapıyorum? Batılının bildiği bu kalıpları yavaş yavaş genişletiyorum. Sultan Osman'ın müziği çok sadedir mesela. Neden? Çünkü daha imparatorluk olmamış, beylikten devlete geçiyor Osmanlı. O kadar ağdalı Osmanlı müziği koyamazdım. Daha Türkmenlik var o zaman. Ne yaptım? Bir saz koydum. Ama kulaksız keçi gibi şu kısa saplı sazlardan değil. Batılı ondan anlamaz, zaten ben de sevmiyorum o kısa sazları. Gümbür gümbür divan sazı çaldım. Yahu kardeşim Osmanlı geliyor! Ne yapayım maymun gibi kısa sapı? Haydaaaa!.. Divan sazı çalacaksın, titreteceksin ortalığı.

Ben özgürlüğü seven adamım, kafamın dikine gitmek istiyorum. Gelenekleri çok seviyorum. Ama egom o kadar güçlü ki, geleneksel alanda kalamıyorum. Yahu, ben şimdi burada bile yerimde duramayan bir adamım, böyle ağır ortamlarda nasıl bulunurum?

Darbukacı olarak tanınmanıza rağmen saz, tanbur, ud gibi tellileri de kendinize has bir tavırla çalıyorsunuz. Kendinizi daha çok bir vurmalıcı olarak mı görüyorsunuz? Yoksa telli sazlarda da iddialı bir melodisyen misiniz?

Ben her şeyin başında vurmalıcıyım. Her türlü vurmalı enstrümanı çalarım. Bak, insan melodiden önce ritmi algılar. Neden? İnsan kalbi dakikada ortalama seksen kez atıyor, senin de vücudunun bir ritmi var da onun için. Bu yüzden bütün dünya artık "up tempo", yüksek ritm istiyor. Masa çalarım. Tahta getir, onu çalarım. Görmüyor musun? Benim için en önemli şey ritmdir. Sadece müzikte değil, hayatta da böyle. Hep bir dinamizm olacak. Gençliğimde de böyleydim, spor yaptım, biraz da kabadayıydım, onun etkisi herhalde. Şimdi beni darbukacı diye tanıttılar burada. Okey, gurur duyarım darbuka çalmakla. Bak, Romanların da hakkını en çok ben savundum. Ama hata onlarda kardeşim, mis gibi stillerini bozdular, hepsi şimdi Arap, Mısır çalıyor. Hadi bakayım, kaç kişi kaldı şimdi benim gibi fiskeli çalan? Hepsi dum dum tıkı tak dum tıkı tak, civciv çıkacak kuş çıkacak. Ama Türk darbukası bu değildi ki. Onu da bozdular, Arap yaptılar. Şimdi ben enstrümanlar üzerine düşünürüm. Nasıl darbuka çalayım? Sadece darbuka değil, çömlek de çalarım, bendir de, zil de... Zaten benim esas enstrümanım "drum"dır. Yani bateri. Şimdi yeni bir drum set yaptırıyorum, festivallerde ortalığı yıkacağım valla. Ama sazı, tanburu, udu da severim. Kendimce çalıyorum. Benim en önemli yanım şu: Belki virtüöz değilim, ama tanburdan nasıl etkili ses çıkartılır, biliyorum. Türkiye'de sazına çok hakim insanlar var, ama etkileyici ses çıkartamıyorlar. Kusura bakma, dünyada kimse kuru sesi dinlemez. Benim tanbur hikayem de çok ilginçtir. Tanburu çok seviyorum, bir dönem meşhur tanburi Abdi Coşkun'dan dersler aldım. Kendimi anlatacak kadar çalıyorum. Yıl 1994 herhalde, Marsilya'da bir konser veriyorum. Sembolik olarak da bir parçanın açılışında tanburla taksim yaptım. Konser sonrası Fransa'nın en önemli plak şirketlerinden Ampere Digital'den bir hanım geldi. Tanbur hakkında benden bilgi aldı, sesinden çok etkilenmiş ve illa şirketi için bir tanbur albümü yapmamı istedi. Ben de "durun yahu" dedim, "ben tanburi filan değilim, isterseniz Türkiye'den tanburilerin adreslerini, telefonlarını bulayım, size ileteyim, onlarla çalışın..." Ama yok, kadın illa tuturdu "Burhan Bey siz yapacaksınız" diye. Neyse 1995-96 yıllarında bu şirketten iki tanbur albümü yaptım, "Jardin Ottoman" ve "Orient Secret" adında. Abdülkadir Meragi, Tanburi İshak, Tanburi Osman, III. Selim'den eserler... Bir de bizim tanbur albümü gitti, o sene Fransa'nın en iyi mistik albümü seçildi mi... Eyvah!.. Haddimizi aştık orada yani. Bak şimdi kardeşim, ben yurtdışında atıp tutarım, ahkâm keserim, ama burada yapamam, keserler adamı. Burada çok büyük virtüözler var, hayatını Türk müziğine adamış üstadlar... Ellerine su dökemem. Bırak Türk müziğinin büyük ustalarını, bizim Kırklareli'de Roman bir darbukacı abimiz var: Niyazi Abi. Ben hâlâ onu yakalayamadım. Sonra da ABD'den senfonik eser yazayım diye teklif geli-

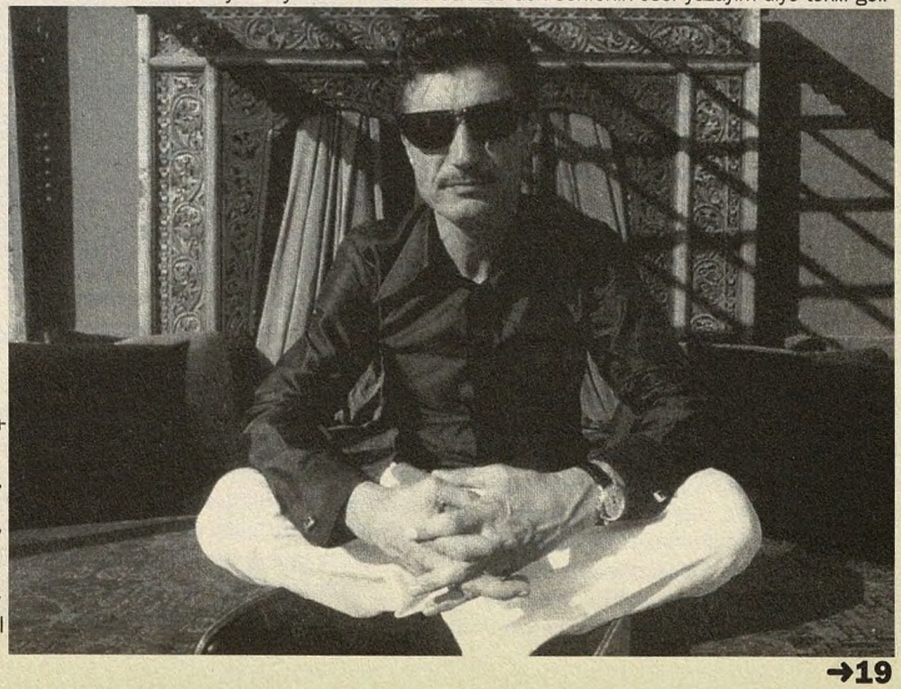

yor. Belki daha yaşlanınca orkestra şefliği de yaparım. *(gülüyor)* Ama benim işim kompozisyon değil ki... O çok farklı bir alan. Birinci kemanlar, ikinci kemanlar, viyolalar, viyolonseller, baslar, brass'lar, 16 parça timpani, armoni, kontrpuan, kontrşan... Apayrı bir disiplin. Benim işim notasyonla değil, seslerle, efektlerle, ritmlerle, tekrarla, tekrarla...

Sözle aranız nasıl? Şarkı söylemekten çok, metin okumayı ya da gazelimsi bir tarzda nağme yapmayı seviyorsunuz galiba...

Sözü, şiiri, şarkıyı, türküyü çok severim. Ama şarkıyla, türküyle evrensel olamazsın, yani Batı'ya seslenemezsin. Ama gazel Batılıları vurur. Ezanı hatırlatıyor, çok mistik geliyor onlara.

Dört-beş yıl önce Cemal Reşit Rey'de, Cemaleddin Tacuma ile verdiğiniz bir konserde, Mesnevi'den bir bölüm okumuştunuz. Bu tip metin okumaları yurtdışında da yapıyor musunuz?

Hayır, yurtdışındaki konserlerde pek Türkçe kullanmıyorum. Belki mistik bir ses rengi olarak gazel gibi olabilir, ama kısa bir şey tabii. Mesela bu albümde de Sultan Osman'ın hikayesi var, ama o daha çok Türkiye için anlam ifade ediyor. Bir de ben büyük laflar etmek istemiyorum, altından kalkamam sonra. Evet, Mevlâna'nın felsefesini severim, ama ben bir Mevlevi değilim. Yani hayat tarzım öyle değil. Derviş gibi yaşaman için bir sükunet olmalı. Ben nasıl yapacağım bunu? Her gün bir başka yere uçuyorum, otellerde yaşıyorum. Vakit bulsam, ilk önce spor yapacağım. Ama içki, sigara kullanmıyorum, sağlığıma, uykuma çok özen gösteriyorum. Ve tabii pozitif düşünüyorum.

Bir de sizin şovmen bir tarafınız var. Şık giyinen, kibar konuşan, sahneyi dolduran bir tarz.

Bak şimdi, ben seksi kullanmıyorum, piyasa müziği yapmıyorum, bir aşırılığım yok. Ama karakterimden gelen bir tertipliliğim var. İyi görünmeyi çok severim, bu da suç olmasa gerek. Ooh, beni bir de yurtdışında göreceksin, orada daha elegan çıkıyorum sahneye. Almanların bir atasözü var, "gözler de beraberinde yemek ister." Yani görünüşüne de dikkat edeceksin. Ben sahne adamıyım, sanatçıyım, bunlar önemli. Ama burası Türkiye, benim pozisyonumdaki bir müzisyen fazla şatafat kaldırmaz. Burada daha mütevazı olmak lazım. Mesela cazda, rock'ta daha pespaye olabilirsin ama, benim müziğimde pespayelik olmaz. Ki ben rock'çularla, cazcılarla çalarken bile giyimime çok özen gösteririm. Trendy değilim ama kendime göre bir fashion'ım var...

Söyleşi: **Salih Nazım Peker**

Sokak Çocuğu Ali

Nasıl olduysa oldu, kader ağlarını ördü, "Körolası çöpçüler aşkımı süpürmüşler" şarkısının bestekârı Sokak Çocuğu Ali, Roll'un gündemine bomba gibi düştü...

KILLING NARKOTİK

Her şey büroya gelen bir telefonla başladı. Ankaralı psikiyatr Haldun Soygür bize bir şey danışmak istiyordu. Erkin Koray'ın "Çöpçüler" şarkısını biliyorduk değil mi? Evet, tabii. Peki bestecisi Sokak Çocuğu Ali'yi tanıyor muyduk? Hayır, adını bilirdik ama, kimdir, nerdedir, ne yer ne içer haberimiz yoktu; yıllardır biz de merak eder dururduk...

Haldun bey heyecanla devam etti. Meğer, 1963 basımı Bizim Sesimiz isimli bir dergi geçmiş eline. Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde tedavi gören hastaların yazılarına, şiirlerine, desenlerine yer veren bir dergi. Ve derginin içinde, 33-B servisinden N.C. rumuzlu bir hastanın şiiri varmış. "Çöpçüler" şarkısıyla aynı temalarda dolaşan, birkaç dizesi tamamen aynı olan, kıyak bir şiir. Adı, "Aşkımı Düşürmüşüm":

şarkı söyledim hece hece / fazla içtim de dün gece / caka yaparken sokaklara / aşkımı düşürmüşüm / sabahleyin adım adım / yolları hep aradım / kahrolası çöpçüler / aşkımı süpürmüşler / fakat ne zararı var / bir kopyası o kızda var / hakkımı da ararım yine / gider belediye reisine / derim senin işgüzar çöpçüler / aşkımı süpürmüşler

Haldun bey, haliyle N.C. ile Sokak Çocuğu Ali'nin aynı kişi olabileceğini düşünmüş. Şizofreni hastalarının pekala yaratıcı bireyler olabileceğinin canlı bir örneğiyle karşılaşmak istemiş, işin peşine düşmüş. Dillere dolanmış bu ünlü

şarkının sözlerinin, ağır hastaların tedavi gördüğü bir ortamdan kök vermesi onu çok heyecanlandırmış.

Heyecanını kolayca bize de bulaştırınca, sağa sola soracağımıza dair söz veriyoruz. Arkası çorap söküğü gibi geliyor. Bizim Murat Meriç'te Sokak Çocuğu Ali'nin eski 45'likleri mevcutmuş, bir de gerçek ismiyle, Ali Toprak olarak doldurduğu kaseti varmış. *"O İslamcı olmuş, galiba Urfa'da yaşıyormuş"* diyor ve elindeki malzemeleri yığıyor önümüze. Ahmet Kekeç'in "Atam Sen Kalk Ben Yatam" kitabında Ali Toprak'la yapılmış bir söyleşi de cabası... Sonra Ümit Bayazoğlu devreye giriyor, arşivinden yan sayfadaki fotoğrafı veriyor. Üstelik arkasında Sokak Çocuğu Ali'nin elyazısıyla: *"Bu resimde Nükhet Duru beyaz elbiseli, Esengül ise siyah elbiseli. Esengül öldü. Ben ise ortalarında duruyorum."*

Hemen plakları dinliyoruz, 70'ler başının ilk koyu arabesk örnekleriyle karşılaşıyoruz, sonra "Deprem" kasetine geçiyoruz. Org eşliğinde doldurulmuş, daha dingin parçalar, her parça öncesi tiyatro havası verilmiş diyaloglar, nasihatlerle tıklım tıklım dolu şarkı sözleri. Mesela "Uyuşturucu Alma" şarkısı bir genç kızın feryatlarıyla başlıyor:

"Eroin istiyorum, uyuşturucu istiyorum, uyuşmak istiyorum, ölmek istemiyorum, yaşamak istiyorum, n'olursun Ali abi, bana yardım et..."

Kısa bir diyaloğun ardından Ali abi son sözünü söylüyor: *"Ebru, ben sana ancak şu iyiliği yapabilirim. Al şu kasetteki nakarat kısımları İngilizce okunan 'Uyuşturucu Alma' isimli eseri birkaç defa dinle. İnşallah bu eser sana bir tedavi metodu olacaktır..."* Ve şarkı başlıyor: *Eroin, esrar, kokain / Bunları satanlar zalim / Sonu ölüm bu zehirin / Buna bir çare bulunsun / Alma sakın kardeşim / Bu bir zehir kardeşim / Dinle beni kardeşim / Öldürüyor öldürüyor uyuşturucu...* Ve İngilizcea nakarat: *Listen me brother, sister / Don't take you narcotic poison / It is a big bad bad bad bad bad / Poison poison poison poison killing narcotic.*

Diğer şarkıların da "Bırak Kardeş İçkiyi", "Sigarayı Bıraktım", "Sevgi ve Barış", "Kadın Nasıl Olmalı" gibi isimleri var. Kasetin sonunda ise gökte aradığımızı yerde buluyoruz: Telefon numaraları. Ali Toprak'ın "ekolu" sesi şunları söylüyor: *Çok değerli kardeşlerim, dinlemiş olduğunuz kasetlerimin mahiyetlerini iyice anlamak istiyorsanız, içerisinde yüce Allah'ın yardımıyla ilginç bir rüya sonucu ve annemin samimi dualarıyla şarkıcılığı bırakıp islami hayata nasıl döndüğümü, nasıl tövbekâr olduğumu anlattığım, yazmış olduğum ilginç ve yaşanmış güncel konularla dolu "Arkamdan Ağlama", "Yetim Kızın Ahı", "Kalbe İman Girince", "Rahmet Yağmuru" isimli romanlarımı ve "Tövbekâr Şarkıcı" isimli fikir kitabımı okumanızı tavsiye ediyorum. Telefon numaralarım 0414 313 48 01, cep telefonum 0542 733 52 18.*

Haldun Soygür'ü buluyoruz, numaraları yazdırıyoruz, Şizofreni Yazıları dergisine konuyla ilgili bir yazı yetiştirmeye çalışıyor çünkü. Bizi geri aradığında *"o değilmiş"* diyor, *"N.C. ile Sokak Çocuğu Ali aynı kişi değilmiş. Bana kendi yazım için bu kadarı kâfi. Artık top sizde."*

alo! TÖVBEKÂR ŞARKICI ALİ TOPRAK

CAT STEVENS YANLIŞ YAPTI

Biz "Çöpçüler"i yıllarca Erkin Koray'dan dinledik, sevdik, ama hep bestecisini merak ettik, sonunda sizi Urfa'da yakaladık...

Ali Toprak: Haldun bey (Soygür) beni aradı, bir şiir varmış, hastaneden N.C. isminde bir kardeşimiz 63'de yazmış. Çok şaşırdım. "İşgüzar çöpçüler aşkımı süpürmüşler." Üç kelime var benzerlik. Demek insan aynı duyguyu duyuyor. Amman sakın ha "Sokak Çocuğu Ali, bestenin nakaratını bundan almış" imajı verilmesin.

Sizin "sokak çocukluğu"nuz nerden geliyor?

Şanlıurfa'dan İstanbul'a geldim, sığınacak bir yerim yoktu, sonra bu besteyi yaptım, kendi ismimi buldum. Çöpçüler aşkımı süpürmüşler. Nerde süpürmüşler? Sokakta. O zaman benim ismim de Sokak Çocuğu Ali olsun dedim.

Şarkı hemen tuttu galiba...

Bir isim yaptık, bir yere kadar geldik. Ondan sonra, ne oldum delisi oldum. Şöhret olunca insan her türlü günahın içerisine giriyor. Teklif geliyordu ama, gazinolarda program yapmıyordum. Film teklifi geliyordu, yapmıyordum. Belki de Allahu taalânın bir hikmeti, önüm fazla açılmadı. Gizli bir kuvvet, "fazla gidemezsin" diye mani oluyordu sanki. Günde 15 genç kız telefon ediyordu, "bizi de şarkıcı yap" diyorlardı, kötü yola düşmeyi bile göze almışlardı. Ben bunlara öyle nasihat ediyordum ki, "hadi kızlar doğru evinize gidin" diyordum. Belki de bu Allah'ın hoşuna gitti, benim önümü kesti. Ne namaz kılardım, ne oruç tutardım. Sonra Kuran-ı Kerim öğrendim, Urfa'da çalıştığım fabrikada on sene fahrî imamlık yaptım. Düşünün sahnelerden sonra, artık imam mimberine çıkıyordum. Allah'ın lütfu.

"Aşkımı Süpürmüşler"in ardından başka 45'likler de yaptınız, mesela bir tanesi "Çöpçülerin Suçu Yok."

Tutmadı. Reklam yapamadık, atılım yapamadık.

O eski şarkılarınızda hep çocuk sesli geri vokaller var...

İkinci plağım "Aşıklar Her Gün Ağlar" var mı sizde? Onda Nükhet Duru, Esengül ve Esengül'ün kızkardeşi Sezer vokalisttir. Nükhet Duru o zamanlar 16 yaşındaydı, ilk plağıdır o. Nükhet Duru benim hayranımdı. "Ben Sokak Çocuğu Ali'nin yanında görüneyim de ne olursa olsun" diyordu herkes o zaman. Şöhret olmak için şöhretlinin yanında durmak lazım. *(gülüyor)*

O şarkının sözleri çok güzel: "Yıldızlar gece parlar / Aşıklar her gün ağlar / Zenginlere konaklar / Neden bana sokaklar?" O zaman biraz solculuk varmış sizde galiba...

Efendim? Valla o zaman ideolojiye filan aklım ermiyordu. Garibanlığı seviyorum. Dünya gariplerin sırtından kalkınıyor. Görüyorsunuz, bankaları soyuyorlar, ondan sonra gariplere haydi gelsin zamlar... Benim ideolojim bu: Mazlumdan yanayım. Şimdi "Zalim ve Mazlum" diye bir beste de yapıyorum. Mazlumların hakkını kim alacak? Bu sistem almıyor ama, biz alacağız. *(gülüyor)*

Siz Urfa'da mı başladınız şöhret basamaklarını tırmanmaya?

Urfalıların yüzde 90'ının sesi güzeldir. Ben de o hevesle başladım. Urfa'daki çocukların hepsi yolda giderken bile şarkı söyler. Bir görsen, ama ne sesler var! Buna karşı büyük bir teveccüh var. Biliyorsun İbrahim Tatlıses, Nuri Sesigüzel Şanlıurfa'dandır.

Siz de küçükken sokakta, yolda giderken şarkı mı söylerdiniz?

Vallahi sokaklarda da söylerdim. Şimdi yine söylüyorum, ama bağırarak değil. Ben şu anda beste yapıyorum. 200-300 tane bestem var stokta... Küçükken müzisyenlerin meclislerine giderdim, meraklıydım, onlara su verirdik, hizmet ederdik, bir şeyler kapalım diye. Sıra geceleri vardır ya, Urfa'daki sıra geceleri müzikte büyük atılımdır. Evlerde, kırlarda toplanılırdı. Bu iş kabiliyet işi, gönül işi...

"Çöpçüler"i tekrar okuyacağım. Arkasına da yeni bestelerimi... Efsane şarkının efsane bestecisi efsane şekilde dönüyor: Bunu mutlaka yazın.

Halk türküleriyle mi başladınız?

Yok, folklore ilgim yoktu. Benim Hintçe, fantazi, arabesk, bu gibi şeylere hevesim vardı. Urfa'ya filmler gelirdi, "Avare" filan gelirdi, hiç kaçırmazdım. Arap radyoları da çok dinlerdik... Ben bunları dinlerdim ama, kesinlikle bestelerimi ona benzetmem. Önce sözü yazıyorsun, sözün üzerine müziği yapıyorsun. Mesela "aşktan yana şansım yok / ağlıyorum derdim çok / aşkımı kaybetmişim / sordum sordum bulan yok..." Burda bir dramatik var. Ben tövbekâr olunca, daha doğrusu İslâmî hayata dönünce, bakıyorum diğer kardeşlerimiz de buna "ne güzel beste" diyor. Herkesin bir gönlü var. Hocalar da aşık olur yaa, olamaz mı yani? *(gülüyor)*

Siz hidayete erince, neden İstanbul'da kalmadınız da, Urfa'ya döndünüz?

Valla benim memlekete hicret etmem gerekiyordu. İstanbul'da günahların içinde kalmamam gerekiyordu, şarkıcılık demek günah deryası demek. Annemin duası beni çekti Urfa'ya. Babamın mezarına gidiyor, "sen ölmeseydin oğlum İstanbul'a gitmezdi, şarkıcı olmazdı, ben ondan mahrum kalmazdım" diye başlıyor ağlamaya.

Tek çocuk musunuz Ali bey?

Hayır, birkaç tane kardeşim var... Sonra mezarların arasından bir adam çıkıyor, "korkma bacım korkma" diyor, "oğlun sana geri dönecek".

İstanbul'dan para filan göndermiyor muydunuz annenize?

Yok, parayı har vurup harman savuruyorduk. Gençliği biliyorsun işte. *(gülüyor)* 1976'da döndüm Urfa'ya. Şimdi emekliyim. Ziraî aletler fabrikasında 25 sene emeğim var.

Ama bestelere hep devam ettiniz, değil mi?

Şu anda ben ilahilere geçiş yaptım. Müzikte devrim mi desem, inkılâp mı desem, çok güzel bir hazırlık içerisindeyim. İlginç ilginç besteler yapıyorum. Her okuduğum müzik eserine, o bestenin konusuyla alâkalı kısa bir tiyatro yapıyorum... Mesela bugünlerde intihar edenler çoğaldı. İntihar etmenin dinimizce ne kadar günah olduğunu, büyük bir cehalet olduğunu vurgulayacağım. Mesela bir erkek sabah kalkıyor: "Ben kendimi Boğaz köprüsünden atacağım." Kızkardeşi vazgeçirmeye çalışıyor: "Yapma Ali abi, ne yapıyorsun..." Adam diyor, "hayatta hiçbir sığınağım kalmadı..." Ondan sonra ben bunun eserini yapıyorum: *(mırıldanıyor)* "İntihar etme sakın / canına kıyma sakın / bu can sana emanet / katili olma sakın..." Pop müzik, arabesk, şarkı, türkü, Allahın izniyle bütün bunların pabucunu dama atacağım.

Öyle bir kasetinizi dinledik. İsmi "Deprem".

Maşallah, nerden geçti eline? O da tiyatrolu kasettir. Ama medyayla irtibatım olmadığı için kimse duymuyor. Müzikte bir çalkantı olmalı. Artık bu klasikler öldü gitti. Nasıl uzay çağı varsa, müzikte de olmalı. Niye uzayla ilgili, UFO'larla ilgili beste olmasın? Milletin kafasındaki güncel konu-

yu yakalamak lazım. Ben artık manevi besteler yaptığım için diğerleri bana basit geliyor. "Sana taptım Allah gibi" diyor. Bu şimdi sanat mıdır, soruyorum? Mesela Hülya Avşar, Sibel Can, Demet Şener, Ebru Şallı, bunlara da beste yapıyorum şimdi. Bir bomba patlayacak.

Öyle mi? Nasıl bir beste bu?

Türkiye yerinden oynayacak. Bu mankenlerin, dansözlerin 30-40 tanesinin adı geçecek nakaratta. Yollarının yanlış olduğunu ifade edeceğim ve İslâmî tebligat yapacağım onlara. "İnsanları günaha mı koyuyoruz" diye kafalarında soru işaretleri koyacak bir eser. Tesir etmemesi mümkün değil. Sezen Aksu da olacak. Eserin her kıtasın-

→21

da beş tanesi: Muazzez Ersoy, Ebru Gündeş, Demet Şener, Deniz Akkaya, Hande Ataizi, Demet Akalın, Buket Saygı...

Ali bey, herkesi de tanıyorsunuz, bunların hepsini takip ediyorsunuz anlaşılan.

Tabii. Sanatçı her şeyi takip edecek.

Mahkemeye falan vermesinler sizi!

Ben eserimde onlara hakaret etmiyorum, o zavallıları sevdiğim için yapıyorum. Ben de günahlar içerisinde bir şarkıcıydım. Bu kadınların cehenneme düşmesini istemediğim için bu eseri yapıyorum... Açılıp saçılan hiçbir kadın asla sanatçı değildir. Bilmem hak veriyor musun bana?

Hak vermek mi gerekiyor Ali bey? Anlatıyorsunuz, biz de saygıyla dinliyoruz...

Tabii. Bak, hak ayrıdır, saygı ayrıdır. Ben de saygılıyım insanlara. "Deprem" kasetimde "Kadın Hakları" bestesi var. Bugün kadınlar, yemek tuzlu diye dayak yiyor. Kadın yemek yapmak zorunda değil ki, sen kadını dayak atasın diye almadın ki. Ben kadınları da kurtaracağım inşallah bu bestelerle. Birkaç kere dinle bak, ne mesajlar var o kasette.

O kasette "Uyuşturucu Alma" diye bir şarkı var. Nakaratı neden İngilizce?

Ee, tabii... Müzik dediğin evrenseldir, yöresel olamaz. Bugün uyuşturucuyu yalnız Türkler almıyor ki. Şimdi "Uyuşturucu-2" eserini yapıyorum. Gene İngilizce olacak nakarat. İnsanlara müzikle tedavi yapacağım. Çünkü ilaçla tedavi olmuyor, manevi tedavi lazım. Dinleyen insan eroini, meroini, parçalayıp atacak.

Şimdi yeni bir kaset mi yapmak istiyorsunuz?

Ben bu "Körolası Çöpçüler"i tekrar okuyacağım. Benim okuduğum rock değil. Erkin Koray'ın okuduğuna dikkat et, o rock müzik yapmış. Aslında bu dramlı bir bestedir. Ama müziğin çok akıcılığı olduğu için her şeye uyuyor. Bu şarkının arkasına da yeni bestelerimi okuyacağım. Efsane şarkının efsane bestecisi efsane şekilde dönüyor: Bunu mutlaka yazın.

Bir söyleşinizde "ben avama hitap ediyorum" diyorsunuz...

Avam kimdir? Kendinden habersiz kişiler. Kaba olmasın ama, yaradılışın şuurunda olmayan kişiler. Ben o kesime hitap ediyorum, Müslüm Gürses hayranlarına, Sibel Can hayranlarına. Yoksa, dindar kesim zaten yolunu bulmuş.

İslâmî çevrelerde bu kasetler satılmıyor mu?

İslâmî çevreler de şimdi şarkı falan dinliyor. Ona

Ali Toprak tövbekâr olduktan sonra bir "fikir kitabı", dört de roman yazmış

da çok sinir oluyorum. Müslümanım diyorlar, günahkâr şarkıcıları konsere çağırıyorlar. Türkiye'de dinî kaset fazla satılmıyor. Tasavvufla sınırlandırılmamalı eserler. Bugün Pavarotti var, biliyor musun? Diyelim o müslüman olmuş, kalkıp tasavvuf mu okumaya başlayacak? Hayır, gene opera okuyacak. Kendi alıştığı memleketinin kültürüyle okuyacak. Ben bile operalı besteler düşünüyorum. Niçin İslâmî opera olmasın? Ben bunu söyleyince bazı çevreler karşı çıkacak. Bunların fikirleri kıt. Evrensel değil.

Yusuf İslam'ı tanıyor musunuz?

Cat Stevens, tabii, biliyorum.

Bir müddet günah diye müziği tamamen bıraktı, sonra tasavvufi kasetler yaptı.

Yanlış yaptı. O da tam açılmıyor. Benim istediğim

Mankenlerin, dansözlerin 30-40 tanesinin adı geçecek yeni bestemin nakaratında. "İnsanları günaha mı koyuyoruz" diye soru işaretleri koyacak bir eser.

öyle değil. Benim istediğim eski bestelerinin sözlerini İslâmiyete çevirsin, müzik aynen kalsın. Müzik kabahat değil ki. Müziği haram eden içindeki sözlerdir.

Yeni bestelerinize arabesk-ilahi adını veriyormuşsunuz...

Arabesk-ilahi denebilir, ilahibesk denebilir. Bazen yeşil pop diyorlar. Ben başka bir isim buldum: "Özgür İslam müziği". Burdaki özgürün manası, her sanatçının müzik kültürünü özgürce kullanması demektir. Tasavvuf yapmak zorunda değilim ki. İngiliz şeklinde, Hint şeklinde, arabesk şeklinde de yapabilirim. Bazıları diyor ki, illa ilahi olacak, uyutucu olacak. Ama bu, toplumu kuşatmıyor. Biraz hareketli lazım, müzik türlerini, makamlarını kullanmak lazım. Sadece dinî çerçeve şart değil, insan sevdiğine duygusunu da anlatabilir, ama müstehcen kelime olmayacak. "Al koynuna beni" dersen olmuyor. Bu sanat değil. Mesela sanatçı kime denir, onu bana hâlâ sormadınız!

Hadi soralım, kime denir sanatçı?

(gülüyor) Bak ben bunu yazdım, kağıdı önüme alayım, sana da yazdırayım: "Sanat, ideolojinin estetik hüviyetini kazanmış şeklidir." Yazıyor musun? Bu çok önemli. Bundan çok mana çıkarırsın sen. İkinci tarifi şu: "Kainattaki kavramlar karşısında, insanın duygu ve düşüncelerini, estetik bir şekilde insanların faydasına sunmasıdır." Terzilik de bir sanattır, ama bikini yaparsan sanat olmaz. En büyük sanatçı Allah'tır. Bu sanat isminden kullarına da cüzi olarak vermiştir. Ben tövbekâr olmasam, Türkiye'nin belki en zirvesinde olurdum. Ama önemli olan, Allah'ın yanında zirve kazanmak. Kullar nasılsa mezara geliyor, hani nerde Barış Manço? Bak hepsi bırakıp gitti.

Barış Manço'yu sever misiniz?

Valla güzel eserler yapıyordu ama, çok hatalı besteleri de vardı. Mesela "Unutma ki dünya fani / veren Allah alır canı" diyor, güzel bir şey, manevi bir şey, ama ben televizyonda baktım, o şarkıyı söylerken mini etekli kızlar oynuyor. Bu tutarsızlığa ne diyorsun?

Biz sizin sevmediğiniz pek çok şarkıyı seven insanlarız.

İşin bilincinde olmuş olsanız, siz de sevmeyeceksiniz.

Biz bilincinde olduğumuzu düşünüyoruz.

Onu nefsiniz seviyor, ruhunuz değil, aklınız değil. Sizin aklınız nefsin emrine giriyor. Günün birinde siz de bana hak vereceksiniz. Kitaplarımı da okuyun.

Söyleşi: ***Derya Bengi***

[Aşık Celali-Mehmet Çağlari]

Aşık Celali, Aşık Mehmet Çağlari, Ercişli Emrah, Abbas Güven, Cahit Baysal, Enver Dilaver, Mehtap Bayam, Ümit Kayaçelebi, Selahattin Koşar, Şükran Baban, Mehmet Feyyati... Van'da çok şair var, yaklaşık 50 civarında "başı hülyalı" insan, yerel dergi ve gazetelerde şiirler yazıyor, içlerinden kimileri kendi imkanlarıyla kitaplar yapıyor. Aşık Celali ve Aşık Mehmet Çağlari ile, ortak işlettikleri Aşıklar Kahvesi'nde buluştuk... Bodur sandalyelere çöktük, beceremeden kıtlama çay içip hikayelerini dinledik, Van'ı söyletmeye çalıştık.

aşık zamana çalar

Foto: Şahan Nuhoğlu

Aşıklar Kahvesi diye cama yazmışsınız, haftanın belirli günlerinde çalıp söylüyorsunuz. Nasıl karşılanıyorsunuz?

Aşık Çağlari: İlk açtığımızda başka türlü anlaşıldı. Aşıklara buluşma yeri gibi. Ama bilenler, ne yapmak istediğimizi anladılar. Şimdi her şey güzel, çevre bize sıcak bakıyor. Şu yandaki apartmanda edebiyat fakültesinden hocalar var, evvelki akşam hepsi burdaydı.

Alevi-Bektaşi ozanlar sanki daha fazla ve daha revaçta görünüyor. Siz Sünni aşık geleneğini sürdürüyorsunuz...

Aşık Çağlari: Sünni halk ozanları da var; bir Vanlı Azmi Atak, bir Çobanoğlu, bir Reyhani, bir Erzurumlu Erol Argani mesela. Bunlar niye ön saflarda değil, düşünmek lazım. Ama Alevilerin icraları güzel.

Aşık Celali: Bizim onlarla gönül bağımız var. "Biz ve onlar" dediğiniz zaman çok büyük bir ayrım olur, düşmanlık, ırkçılık, mezhepçilik doğar ki, buna karşıyız. Gönülden kendilerini bu işe vermiş insanlar bunlar, söz olarak, saz olarak. Sünni aşıklar kendilerini onlar kadar müziğe veremiyorlar. Aşık Veysel Alevidir, her dörtlüğünün altına imzamı atarım. Pir Sultan'ı belki bir Aleviden daha çok severim. Hacı Bektaşı Veli bizim boyumuzu aşar, onu tartışmıyoruz. Onu Sultan sayarız. İlham kaynaklarımız bunlar bizim. Onlar olmasaydı, biz de olamazdık.

Siz Vanlı mısınız, sonradan mı buraya yerleştiniz?

Aşık Celali: Biz aslen İran'ın Azeri Türklerindeniz. 1828'de, İran'la Rusya arasında kurulan Gülistan Paktıyla Azerbaycan ikiye bölünmüş. Memleketin kuzeyi Rusya'nın, güneyi İran'ın eline geçmiş. Bizimkiler İran topraklarında kalmışlar. 1914'te babam İstanbul'a gitmiş. Annemin ailesiyse Van'a göçmüş. Babam ziyaret için geldiği Van'da annemle tanışmış. Hani bir mesel vardır; adama sormuşlar nerelisin, "henüz evlenmedim" demiş. Babam da, annemi çok sevdiğinden olacak, İstanbul'a dönmemiş. Kasımoğlu köyünde mutlu bir hayat sürmeye başlamışlar. "Öküz, çift, çubuk, çalış, kazan helâl rızık" tabiriyle yıllar geçmiş. Kaderde varmış demek ki, Aşık Celali de burada dünyaya gelmiş; bazı kızıl gül gibi açmak, bazı sarı çiçek gibi solmak için.

Babanız İstanbul'da neler yaparmış?

Aşık Celali: Kebap lokantaları varmış. Kasımpaşa'da ve daha birkaç yerde. Anlatırdı, Yunanlılarla, Rumlarla girişilen çete kavgalarında yer almış. Hatta bir çetenin de reisliğini yapmış. Çapkın İsmail diye tanınırmış. Bir gün fena dayak yemiş. Sırtına elini vurduğun zaman, böyle sanki yılan gibi bir iz vardı. Derdi ki yaraya elini sür, tanı.

Büyüdüğünüzde ne olmanızı isterdi?

Aşık Celali: Çok kabiliyetlisin, ilerde umarım ki, ya halk ozanı ya da Hafız-ıl Kuran olursun derdi. Hafız-ıl Kuran olamadık ama...

Kardeşleriniz var mı?

Aşık Celali: Biz beşi rahmetli, on kardeşiz. 1952'de yedinci olarak dünyaya gelmişim. Dört yaşıma kadar ben de sizler gibi dünyayı görerek gülüp oynamışım. Fakat pek hatırlamıyorum, şimdi bir hayal gibi geliyor. Dört yaşındayken bir göz hastalığına yakalandım. Kışmış, yollar kapalıymış, doktora götürememişler. Gözlerime kocakarı ilacı dökmüşlerse de hiç yaramamış, daha da kötüye gitmiş.

Gözlerinizin tedavisi için neler yaptınız?

Aşık Celali: Bir göz doktoruyla ilk defa dokuz yaşımda tanıştım. Yıl 1961 olmuştu, beş yıldır görmüyordum. Tedavi için Ankara'ya gittik. Umutlanmıştım. Fakat yaşım küçük olduğu için ameliyat etmeyip 15 yaşımda yine gelmemi söylediler.

Kendinizi nasıl oyalıyordunuz?

Aşık Celali: Aşıkların kitaplarını okutarak hikayeler ve şiirler ezberliyordum. Ayrıca radyodan halk müziğini öğrenip söylüyordum. 700 civarında türkü bilirdim. Türküyle ağlar, türküyle gülerdim. Böylece köyümüzde rahatlıkla arkadaş edinebiliyordum. Düğünler bensiz olmazdı. Gözlerim açılacak diye büyük bir sevinçle yaşıyordum. Köy halkının hepsini ayrı ayrı seslerinden tanırdım. Yalnız bağa bahçeye gidebiliyordum. Dayımın ve bizim bahçemize gözlerim görüyormuş gibi sahiplik edebiliyordum. Bahçelerde hangi meyvalar ekşi, hangisi erken, hangisi geç yetişir, bilirdim. Gelip bana sorarlardı.

15 yaşına gelince ameliyat oldunuz mu?

Aşık Celali: 1967'de tekrar Ankara'ya gittik. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Vehbi Koç Vakfı Göz Bankası'na yatırdılar. Sağ gözüm açılabilir. Fakat göz tansiyonum çok yüksek, önce bunu düşürmek için ameliyat oluyorum. "Memlekete gidin, bir yıl sonra gelin" dediler. Bir yıl sonra maddi imkansızlıklardan dolayı Ankara'ya gidemedik. Artık benim için hayat zorluğu başlıyordu. Üzüntüler birbirini takip edecekti.

Van'a ne zaman geldiniz?

Atışmada küsmek, darılmak yok. Balık tutanın pantolonu yaş olur. Bazen kırıcı sözler olabilir, dağlayıp geçer, bazen bakarsın ki, baldan süzülürcesine gelmiş sözler...

Aşık Celali: 1970'te Van'a göçtük. Burada kimseyi tanımıyordum. 24 saat yataktan çıkmadığım oluyordu. Şükür, kardeşlerim bir kahvehane açtılar da, orada kendime bir hayli arkadaş bulabildim.

Şiir yazmaya nasıl başladınız?

Aşık Celali: 1968'de iki ay arayla annemi ve babamı kaybettik. Hani derler ya: "Aşık naçar ağlama / Gündür geçer ağlama / Bir kapıyı bağlayan / Birin açar ağlama..." Ve nitekim öyle oldu, şiir yazmaya başladım.

Tedaviden umudunuzu ne zaman kestiniz?

Aşık Celali: 1970'te, o sıralar başbakan olan Süleyman Demirel'e halimi arz eden bir dilekçe yazdım. Bunun üzerine Valilik beni Kızılay'a gönderdi. Ordan alınan yardımla üçüncü defa Ankara'ya gittik. Göz tansiyonum yine yüksekti. Düşürmek için bir ameliyat daha ve seneye yine gel. Bu beni içten içe yıkmıştı. Bir daha gelemeyebilirdik. O anda duygulanarak Göz Bankası'nda Prof. Dr. Cahit Örgen'e hitaben "Memlekete gitsem geri gelemem / Gelmek ister isem para bulamam / Devamlı ağlarım artık gülemem / Yalvarırım bana bir çare hocam" diye uzunca bir şiir yazdım. Herhalde beğenmemiş olacak ki, ertesi günü beni taburcu etti. "Gidemem, gitsem de bir daha gelemem sözlerinden hoşlanmam" diyerek beni azarladı. Ümit Ümeler adında bir başka hoca vardı, "ben seni ameliyat ederim" diyerek alıkoydu. İki ay sonra çıktım. Sonuç değişmedi, ama gözlerimi görüyormuş gibi kabul ederek hastaneden memnun ayrıldım. Artık kör olduğuma ikna olmuştum.

Geçiminizi nasıl temin ediyorsunuz?

Aşık Celali: Bu sorunuza cevap vermeden önce derim ki, kimse fakirlikte imtihan edilmesin. Fakirlik ateşten bir gömlek; giysen yanarsın, giymesen çıplak kalırsın. Bana sorsalar, "aşık, hayatta en zor dert nedir?" Hiç şüphesiz, cevabım fakirlik olacaktır... Nihayet yıl 1974 olmuştu. Sakatları işe alıyorlardı. Birçok yere başvurmama rağmen maalesef bir sonuç alama-

dım. Yine büyük bir bunalıma girdim. Bir gün dediler ki, Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü'ne çok iyi bir müdür gelmiş. Bunu duyunca sevinçten saz çalıp söylemeye başladım. "Sizi işitince duygulanmışım / Hemen şiir yazıp size gelmişim / Sizi tutunacak dal bilmişim / Ümidimi kırmayınız efendim" diyerek dilekçe niyetine şiirimi arz ettim. İşe 35 sakat ve eski mahkûm alacaklarmış. Müdür şiirimden etkilenmişti. İşe alındığımı öğrenince, "Adaletine" ve "Öperim" adlı iki şiir daha yazarak çoşkumu ancak teskin edebildim.

Çalışma hayatınızda amirlerinizle hep iyi mi geçindiniz? Onlara böyle methiyeler yazarak...

Aşık Celali: Pek öyle sayılmaz. 90 yılında Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü Araştırma Şefi Erdoğan Gülay ile karşı karşıya kalmıştım. Telefonda amirlerime kibarlığımdan "muhterem" diye hitap ederdim. "Ne lan bu muhteremli muhteremli konuşmalar..." diyerek beni azarlamıştı. Duygulanarak kendisine şu şiiri yazdım; "Adın Erdoğan'dır soyadın Gülay / Düşünerek atılmalıdır ok yay / Düşünmeden atılırsa olur zay / Gücünüz yeteni ezer misiniz? // Bilirsiniz canlar yakan hiç olur / Bulanık bulanık akan suç olur / Gönül yıkma yapılması güç olur / Hayırlı yapıyı bozar mısınız?"

Evlendiniz mi, çoluk çocuk var mı?

Aşıklar masa başında, çene yumrukta şiir yazmaz. Bir darbe olacak ki yazsın. Aşkın şiddeti, dostun ihaneti, adaletin rezaleti gibi.

Aşık Celali: 1976'da evlenmeye karar verdim. Gülçiçek adında bir kızı severek ve sevilerek evlendim. Doğu Anadoluluğumuz tuttu, barajı açtık; üçü kız, ikisi erkek, beş çocuğum var. Hepsi ellerinizden öper...

Beş çocuk sorun olmuyor mu?

Aşık Celali: Oluyor, işte bir misal: 99 kasımında rahatsızlanmıştım. Van SSK Hastanesi'ne gittim. Bu hastanede Gestapo doktorları kadar sert davranışlar sergileyen bir doktor vardı. Kısmete bak, onun vizitesine düştüm. "Kaç çocuk var" diye sordu. Beş deyince, "be cahil adam, niye bu kadar çok çocuk yaptın, bir de şu haline bak!" diyerek beni azarladı. Tepem attı, aldım sazı elime: "Bana cahil söylemeye yok hakkın / İyi düşün biraz terbiyen takın / Adın güzel Halil, cahil ahlâkın / Hastalara kızıyorsun doktor bey..." Küplere bindi, "hadi ordan, zaten beynim uyuşuyor, yürü, çık git" diyerek beni odasından kovdu. Bu kabalığın acısı içime çöktü, artık susamazdım, oturdum hastane bahçesinde, devamı şöyle geldi: "Okumuşsun irfan olmaya çalış / Hoşgörülü insan olmaya çalış / Gönüllere derman olmaya çalış / Boşa ilaç yazıyorsun doktor bey // Kültürüme ediyorsun hakaret / Türkü bende sende kalsın nakarat / İçindeki bencilliği kopar at / Kibir mağrur geziyorsun doktor bey // Özele gelince huyun değişir / SSK'da dersin beynim uyuşur / Celali der hasta dertli konuşur / Dudakların büzüyorsun doktor bey..."

Sizin için önemli her olay şiir yazmaya bir vesile mi?

Aşık Celali: Aşıklar masa başında, çene yumrukta şiir yazmaz. Bir darbe olacak ki yazsın. Aşkın şiddeti, dostun ihaneti, adaletin rezaleti gibi. Aşık sarımsak için de oturur, şiir yazar. Benim böyle bir tane şiirim var. Boynumda bir yara çıktı. "Aman sarımsak koy, yoksa izi kalır" dediler. Ben ki kaynana ilacından kör olmuşum da ders almamışım, denedim. Vay anam babam, sen misin deneyen... Aldım sazı elime: "Faydalısın diye sardım boynuma / Boynumun etini yaktın sarımsak / Dost olarak girdin benim koynuma / Düşman olarak çıktın sarımsak // Berber Ferman Usta söyledi seni / Dayre arkadaşım çok sever beni / Ateşten ziyade yakarsın teni / Enseme bir sille çaktın sarımsak..."

Siz nasıl bağlama çalmaya, türkü okumaya başladınız Mehmet Bey?

Aşık Çağlari: Ortaokul sıralarında şiir yazıyordum, saz da çalabiliyordum. Sevdiğim bir arkadaşım vardı, çalar söylerdi, ondan da etkilenmiş olacağım. Ta ki 80'e kadar devam ettim. Sonra evlenince bıraktım.

Neden?

Aşık Çağlari: Burda öyle... Biz sokakta sazı çocuğa taşıtırız. Belli bir yaşa geldikten sonra utanırız, çekiniriz. Sümerbank'ta çalışıyordum, 86'da Erzurum'a tayin oldum. Orada 87-88'de Aşıklar Kahvesi'nde Aşık Cengiz'le tanıştım. Bir pazar gene oturuyoruz, "Cengiz Abi, bir ara ben de çalıp söylerdim" dedim. Hemen sazı getirdiler. Çaldık, "sen de bizdenmişsin" dediler. Böylece tekrar başlamış olduk. Van'a döndüğümde Celal Abi'yle konuştuk, anlaştık, bu kahveyi açtık. Haftanın belli günleri bu kahvede sazlı-sözlü atışmalarımız, buluşmalarımız oluyor. Bir şiir kitabı da çıkardım, adı "Duygulardan Bir Demet"...

Burada okur kitlesi, maddi koşullar malûm. Nasıl kitap çıkarabildiniz?

Aşık Celali: 1993'te Van Valiliği 64 şiirden oluşan "Gönül Gözü" adlı ilk şiir kitabımı bastırdı. Sonra bu kitap içindeki şiirlerin sayısı 285'e çıkartılarak tarafımdan bir daha basıldı. Ama kim okur kim yazar, kitaplar elimde kaldı. Halbuki bir paket sigara bir buçuk milyon lira...

Çok heves kırıcı ama yine de direniyorsunuz...

Aşık Celali: Bir hikayeyle cevap vereyim: İranlı bir şair varmış, zamanının ileri gelenlerine, zenginlerine çalıp söylermiş. Bir de bunu çok seven Keloğlan varmış. Ama fakirliğinden yanına yaklaşamazmış. Gel zaman git zaman, bu aşık birgün omzunda sazıyla gezerken fırtınaya tutulmuş, bakmış ötede bir ağıl. Sığınmak istemiş, bakmış bir çoban, bizim Keloğlan. Buyur ediyor. Aşık, atı için biraz saman isteyince, "mümkündür, ama bana bir nefes okursan; o zaman atına saman, sana yemek, altına da minder veririm" diyor. Fakat dışarısı kar kıyamet, aşığın sazı da en değerlisinden, nem kapacak diye korkuyor. Keloğlan'ın umurunda mı! Naçar "manalı" söylüyor aşık: "Ben aşık zamana çalar / Zülfün kemana çalar / Bin tümene *(İran para birimi)* çalmayan canım / Şimdi bir torba samana çalar..." Biz de bu misal; bir torba samana yazıyoruz, çalıyoruz, söylüyoruz.

Halk ozanı olarak davetlere filan çağrılıyor musunuz?

Aşık Celali: Bir milli gün, bir açılış oldu mu, o zaman akla geliyoruz. O da beleşe... Başka bir günde, özel eğlence günlerinde adam Tarkan'ı, bilmem kimi çağırıyor, hem de çok paraya. Bize gelince, sade bir teşekkür... Şöyle kağıttan bir teşekkür belgesi, bir plaket verseler razıyız. Okullar çağırıyor, televizyonlara çıkıyoruz, hiç karşılık yok. Televizyon için en azından bir traş oluyorsun, bir milyon; ayakkabını düzeltiyorsun; saza bir tel taksan, 3.5 milyon. "Yahu Van için..." Van için can kurban da... Sağolasın varolasın ozan, bayıldık, derdimi deştin, iyi hedefler seçtin, imdadımıza koştun, vay sen nerelerdeydin... Bunları hep bize derler, ama desen ki, bir buçuk milyon liralık bir kitabım var, bir Marlboro alacağına bir tane kitap al, "onu başka zaman alırım ozanım" derler.

Unutamadığınız bir anınız var mı?

Aşık Celali: Van'ın belediye başkanlarından Mehmet Tayyar Dabakoğlu vardı, bir gün telefon açtı, dedi ki "milletvekillerimiz gelmiş, akşama çalıp söyleyeceksin". Akşam oldu, başladık çalıp söylemeye. Aşık Davud Sulari de misafirler arasında. Nefesi çok güçlüdür, her babayiğit onunla atışmayı göze alamaz. Tayyar Bey bir "ayak" verdi: "Lazım değil..." Rahmetlik de güçlü, bana dedi ki: "Elinden geldikçe yapmaz, yıkarsın / Helaldır, haramdır demez, yutarsın / Sıcak çöktü leş gibisin kokarsın / Kokmuş deriye tuz lazım değil..." Hemen cevabı yapıştırdım: "Sevsem öldürürler, sevmesem öldüm / Söylesem ona yazık, söylemesem bana / Bazen sağa vardım, bazen de sola / Bazen mıha vurdum bazen de nala / Kızlık iş kalmamış layıksın dula / Şimdiden sonra sana kız lazım değil..." Sazı bıraktı, "buna terbiyesizlik derler" deyip küstü bana. Kalktı, eve gitti. Tayyar Bey bana kızdı, "ulan gel bakayım kerata, bir çuval inciri berbat ettin". Ceza olarak birbuçuk saat tek başıma program yaptım. Sonra kalktık, hep beraber düştük yola, Davud Abi'nin gönlünü almaya. Gittim, elini öptüm. "Hanım, bak bana kız lazım değil diyor, lazım değil mi?" Gülüştük, barıştık. Bugüne kadar birçok aşıkla atıştım, diyebilirim ki hiçbirinin önünde Davud Sulari kadar zorlanmadım.

Aşık Çağlari'yle atışmalar nasıl geçiyor?

Aşık Celali: Atışma dediğiniz, artık iki koçun, iki pehlivanın, iki okçunun meydana çıkması gibi. Küsmek, darılmak yok. Balık tutanın pantolonu yaş olur. Bazen kırıcı sözler olabilir, dağlayıp geçer, bazen bakarsın ki, baldan süzülürcesine gelmiş sözler...

Atışmanın provası olur mu?

Aşık Celali: Tamamen irticalen, doğmaca. Gönlünüzden bir dörtlük geçer, ne üzerine olursa olsun, dersiniz ki aşık, bu dörtlüğü işleyin bana. Ayak verirsiniz yani. Söylemek bizden, rast getirmek yüce Mevlâdan deriz, başlarız atışmaya...

Aşık Çağlari: Emeğimiz oldu heba / Millet sefil devlet kaba / Nice mazlum ana baba / Üzülüyor bu vatanda // Zaten bize oldu olan / Var mıdır dünyada kalan / Her gün çeşit çeşit plan / Çiziliyor bu vatanda // Aşık Çağlari bahtın kara / Yüreğinde var çok yara / Gerçekleri yazanlara / Kızılıyor bu vatanda...

Söyleşi: ***Ümit Bayazoğlu***

KITSCH

KÜÇÜK BİR GECE KULÜBÜ

İSTİKLAL CADDESİ

K

BALO SOKAK

NEVİZADE SOK.

Kazım Koyuncu

Memleketimizin (ve dünyamızın) Lazca rock yapan tek grubu Zuğaşi Berepe, dört dörtlük albümleri "İgzas"ın ardından kayıplara karışmıştı. Grupta akustik gitar çalan ve şarkı söyleyen Kazım Koyuncu pırıl pırıl bir solo albümle geri döndü: "Viya!" Cesurca yorumlanan Laz halk şarkılarının ve iki Türkçe bestenin yer aldığı albümü hararetle tavsiye ediyoruz ve sahibinin sesine bağlanıyoruz...

Bizim şarkıları Laz fıkrası sanıyorlar

Foto: Şahan Nuhoğlu

Konuşmaya albümün ikinci şarkısından başlayalım mı? Yaşlı bir kadının ağıtıyla modern gitar riff'leri bir arada... Ne anlatıyor "Domivamis"?

Kazım Koyuncu: Yirmi sene önce köyde yapılan bir kayıttan, yaşlı bir kadının sesini aldık şarkının girişine. Şarkı kıtlık dönemini anlatıyor; bizim ulaşabildiğimiz Laz halk müziğindeki toplumsal konulara değinen tek şarkı. Sözler şöyle: "Kaymakamın iki gözü kör olsun / Karısı da benim gibi olsun / Açlıktan takatsiz kalsın / Bitmiyor derdim sıkıntım // Ekmek yok, paramız yok / Mısır bulmak için bir sürü köy dolaştım / Elim boş geri döndüm / Bitmiyor derdim sıkıntım..." Muhtemelen 20'li, 30'lu yılları anlatıyor... Babaannem de fındık kabuklarından ekmeğe benzer bir şey yapıp yediklerini anlatırdı. Fındıktan, mısırdan bol şey yoktur bizim oralarda. Fakat şarkıda mısırın bile yokluğu anlatıldığına göre, ciddi bir kıtlık dönemiymiş. Hem siyasal açıdan hem de iklimsel açıdan acı bir dönem.

Normalde kemençeyle söylenen bir şarkı mı bu?

Hayır. A capella. Laz müziğinde tulum, bazen de kemençe kullanılıyor; kavalın da kullanıldığı görülmüştür. Fakat ağırlıklı olarak şarkılar tek insan sesine, vokale dayalıdır.

Kadının sesine karışan harika bir gitar riff'i kullanmışsın. Beğenen de beğenmeyen de sana şu soruyu soracaktır: O gitarın orda işi ne?

Biz bu melodinin en otantik halini kadının sesinden koyduk, böylece tarihsel sorumluluğumu orada tamamlamış oldum. Ordan yırttım. Günyüzüne çıktı şarkı. İlk defa yayınlanıyor çünkü. Çok etkilendiğim bir melodi, çok etkilendiğim bir ses ve harikulade sözler... Onun hemen yanına kendi kişiliğimizi koymak mecburiyetindeydik. Kendi hislerimi, gitarı çalan arkadaşın hissettiklerini... Sadece arşivlik bir şey olması mümkün değildi. O gitarları çok sert biçimde koyduk, üstelik senkrona hiç dikkat etmedik. Ritmler de hiç Laz ritmleri değil, daha çok Bektaşi-Alevi müziğindeki ritmler gibi...

Sence o gitar ne diyor? Kadının anlattıklarını pekiştiren bir unsur mu, yoksa farklı şeyler mi söylüyor?

Orda aslında kaval da enteresan. Kaval kadına daha yakın bir şeyi çağrıştırıyor. Gitarsa yırtıyor. Bir taraftan geçmiş var, bir taraftan biz varız. Gitar bizi ifade ediyor. Bence gitar orda kadının hissettiklerine dair bir duyguyu vermiyor, belki bir nebze kızgınlık veriyor, ama bana hissettirdikleri serbestliğe, özgürlüğe, geleceğe dair bir şey. Ama neticede o gitar sesi, o kadının sesinin bizde uyandırdığı etkilerden ortaya çıktı. O kadın olmasaydı, o riff de olmayacaktı tabii.

"Bir tarafta geçmiş, bir tarafta biz varız" dedin. Ama neticede "biz" dediğin şeyi belirleyen şeylerden biri de senin geçmişin.

17 yaşıma kadar Hopa'daydım ben. Ama Hopa'dayken neredeyse hiç Laz değildim. Hep söylerim, babamın çok muhteşem bir insan olduğunu düşünüyorum. Sezgileriyle, sağduyusuyla, hayat görüşüyle benim için büyük şans. 90'larda etnik bir takım değerlerin yükselmesiyle de ilgili olabilir ama, o güne kadar Lazlarla ilgili konulara çok duyarsızken, İstanbul'a gelip müzik yapmaya kalkıştığımda, babaannemle birlikte geçirdiğim zamanlar daha fazla aklıma gelmeye başladı. Yok olan şeylere karşı genel bir tepkiselliğin parçasıydı benim açımdan herhalde. Babaannem 90 yaşındaydı, üç sene evvel öldüğünde. O öldüğü zaman sanki her şey bitti sandım: Çocukluğum, bizim dağlar, konuşmalar, ilişkiler... Ama böylesi daha iyi, baştan beri Laz kimliğimle tam bir uyum sağlasaydım, hayatımda belki de birçok şey eksik olacaktı.

Nasıl bir hayatın oldu 17 yaşına kadar Hopa'da?

İnsanlar bilse de konuşmazdı, küçük görürdü Lazcayı. Şu anda Lazları çok rahat buluyorum. Bunun kahramanının Zuğaşi Berepe olduğunu düşünüyorum. Lazlara duygusal olarak ulaştık.

O dönemde ahlâklı, iyi müslüman olma modası vardı, 12 Eylül sonrası. Kısa da sürse, ben de çok enteresan bir müslümanlık dönemi yaşadım, namaz falan kılıyordum. Babam, söylemek doğru mudur bilmem, ateistti. Ama babam bendeki bu değişime hiç karşı çıkmadı. Ailem solcu bir ailedir. Abilerim de öyle. Babam Hopa'da doğal önder niteliği taşıyan bir insandı.

Ne iş yapardı baban?

Berberdi. Bir ara bakkalı vardı, 12 Eylül'den sonra iflas etti... Tom Miks'leri bitirdikten sonra, babam Yaşar Kemal kitapları almaya başlamıştı bana. Ondan sonra çok yoğun bir kitap ve ansiklopedi okuma sürecine girdim. *(gülüyor)* Ansiklopedilerden küçük küçük şiirler çıkarıyordum, şairlere ait maddeleri, orada yapılan alıntıları okuyordum... En çok da Fransız şairlerinden etkilenmiştim, Baudelaire, Rimbaud... Sonra Milan Kundera'nın "Yaşam Başka Yerde" kitabını buldum, o kitapta Jaromil diye bir delikanlı vardı, firarlarla geçiyordu hayatı. Onunla bayağı bir gittim geldim. Bereket, İstanbul'da üniversite kazandım da, firar etmeme gerek kalmadı.

Babaannenden bahsetsene biraz...

Çok sert bir kadındı aslında. Dışarıdan bakıldığında sevgi dolu olduğu görülemezdi, ama biz bilirdik. Babamla yan yana geldiklerinde Lazca konuşurlardı. Annem Laz değil, Gürcü de olabilir, Türk de. Gürcüce bilmezdi ama... Bir şey hatırlıyorum; o zamanki "anarşi" denilen ortama babaannemin verdiği bir isim vardı: "A naşkvit". A naşkvitler derdi anarşistlere... Bunu bilinçli mi söylüyordu, yoksa diline öyle geldiği için mi bilmiyorum ama, bence de anarşizmin karşılığı Lazcada "a naşkvit" olmalı. "A naşkvit"i Türkçeye direkt çevirdiğinde şu demek: "Bir serbest bırakın". *(gülüyor)*

İstanbul'a geldiğinde solculuk tecrüben epey vardı herhalde...

Daha 12 Eylül gelmeden köyde yürüyüşler yapıyorduk küçük çocuklar olarak. Memlekette bütün herkes solcudur. Oylar da genellikle CHP'ye giderdi. Hâlâ da CHP ve ÖDP oyları yüksektir Hopa'da. Millet kitapları yakmıştı, yok etmişti ama, toprağın altından gidip buluyorduk o kitapları... "Çayeli'nden öteye giderum yali yali" durumu olmuyordu 12 Eylül'den önce. *(gülüyor)* Biz gidemiyorduk, Çayeli'nden öteye sağcılar vardı çünkü. Daha batıda Fatsa filan var tabii ama, aradaki bölge tutulmuştu... 72 doğumluyum ben. Ortaokulda artık iyice politikleşmiştim, lisede azılı faşistlerden bir müdürümüz vardı. Aslında babası hoş adammış, babamın çok yakın arkadaşıymış. Ama oğlu bildiğin faşist; okuldan atmaya çalışıyordu beni. Gerizekalılık şurada: İsmail Cem'in "Nasıl Bir Sosyal Demokrasi İstiyoruz" kitabını bahane etmeye kalktı. Daha komiği, üstümde bir kitap buldu, kırmızı kaplı, siyah yazılı, "Bir Terör Efsanesi" diye bir kitap. "İşte buldum, seni yaktım" dedi, aldı götürdü. Oysa

Milliyet Yayınları'ndan çıkmış, Ermeni sorununa tamamen devlet görüşüyle bakan bir kitap. Babama "senin oğlun terörist" demiş. Babam da "siktir" çekmiş. *(gülüyor)*

Hopa'dayken Lazlığının pek farkında olmadığını anlattın, kendini özellikle Laz olarak tarif eden insanlar var mıydı çevrende?

Arhavi'de bir tek Yaşar Turna vardı. Lazların tarihteki en büyük ozanlarından biri. Yasal olarak Lazca albümleri yayınlanmış en nadide insanımızdır. O bizim komşunun kızını oğluna almıştı. *(gülüyor)* En çok Lazlıkla ilgili durumum budur: Yaşar Turna köye geldiği zaman onun dizlerine otururdum, kemençe çalardı, kendi türkülerini söylerdi. Düğünlere gittiğimiz zaman, muhakkak bir tulum, bir kemençe olurdu... Albümdeki ilk şarkı "Koçari" bir düğün şarkısıdır, kendimi bildim bileli duyarım... Hopa, liman kenti olmasının etkisiyle, daha kozmopolit bir yerdir diğer Laz yerleşimlerine oranla. Hemşinliler de var, Türkler de... Benim arkadaşlarımın çok büyük bir bölümü Hemşinlilerdendi.

Onlar kim?

Ermeni kökenliler; dilleri Hemşince, Ermeniceye çok benzer. Hemşinliler daha ezilen tarafı temsil ederler. Psikolojik olarak Lazlar egemenmiş anlaşılan. Lazlar şehirliliği, Hemşinliler dağlılığı temsil ederlerdi.

O dönemde Hopa'da tanıştığın solculuk, Lazların kültürel değerleriyle bir araya gelen bir solculuk değildi herhalde değil mi?

Hayır. Hiç aklıma gelmemişti o dönem. Ama birilerinde böyle kaygılar da olduğunu yıllar sonra anladım. Yurtdışında tanıştığım, artık zorunluluktan orda yaşayan insanlar arasında öyleleri varmış. Kendi siyasi hareketleri içinde Lazlığın kültürel değerlerini de savunan bir insana hiç rastlamadım. Sadece 70'li yıllarda Laz olduğundan dolayı rahatsızlık duyanlara rastladım. Türk solunda da böyle bir şovenizm söz konusu. Hatta buna "beyazlık" diyebilirim. Laz olduğunu yüksek sesle söylemen pek hoş karşılanmaz. Ama ben şimdi de Lazlığımdan bahsederken milliyetçi bir noktayı kastetmiyorum. Milliyetçi olacak kadar salak bir insan olma ihtimalini hiç görmüyorum kendimde. Herkesin kendini ifade etme özgürlüğünü savunuyorum, herkes şarkısını, türküsünü söylesin, ama yeni sınırlar, yeni devletler filan gibi bir duygum yok. Zaten varolan sınırlarla, devletlerle başım yeterince belada.

Lazlığınla olan ilişkini nasıl tarif ediyorsun?

Benimki çok duygusal bir şey. Lazlıktan da ötede, babaannemle, babamla olan bağlarım önemli. İkinci bir boyutu da müzikler: Zuğaşi Berepe döneminde halk şarkılarıyla o kadar ilgilenmiyorduk, daha çok dil önemliydi, Lazca önemliydi bizim için. Daha sonra Birol'un (Topaloğlu) yaptığı çalışmalar, bizim yaptığımız araştırmalar müzik noktasında da bir coşku yarattı... Lazların kendi dillerini, kültürlerini sonuna kadar yaşayabilmelerini istiyorum. Benim bu konuda Lazlara vereceğim destek, başkalarına vereceğim destekten daha az değil. Ama daha fazla da değil.

Kimdir Lazlar? Bazen bütün Karadenizlilere kestirmeden Laz deniyor. Böyle bir örtüşme var halk arasında...

Yıllardan beri bizimle çalışan, bizi çok iyi tanıyan arkadaşlarımız bile hâlâ Karadeniz'in herhangi bir yerinden bir insanla karşılaştıkları zaman bize haber getirirler: "Geçen gün bir Lazla tanıştık." 150 milyon kere söylemişizdir halbuki bir Samsunlunun Laz olmadığını. *(gülüyor)*

Hopa'nın kozmopolit olduğunu söylemiştin. Lazlığın daha yoğun yaşandığı, kozmopolit olmayan nereleri var Türkiye'de?

Arhavi, Ardeşen, Pazar, Fındıklı... Arhavi, Hopa gibi Artvin'e bağlı, gerisi Rize'ye bağlı. Göçler sonucu Düzce, Sapanca civarında da Laz nüfus yaşıyor bugün. Ve tabii İstanbul'da. Toplam 1.5 milyon Laz olduğunu sanıyorum Türkiye'de.

Türkiye'de 20 milyon Kürt olduğu söylenir. Ama bu sayı mümkün olduğu kadar azaltılmaya, yok sayılmaya çalışılıyor, ya da "onlar da Türk" denilip konu kapatılıveriyor. Lazlarsa topu topu 1.5 milyon, ama bütün Karadenizliler Laz oluveriyor. Niye böyle sence?

(gülüyor) Çok enteresan bir çekiciliği var Laz olmanın hakikaten. Devletin tavrı da enteresan oldu. Zuğaşi Berepe'nin ilk albümü "Va Mişkunan"da şöyle şarkı sözlerimiz vardı: "Ayağa kalkın, yan yana gelin, gidin fabrikaları işgal edin, özgürlük, aşk ve devrim için..." Bu çok radikal bir söz, üstelik bir de Lazca söylüyorsun! Doğrusu ben bu sözlere "râkip takım"dan çok fazla tepki bekliyordum. *(gülüyor)* Olmadı. Lazlığın, Karadenizliliğin verdiği başka bir durum var, ciddiye mi almıyorlar nedir? Bizim şarkı sözlerini Laz fıkrası gibi dinlediler galiba. *(gülüyor)* Zuğaşi Berepe çok devrimci gruptu bence. Lazlığın da ötesinde, yaşayış biçimi, ödünsüzlüğü, konserlerdeki davranışları... Ona rağmen yeterince olumsuz tepki kazanamadık. *(gülüyor)*

O zamanki "anarşi" denilen ortama babaannemin verdiği bir isim vardı: "A naşkvit". Bence de anarşizmin karşılığı Lazcada "a naşkvit" olmalı. "A naşkvit" şu demek: "Bir serbest bırakın."

Geçenlerde TRT'de, radyoda canlı yayına çıkıp Lazca türküler okuduğunu duyduk. Oysa RTÜK yerel dilde şarkı yayınını yasakladı.

Bizi çağıranlar çok iyi niyetli yaklaştılar olaya, bunu bilmemelerine imkân yok, inşallah onların başını belaya sokacak bir şeye sebebiyet vermemişizdir. TRT'de Lazcanın yayınlanması zaten tarihsel bir olaydı, bizim için büyük bir olanaktı. Program esnasında Ağrı'dan bir öğretim üyesi aradı. Adam dedi ki: "N'oluyoruz? Binlerce yıldır Lazdınız da, şimdi mi aklınıza geldi? Biz bin yıldır Türklük üst kimliğini yaratmaya çalışıyoruz. Siz bu alt kimliklerle ne yapmaya çalışıyorsunuz?" *(gülüyor)* Ben de programcıların başına bir şey gelmesin diye kestirme bir cevap verme gereği duydum: "Türküler üstünden siyaset yapılmamalıdır, türküler siyaset gibi ufak tefek şeylerin çok üstündedir" filan dedim. Daha da ötesine geçip adamla Siyaset Meydanı tartışması yapmanın alemi yoktu. Programcıları gözetmek zorundaydım, yumuşak konuştum. Yoksa "ne diyon lan lavuk" da diyebilirdim yani. *(gülüyor)*

Laz fıkraları dediğimiz şeyler sahiden Laz fıkraları mı, yoksa Karadeniz fıkraları mı?

Bazen gerçek Laz fıkralarının etkisini görüyorum Karadeniz fıkralarında. Genel bir Karadenizlilik kültürü söz konusu bence.

Temel ismi Laz ismi mi?

Ben Hüseyin, Arif, Nusret gibi isimlere çok daha fazla rastladım Lazlar arasında. Hatta Temel isimli bir Laza hiç rastlamadım.

Dursun?

Dursun'a da rastlamadım. *(gülüyor)*

Var mı bir tane gerçek Laz fıkrası aklında?

Hiç de komik değildir öbür Karadeniz fıkralarına göre. Lazlar arasında Besim ismi çok vardır, Besim Tibuk da Lazdır mesela. Duthe diye harbi bir Laz köyü vardır. Besim, bir gün Duthe köyünden iniyor aşağı, sinemaya gidiyor. Sinema da yeni gelmiş oralara. Tabancası da belinde tabii. İzliyor, izliyor, izliyor. Filmde gangsterler, kötü adamlar var. Besim kendini tutamıyor, çıkarıyor silahı, grav, grav, grav basıyor, perdeyi dağıtıyor. Tutuklanıyor tabii. Hakim geliyor, "oğlum Besim, ne yaptın sen?.." "Haçim bey, sen görmedin mi, adam bin türli puştluk yapti, ben ne yapayım, dayanamadim, çektim, vurdim oni daa" diyor. Hakim diyor ki "oğlum, resim o, resim." Bizimki "bana ne yau" diyor "o resimse, ben de Dutheli Besim." *(gülüşmeler)*

Ne zaman Kürtlerin taleplerinden bahsedilse, muhakkak biri çıkar der ki, "şimdi Kürtlere verirsek yarın öbür gün Lazlar, Çerkezler de ister." Sence bu geyiğin aslı astarı var mı?

Lazların kalkıp da kendileriyle ilgili politik bir hareketlilik içine girmelerine hiç ihtimal vermiyorum...

Lazcaya karşı yükselen bir ilgi var mı son zamanlarda?

90'lı yıllara kadar ciddi bir tarihsel ve kültürel kompleks söz konusuydu. Fakat Zuğaşi Berepe'nin çıkışı ve Ogni dergisi bu kompleksin kırıl-

LAZURİ DOBİGURAMT: LAZCA ÖĞRENİYORUZ

n̂aşa exti: başın göğe ersin *(teşekkür niyetine)*
ma si maoropen: seni seviyorum
nosi patxeri: aklı sallanmış
oropa: aşk
oxoşkva: özgürlük
birapa: şarkı
k̂urta mtoru: donunun bağı çözülmüş
k̂undi: bok
moti ç̂urtila: allah kahretsin
skanişen ikraxi mean: senden nefret ediyorum
çona megakuatare: ışığı sönesice
kemane voç̂ondinam: kemençe çalıyorum *("iplemiyorum" anlamında)*
Semsuni-Sarp̂i gza var minonan: Samsun-Sarp sahil yoluna hayır
ĝurerepek okro cidumani: ölüler altın takar mı
nosi şuka varon ki megitaxa do oşkoma: akıl hıyar değil ki, kırayım da yiyeyim
çona mek̂vateri mamç̂otolepe oropa şkimi dokoses: körolası çöpçüler aşkımı süpürmüşler

masına çok yardım etti. Bizler uzun saçlı, gayet modern gençlerdik, televizyonlarda gördükleri "sanatçı"lara benziyorduk ve Lazca şarkı söylüyorduk. Ve biz halk şarkılarından başlamadık, rock şarkılarımıza Lazca sözler yazarak girdik bu işe. Her türden televizyonlara çıktık. Halkta dillerine karşı bir güven yarattık. Çünkü insanlar bilse de konuşmazdı, küçük görürdü Lazcayı. Bu kırıldı. Şu anda Lazları çok rahat buluyorum. Bunun kahramanının Zuğaşi Berepe olduğunu düşünüyorum. Lazlara duygusal olarak ulaştık. Ama gençler hariç Lazların müziğimizi sevmeleri mümkün değildi. Ama bizi sevdiler, bunu biliyorum. İlk defa Pazar ilçesine konsere gittiğimizde, en sert parçayla konsere başladık. Gitarımdan kafamı kaldırmaya cesaret ettiğim anda gördüğüm manzara şuydu: Yaşlı amcalar, teyzeler alkış tutuyorlardı... Hem de Zuğaşi Berepe'de müzik eksikti bence. "Va Mişkunan" albümü bayağı kötüdür. Birdenbire girmişiz bu işe, nasıl bir cesaretse? Teknik olarak, dünyanın hiçbir yerinde bize albüm yapmazlar diye düşündüm sonradan. Ama ikinci albüm "İgzas"ı çıkarmak için yıllarca çalıştık. Çünkü artık iyi bir şey yapmamız lazımdı. Ama "İgzas" daha az sattı. "Va Mişkunan" herhalde 30 binin üstüne çıktı. Düşünsene, hem Lazca yapacaksın, hem rock yapacaksın, hem de başarısız bir müzik yapacaksın. Çok iyi bir rakam.

Senin rock'la tanışman nasıl oldu?

Hopa'dayken Almanya'dan amcamın gönderdiği bir gitarım vardı, çok şanslıydım. Radyodan başka bir şeyimiz yoktu tabii. İstanbul'a geldiğimizde direkt kitapçı ve kasetçilere yüklendik. Pink Floyd'u filan biraz biliyorduk. Arpalığın içine arpayı fazla kaçırırsan at fazla yer, deliye döner ya, öyle bir süreç yaşadık. Serde solculuk vardı, saçlar da uzadı, gitar çalıyorduk, Che tişörtleri, boğazlı kazaklar, kırmızı atkılar... 70'li yıllarda öldürülmüş bir devrimcinin parkası geçti elime, hiç çıkarmıyordum sırtımdan. Postallar, yırtık pantolonlar. Meğer kızlar da bunlara hasta oluyormuş, sonradan farkettik. Pink Floyd, Deep Purple'lar, Zeppelin'ler, Rainbow'lar, hep klasik şeyler dinledik. Sonra da U2... Köprüaltı'nda ilk canlı müziği yapanlardan bir tanesiydim, Arzum birahanesinde çalıyorduk. Köprü yıkıldı, Beyoğlu'na taşındık, birkaç sene serseri serseri dolaştık ortalıkta. Sonra da Zuğaşi Berepe çıktı.

"İgzas"daki modern sound, bu saydığın klasik gruplarla açıklanabilecek gibi değil.

Doğru. Ama ben yine de çok fazla şey dinlediğimi söyleyemem. Bende Bono'nun sesine karşı bir hayranlık vardır. Çok severim U2'yu. Cure'u da çok severim. Fakat "İgzas"ın sound'u bunların hepsinden çok farklı oldu. Son dönem grupta yer alan gençlerin büyük katkısı var: Klavyeci Uğurcan'ın, gitarist Gürsoy'un...

Hepiniz Laz mıydınız grupta?

Hayır, ikimiz Lazdık: Mehmedali Barış Beşli ve ben. Daha çok aramızdaki ilişkilerden kaynaklanan sorunlarla ayrıldık. Ben bıraktım grubu. Sonra diğer arkadaşlar da grubu dağıtma kararı aldılar. Gerçi hâlâ görüşüyoruz, hepsi dostum... Aramızda apolitik insanlar bile oldu. Ama dostluğumuz hiç bozulmadı. Bazı yerlere çıkarken sorun olmadı değil ama, karşılıklı tavizler verildi. Sonuçta Med TV'ye bile çıktık, Belçika'da onların stüdyolarında canlı çaldık, hâlâ o konser yayınlanır. Zaten buraya bir geldik, Beyoğlu'ndaki pilavcı çocuklar tanıdı bizi. "Seni televizyonda gördük abi." *(gülüyor)*

Mehmedali çocukluk arkadaşın falan mıydı?

Hayır, ama bu işlere başlamamı o sağladı. Üniversitede karşılaşırdık, ortak arkadaşlarımız vardı. Grup fikri onda zaten vardı. "Laz müziği yapan bir grup kursak" diyordu. Ben de destek olurum diye düşünüyordum, ama tam içine dalıverdim. Hesapta halk türküleri söyleyecektik ama, ortaya rock besteleri çıktı. Mehmedali'yi ben Lazların bir numaralı şarkı sözü yazarı ilan ediyorum. Lazcanın en modern şiirlerini yazdığını düşünüyorum. Gruba arkadaşlarım Metin ve İlhan da dahil olunca, olay iyice rock'n'roll oldu.

Zuğaşi Berepe besteleri Laz müziğine tamamen uzak mıydı sence?

Laz müziğinin melodilerini yakalayalım diye bilinçli bir kararımız olmadı. Ama belki Lazca sözler bizi biraz oralara doğru yöneltmiştir. Lazcanın dışında da bir Lazlığın olabileceğini düşünüyorum aslında. Kemençe ve tulum çok az kullanmıştık. Bu "Viya" albümünde mesela daha çok. Daha çok dediğim de, dört şarkıda filan var.

"İgzas" albümüyle solo albümün "Viya" arasında ne gibi farklar var?

Bu albüm akustik gitar ve perküsyon ağırlıklı oldu, vokaller daha ön plana çıktı. Daha sade, daha sakin. Şarkıların büyük bir bölümü halk şarkıları. Hiç bilinmeyen şarkıları gün ışığına çıkarma çabası söz konusuydu. Zuğaşi Berepe döneminde hayalini kurduğumuz bir çalışmaydı aslında. Fakat Birol Topaloğlu'nun yaptığı albüm beni arşivlik bir çalışma yapma fikrinden uzaklaştırdı. Çünkü Birol bu işi çok iyi yapıyor, çok emek veriyor. Ben o yüzden kendimden bir şeyler kattım, biraz daha modernize ettim bu şarkıları. Grubun etkisinin devam ettiğini düşünüyorum.

Müzik bakımından Karadeniz türküleriyle Laz türküleri arasında bir paralellikten söz edilebilir mi?

Edilebilir. Karadeniz'in bazı türkülerine de hastayım. Kont Adnan'ın söylediği "Kuş Foli Koma Foli"nin melodisi Fuat Saka'da da vardır mesela. Birçok yörede farklı sözlerle söylenir. O ritmi çok iyi buluyorum, Karadeniz türkülerinin çok enteresan bir groove'u olduğunu düşünüyorum. Ritmler modern müziklere çok açık. Melodileriyse çok tutucu ve inatçı. Fakat modern müzikte trip haline sokulabilecek melodiler bence onlar. Laz türkülerinin çok uzağında sayılmaz bunlar zaten.

Karadeniz türküleri sözel olarak da zengin geliyor mu sana?

Sıkıştırılmış bir melodi var, sözlerle çok şey anlatabiliyorsun, ritm de ona çok müsaade ediyor. Ayrıca Türk halk müziğinde müstehcen bulunan sözler, Karadeniz bölgesinde, hele hele Lazlarda hiç de müstehcen değildir. Bir türküde şu laf geçiyor, Türkçesini söyleyeyim: "İki öptüğün yerden bir de dişler misin?" Fuat Saka'da da şöyle sözler var mesela: "Ben mi daha iyiydim, senin domuz kocan mı?" Ahlâken çok parçalayıcı bir şey. Aile kurumuna, erkekliğe büyük darbe; Türk müziğinde söylenmeyeceğini düşünüyorum...

Karadeniz türkülerinde dörtlükler genellikle makinalı tüfek gibi sayılıp dökülüyor, bir anlamda "geveze" türküler, kelime hazneleri de çok geniş...

Bir gün Karadeniz FM'de bir türkü duymuştuk: Yine dörtlükler gırla gidiyor, "gözleri kara / ara beni ara" şeklinde sürekli tekrarlanan bir nakarat var. Adam "gözleri kara / ara beni ara" diye diye en sonunda kıza telefon numarasını verdi: 232 43 56. Resmen türkünün içinde böyle bestelenmiş harika bir dize var: İkiyüzotuziki kırküç ellialtı.

(gülüyor) Tövbe estağfurullah. Nasıl bir eylemmiş bu yaa!

"Viya" nedir? Albümün adı neden "Viya"?

Albümün isim babası Mehmedali. Viya hakkında güzel şeyler de yazdı albümün kapağına. Laz sörfü de denebilir. Ama aletsiz sörf, vücut sörfü. Bizim oralarda "viya inmek" derler, kendini dalgaya bırakmaya... Ben hiç viya yapmadım, çünkü yüzme bilmiyorum. Benim bir "dağ Lazı" olduğum söylenebilir. Albümün adının "Viya" olması biraz da Samsun-Sarp Sahil Yolu Projesiyle ilgili bir gönderme. Eskiden çocukların viya indiği sahillerin artık taş ve asfaltla doldurulmasına karşı bir tavır.

Albümde "Sarpi Moleni" diye bir şarkı var, Sınır köyü Sarp'tan, portakal-limon bahçelerinden bahsediyor...

Sarp köyü, 17 Ekim devriminden sonra Batum-Gürcistan tarafına geçmişti. Köy ortadan ikiye bölünüyor, bir Hopa Sarpı var, bir de Batum Sarpı var. Xasan Helimişi'nin bir şarkısı bu. Bu şair solcu olmasına rağmen Stalin tarafından sürülen bir adam. Adamın söylediği, öbür Sarp'a duyduğu özlem. Öbür Sarp'taki bir kıza olan aşkını anlatıyor zaten. Hiç siyasi gibi gözükmüyor ama, korkunç bir siyasi şarkı bence. Müzikle siyaseti bir arada düşündüğüm zaman, siyasi müzik olamaz diye düşünüyorum. Ama müzisyen siyasi olabilir... Geçen ay küreselleşme karşıtı bir eylemde, Lazca bir aşk şarkısı söyledim. Ama, adettendir, böyle yerlerde bir de konuşma yapılır. Küreselleşme filan, yeni konular bunlar. Tamam, karşıyız ama, ezberimiz yok bu konularda. *(gülüyor)* Aklıma ilk gelen, sadece Lazca konuşmak oldu. Sadece Lazca konuştum, sadece Lazca şarkı söyledim, bir de şöyle bağırdım: Skudas xalkepeşi cumapoba!.. Sonra indim aşağı. Bir arkadaşla konuşurken "Seni dinlerken 'yaşasın halkların kardeşliği' sloganı atasım geldi" dedi bana. Oysa işte ben o sloganı atmıştım bile.

Bir Laz türküsünde şu laf geçiyor: "İki öptüğün yerden bir de dişler misin?" Fuat Saka'da da şöyle sözler var: "Ben mi daha iyiydim, senin domuz kocan mı?" Aile kurumuna, erkekliğe büyük darbe...

Söyleşi: **Derya Bengi**

AKBANK

11. Caz festivali

04-13 Ekim 2001

İstanbul-Ankara

•Kenny Wheeler Quartet •Charles Lloyd Quartet •Ömer Faruk Tekbilek •Patricia Barber Trio •Don Byron Quintet •Andrew Hill Sextet •John Scofield Trio •Bobby Previte's "Bump The Renaissance Band" •Jeri Brown Quartet •Wibutee •Joseph Bowie's Defunkt •Erik Truffaz & İlhan Erşahin Project •"Velvele" Oğuz Büyükberber Quintet •İmer Demirer & Tuna Ötenel Quartet •Omer Sosa Septet •Jazzistance •United Future Organization •The Secret Tribe Featuring Mercan Dede

ORGANİZASYON POZİTİF

BİLET SATIŞ NOKTALARI: İSTANBUL'da biletix satış noktaları, Biletix Çağrı Merkezi (0216) 454 15 55, Biletix Online www.biletix.com, ANKARA'da Vakkorama Kızılay (0312) 425 22 85, Dost Music Center (0312) 425 80 57, D&R Bilkent (0312) 266 17 22, D&R Migros (0312) 541 15 52

Konser Yerleri: İstanbul: Cemal Reşit Rey Konser Salonu • Babylon • Venue/Maslak Ankara: Hilton SA • ODTÜ Kongre Merkezi

caza doğru... 04-13 Ekim

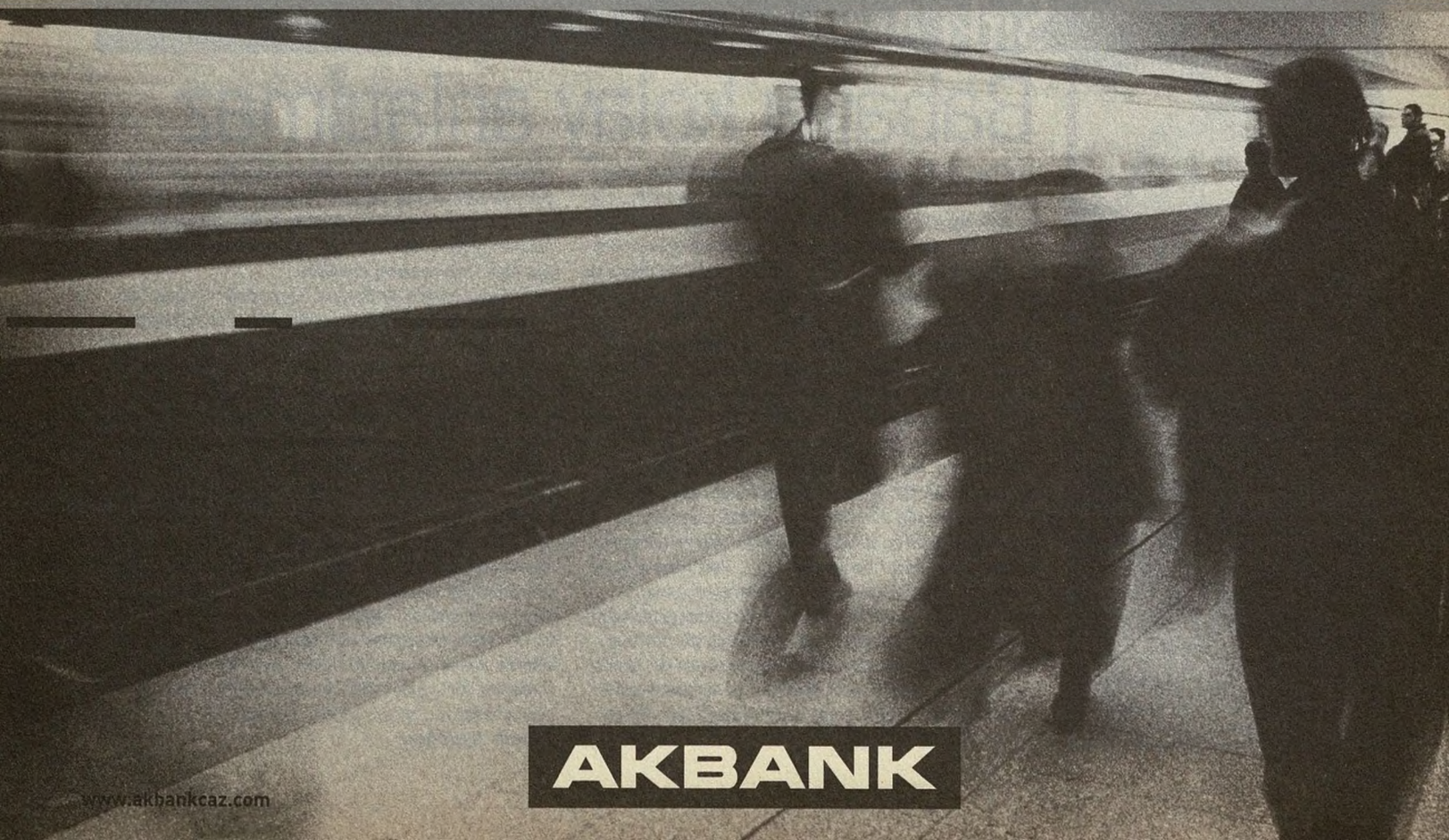

AKBANK

www.akbankcaz.com

K A R A T R E N

Dilimizde yine o şarkı: "Kara tren katar katar, derdime dertleri katar..." Üç müzik emekçisini yitirdik. Önce Sedat Avcı (Avdıkoğlu) kalp krizi sonucu 16 haziranda ayrıldı aramızdan. Erkin Koray'ın, Seyyal Taner'in ve Hardal'ın cevval davulcusuydu... 4 ağustosta kalbine yenik düşen Sıtkı Acim kuşaklar boyu stüdyoların delikanlısı, usta bir tonmaysterdi... Yavuz Çetin ise 15 ağustosta Boğaz Köprüsü'nden kendini sulara bıraktı. Müzisyen çevrelerinde gitar denince ilk akla gelen isim onunkiydi...

Yavuz Çetin 1970-2001

Hendrix de orada

Elinde gitarı, herhangi bir saate çıkagelir, sahneye çıkar çıkmaz müziği şöylece bir kaldırıp yükseltiverirdi.

Kimine göre Türkiye'nin en iyi rock gitaristiydi; kimine göre komik, saygılı ve sevgi dolu bir dost. Yakın müzisyen arkadaşları için sahnede onunla beraber olmak son derece büyük bir zevkti, her seferinde unutulmayacak bir şölene dönüşen. En çok rahat ettiği yerde, sahnede tepeden tırnağa Yavuz Çetin'di; "Ağlamayı Sevmem" adlı parçasında olduğu gibi, "ağlamayı pek sevmezdi, mutluluğu da sadece şarkılarında yaşadı". Ama keşke ağlamayı sevseydi de, ardından bizleri ağlatmasaydı. 1991'de Batuhan Mutlugil ve Kerim Çaplı'yla kurduğu Blue Blues Band kısa zamanda İstanbul'da efsane olmuştu, Bodrum ve Ankara programlarıyla yer yerinden oynardı. O yıllardan bu yana sahneden inmedi Yavuz; başta Hayal Kahvesi, Mojo ve Kemancı olmak üzere, binlerce gecesini sahnelerde tüketti. Yakın dostlarına sık sık yüzünde o tatlı gülümsemesiyle misafirliğe gitti. Sahneye çıktığı zaman herkesi ateşledikten sonra solo sırası ona gelince, herkes canını dişine takarak onun tutuşturduğu müziği daha da parlatmaya çabalardı. Herkesin kulağında bir yerde var Yavuz Çetin. İlk albümü "İlk"ten haberdar olmayanlar, onu ya reklam jingle'larından, ya film müziklerinden ya da MFÖ konserlerinden biliyorlar. Ama çoğumuz için Yavuz, Yavuz'du işte; fazla söze gerek yoktu. Zaten başka da Yavuz yoktu, elinde gitarı, herhangi bir saatte çıkagelir, sahneye çıkar çıkmaz müziği şöylece bir kaldırıp yükseltiverirdi. Muhteşem pozitif enerjisi, olağandışı gitaristliğiyle herkesin sevgilisiydi.

Yavuz'u izlemek apayrı bir keyifti. Hayatını 60'lı ve 70'li yılların blues ve rock tarihine adayan Yavuz'a çalacağınız parçayı söylemek yeterliydi, ama şöyle bir soruyla karşılaşmanız da mümkündü: "Hangisi? 1969 konser kaydı mı, yoksa 1972 albüm versiyonu mu?" Biz kendi aramızda Blue Blues Band'in gitaristlerine "yanan gitarlar" derdik, çünkü gitarların headstock kısımlarında sürekli tütmekte olan izmaritler görürdünüz. Yavuz da sigarayı tutuşturur, sonra da soloları ve muhteşem vokaliyle izleyenleri ateşlerdi.

Ölümünden üç gün sonra CNN Türk, Hürriyet, Sabah onu manşet yaptılar. Özel yaşamında onu üzen şeyler, trajik ve taze haberlere susamış medyanın elinde iç acıtıcı oyuncaklara dönüştü. İllâ ölüm mü gerekiyor bu ülkede, güzel şeylerin fark edilmesi için?.. Yavuz ve diğer tüm dostların bunca yıl uğraşıp didinerek ortaya çıkardığı işler, bir ahmaklar dünyasının içinde altın toz zerreleri misali dolanıp duruyor. Eğer Yavuz'un yarattığı güzellikler hak ettiği ilgi ve övgüyü o ölmeden görseydi, çok daha mutlu ve kendine barışık bir Yavuz varolacaktı bu dünyada. Yoksa "yurtdışında olsaydı Gary Moore olurdu" benzeri hamasi ve zavallı kelâmlar, ne yaşarken ne de öldükten sonra kimseye bir şey ifade etmiyor.

Türk blues ve rock dinleyicisi muhteşem bir gitarist kaybetti, biz dostları da Yavuz'u kaybettik. Ne zaman çalsa tüylerimizi diken diken eden adam artık yok, beraber çaldığı müzisyenleri izlerken gözlerimiz onu arayacak; bir yerlere dalıp gideceğiz ve herkes kendi hatıralarını çağıracak geriye. Yavuz şimdi en çok mutlu olacağı yerde: Jimmy Vaughan'ın dediği gibi, "Albert Collins orada, Jimi Hendrix de..."

Sarp Keskiner

Sıtkı Acim 1943-2001

Babalığı kolay anlatılmaz

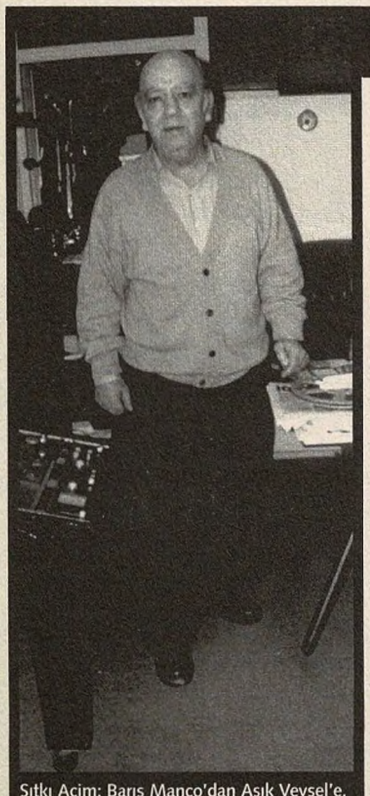

Sıtkı Acim: Barış Manço'dan Aşık Veysel'e, Ruhi Su'dan Ajda Pekkan'a, pek çok ünlünün ilk kayıtlarını o yapmıştı

1994 yılında stüdyolarda nasıl çalışmak gerektiğini araştırırken, bir tanıdığım vasıtasıyla Arı Yapım'a ulaştırıldım. Orada Sıtkı Acim'le tanıştım. Acim'in bana verdiği pozitif enerjiyle stüdyo camiasının içini daha fazla merak etmeye başladım. Tabii Acim'deki pozitif enerjinin sadece kendisine ait olduğunu, o camianın o kadar da pozitif bir camia olmadığını ilerleyen zaman içinde gördüm.

Onunla tanışır tanışmaz şunu fark ettim: Hiçbirimiz albüm kapaklarını okumuyoruz. Bu işlerin arkasında kimler var, mutfakta kimler çalışıyor, merak etmiyoruz. Müziğin çok içinde olmama rağmen ben de buna dikkat etmezdim o yıllara kadar. Oysa Barış Manço'nun "Dağlar Dağlar"ından Aşık Veysel'e, Ruhi Su'dan Ajda Pekkan'a, Bülent Ersoy'dan Sezen Aksu'ya pek çok ünlünün ilk kayıtlarını yapan Sıtkı Acim'dir. Tek kanal, mono yıllarından gelip son teknolojiye kadar bu işi yapmış ve hiçbir zaman hakkını bulamamış çok "baba" bir adamdır Acim. Hele babalığı kolay anlatılmaz. Müzik camiasında onu sevmeyen yoktur.

Onunla tanıştıktan sonra asistanı gibi çalışmaya başladım. Bunca yaş farkımıza rağmen bana arkadaş gibi davrandı. Daha yedi-sekiz yıldır bu sektörün içinde olsam da, benim söylediklerimi dikkate alırdı. Kaprissiz ve karşısındakini kırmadan çalışırdı. Hiçbir zaman bildiğini sakınmadı. Bu anlamda çok iyi bir hocadır.

Acim'in bunca yıldır bu işte olmasının nedeni, hem müziği çok sevmesi hem de yapacak başka bir işinin olmamasıydı. En doğru bildiği işi yapıyordu. Müthiş bir kulağı vardı. Ama acı gerçek, kendisini işine böyle vermesine rağmen pek para kazanamamış olmasıdır.

Tanıştığımız yıllarda 28-30 yıldır bu mesleği sürdürüyordu Acim. Hâlâ doğru insanları bulmak, onlara prodüksiyonlar yapmak gibi hayalleri vardı. İsmi bilinmeyen birkaç genç arkadaşın albümlerinin prodüksiyonunu beraber yapmak istiyorduk. Vefat ettiği günlerde Orhan Gencebay'ın albümünün miksini yapıyordu. Uzun bir zamandır yorgundu. "Bu albüm de bitsin, bizim projelere başlayalım" diyordu. Bambaşka müzikal projeler yapmak istiyordu. Hep şunu söylüyordu: "Benim ardımdan gelen insanların benim neler yapmak istediğimi kavraması gerekiyor. Onun için beraber bir şeyler yapalım ki, onlar da kalsın".

Aramızda maddi bir şey olmazdı. Başlardık çalışmaya. Ticarî birlikteliğe dönüşmedi arkadaşlığımız. En son Ahmet Kaya'nın albümünün miksini ve mastering'ini beraber yaptık. Kimsenin arkasından kötü söz edemeyeceği güzel bir insandı. Ferhan Şensoy'un Haldun Taner için söylediği bir cümle var, bunu Sıtkı Acim için söyleyeceğim: "Sıtkı Acim benim babamdır, annem babam bunu bilmez."

Emrah Aydoğdu

Sedat Avcı 1945-2001

E bu mendili icat edeni...

Seyyal Taner ve 25. Saat: Soldan üçüncü Sedat Avcı, dördüncü Seyhan Karabay ve Aydın Buyar Şencan, İskender, Mustafa

"Nasıl anlatsam, nerden başlasam kaç kişiydik o zaman, kaç kişi kaldık şimdi" diye Mazhar'ın o ünlü şarkısını hafiften mırıldanıyordum Feriköy Camii'nin avlusunda. Kahrolasıca bir sıcak var. Güneş tam tepemizde, Sedat'ın cenazesi az ilerimizde.

Onu Beyoğlu'nun daracık arka sokaklarında tanımıştım. Neredeyse 35 yıl önce. Geceyarısı sonrasının delikanlılarındandı. Gondola'da davul çalardı. Galatasaray kulübünün yanında küçücük demir bir kapı vardı. İzbe merdivenlerden yukarı bir solukta tırmanırdınız. İşte birkaç ampulün aydınlatmaya çalıştığı "o" salondasınız. O yılların "özel" kulüplerinden Gondola'da...

Eğer saat geceyarısını çoktan geçmiş, 2'ye yaklaşmışsa, karşınızdaki sahnede Erkin Koray'ı görürsünüz. Arkasında Yeraltı Dörtlüsü'nü... Davulda Sedat'ı.. Sedat Avcı'yı... Kıvır kıvır saçlarını ve havada uçuşan bagetlerini...

Feriköy Camii'nin avlusunda, tepemizde güneş, Sedat'ın cenazesinin başında imam var. Bir yanımda Cem Karaca, bir yanımda Engin Yörükoğlu ve Ahmet Güvenç... Bir de Sedat'ın ağabeyi Nejat'la birkaç aile dostu. Hepsi o kadar... İmamın klasik vaazı bir kulağımdan girip diğerinden çıkıyor, kendini hissettirmeden uzaklaşıp gidiyor. Aklım Gondola'da, ağzımda varolmayan bir sarımsak tadı...

"Bol sarımsaklı olsun, damardan" derdi aşçıbaşına. Her gece, Gondola'daki programından sonra Kulüp Reşat'a uğrar, Reneta ile Arif Gürman'ı dinler, sonra sabaha karşı Zümrüt işkembecisinde alırdık soluğu. Damardan işkembe, ancak torpillilerin hakkıydı. Sedat da, eline sıkıştırdığı bahşişler nedeniyle, aşçıdan torpilliydi. Çorbaları kaşıklarken "hayat böyledir oğlum" derdi, "karşılığını vermezsen, damardan vermezler sana". Erkin bizden büyüktü, bize takılmazdı. O ağır takılırdı. Bazı geceler yanımızda Neşet Ruacan da olurdu. Sedat'la tanışmamıza Neşet neden olmuştu. O günlerde bile dahi bir gitarist olduğu belliydi. Birlikte kurduğumuz amatör grupta, tek gerçek müzisyen oydu zaten. Bizim yeteneksizler gürühu arasından hemen sıyrılmış, Hilton otelinde Şerif Yüzbaşıoğlu orkestrasında çalışmaya başlamıştı. Oradan da Erkin Koray'ın Yeraltı Dörtlüsü'ne girmişti. Onunla birlikte Gondola'ya gidip gelirken Erkin'le Sedat'ı tanımıştım. İşkembeciden çıktığımızda gün ışımış olurdu. Sedat, otobüs duraklarında işlerine gitmek için bekleyen insanlara bakar, "vayy be, böyle yaşayanlar da var ha... ne çekilmez hayat" derdi. Yıllar sonra hayatın kendisi için nasıl çekilmez bir hal alacağını, o zamanlar aklına bile getirmezdi.

Hayatı, bir haziran günü, ağabeyiyle birlikte yaşamaya çalıştığı bir organizatör bürosunun arka odasında sona erdi. Cenazesinde sadece Cem, Engin, Ahmet ve birkaç kişi vardı. Ağabeyi Nejat, "sigara almak için dışarı çıkmıştım, ben giderken yer yatağına uzanmış yatıyordu, döndüğümde ölmüştü" diyordu. İmamın vaazı bitti. Sıra cenaze arabasına gelmişti.

Bursa'daki Çelik Palas otelinde kaplıcanın kapısını kırmak Sedat'ın aklına geldi. Artık Seyyal Taner'le çalışıyordu. O günlerde Çelik Palas'ta sahneye çıkıyorlardı. Ben de menejercilik oynuyordum. Saat, her zaman olduğu gibi yine geceyarısını çoktan geçmişti. Seyyal programını bitirmiş, otelde el ayak çekilmişti. "Haydi havuza girelim" dedi Sedat. Oysa havuz o saatte çoktan kapanmıştı. Ama Sedat'ta çare tükenmezdi. Gitarist Seyhan Karabay'la birlikte sessizce aşağı kata süzüldü. Birkaç tornavida darbesiyle kilidi kırıverdi. Az sonra Seyyal, Sedat, Seyhan'la birlikte, ellerimizde cin tonik kadehleri, üzerimizde mayolarımız, mum ışığında, havuzun sıcacık sularında Erkin'in ünlü şarkısını haykırıyorduk. "E bu mendili icat edeni..." Çelik Palas personelinin bu rezaleti farkedip otel müdürüyle birlikte bizi basması çok zaman almadı. Havlulara sarınıp odalarımıza doğru yürürken, Sedat hâlâ "e bu mendili icat edeni..." diye kahkahalar atıyordu. Kapıyı kırıp yasağı delmek çok hoşuna gitmişti.

Yanılmıyorsam, Seyyal'le Sedat'ı bir araya getirmek fikri (eğer bu bir fikirse) benden çıkmıştı. Seyyal'in ünlü olmaya başladığı günlerdi. Cıvıl cıvıl dans edip rock şarkıları söyleyen bir genç kadının arkasına Seyhan Karabay ve Sedat Avcı yakışırlar diye düşünmüştüm. Yanılmamışım.

Sonra bu üçlüye Mazhar Alanson ve Fuat Güner de eklenince, ortaya bomba gibi bir grup çıkmıştı. Mazhar'la Fuat o sıralarda Barış Manço'yla çalışıyorlardı. Barış'tan ayrılıp bizim üçlüye katıldılar. Maksim gazinosunda çalışmaya başladıkları zaman herkes şaşkına dönmüştü. Alaturka dinlemeye alışmış kalantor müşteriler, kulaklarını sağır eden bir volümde rock şarkıları dinliyorlardı. Pink Floyd'u bile hazmetmeye başlamışlardı. Durum gerçekten matraktı. Ama sonuç öylesine alışılmamış ve öylesine mükemmeldi ki, Fahrettin Aslan sesini çıkaramadı. Kısa süre sonra Seyyal ve bu "garip" ekip, Maksim'de solist altı olarak sahneye çıkmaya başladılar. Ama Sedat için hiçbir şey alışılmadık değildi. Sabahları erkenden kalkıp işlerine giden insanlar dışında. Gün ışıyana kadar içkisini içiyor, sonra da evine dönerken otobüs duraklarına bakıp "vay be, böyle yaşayanlar da var ha" diyordu.

İmam, Cem Karaca'nın varlığından çok etkilenmiş olmalı ki, onunla birlikte Engin'i, Ahmet'i ve beni de cenaze arabasının ön tarafına aldı. Sıkışıp oturduk. Arkada Sedat, önde biz, Feriköy mezarlığına doğru yola çıktık. Bu arada imam, Cem Karaca'ya nasıl "hem laik hem müslüman olunabileceğini" anlatmaya başlamıştı. Sedat'ınsa ne laiklik, ne müslümanlık umrundaydı...

Gondolalar, Kulüp Reşatlar, Çelik Palaslar, Maksimler, turneler filan derken, yıllar gelip geçti. Yaşlar kemale erdi. Hemen hemen hepimiz bir baltaya sap olabilmiştik. Sedat hariç. O baltaları hep kapıları kırmak için kullanmıştı. Sapları mapları onun için önemli değildi. Son yıllarını tam bir perişanlık içinde geçirdi. İşsizdi. Eski bir gazeteci olan ağabeyi de öyle. İki kardeş yapayalnız, köhne bir handaki bir organizatör bürosunda yatıp kalkıyorlardı. Meteliğe kurşun atarak...

Bu zor günlerinde yine yanında Seyyal vardı. Elinden geldiğince yardım ediyordu. Bir de Erkin. Ölümünden birkaç gün önce, Sedat yine hayatta tek sahip olduğu şeye, bagetlerine kavuşmuştu. Engin Yörükoğlu'nun kulübünde sahneye çıkan Erkin, Sedat'ı yine arkasına almış, davulu ona teslim etmişti.

Ama bazen geriye dönüş mümkün olmuyor. Cenazesinde üç-beş kişi vardık. Erkin İzmir'de, Seyyal Çeşme'deydi. Yetişemediler. Feriköy mezarlığının en ücra köşelerinden birine gömdük onu. İmam son duasını okurken, o hâlâ "e bu mendili icat edeni, yağ yağ yağlıca yağ yağ" diye hüzünlü kahkahalar atıyordu...

Arda Uskan

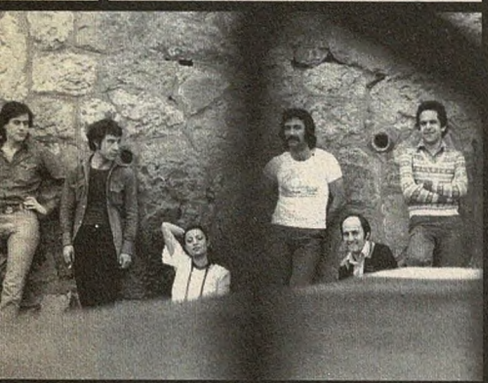

Üstte Galip Boransu, Mazhar Alanson, Seyyal Taner, Fuat Güner ve Özkan Uğur'la... Sağ üstte Hardal ekibinde kısa saçlarıyla... Ve yandaki resimde Erkin Koray ve Yeraltı Dörtlüsü'nde en sağda

Ece Ülker

"Koyu maviyken renkler kendisidir..." Süreyya Berfe'den mülhem söylediği gibi, Ece Ülker de koyu mavi. Geçenlerde ilk albümünü yayınladı: "...Önce Şubat Bitti". Küçük piyano darbeleriyle, hafif bir esinti gibi kemanlarla, hüzünlü ama "dinamik" sözleriyle pop hanemize güçlü bir çentik... Maria Rita Epik'in, Hümeyra'nın yolundan yürüyen, kendi şarkısıyla kavrulan bir şarkı yazarına, notalarının ardını arkasını sorduk...

[LEONARD COHEN VAROLUŞU]

İzmir'den başlayalım: Galiba sizin için çok belirleyici bir yer...

Ece Ülker: Almanya'da doğdum, İzmir'de büyüdüm. Ama sorulunca, İzmirliyim. İzmir çok masalsı bir şehir benim için. Hayata dair hiçbir zorluk yaşamadım orada. Zorluklar İstanbul'da başladı. Çok hoş, süslü püslü bir dönemi İzmir'de geçirdim. Lise çağları, aile, dostlar; 16-17 yaşında bir genç kız, rüyalar, hayaller, ilk şarkılar... Tiyatrolarda arkada piyano çalardım, şiir programları düzenlerdik, bir taraftan halk müziği korosuyla çalışırdım. Çok güzeldi her şey. Orada kalsaydım, hayatın çeşitli pencerelerini orada görecektim. Ama 25'imden sonra yaşadığım şeyleri orada yaşamadığım için İzmir bana anne kucağı gibi geliyor.

"Kabiliyetliydim, şarkı yaptım": Benden daha kabiliyetli insan mı yok? "On yaşımdan beri klasik müzik eğitimi alıyorum": Benim on katım müzik eğitimi alan var. Hayır, benim böyle kendimce bir cesaretim var, bu kadar...

İzmir de, İstanbul da deniz şehri. Ama bu çok az ortak noktalarından biri herhalde...

Tempoları çok ayrı, anlayışları ayrı... İzmirliler acelesi olmayan, hayatın keyfinde insanlardır. Tatilini yapar, içkisini içer, Kordon sefasını yapar, ağır hareket eder, telaşsızdır... 1800'lerde yazılmış bir İzmir yazısı okumuştum, "rahattırlar, eğlencelerine düşkündürler" diye anlatıyor. Hiçbir şey değişmemiş. "Ege ruhu" diye bir şey kesinlikle var. Benim için müzikal adımların da ilk atıldığı yer İzmir.

Nasıl başladınız müziğe?

Müzikal sinyallerini çok erken veren bir çocukmuşum. İlk mandolinle başladım, akordeon aldılar sonra. On yaşımda ciddi ciddi tangolar çalıyordum. Taşıyamıyordum akordeonu, başkası taşıyordu; oturuyordum, kucağıma veriyorlardı, şakır şakır çalıyordum. Dedemlerin yazlığının orada gençler, sevgililer kumsala iniyorlar, ateş yakıyorlardı. İnerken beni evden alıyorlardı, akordeon çaldırıyorlardı, sonra abilerden biri akordeonu toparlayıp beni eve bırakıyordu... Sonra piyano almaya karar verdiler. Melih Kibar'ın kuzeniyim, ailenin önünde böyle piyano çalan bir örnek de var.

Özenir miydiniz Melih Kibar'a?

Çok net hatırlamıyorum. Ama "Hisseli Harikalar Kumpanyası"nın provalarına, sonra da turnelerine birlikte giderdik. Sahneyi çok yaşadım; insanlar nasıl prova yapar, ürettikleri şeyi nasıl ortaya koyarlar... On yaşımda bunların çok içindeydim. Çok dikkatli dinlerdim, o şarkıları sanki içmek isterdim. Fakat Melih Kibar'la çocukken oturup beraber piyano çalışmadık, çocukluğumda bana bir şey öğrettiğini hatırlamıyorum. Daha sonra, üniversite yıllarımda beraber çalıştık.

Piyanoyla klasik eğitime geçmiş oldunuz...

Geçen sene albüm çalışması yoğunlaşana kadar hâlâ klasik piyano eğitimi alıyordum. Chopin noktürnlerini ciddi ciddi çalıyordum; şimdi çalamıyorum eskisi kadar iyi. 15 yaşıma kadar hep klasik müzik dinledim, biraz da yumuşak İtalyanca şarkılar...

En çok etkilendiğiniz müzisyenlerden biri galiba Maria Rita Epik. Onunla nasıl tanıştınız?

Onunla 16 yaşımda tanıştım. "Alışıyorum Yokluğuna"nın sözlerini yazan arkadaşım Ayşe Emek'e bir ödev veriliyor, herkes bir ünlüyle röportaj yapacak. Onlar da Maria Rita Epik'i seçiyorlar. Sohbetler gelişiyor, sonra beni de ona götürüyorlar. Şu anki yaşlarımdaydı, albüm için uğraşıyordu. Hümeyra dinlerdim o aralar çok. Ama Maria onun gibi değil: Maria'yı görüyorum, oturup yazıyor, bestesini yapıyor, beğenmiyor, değiştiriyor, dostlarına söylüyor, evde, sahnede söylüyor... Çok gözümün önünde, adım adım yaşadım bunları. "Hisseli Harikalar Kumpanyası"nda koskoca bir ekip vardı, ama burada tek başına bir genç kadın... İdolüm olmak için çok büyük bir adaydı. İlk bestelerimden itibaren –"Alışıyorum Yokluğuna" mesela benim ikinci şarkım– Maria beni çok destekledi... Hayatıma dopdolu girdi, şarkıları, sevgileri, hayat görüşü, attığı adımların kararlılığı, inatçılığı... Bir anne gibi, bir abla gibi, hayran bıraktı beni kendisine. Yanımda da çok mütevazı bir şekilde yer aldı. Hem yaş olarak, hem de statü olarak çok büyüktü benim için: Sahnede tek başına şarkı söyleyen bir kadın o, sen 16 yaşında öğrencisin, sürünüyorsun, o dağ gibi ulu bir kişilik... Şimdi de öyle görüyorum onu, ama tabii arkadaş tarafımız gelişti, bir genç kız - bir kadın değil, iki kadın olduk artık. O zaman onun şarkılarından çok etkilenmiştim. Beni konserlerinde sahneye çıkarttı, şarkı söyletti.

Melih Kibar'la çalışmalarınız nasıldı?

Melih Kibar'la reklam müziği çalışmaları yaptık, yarışmalara katıldık. Üniversite yıllarımda bir dönem üst üste yarışmalara girdim. "Bakın, ben de varım" diye bir çeşit haykırış, bir kanıtlama çabası galiba. Kendime yer açmaya çalıştım. Şimdi çok saçma geliyor şarkıların yarıştırılması tabii. Gerçekten yaşadığın, titizlikle yaptığın şarkılara dereceler, etiketler... Melih Kibar sever yarışmaları; bir tür aktivite, bir yenilenme gibi görüyor o. Ama ben yarışmaları kaldıramadığımı, ruhuma ters olduğunu maalesef bir yığın yarışmaya girdikten sonra anladım. Albümde de "şu şarkıya oynayalım, şu şarkıyı birinci çıkaralım" gibi bir mantık yok. "Bu tutmazsa bu tutar, bu olmazsa o" gibi bir beklenti de yok.

Bu ilk albüme tepkiler nasıl oldu?

Albüm çıktığında "yedi yıl beklemiş, bunu mu çıkarmış" gibi bir ifade oldu insanlarda: "Hep aynı, monoton..." Fakat beni asıl üzen şu yorum: "Çok huzur veriyor albüm, dinlendiriyor..." Çok fazla insan var böyle söyleyen. Huzur mu, nasıl yani? İnsanların huzur anlayışı değişik demek ki. Ya da dinlemiyorlar. Benim yumuşak bir sesim var, alto; iddialı şan gösterileri yapılan bir albüm de değil bu, mırıl mırıl öyküler anlatılıyor. Biraz da piyanodan kaynaklanıyor belki o yorum, Richard Clayderman mantığı: Ay ne şirin derler ya, Hilton'un asansöründe çalar... Ama şarkıların içine girip de dinleyen insanların çok keyif aldıklarını da görüyorum. Duru bir albüm bu, duruluk bazı insanlara monotonluk gibi geliyor. Huzurlu değil, çatışması fazla,

ama ağlak bir albüm de değil. Kayahan tarzı ağlak ifadeleri sevmiyorum, hüznün dinamik halini seviyorum. Acılar, acılar... Gülmeyi seven, kahkahalar atan bir insanım halbuki.

O yaşayan, dinamik hüzün hissediliyor: Hep bir iç tartışma, hesaplaşma var şarkılarda...

Evet, iç kavgalı, kendiyle barışmamış bir ruh... Hep bir çatışma içinde. Ama her şey çok şekilci; bunu da bağırıp çağırıp mı anlatmamız lazımdı? Dingin bir sesle bir çatışma, bir öykü de anlatılabilir. Vedat abi (Sakman) "iddiasız gibi görünüyor ama, kendi içinde çok iddialı bir albüm" diyor. Çok büyük şeyleri düşük volümlerle söylemeye alışık değil miyiz acaba? İnsan bir piyanoyla da haykırabilir, kemanla da... Tek bir gitarla, pes seslerden söylenmiş bir şarkı beni duvarlardan duvarlara vuruyor. Lara Fabian gibi sesleri duymak beni çok mutlu etmiyor. O oktavlarda gezinmek, "şarkıcı" olmak başka bir şey, ama bu da başka bir şey: Şarkıcılık gösterisi değil en azından. Leonard Cohen mesela, öyle bir adam var hayatta. O adamın varlığıyla yokluğu arasında fark var. Böyle insanları, geldiği zaman varlığını hissettiren insanları seviyorum. Kendine özgü olmayı, "benim ifadem de bu" denilmesini kabul edemiyoruz belki. Geçen gün bir dergide bir yazı gördüm: "Yerli Celine Dion'un kaseti çıktı..." Çok kötü... Ne tarzım benzer, ne sesim. Korkunç geldi bu bana. Birinin yanına yakıştırma, benzetme, bir yana çekiştirme, bir topluluğa katma... Hep Zuhal Olcay gibi, Hümeyra gibi diyorlar. Niye bir başkası gibi olsun: Tabii ki etkilenmeler var ama, Ece Ülker diye biri var ortada. Bu ülkede Hümeyra'dan, Zuhal Olcay'dan, Timur Selçuk'tan etkilenmeyeceğim de, kimden etkileneceğim? Ama bu bir taklit, benzeme çabası da değil.

Nasıl bir şey sizce şarkı yazmak, "Leonard Cohen gibi varolmak"?

Şarkı yazmak, şiir yazmak, bir şey üretmek, çok kabiliyetle tanımlanacak bir şey değil. Kabiliyet de, eğitim de bir şey, ama asıl cesaret önemli. Yaşadığın şeyi ortaya koyma cesareti, ruhunun çıplaklığını açma cesareti... İçinde camlar kırılıyor ve bunu insanlara sunuyorsun. Bu bir cesaret gibi geliyor bana. Çünkü insanlar korkaklar, duygularını ifade edemiyorlar. İlişkilerde bile bu cesaret eksikken, birçok insana ulaşmak, "ben buyum" demek bir cesaret gerektiriyor. "Çok kabiliyetliydim de şarkı yaptım": Benden daha kabiliyetli insan mı yok? "On yaşımdan beri klasik müzik eğitimi alıyorum": Benim on katım müzik eğitimi alan var, eğitimin sonu yok. Bu bir derya, bir deniz. Hayır, benim böyle kendimce bir cesaretim var, bu kadar...

Albümün hazırlanışında en büyük yardımcınız Vedat Sakman olmuş...

Vedat Sakman albümün oluşumuna yön verdi. Onu 96'da buldum. Demolar hazırlamıştım, şirketleri dolaşıyordum. Hatta biri "evli ve doktor ha?" dedi, düşündü, "cık" yaptı. Karşıma Vedat Sakman gibi bir örnek çıkınca çok sevindim: "İlla piyasa şarkısı yapmak zorunda değilsin, bu ritmle çalmak zorunda değilsin, kendi ritmini bul..." Bir rahatladım, kendime güvenim geldi, bir mutlu oldum... Başka herkes beni bir yere çekmeye çalışıyordu, arkadaşlarım bile "biraz daha akılda kalıcı bir nakarat olamaz mı" diyorlardı. "Ben buyum" diyene kadar çok insanı dinledim, çok eleştiri aldım. Dedikleri gibi yapmayı da denedim, ama olmuyor, elbise üzerime oturmuyor. Vedat Sakman'la aynı dili konuştuk, onu bulduğumda "işte o" dedim.

Yazdığınız şarkıların albüme dönüşmesi epey vakit tutmuş. Şarkılardan hiç soğumadınız mı bu sürede?

Ben çok arşivciyim: Şarkıları kaydederim, kasetlere arka arkaya dizerim, kapaklar yaparım, isimlerini yazarım... Yirmi yaşımda altı tane şarkı yapmışım, kasete çekip kapak yapmışım ona, fotoğrafımı yapıştırmışım. Bir şeyi sunma duygusu vardı demek ki. Bir sürü insan biliyorum, bestelerini kendi kendine çalar, çalmaz unutur, kaydetmez... Ama albüm düşüncesi çok yavaş yavaş gelişti. Önce Defne Samyeli'ne bir şarkı verdim. Yarışmalara çıktığımız, cingıllar yaptığımız dönemde Melih Kibar'a dinletmiştim şarkıyı, o da Defne'nin okumasını istedi. Sonra Zuhal Olcay'ı arama cüreti uyandı bende. Hep iki-üç yıl aralarla oluyor bunlar: Bir insanı aramayı kafama koyuyorum, buluyorum, tutunuyorum, Zuhal Olcay, Süreyya Berfe, Vedat Sakman... Hep böyle bulduğum insanlar. Övüne övüne anlatıyorum bunları, çünkü tesadüfî değil, çaba sarfederek oluşturulan sevgiler bunlar... Defne Samyeli'den sonra Zuhal Olcay söyledi bir şarkımı. Sonra daha da arttı albüm isteği: İnsanlara duyurmak isteği mi, kendimi tatmin etmek mi, iz bırakmak mı, bilemiyorum. 96'dan bugüne bu albümün düşüncesiyle yaşadım. Bir takım plak şirketleriyle geçen, kapı kapı dolaştığım travmatik bir süreç. Albümü somut hale getirebilmek için her yolu denedim, bir sürü insanla konuştum ve çok zedelendim, yoruldum. "Bu nasıl bir ülke olmuş" diye hayretlere düşe düşe yaşadım bu yılları. Kokuşmuş geldi pek çok şey. Bu da insanı kısırdöngüye, depresyona götürüyor, sonra da öyle şarkılar yazıyorsun. Yaşadığın topluma bakış açınla da ilgili, bu toplumla ne kadar mutlu olabilirsin? Sonra da "albümde niye neşeli şarkı yok" diyorlar...

"Vedat Sakman'la aynı dili konuşuyoruz" dediniz, nasıl bir dil o? Vedat Sakman sanki kadınlarla daha iyi anlaşıyor gibi; memleket erkeklerinde nadir bulunan bir haslet. Sizce –fizikî anlamda değil ama– cinsiyeti ne?

Yok onun cinsiyeti. Erkek dediğimiz zaman sert, duygularını belli etmeyen, kısıtlayan, ağlamayan, dokunmayan bir insan istemiyorum. Ağlasın, yaşasın, üzülsün, sevinsin, okşasın, düşünsün... Çok erkeksi tavırları sevmiyorum. Bütününde, her şeyiyle insan olsun istiyorum, insanî özellikleri önemli olan. Vedat Sakman öyle biri, duyarlı bir erkek, sevecen, akıllı, yapıcı bir erkek, dinleyen bir erkek... Böyle insanlara kalbim daha açık. Ben de nazlı bir insan değilim, kırılganım, ama savaşçıyım. Kadın-erkek diye ayırmak da hoşuma gitmiyor. Vedat Sakman da bir gün "kadınla erkek arasında" demişti, çok doğru.

"Hep aynı, monoton" diyorlar. Fakat beni asıl üzen şu yorum: "Çok huzur veriyor albüm, dinlendiriyor..." Huzur mu, nasıl yani?

İki şarkının sözleri arkadaşlarınızın, gerisi sözüyle müziğiyle sizin. Bir de "Hepsi O Kadar" var, bir Süreyya Berfe şiiri...

Şarkıların da bir ömrü, kaderi var bence. Şarkıların doğum günlerini kutlarım. Hepsi aynı evde yaşıyor ama, hepsi aynı elden çıkmış gibi değil sanki. Şiirler de öyle, hepsinin bir serüveni var. Süreyya Berfe'ye "şiirinin serüvenine beni de dahil ettiği için" teşekkür ettim. Bu şiiri yıllarca döne döne okudum, şiir bana bir şeyler kattı, ben de ona. Şiirin kendi müziği olduğuna inandığım için, şiir bestelemeye karşıydım. Ama bu şiir beni ciddi şekilde cezbetti, onu bestelemek isteği dayanılmaz bir hale dönüştü. Onun müziğini hissettiğimi düşünüyorum. Besteyi yaptığımda Süreyya Berfe'yi buldum. Çok da hoş karşılamadı. Anlatmaya çalıştım. Sonra Süreyya abi bu şiiri toplu şiirler kitabında bana ithaf etti. Dikkatli bir şiir okuru belki bunu farketmiştir: Demek ki bu şiirin başına bir şey gelmiş bu arada... Sonra da albüme girdi. İşte böyle şiirin de hayatı devam ediyor.

Süreyya Berfe nasıl biri sizce?

Çok iyi bir kalem. Biraz hırçın, inatçı. Hırpalayarak sever. Doğrularına çok sıkı tutunur, ama yanlışı da inatla savunur. Tutkularla yaşayan bir adam. Bir akşamüstü Fenerbahçe parkına oturduk, şarabımızı açtık. Koyu mavi oldu gökyüzü, denizle aynı renk. Yelkenli gibi bir şey var uzakta, pembe. "Ufuk bu kadar koyu maviyken, renkleri en net seçebildiğin zamandır, o pembeyi başka bir zaman farkedemezdin" dedi. Sonra bir şarkı sözüne aldım bunu, "koyu maviyken renkler kendisidir" diye. Hayatın ince çizgileriyle yaşayan, bunları esas almış bir adam Süreyya Berfe. Ben öyle insanları hayatımda var etmeye çalışıyorum. İnce çizgileri göremeyen insanları ruh fakiri buluyorum.

Albümün adı "Önce Şubat Bitti"... O "şubat" ne?

Bir simge tabii. Oldu bir şeyler işte o şubat ayında. *(gülüyor)* O bitiş, kayıp, gitme duygusunu üç kelimede ifade ediyor bence. Herkeste bir "o gün" vardır ya, bazı günler, bazı dönemler sarsıntılar yaşarsın, içindeki taşlar yıkılır, bir daha yaparsın. Büyüme süreçlerinin getirdiği dönemler belki bunlar. Bir şubat ayının bir gününde bir sürü şey değişmeye başladı benim için. Bir anda bir sürü şey yıkılmış gibi geldi. Hayatımda çok sembolik bir gün o. "Önce şubat bitti, sonra ışıklar bitti, sesler bitti..." Bir bitiş başladı ve durduramadım. Bu üç kelimeyle, bu isimle albümün anlatılabildiğini düşündük. Bir de şubat bitti, mart geldi, çiçek açtı, kuş öttü gibi anlayanlar var... *(gülüyor)*

Son şarkı, "Yalnızlık Türküsü" diğer şarkılardan epey farklı. Diğerlerinin aksine, bir epik oyunun müziği gibi...

Evet, albümün içeriğiyle çok uyumlu değil. Tamamen kendi müzikal denememem aslında. Şarkıyı piyanoda koro sesleri duyarak bestelemiştim. Son şarkıdan başka bir şey olamazdı zaten. Böyle bir bütün, bir albüm var, sonunda da böyle bir deneme...

Biraz da o plakçının beğenmediği mesleğinizden, tıptan bahsedelim. Nasıl gidiyor?

Hâlâ asistanım şu anda, alanım aile hekimliği olacak. Bizde çok yeni bu, Avrupa'da çok yaygın. Her ailenin bir hekimi olacak, bu hekim her branşta ilk etapta yardım edebilecek. Çocuk, kadın-doğum, dahiliye, cerrahi ve psikiyatri dallarında rotasyon yapıyoruz ve en sonunda aile hekimi oluyoruz. Koruyucu ve tedavi edici bir hekimlik dalı bu. Müzikal cephede ayrı bir savaş veriyorum, tıpta ayrı: Oturmayan bir şeyleri oturtmaya çalışan bir azınlık içinde hayatımı geçiriyorum. *(gülüyor)* Çok kucaklanan bir şey değil aile hekimliği, çünkü yerleştiği zaman ciddi bir ekmek alacak diğerlerinden. Onlara giden hasta ilk önce aile hekimlerine gidecek. Birçok basit hastalık şimdi onlar tarafından tedavi ediliyor, ama artık iyice branş dalı olacaklar, ameliyat ya da ileri sendromlar için onlara gidecekler.

Söyleşi: **Merve Erol**

Balkan Messengers

Okay Temiz'in "Derviş", Fikret Kızılok'un "Yana Yana", Mano Solo'nun "Je sais pas trop" albümlerinden ve solo çalışması "Müzik Kime Aittir"den tanıdığımız kemancı Nedim Nalbantoğlu'nun yeni projesi, üç Bulgar müzisyenle oluşturduğu zımba gibi bir Balkan kuarteti: Balkan Messengers. Bas gitarda Radi Kazakov (Ciguli'nin "Baldız"ının bestekârı), akordeonda Neskho Neshev ve davulda Radi'nin kardeşi Jan Kazakov var... Yeni yayınlanan "Balkan Messengers" albümü münasebetiyle Nedim Nalbantoğlu'nu iki saat esir ettik, yığınla soru sorduk, bol bol doldur-boşalt yaptık, ağzından ancak bu kadar laf alabildik.

UÇ UÇ KEMAN

Foto: Şahan Nuhoğlu

Müzik ne zaman hayatınıza girdi?

Nedim Nalbantoğlu: Beş-altı yaşında çok iyi bir şekilde nota okuyordum zaten. Mandolinle başladım, ud çaldım, sekiz-dokuz yaşındayken de keman çalıyordum, fakat 12 yaşımda konservatuara girdikten sonra ilerledim.

Kulağınızın iyi olduğunu nasıl anlamışlar?

Çocukken anaokulunda anlamışlar. Ben kimseyle, hiçbir şeyle ilgilenmezmişim. Bir oyuncak gitar bulup sabahtan akşama onunla oynarmışım. Annemi çağırmışlar: "Sizin çocuğunuz normal değil, hastaneye götürün..." Annem de "siz hastasınız" demiş.

Babanız ud çalarmış, değil mi? O muydu ilk öğretmeniniz?

Evde vardı bir ud. Bir gün elime aldım ve çaldım. O güne kadar hiç ellememiştim. Çalacağıma inandığım gün aldım ve çaldım. Yedi yaşındaydım.

Keman eğitimine Türk müziğiyle mi başladınız?

Hayır, Batı müziğiyle. Ama Türk müziği repertuarını biliyordum, babamın fasıl grubu olduğu için direkt bütün parçaları ezbere çalıyordum. Ayda bir, 35-40 kişi eve gelirdi, fasıl geçilirdi. Müziğin içinde büyüdüm.

Babanız profesyonel müzisyen miydi?

Kendisini dışarı pek göstermedi, Kırklareli'de Türk Musikisi Cemiyeti'ni kurdu, o kadar. Aslında ilkokul öğretmeni. 35 yıl devam etti.

Kırklareli'de büyümeseydiniz, yine böyle Balkan müziği yapar mıydınız?

Etkisi olabilir. Kırklareli Bulgaristan'a 30 kilometre. Uzaktan sesleri duyarım ben. *(gülüyor)* Ama o zamanlar pek Bulgar müziği dinlemezdim. Zaten ondan sonra, konservatuar yıllarında hard rock dinledim, heavy metal dinledim. Ama sadece Motörhead grubunu dinledim. Heavy metal'den nefret ederim aslında, ama o grubu seviyorum. Deep Purple, Whitesnake de dinlerdim 14-15 yaşlarımda.

Gitara heves başladı mı o sıralar?

Yok, gitar hevesi başlamadı ama, müzik değiştirme hevesi başladı. Sağda solda, otellerde, restoranlarda çalıyordum. Baktım ki sololarda yavaş yavaş blues, caz filan geliyor bana. O zaman hard rock'u terkettim ve ondan sonra artık caz dinledim.

Bu zevkleriniz yüzünden konservatuarda hocalarınız tepki gösteriyor muydu size? Çekişmeler yaşıyor muydunuz?

Olsa da etkilenmezdim. Herhalde çok iyi bir öğrenciydim. Ben onların öğrettikleriyle kalmıyordum ki. Çıkıp koridorlarda çalıyordum, hava atıyordum, deşarj oluyordum. İmtihanlardan iki gün evvel çalışmaya başlardım ve 100 alıp geçerdim. İki gün çalışıp Paganini konçertonun üç bölümünü de çalabiliyordum mesela.

Konservatuarda bir taraftan klasik Batı müziği öğreniyorsunuz, bir taraftan babanızın Türk müziği geleneği var, bir taraftan da Motörhead... Böyle üç koldan kuşatılmışken caz bütün bunların önünü mü kesti?

Kesmedi, onlar zaten rezervde vardı artık. Şimdi aslında caz dinlemeyi de bıraktım, daha çok Balkan, Bulgar müzikleri dinliyorum. Beste falan yapmaya başladım daha çok.

Sizin yurtdışına açılmanızda Okay Temiz'in katkısı oldu, değil mi? Onunla ne zaman, nasıl tanıştınız?

18 yaşındaydım. Hilton'da çalıyordum. Okay otele, çaldığımız yere uğramıştı. O gece Okay'la çaldık. Bir caz parçasına başlayıp üstüne emprovize yaptık. Okay bana "benimle turnelerde, plaklarda çalar mısın" dedi. Tamam dedim. O turnede daha çok Türk, Çingene müzikleri yaptık Okay'la.

Daha önceki söyleşimizde (sayı 21) "benim için Okay çok önemli bir basamak değil" demiştiniz.

Artık benim kendi gruplarım, kendi görüşlerim var müzikte. Okay benim için bir pasajdı. Ben Okay'ın müzisyeni değilim. Kimsenin müzisyeni değilim.

Fransa'ya yerleşmeniz nasıl oldu?

1988'de gittim. Ecole Normal de Music'e yazıldım. İki sene sonra bir telefonla Fransa Devlet Caz Orkestrası'nın şefi beni aradı. Bir kemancı arıyormuş, beni istemiş. Okay'la yaptığımız plağı dinlemiş... Böylece üç sene Devlet Caz Orkestrası'nda çaldım, Johnny Griffin'le, Toots Thielemans'la turneler yaptık. Neticede iyi bir orkestrada çalmış oldum. Çok yerlerde, festivallerde çaldım. Ama iyi tarafları da, kötü tarafları da vardı. Aslında her yer aynı. Burda da sıkıldığım zamanlar oluyor, orda da.

Özellikle sevdiğiniz insanlar caz kemancıları mı?

Hayır, kesinlikle. Grappelli'yi tanıyorum mesela. Onu beğeniyorum. Aralarında en iyisi o. Swing'i var, rahat çalıyor. Sorbonne'da Menuhin'in doğumgününde çaldık. Tanıştık kendisiyle, evine gittim, konuştuk. Çok yaşlı olduğu için fazla konuşamıyordu, ölümünden beş ay evveldi... Jean Luc Ponty de fena değil... Fransız cazını pek sevmiyorum, daha çok Amerikan cazı severim. Bir Amerikan big band'i dinlediğin zaman adamlar bayağı çalıyorlar, Balkan Messengers gibi çalıyorlar aşağı yukarı.

Balkan Messengers'ı kurduğunuz Bulgar müzisyenlerle tanışmanız nasıl oldu?

Klarnetçi İvo Papazov'un bir plağını almıştım. Beğendim. Onunla birlikte çalmak istedim. Bir trio yaptık, İvo, Neskho ve ben: Klarnet, akordeon, keman... Sonra İvo aramızdan çekildi, onun grubundaki diğer arkadaşlar geldi, mesela Radi Kazakov...

Grubun ismini siz mi koydunuz?

Ben buldum bu ismi. Nasıl Jazz Messengers var, bu da Balkan Messengers olsun dedim.

Şunu şunu şunu çalalım dedik, girdik çaldık. Bilmediğim bir parça bile olsa bir notasına bakınca gerisini getiririm. Ben provalardan sıkılırım. Kulak ve alışkanlık önemli.

Balkan Messengers'ın müziğine caz diyor musunuz?

Valla bilmiyorum caz denir mi? Herhalde denir. "Müzik Kime Aittir" albümüm bana daha caz gibi geliyor. Daha çok caz pasajı var onda.

Balkan müziğine ilgi var değil mi Fransa'da, Avrupa'da?

Tabii. Özellikle Belçika'da çok severler Çingene müziklerini. Tiyatro salonlarında, caz kulüplerinde çalıyorduk oralarda.

Dinleyiciler kimlerden oluşuyor?

Daha çok Fransızlar olur. Balkanlı seyirciler pek olmaz öyle yerlerde.

34→

Fransızlar nasıl karşılıyorlar, mesela Bratch grubuna benzetiyorlar mı sizi?
Bizim daha iyi olduğumuzu biliyorlar. Ama Bratch ün yaptı. Daha halka yönelik müzik yapıyorlar, her telden çalıyorlar: Biraz Yunan, biraz Balkan... Daha çok sözlü mözlü bir şeyler yapıyorlar. Zayıf bir grup. Arkadaşlarım hepsi. Birbirimizi severiz. Bir kere jam session yapmıştık. Bir çadırda çalıyorlardı, Çingene çadırında festival düzenleniyor her sene, ateş etrafında büyük bir eğlenti. Oraya gittiğimde Bratch vardı sahnede, ben de çıktım, onlarla çaldım...

Neshko Neshev

Balkan Messengers'la ilk bir araya geldiğinizde nasıl uyum sağladınız, nasıl çalıştınız?
Çalışmadık. Şunu şunu şunu çalalım dedik, girdik çaldık. Benim bilmediğim bir parça bile olsa bir notasına bakınca gerisini getiririm. İlk müzik çalışmasını Berlin'deki festivalden bir saat evvel otel odasında yaptık, ondan sonra çıktık, festivalde çaldık. Çalışmıyoruz, aramızda iki dakikada konuşup hallediyoruz.

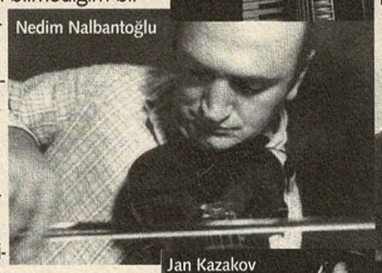
Nedim Nalbantoğlu

Radi Kazakov

Jan Kazakov

Bu çok zor değil mi?
Çok zor. Ama oldu mu da oluyor. Mesela Fransa Devlet Caz Orkestrası'nda da hiç prova yapmak istemezdik. Önümüze partisyonlar konulunca, hemen girip çalardık. Ben provalardan sıkılırım. Kulak ve alışkanlık önemli. İyi müzisyenlerle çalmak lazım ki, adaptasyon olsun. Balkan Messengers'daki arkadaşlarla çok konuşmayız, ama bazen içeriz. Rakı içeriz. Bulgarlar da seviyor bizim beyaz rakıyı.

Bu formasyonda başka enstrüman arıyor mu kulağınız? Mesela bir klarnet?
Özellikle aramıyor. Müziğin boş kalmaması, ritmik tarafının dolu olması lazım. Yoksa ben zaten kemanla klarnet sesi de çıkarıyorum. Ama alet koydukça müzik güzelleşir. Bazen kemanı gitar gibi de tutup çalıyorum, daha çok ritm vermek için. Mesela dizimde de çalarım, sırtımda da çalarım.

Ritmik olarak eksik bir alet gibi geliyor mu keman?
Hayır, bana kesinlikle gelmiyor. Daha çok arkandan ritm seni ittiği zaman çalabilirsin bu aleti. Ama bana farketmiyor.

Yay ile ritm ters şeylermiş gibi geliyor insana.
Ben küçük arşe kullanıp büyük sound çıkarabilirim. Herkesin bunu yapabileceğini sanmıyorum. Ritm duygusu kemana ait değil, bana ait bir şey.

Sürekli bir ritm, enerji, canlılık... İster istemez dans ediyor dinleyici. Siz bunu tercih ediyor musunuz?
Dansı sevmiyorum. Ben oturup dinleyeni tercih ederim. Kalkıp biri dans etsin istemem. Biz o tür Balkan müziği yapmıyoruz. Bizimki daha çok konser Balkan müziği. Herkes kendinden bir şey katıyor, caza da giriyor.

Balkan ülkelerinde hiç çaldınız mı?
Bulgaristan'a gittiğim zaman Çingene düğünlerine götürdüler beni. Orda çaldım.

Hem milletin dans etmesini sevmiyorum diyorsunuz, hem de kalkıp düğünde çalmışsınız...
Evet, ama kimse dans etmedi ki. Ben çaldığım zaman hepsi oturdu. Yemeyi, içmeyi bıraktılar, "n'apıyor bu" diye beni dinlediler *(gülüşmeler)* Beş dakika bir solo yaptım, masalardan "Bulgaristan'da daha böyle bir şey görülmedi" demiş herkes.

Türkiye'ye döndükten sonra buranın müziğine ilginiz arttı galiba?
Yoo, vardı zaten.

Fransa'dayken burayı takip ediyor muydunuz?
Pek değil. Ama evde 1500 CD var. İstediğimi alıp koyuyorum. Ben baştan sona hiçbir CD'yi dinlemem. Zapping yaparım. Televizyonda nasıl kanalları dolaşıyorum, onda da öyle... Türk müziği hiç yapmadım. Yeni yeni yapmak istiyorum. Belki kanuncu Göksel Baktagir'le falan yaparım. Onunla çocukluk arkadaşıyım.

Balkan müziklerinden sonra, acaba klasik Türk müziğine doğru bir gidiş mi var sizde?
Marmaris'te babamların fasıl grubuyla çalıyorum bazen. Küçük bir fasıl grubu kurmak istiyorum. O grubun içinde kemençe de olacak, şarkı da olacak. Son zamanlarda sekiz tane saz semaisi yazdım. Bunların bir tanesini on dakikada bitirebiliyorum. Bilinçsiz olarak, kulaktan yazıyorum. Biraz uçuyorum, uçuruyorum. En son bir tane şedarabân yazdım. Hüseyni, uşşak, kürdili hicazkar yazdım; rasta başladım, beğenmedim, bitiremedim.

Fasılda sıra size gelince çalmanız gerekir. Bu sizi kısıtlamıyor mu? Doğaçlamaya hiç de açık bir alan değil.
Değil tabii. Elim kaçıyor bazen ama, tutuyorum. *(gülüyor)* Ben yine istediğim gibi çalıyorum. Babam bazen laf ediyor ama...

Bulgaristan'da düğünde çaldığımda kimse dansetmedi. "N'apıyor bu" diye beni dinlediler. Masalardan "Bulgaristan'da daha böyle bir şey görülmedi" demiş herkes.

Fransız şarkıcı Mano Solo'yla da çalıştınız. Sizi öve öve bitiremiyor, ama aynı zamanda çok şikayetçi: "Nedim çılgın bir solist. Fakat bizim grupta dört yaylı vardı ve Nedim sürekli çok fazla çalıp ortalığın içine ediyordu. Oysa kafasına göre uçabileceği soloları da vardı. Sololardan sonra da çalınca çok yorucu oluyordu" diyor.
Hmmm! O kendi dengesizliğinden oluyordu. Ne dediğini unutuyordu, nerde ne yaptığını bilmiyordu. Zaten öbür müzisyenleri de bana hak veriyordu. Çok dengesiz bir adamdır Mano.

Onun şarkılarını beğenmiyor musunuz?
Beni etkilemiyor. Kendi kafasındaki psikolojik bozukluklardan geliyor şarkı sözleri.

Mano Solo'nun ekibine katılmanız nasıl olmuştu?
Vietnamlı kemancı arkadaşlarım vardı. Varyete şarkıcılarından teklifler daha çok onlara geliyordu. Bir gün böyle bir teklif gelmiş. Beni de çağırdılar. Mano Solo'nun sondan bir evvelki plağında ben de çaldım. Turneler de yaptık. Ama sevdiğim bir müzik değildi.

Şarkı formunu hiç sevmez misiniz?
Şarkıcıya bağlı. İyi söylüyorsa severim. İsim vermeyi pek sevmiyorum. Çünkü bugün sevsem, belki yarın sevmeyeceğim.

Burda da Fikret Kızılok'un "Yana Yana" albümünde çalmıştınız...
O da dengesiz bir insan. Onun da sorunları var. Bir gün evine gittim, çiğ balık yiyordu herif. Kanlı kanlı, bir de unlamış onları. Ben de çiğ balık yerim ama, Japon lokantasında yerim. Al denizden istavriti, sok ağzına, olmaz yani. Yeni girmişim içeri, "merhaba" demeden, "yer misin" diyor, avucuyla uzatıyor balıkları. "Yok" dedim, "valla ben yedim de geldim." *(gülüşmeler)*

Şarkı alanında sevdiğiniz kimse yok mu?
Sanmıyorum. Ama iyi bir şarkıcının yanında keman çalmak hoşuma gider. Daha melodik cümleler yapabilirsin kemanla. Bazen şarkının sözlerine bakıp ona göre çalmak iyi oluyor. Ama ben pek sözü dinlemem, benim için müzik önemlidir. Parçanın sözü güzel de müziği kötüyse, o parçaya çalmam.

Siz de kemanınızla bir nevi şarkı sözü yazarısınız. Sizin kendi keman cümleleriniz nasıl? Sizde de dengesizlik var mı? Size "deli kemancı" derlermiş...
Bilmiyorum. Zaten biraz deli olmak lazım iyi çalmak için.

Müzikte bir dahi olduğunuzu düşünüyor musunuz?
Valla, müzik dışında da öyleyimdir belki... Müzikte, yani, pek az kimsenin benim gibi cümle yapacağına inanıyorum.

Artık ud çalmıyor musunuz?
Çalıyorum, ama zevk için. Sanıyorum ki az udçu benim gibi çalar. Tekniğim de farklı, her şeyi çalarım udla, caz da çalarım.

Peki mandolin?
Çalarım. Uçururum mandolini. Marmaris'teki evde var bir tane. 26 yıllık teller üstünde.

Elektrikli keman ilginizi çekiyor mu?
Sevmiyorum. Pek müzik yapılmaz onunla. Fazla teknik de yapamıyorsun. Hemen sesler bozuluyor, mekanikleşiyor.

Klasik Batı müziği çalmayı düşünüyor musunuz ilerki yıllarda?
Evet, istiyorum. Belki üçlü, belki dörtlü gruplar oluşturup çalmak istiyorum. Mesela yaylı çalgılar dörtlülerini seviyorum. Beethoven triolarını da seviyorum.

Arap kemanlarını sever misiniz? Mesela Mısırlılar ilginizi çekiyor mu?
Yok, sevmiyorum. O tarz hiç çalmıyorum. İyi çalanı dinlerim ama.

Bizim arabeskçilerle aranız var mı? Diyelim ki Orhan Gencebay eşlik etmeniz için sizi çağırdı. Gider misiniz?
İyi şartlarda çalmamı isterlerse gidip çalarım ama pek ilgi alanım değil. Belki Bülent Ersoy'la olur. Çünkü onun arabesk söyleyiş tarzı güzel.

Kemancı şarkısını biliyor musunuz? "Halime bak dertli çal, kemancı başımın tacı".
Kim bilmez ki o şarkıyı? Ben pek sevmem.

Pek konuşkan değilsiniz.
Valla pek sevmem konuşmayı.

Ama kemanı alınca da bırakmıyorsunuz.
İşte mesele o.

Söyleşi: **Salih Nazım Peker - Derya Bengi**

SARAYBOSNA GÜNLÜĞÜ: ROLL UZAKLARDAN BİLDİRİYOR

TO BE OR NOT TO BE KULÜBÜ

17-26 Temmuz 2001 tarihleri arasında onuncusu düzenlenen Avrupalı ve Akdenizli Genç Sanatçılar Bienali, Saraybosna'da gerçekleşti. Yirmi yıl önce başlayan bu bienal organizasyonunun bir önceki buluşması Roma'da yapılmış, iki yıl sonraysa Atina'da buluşulacak. Ülkelerden ziyade şehirlerin temsil edilmeye çalışıldığı bu bienalin katılımcıları Akdeniz havzasının zenginleriydi: Fransızlar, İtalyanlar, İspanyollar, Yunanlılar... Akdeniz'in Ortadoğu ve Balkanlar kesimi ve gariban Afrika, ancak birer şehirle ve sınırlı alanda, sınırlı sayıda sanatçıyla yer alabildi. Ama en hararetli sanatçılar da galiba buralardan geldi.

"Kaos ve İletişim" başlığıyla düzenlenen bu seneki bienalin Türkiye seçmeleri, Sabancı Üniversitesi tarafından Ocak 2000'de yapılmıştı: Bosna'da memleketi görsel sanatlardan Burcu Arısoy, Betül Güney ve Leyla Gediz, müziktense Kırıka grubu temsil etti...

Bienal kapsamında 17 konser, 48 tasarım gösterimi, 25 film projeksiyonu, 31 edebiyat tartışması, 141 görsel sanatlar gösterimi, 25 canlı performans, 6 workshop ve bir gastronomi seansı gerçekleşti.

Havaya özgürlük kokusu hakimdi, meselesi olan derdini haykırabildi, iletişim kaosa dönüşmedi. Mesela eski Türk evi Svrzına Kuça'da yapılan edebiyat tartışmalarına Cezayir'den katılan Aomar Mohallebi, konuşmasını, yazdığı aşk romanının çevresinde kurmak yerine, ülkesinin acı gerçeklerinden, Cezayir devletinin Berberilere karşı yürüttüğü inkâr politikasından, İslâmcı terörden bahsetmeyi tercih etti. Hem de tokat gibi bir Fransızcayla, bağıra çağıra...

İletişim başlıklı bienal, iletişimsiz geçmedi. Biraz da sanki müzik sayesinde. Avrupalı ve Akdenizli gençler, düşündüler, tartıştılar, ürettiler, ama teoriyi pratiğe dökmeyi de ihmal etmediler. Ortadoğu'nun, Balkanlar'ın, Akdeniz'in "hararetli" gençleri ortama baskın çıktı, rehavet ve enerji yer değiştirdi: Gündüz uyundu, akşamlar sanatla geçti, o gazla sabaha kadar dansedildi...

Böylece Saraybosna, birkaç yaz günü, kurşunları, dışlamayı, zulmü, her türden sınırı unutma imkânı buldu. Bosna topraklarına gençlerle, sanatla, düşünceyle, kahkahayla, neşeyle, hoşgörüyle, sohbetle, dansla ve müzikle yüklü bir yarın tohumu serpildi. Umudumuz, tez elden yeşermesi...

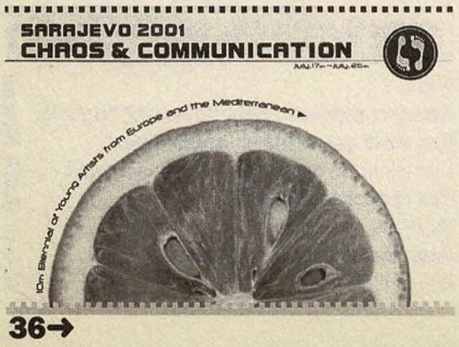

Roll için Saraybosna günlüğünü Kırıka grubu hazırladı: soldan sağa Salih Nazım Peker, Ferhat Yegül, Cem Evrim Akdoğan, Sezgin Boynik, Orçun Baştürk, Ulaş Özdemir

ÜÇ BOSNA

Bosna'nın bölünmüşlüğünü daha ilk anda görüyoruz. Saraybosna havalimanında pasaportlarımızı kontrol eden polis hanım Sırp; ay yıldızlı pasaportlarımızı pek sevmemiş olacak, yüzümüze bile bakmıyor. Gümrükteki polisse "hoşgeldiniz arkadaşlar, kendi memleketiniz gibi gezin" diyor Türkçe. Bu güleryüzlü adamın yaka rozetine bakıyoruz, adı Halil. Savaş sokaklarda bitmiş, ama zihinlerde yaşıyor. Mesela sonrasında, kaldığımız yurtta çalışan Sırp kadın, Türkiye'den geldiğimizi anlayınca, objektifimize gülümsemek yerine Sırp milliyetçilerinin işaretini yapıyor. Halihazırda iki parçadan (Bosna Sırp Cumhuriyeti ve Hırvat ve Boşnakların yönetimindeki Bosna Hersek Federasyonu) müteşekkil olan Bosna daha da bölünecek gibi, çünkü Hırvatlarla Boşnaklar da birlikte yaşamak istemiyor. Saraybosna merkezindeki kozmopolit hava yine de yüreklere su serpiyor.

ANNEMİN SUÇU NE?

Studentski Centar'ın kantininde oturuyoruz. Masada Bulgar arkadaşlar ve üç Bosnalı: Goran Sırp, Admira Hırvat ve Adem Boşnak. Bulgarlar Bulgarca, Bosnalılar Boşnakça konuşuyor ve karşılıklı anlaşabiliyorlar. Sıkıldığımı düşünerek Admira açıklamaya girişiyor: "Bulgarca da, Boşnakça da Slav kökenli diller, çeviriye gerek duymadan %60 anlaşabiliyoruz." Ufak söyleniş farklılıklarına rağmen Sırpça, Hırvatça ve Boşnakça aynı dil. Yani eski Yugoslavca. Ama herkes bu dili kendi milletinin adıyla anmak istiyor. Hırvat ve Boşnaklar Latin alfabesi kullanırken Sırplar aynı dili Kiril alfabesiyle yazıyorlar. Kiril alfabesi Sırplar için çok önemli bir milli aidiyet simgesi. Admira "Balkan ulusları olarak daha çok buluşmamız lazım, birbirimizi tanırsak belki bu savaşlar olmaz" diyor. Saymaya kalktık, yirmiye yakın Balkan ülkesi çıktı. Sıra Türkiye'ye gelince masada bir şüphe: "Acaba Türkiye Balkan ülkesi miydi?" diye soruyor Admira. Goran ve Boris (Bulgar) müstehzi bir edayla atılıyorlar: "Türkiye her yerde... Balkanlar, Ortadoğu, Akdeniz..." Savaş sonrası Birleşmiş Milletler yönetimi belki kötünün iyisi, ama sokakta gezen 72 milletten askerin rahatsız edici olup olmadığını soruyoruz. Adem atılıyor: "BM ve Nato giderse, Sırplar bizi anında keser!" Bu sözler masaya bomba gibi düşüyor. Goran şöyle diyor: "Bak dostum, ben Sırbım ve annemin bir bacağı yok, mayına bastı. Peki bunda benim annemin suçu ne? Biz Saraybosnalıyız ve kapkara bir kabus gördük, artık bunları unutalım..."

ÖĞRENCİ YURDU

Kaldığımız öğrenci yurdu, savaştan felaket zararla çıkmış etraftaki binalarla mukayese kaldırmaz derecede iyi durumda, çok modern bir bina. Herhalde sniper'ların da bir vicdanı vardı, öğrenci yurduna dokunmadılar diyoruz. Fakat bahçedeki tabela çok geçmeden bizi uyarıyor. Bu yurt 1998 yılında Suudi Arabistan ve İslam Bankası tarafından yapılmış. Yolun karşısındaki ultra modern cami kompleksi de öyle. İşin doğrusu, Suudi Arap mimarisi Saraybosna'ya çok uzak düşüyor. Bu şehirde her yeni bina ya da araç dış yardım eseri. Hastanelerde ve kamu binalarında Avusturya, İsviçre, Almanya yardımı ağırlıkta. Belediye otobüsleriyse Japonya'dan ve İstanbul'dan hediye, vakıf, cami ve medreselerin restorasyonundaysa Suudi Arabistan ve İran yardımı baskın...

BAŞÇARŞİJA

Saraybosna'nın merkezi, Stari Grad denilen eski şehir, Mareşal Tito Bulvarı ile Başçarşı arasında uzanıyor. Sebil meydanı ile başlayan Başçarşı, dar sokakları, Arnavut kaldırımları, küçücük dükkanları ve onlarca minaresiyle tipik bir 16. yüzyıl Osmalı şehri. Burada tabelalar da tanıdık: Kundjuradziluk (kunduracılık), Cizmedziluk (çizmecilik), Demirdziluk (demircilik), Kujumdziluk (kuyumculuk), Satdziluk (saatçilik), Ascina (aşçı), Burekdzinice (börekçi)... Sebil Meydanı'na Sultanahmet dersek, Ferhadija Caddesi Beyoğlu, Mareşal Tito Bulvarı da Nişantaşı sayılabilir. Kafeler, lokantalar, hediyelik eşya dükkanları Ferhadija Caddesi üzerinde. Mareşal Tito Bulvarında ise Avusturya mimarisi karşımıza çıkıyor: Avrupaî restoranlar, pastaneler, oteller, sinemalar... Henüz McDonald's yok. Bu bulvarın sakinleri genelde Avrupalı askerler ve gençler.

DİKKAT MAYIN! ASFALTTAN YÜRÜYÜN

Kantinimizin en ilginç kişiliği, 30'lu yaşlarının sonunda bir İtalyan anarşist ya da kendi deyişiyle "küçük insan" Pepe. Pepe herkesle İtalyanca konuşuyor ve gariptir, herkesle çok iyi iletişim kuruyor.

"Senin burada ne işin var, Cenova'da olman gerekirdi" diyoruz. "Orada yeterince yoldaş var, ben burada biraz mayın toplamak istiyorum" diye karşılık veriyor. "Bosna savaşında bir şey yapamadım, bari barışta işe yarayayım" diyerek gönüllü yazılmış mayın toplama işine... Bosna Hersek federasyonu topraklarında 2 milyon mayın olduğu söyleniyor. Her yerde uyarılıyoruz, "lütfen toprak yollara girmeyin, sadece asfalttan yürüyün". Boşnaklar, savaş turizminin bir parçası olarak BM askerleri nezaretinde mayın tarlalarını da turizme açmışlar. Otobüslerle mayınlı araziye gidiliyor, tam teçhizatlı bir askerin rehberliğinde mayın tarlaları hakkında bilgi alınıyor. Ama otobüslerden inmek kesinlikle yasak. Tanesi 1 DM'den satılan mayın tarlaları haritasından elde edilen gelir, mayın toplayan gönüllü organizasyonun harcamalarına gidiyormuş. Telefon kartlarında dahi mayın toplama kampanyası var.

RİNGE RİNGE YA YA

Türk ekibinin toplandığı yer, Sebil Meydanına açılan avlulardan birinin içine kurulmuş Kroki bar. Bu avludaki koca çınarın altında soğuk biralar su gibi akıyor: Sarajevsko pivo... Biranın ve müziğin verdiği gazla Kroki'de gayrıresmi bir konser ayarlıyoruz Kırıka olarak. Kafalarımız biradan güzelleşmiş, bu gece bize derler Saraybosna Birası Orkestrası... Konser bitince sokağa taşıyoruz. Fransız rock grubu Güs Weg'ten arkadaşlar hemen nefeslilerini çıkarıp bize eşlik ediyorlar. Şarkımız meşhur Yugoslav çocuk tekerlemesi: "Ringe ringe ya ya doşo çika paya çika paya mutz..." Çingene çocuklar etrafımızı sarıyor. Bir çingene kız göbek atmaya başlıyor, valla deli oynuyor... Bosnalılar da sebilin etrafında el çırpıyorlar. Biz de No Smoking Orchestra tarikatına intisap etmiş oluyoruz. Burada bir söz var: "Başçarşıda sebilden su içen Bosnalı olur"...

FES YOKSA BERE

Ferhadija Caddesi üzerindeki Kursumli Medresa Saraybosna'nın en büyük medresesiymiş, bugün sergi salonu olarak kullanılıyor. Bahçede bir toplu mezar, futbol kalesinden daha geniş bir mezar taşı üzerinde tanıdık isimler, hepsi aynı tarihte öldürülmüş, müderris, softa, hoca, imam yazıyor... Boşnaklar çok dindar kişilere softa diyorlar. Bu adamlar başlarında siyah ya da yeşil bir bere taşıyorlar. Sakal, bıyık yok. Mutlaka gömlek ve ceket giyiyorlar. Başlarında neden takke değil de bere var diye merak ediyoruz. 1928'de iktidara gelen Sırp kralı Aleksandır müslümanların fes ve takke giymesini yasaklamış. Müslümanlar da Fransız berelerine benzer, ama tepesinde tespih imamesi gibi bir çıkıntı bulunan bu şapkaları takmaya başlamışlar. Bu imame çok önemli, softalar bu küçük kumaş parçasını sürekli yukarı kaldırıp düzeltiyorlar. Zamanla bu bereler Balkanlardaki müslümanlar için milli bir sembol haline gelmiş.

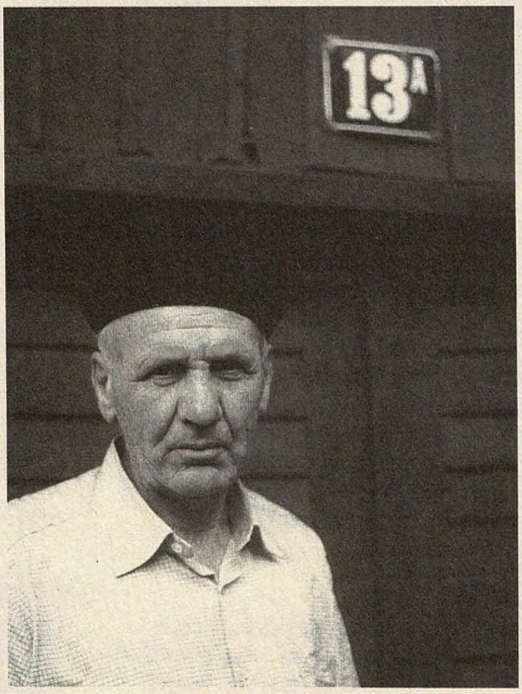

MUBARREK BAJRAM

Kantin muhabbetinde Fahrudin Delibaşiç ile tanışıyoruz. 24 yaşında, ilahiyat fakültesine gidiyor, Kahire'de Arapça ve Kuran eğitimi almış. Fakültede arkadaşları engin dinî bilgisi nedeniyle kendisine hoca diye sesleniyorlarmış. Bienal'de Arap ülkelerinden gelen katılımcıların rehberliğini üstlenmiş. Çok iyi bir Amerikan İngilizcesiyle konuşan Fahrudin, müslümanların birbirine olan ilgisizliğinden şikayetçi. Atatürk'e çok kızıyor hilafeti kaldırdığı için. "Türkiye'ye müteşekkiriz, savaşta en çok silah ve yardım sizden geldi, ama neden Refah'ı kapattınız, hicablı kızları okullara almıyorsunuz" diyor. Yurttan ayrılırken yanında güzel, modern giyimli, sarışın bir kız var. Kız arkadaşıymış, adı Selma, bizimle Türkçe konuşuyor. Savaşta dört yıl Bayrampaşa'daki akrabalarının yanında kalmış, İstanbul'u çok seviyormuş. Fahrudin gözlerini kaçırıyor benden, herhalde tesettürsüz bir kız arkadaşı olduğunu görmemden rahatsız: "Allah'a emanet Fahrudin" diyorum, o da karşılık veriyor: "Allah'a emanet!" Boşnaklar böyle bazı Türkçe sözleri kalıp olarak almışlar: "Ramazan-i Şerif Bajrami Mubarrek Olsun" yaziyor bir imsakiyenin üstünde...

SEVDALINKA, RADIOHEAD, NO SMOKING ORCHESTRA

Yaklaşık on günle No Smoking Orchestra'nın konserini kaçırdığımıza yanıyoruz, Saraybosna'da Emir Kusturica dinlemek müthiş güzel olurdu. Bir de aynı tarihlerde Beba Selimoviç, Zaim İmamoviç, Safet İsoviç gibi Boşnak halk şarkıları sevdalinka devlerinin halk konseri varmış, bu da kaçmazdı... Bakıyoruz, Boşnak gençleri sevdalinkadan ziyade Radiohead'le ilgileniyorlar.

AŞUKLUK BİTİYOR

Başçarşı'da, Ferhadija caddesinde bütün hediyelik eşya satan dükkanlarda kocaman Boşnak sazları sıralanmış. Birkaçını çalıyoruz, hep turistik, pek tat vermiyor. Boşnaklar cura tipindeki küçük boy sazlara da "şarghija" yani şarkı diyorlar; ilginç... Saz çalan birinden Boşnak türküleri dinlemek için çok aranıyoruz, ama boşuna. Geçen yaz Moriça Han'da yaşlı bir "aşuk" varmış. Ancak biz bulamıyoruz. Aşukluk Saraybosna'da bitiyor.

ŞKİPTAR! ŞKİPTAR!

Her akşam yemekten sonra yurdun bahçesinde bir karnaval başlıyor sabah güneş doğana dek süren... Aynı zamanda folklor festivalinin katılımcıları da yurtta kalıyormuş, gecelerimizi karnavala dönüştüren de bu rastlantı oluyor. Bir tarafta Türk ekip davul, zurnayla halay çekerken, diğer tarafta Arnavutlar göbek atıyor. Tanıdık birine rastlıyorum, Arnavut klarnetçi Evin... Bir süre şaşkın şaşkın birbirimize bakıyoruz, sonra kucaklaşıyoruz. "Yahu sen beni takip mi ediyorsun" diyor Evin, geçen sene Yunanistan Makedonyasının şirin ilçesi Katerini'de tanışmıştık da... Evin 16 yaşında ama herhalde Arnavutluk'un en iyi klarnetçisi, bu genç yaşına rağmen çaldığı grupların maestrosu pozisyonunda, aynı zamanda saksofon, org ve davul da çalıyor. Bütün hocalarının ve gruptaki Arnavut kızların gözdesi. Herkes onunla fotoğraf çektirmek istiyor. Bu seneki grubuna çok imrendim, yaşlı başlı amcalarla gelmiş, lavta, davul, darbuka ve akordeon... Arnavutlar sabaha karşı üçe doğru programı bitiriyorlar. Hep bir ağızdan milliyetçi bir tezahürata başlıyorlar: Şkiptar, Şkiptar! (Arnavutluk! Arnavutluk!)

CEZAYİR'E BİR İKİ

Studentski Centar gecelerinin en önemli yıldızına geldi sıra: Fransa'nın Avignon şehrinden gelen Güs Weg grubu... Güs Weg'çiler konservatuar mezunu çocuklar. Rock'larının sınırı epey geniş, Bask halk şarkılarından Berberi yalellilerine, operalardan Balkan horonlarına, napoliten aryalardan vals müzetlere kadar uzanıyor... Zamane müzikleri de cabası: Elektronika, ambient, hardcore, avangard caz... Ama esas vurucu durum şu: Davulcusundan gitaristine kadar tüm rock bandosu nefesli aletler çalıyor. Yani konser sonunda rock bandosu bir Balkan brass bandosuna dönüşüyor. Ne curcuna ama... Güs Weg'çilerle hayattan, ekmek parasından da bahsediyoruz. Sadece müzikle geçiniyorlarmış. Kültür bakanlığından ve belediyeden destek alıyorlar. Herkese böyle "memur"luk nasip olsun; vazifeleri ne biliyor musunuz: Marsilya limanından Cezayir'e kalkan feribotlar var; feribota binmek için kuyrukta bekleyen arabaların arasında dolaşıp her allahın günü canlı müzik yapıyor Güs Weg'çiler.

İKİ ATEŞ ARASINDA

Ve Index, Cezayirli müzisyen kardeşlerimiz. Harbiden tanıştığımız ilk andan itibaren muazzam bir tanıdıklık duygusuyla konuşuyoruz, çalıyoruz Cezayirlilerle. Hepsi Berberi. Ülkelerindeki iktidarın ve İslâmcıların baskısının artık bunaltıcı hale geldiğini söylüyorlar. Kendileri gibi gençlerin yeraltında kendi kulüplerini kurduklarını söylüyor. "Bu durum bizim marjinalize edilmemizin resmidir, çok üzülüyoruz, ama mecburuz" diyorlar. "Uçak bileti ayarlarsak gelip çalarmısınız, ama otel, ses düzeni, para filan yok, bizim kulübün salonunda çalacaksınız, ailelerimizin evlerinde kalacaksınız ve annelerimizin yemeklerini yiyeceksiniz" diyorlar "tamam mı?" "Size de, Cezayir'e de can kurban" diyoruz. Adamlar birer animatör, birer amigo. Kitlenin nabzı ellerinde. Berberilere özgü 6/8'lik ritmler eşliğinde dans ederek şarkı söylüyorlar, Karadeniz'in atma türküleri gibi içlerinden biri bir söz söylüyor, sonra hepsi tanıdık bir nakaratla karşılık veriyor: "Selam aleykum merhaba". Cezayirliler bir yandan da millete karkabus denilen büyük el zillerinin nasıl tutulacağını gösteriyor. Bu arada biz davulu, darbukayı, zilli kapmışız, Fransız arkadaşlar da nefeslilerde, dönüp duruyoruz: "Selam aleykum merhaba, selam aleykum merhaba..."

BOŞNAKLARIN ATASI BOGOMİLLER

Studentski Centar'daki internet kafenin sahibi Bosnalı bir Türk. Şengül abi kırklı yaşlarda, beden eğitimi öğretmeni ve basketbol antrenörü. Üniversitede ekonomi okumuş, savaştan önce muhasebecilik yapıyormuş. Savaşta İstanbul'daki akrabalarının yanına gelmiş, dört yıl kalmış. "Belki de iyi oldu, oğlum Deniz'in Türkçesi gelişti. Şimdi kendisi kontenjandan İstanbul Üniversitesi İşletmeyi kazanmıştır" diyor. "Balkan Harbi'yle Bosna'daki Türklerin hepsi anayurta dönmüş, biz otuz kişi kadar kalmışız burada Türk, tabii hanımlarımız hep Boşnaktır, çocuklara Türkçe öğretmek zordur" diyor. "Savaştan sonra iş kalmadı ki muhasebecilik yapayım, ben de bu internet işine girdim, geçinip gidiyoruz. Zaten benim fazla malda gözüm yok, ama Türkiye'de iyi bir kulüpten teklif gelse, giderim antrenörlük yapmaya" diyor.

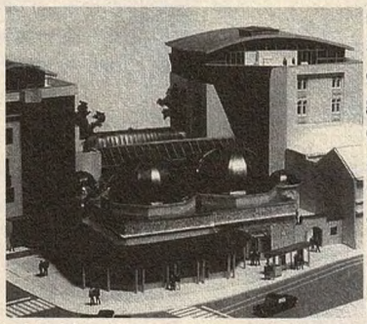

Şengül abinin oğlu Deniz'in çalıştığı Boşnak Enstitüsüne gidiyoruz. Burası 16. yüzyıldan kalma bir Osmanlı hamamı. Adil Beg Zulfikarpaşiç tarafından restore edilmiş ve orijinal mimariyi bozmayan modern bir bina eklenmiş. Burada 150 binden fazla sanatsal ve etnolojik değer taşıyan parça varmış. Saraybosna'nın son kadısının torunu olan Adil Beg Zulfikarpaşiç, aynı zamanda bu şehrin en zengin ailesine mensup. Komünizm geldiğinde Zürih'e kaçmış ve Bosna savaşına kadar dönmemiş. Savaşta varını yoğunu Bosna için harcamış. Enstitünün girişinde kocaman bir lahit var. Bu taşın üstünde Bosna-Hersek paralarında da gördüğümüz kuş ve altı taçlı zambak resimleri var. Meğerse bu bir Bogomil mezar taşıymış, steçka deniyor. Bogomil, Boşnakların müslüman olmadan önceki mezheplerinin adı.

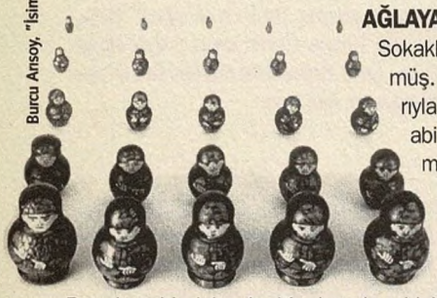

Burcu Ansoy, "İsimsiz", 2001

AĞLAYAN İNSAN SEVİLMEZ

Sokaklarda 20 ila 45 yaş arası erkek pek gözükmüyor, hepsi ölmüş. Kadın sayısı erkeklerden çok fazla, babasız kalan çocuklarıyla geziyorlar, ama yüzlerinde ağlamaklı bir ifade yok. Şengül abi "burası Anadolu'dan farklıdır, bizde ağlayan insan sevilmez" diyor. Saraybosna'nın ortasından çelebice akan Miljeçka nehri savaşta Sırp topçusuyla Boşnaklar arasında sınır olmuş. Dağlardan topçu ateşi, çatılardan sniper'lar vurmuş Boşnakları. Yemyeşil Saraybosna tepeleri şimdi hep mezarlık, bir de mayın tarlası... Mostar'da daha da fena. Burada şehir daha dar bir alana kurulduğu için insan gömecek toprak parçası bulmak zor. Mostar'ın içindeki parklar, çocuk bahçeleri bugün mezarlık. Ölüm tarihleri bütün taşlarda aynı gün!

MÜZİKLİ TRAŞ

Saraybosna bir berberler şehri, her köşe başında mutlaka bir berber dükkanı var. Dükkanlar bizdeki eski erkek berberlerine benziyor; daracık, bir, en fazla iki koltuğu olan, aynanın çerçevesine futbol takımı, artist, Arapça dua, çoluk çocuk akraba fotoğrafları iliştirilen memleket berberleri gibi... Ama burada berberlerin çoğu kadın; erkekler de kadın berberlere traş oluyorlar. Burada kadın elinden traş olmak ayrı bir keyif. Bu keyif, berber dükkanlarının verdiği müzik servisiyle de perçinleniyor. Berber dükkanlarının vitrinlerinde günün sevilen şarkılarının kasetleri sergileniyor. Bir kaset seçiyorsunuz ve traş esnasında bu kaset çalıyor. Mostar'da gördüğümüz berber dükkanıysa müzik işini epey ilerletmiş: Dinlediğiniz kaseti beğenirseniz, traş sonunda satın alabiliyorsunuz. Dükkanın adı Music Shop and Frizer, yani müzik mağazası ve berber.

RE-RE-RE! RA-RA-RA!..

Başçarşı'nın dar sokaklarından birinde bir Cimbom bayrağıyla karşılaşıyoruz. Galatasaraylı meşhur golcü Tarık Hodziç'in şirin dükkanı Galatasaray Çevapzinica (GS Kebapçısı)... Duvarlar Galatasaray ve Türk bayrakları, Türkiye posterleriyle dolu. Tarık abi müşterilere servis yapıyor, hatırımızı soruyor. Artık pek İstanbul'a gelmiyormuş, "Bodrum'da yazlığım var, orada takılıyorum" diyor. Türk askerleri de genellikle burada yemek yiyorlar. Boşnakların "çevap" yani kebap dedikleri, bizim İnegöl köftesi; nefis...

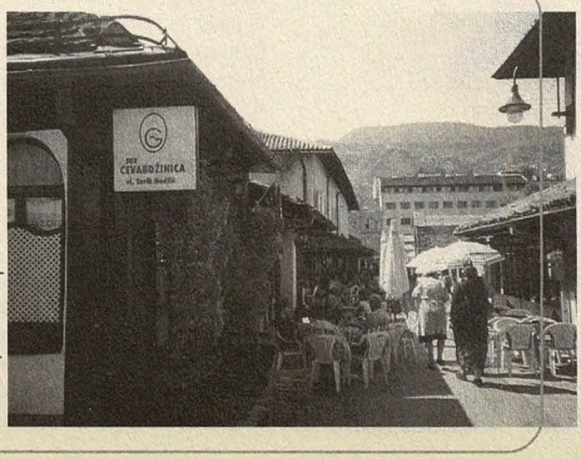

ÜRETİM YOK, PARA VAR

Bosna, yeraltı ve yerüstü zenginlikleri bakımından şanslı bir ülke. Çok geniş tarım arazileri, yüksek debili akarsuları, ormanları ve madenleri var. Ancak savaşla birlikte ülkede ekonomik hayat da durmuş. Bugün Saraybosna çevresindeki fabrikalar işletilmiyor, sanayi üretimi yok. Buna rağmen şehirde muazzam bir tüketim var ya da varmış gibi gözüküyor. Sadece esnaflıkla bu kadar büyük bir nüfus geçinemez diye düşünüyoruz. Nitekim Saraybosnalıların yakın zamana kadar BM'den insanî yardım adı altında nakit para aldıklarını öğreniyoruz. Ancak bu yardımların alanı çok daraltılmış, artık sadece yoksul insanlara veriliyormuş. Bu durum Saraybosnalıların canını sıkıyor. Ancak BM burada akılcı bir yöntemle tüketim ekonomisini ayakta tutuyor. BM görevlilerinin ve Nato askerlerinin büyük bir çoğunluğuna lojman ve yemekhane hizmeti sağlanmıyor. Bu yabancı görevliler yemek ve barınma ihtiyaçlarını yüksek fiyatlar karşılığında döviz üzerinden Saraybosnalılardan satın alıyorlar. Kafeler, barlar dolu, dükkanlar vızır vızır işliyor ve en önemlisi insanların üstü başı yerinde, yüzleri gülüyor. Etraftan müzik sesleri yükseliyor. Kafeler sabah saatlerinden itibaren bira içen yabancı askerlerle dolu. BM'de alınan en düşük aylık 1600 DM'mış, burası için büyük para.

OHAL BÖLGESİ

Bu şehir, savaşın bittiği 1996'dan beri bir olağanüstü hal yaşıyor. Her yer üniformalı insanlar ve flamalı araçlarla dolu. BM görevlileri, diplomatik personel, farklı ülkelerden Nato askerleri, BM polisi, Kızılhaç, İslâm Örgütü Merhamet Gönüllüleri, Avrupalı ve Amerikalı kilise teşkilatları... Saraybosnalılar bu zevata humanitarian'lar (insancıllar) adını takmış. Humanitarian'lardan biraz müstehzi bir edayla bahsediliyor. Ancak bir taraftan da Saraybosnalılar bu ilgiden memnun. Hatta dilimiz varmıyor ama, BM'nin şımarık çocuğu olmak hoşlarına gidiyor. "BM yirmi yıl çıkmasın burdan, yoksa biz birbirimizi yeriz, aç kalırız" diyenler var. BM görevlilerinin beslediği tüketim ekonomisi, Saraybosna'yı geleceksiz bir rahatlığa gömmüş. Dört yıl süren acımasız savaş sırasında kendisine ilgisiz kalan dünyaya adeta diyet ödetiyor Saraybosna.

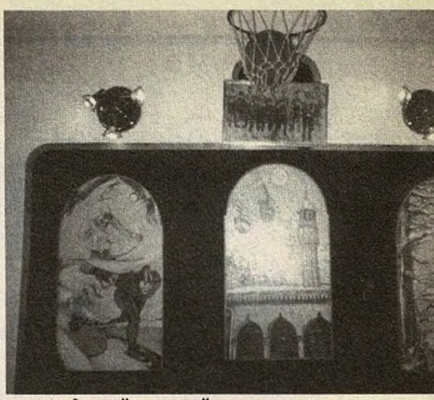

ŞEHRİN NÜFUS CÜZDANI

Esnaf dükkanlarının dekorasyonu hiç yabancı değil. Duvarlarda Arapça dualar, besmele levhaları, Kabe tasvirleri... Bizdeki Atatürk'lerin yerini Tito resimleri almış. Ama en güzeli, savaştan önceki Saraybosna basketbol ya da futbol takımlarının posterleri: Sırp, Hırvat, Boşnak arkadaşlar omuz omuza. Nostalji olsun diye değil, Saraybosna'nın hakiki bayrağı esnaf dükkanlarında. Bizim takıldığımız börekçi Esat'ın dükkanında fazladan kayak manzaraları da var, 1984'te dünya kış olimpiyatlarına ev sahipliği yapmış Saraybosna. Dükkan duvarları, şehrin kaybolmuş nüfus cüzdanı...

ASKERİ KAMPTA TANGO

1996'da savaşın bitmesini müteakip Bosnalılar kendi ordularını kurmuşlar. Talim içtima arası askerî kampta bir tango partisi. Bira ve sosisli sandviç de cabası.

KATLİAM HATTI

600 Bin kişinin yaşadığı bu şehirde ulaşım çok rahat. Her yere belediye otobüsü ve tramvayla ulaşılabiliyor. Tramvayın geçtiği güzergah "sniper's alley", sniper'ların yolu olarak anılıyor. Her iki tarafında yüksek binaların bulunduğu bu geniş bulvar, Saraybosna'yı bir uçtan bir uça dolaşıyor. Savaş belgesellerinden hatırladığımız manzaraların önünden geçiyoruz: Meşhur Holiday Inn oteli, Meclis Binası, her yeri kurşun yarasıyla yamalı toplu konutlar... Ve tarihin insana oyunu: Yüzünde kurşun delikleriyle Hukuk Fakültesi, Felsefe Okulu ve İnsanlık Tarihi Müzesi... Boşnaklar savaş başladığında ilk önce İnsanlık Tarihi Müzesi'ndeki eserleri kurtarıp toprağa gömmüşler, hâlâ bazıları çıkartılıp yerine konmamış, çünkü yerleri bilinmiyor, gömenler ölmüş. "Gelecekte arkeologlar belki bulur" diyorlar.

SAVAŞBOSNA

Başçarşı'nın dar sokaklarında geziyoruz. Savaşa inat yazılmış bir kafe levhası: Club To Be Or Not To Be, ama "or not"ın üstü çizili. Fransız arkadaşlara Türk kahvesi tattırmak istiyoruz, oturuyoruz bir masaya. Garson duraklıyor, "bizde Boşnak kahvesi var" diyor. Kahvenin tadı bizimkinin aynısı, yalnız Boşnaklar daha büyük fincanlarda servis yapıyorlar. Bizim gruptan Ferhat neyini usulca üflemeye başlıyor. Uzunca bir saba taksim, ardından "bir dalda iki kiraz" türküsü... Etrafımızda esnaf toplanıyor, "işte biz hep böyle müzik dinlemek istiyoruz" diyor içlerinden yaşlı olanı. Fransız arkadaşlarla birlikte kaşıklarla kahve fincanlarına vurarak ritm tutuyoruz. İçimizden biri gaza gelince, ben de atıyor eli kulağa, giriyorum gazele: "Ah yüreğimde var hicran yarası, hangi merhem ilaç ola bu yaraya..." Kapıda bir afiş gözümüze çarpıyor: Warajevo, yani Savaşbosna... Acaba savaş bu şehirden kaç yılda çıkar?

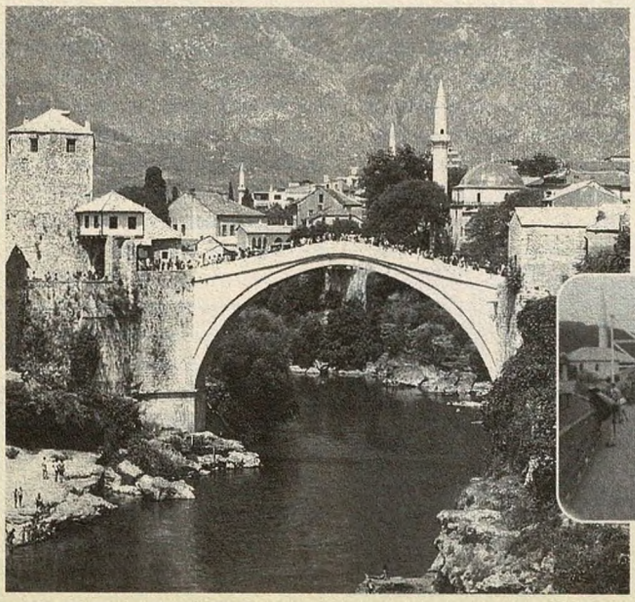

BERLİN, LEFKOŞA, MOSTAR...

Mostar, kuzey-güney yönündeki karayolunun üzerinde kadim Yugoslavya'nın riviyerasına giderken Adriyatik kıyısından önceki son şehir olduğu için eskiden beri turistik bir şehir. Köprüsüyle de meşhur. Sinan'ın yaptığı bu köprüyü Hırvat topçusunun yıkmış olması turistlerin ilgisini pek azaltmışa benzemiyor. Köprünün etrafındaki kafelerde işler iyi. Köprünün yeniden yapımını bir Türk şirket üstlenmiş, ancak bürokratik engellemeler yüzünden hızlı çalışamıyorlar. Hırvatlar, Osmanlı köprüsünün yeniden yapılmasına pek iyi gözle bakmıyorlarmış. Mostar fiili olarak ikiye bölünmüş bir şehir: Eski Berlin, bugünkü Lefkoşa gibi...

ROLL KİTAPLIĞI

Baha Tevfik Nietzsche - Hayatı ve Felsefesi (Karşı Kıyı)
Clive Barker Galilee (Oğlak)
Colette Dişi Kedi (Can)
D.Hopper/P.Fonda/T.Southern Easy Rider (Roll)
Demir Özlü Bir Küçük Burjuvanın Gençlik Yılları (İş Bankası)
Edgar Allan Poe Bütün Eserleri 1-2-3 (İthaki)
Georges Perec Yaşam Kullanma Kılavuzu (YKY)
Hanif Kureishi Varoşların Buda'sı (Can)
H.P. Lovecraft Bütün Eserleri 1 (Dost)
Jim Morrison Tanrılar Yeni Yaratıklar (Çiviyazıları)
John O'Neill Piyasa –Etik, Bilgi ve Politika– (Ayrıntı)
Jorge Luis Borges Yedi Gece (İletişim)
Leyla Erbil Gecede (YKY)
Patricia Highsmith Yetenekli Bay Ripley (Can)
Serge Latouche Dünyanın Batılılaşması (Ayrıntı)
Subcomandante Marcos Koca Antonio'dan Öyküler (Anahtar Kitaplar)
Toni Morrison Caz (Can)
Ursula K. LeGuin Yerdeniz Öyküleri (Metis)
William Shakespeare Antonius ve Kleopatra (İş Bankası)
Yves Simon Renkli Günler (Everest)

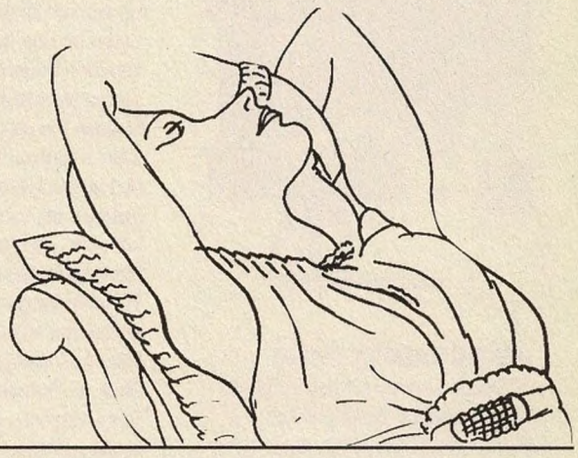

Borges'le son tango

Ramon Chao: Kör olmazdan önce film eleştirmeniydiniz. O zamanlara özlem duyuyor musunuz?
Jorge Luis Borges: Çok fazla değil, çünkü artık sinema sessiz değil.
Daha mı iyiydi o zaman?
Tabii ki! Sonra teknikolor sinema çıktı. Bir musibet daha.
Hangi filmi hatırlıyorsunuz?
Joseph von Sternberg'in yönettiği Chicago gangsterleri hakkında bir film *(1927 tarihli "Underworld")*. Epik bir filmdi. Ondan birkaç gün sonra, aynı sinema salonunda Carlos Gardel bir konser verecekti. Filmin bende uyandırdığı etkiyi kaybetme korkusuyla o konsere gitmemiştim. İşte Carlos Gardel'i böyle kaçırdım.
Sizce de Carlos Gardel, söylendiği gibi Arjantin ruhunu temsil ediyor mu?
Arjantin ruhu birçok defa yoldan çıkarıldı ve bozulup soysuzlaştırıldı. Özellikle de general Peron'un iğrenç diktatörlüğü tarafından. Ben hiçbir zaman Peroncu olmadım. Ülke çok değişti. Şu sıralar, dünyanın geri kalanına hiç kuşkusuz gülünç, saçma gelen yıllar yaşıyoruz, ama bizim için cehennemî ve tüyler ürpertici derecede korkunç. *(1976-1983 yılları arasında, Arjantin aşırı baskıcı diktatörlük rejimi altında yaşadı. Yaklaşık otuz bin kişi askerler tarafından "kaybedildi".)*
Her halükârda, Gardel hâlâ Arjantin'in sembolü. Gittikçe daha iyi şarkı söylediğini düşünmüyor musunuz?
Benim çocukluğumda, erkekler kendi aralarında tango yaparlardı. Kadınlar olmazdı, çünkü sözler fazla açık saçıktı. Alçak sesle, anlaşılmayacak şekilde söylerlerdi kasten. Özellikle de kanla, cinayetle, suçlarla ilgili sözleri... Arjantinlilere özgü bu çekingenlik vardı. Ta ki, şu Fransız Carlos Gardel ortaya çıkıncaya kadar. Onun en büyük keşfi, sesinin çekiciliğine ek olarak, tangoyu dramatize etmesi oldu. Hatırlıyorum, bir keresinde annemle ABD'deydik, bir yerde tango çalıyordu. Tangodan hoşlanmazdık. Buna rağmen, birkaç saniye sonra, hislenip ağlamaya başlamıştık.

Carlos Gardel

Eğer sağır olsaydınız, tangonun keyfine varamayacaktınız.
Müzisyen olmayı isterdim, ama ben sadece edebiyat insanıyım. Kulağım hiç yoktur. Çok sevdiğim gitar hariç, müzikten hiç anlamam. Genellikle goşolar iyi gitar çalmaz, ama saatlerce gitarlarını akord ederler, zaten bu da çok elemanter, basit bir tür müzik çıkarıyor ortaya.
(devamı –körlük, yazmak, askerler, siyaset, futbol, İspanyolca, etimoloji, soybilim, aşk, ölüm vs. Postexpress sayı 4'te)

Shannara Efsanesi Sürüyor...

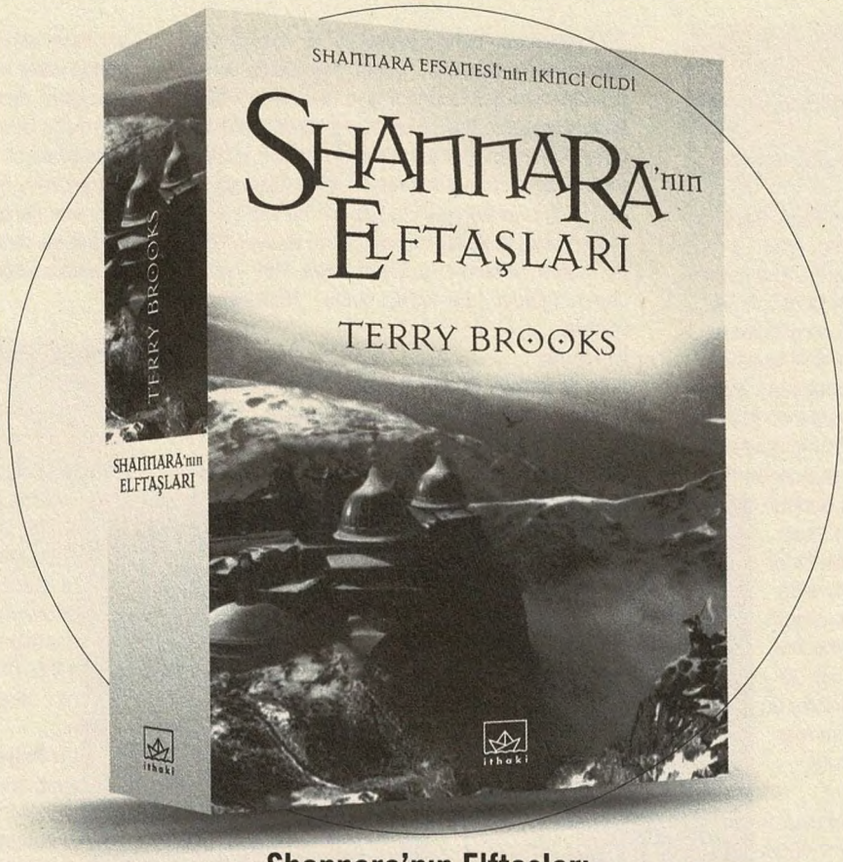

Shannara'nın Elftaşları
Terry Brooks

"Muhteşem bir fantazya yolculuğu!"
Frank Herbert

Shannara'nın Kılıcı'ndan sonra
Shannara efsanesinin ikinci cildi çıktı!

İKİ TUHAF ÖYKÜ
Mircae Eliade - Miguel de Unamuno

POE BÜTÜN HİKAYELERİ 3
Edgar Allan Poe

DOKTOR OX'un DENEYİ
MADENİN ESRARI
DÜNYADAN AYA
Jules Verne

TETİK 1 ve 2
Arthur C. Clarke & M. K. McDowell

HALKA DÜNYA MÜHENDİSLERİ
Larry Niven

ANUBİS KAPILARI
Tim Powers

TÜM KİTAPÇILARDA!

Dünyaların Savaşı
H. G. Wells

H. G. Wells'ten, sarsıcı, sorgulatıcı bir bilimkurgu klasiği. Marslıların saldırısına uğrayan insanlık gerçekleşecek büyük felaketlere cesurca ve akıllıca karşı koyabilme becerisini gösterebilecek mi?

"Her nesil Dünyaların Savaşı'nı kendi deneyimlerinin ışığında yeniden okuyup, yeni şeyler öğrenebilir... Kitabı şimdiye kadar okumamış olanlar, bu kitabın da Wells'in yazdığı kitapların pek çoğu gibi şiirsel imgelerle ve insanı tam da gırtlağından yakalayıveren pasajlarla dolu olduğunu fark edecekler."

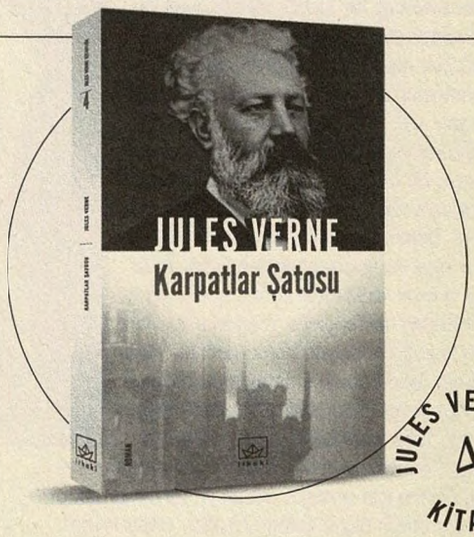

JULES VERNE 4 KİTAPLIĞI

KARPATLAR ŞATOSU
Jules Verne

JULES VERNE KİTAPLIĞI BÜYÜYOR!
Jules Verne'in en sevilen romanlarından Karpatlar Şatosu, vampirlerin diyarı Karpatlar'da geçen bir serüveni anlatıyor. Batıl inançlar ile teknolojinin, iyi ile kötünün, yaşam ile ölümün karşı karşıya geldiği bu serüvende hazin bir aşk öyküsü de var. Karpatlar Şatosu, Jules Verne'in şaşırtıcı düşgücüyle, fantastik öykücü kimliğini birleştirdiği bir roman.
Dördüncü kitap Karpatlar Şatosu tüm kitapçılarda!

www.ithakiyayinlari.com

ithaki

Giovanni Scognamillo

Ayaklı tarih. İğneyle kuyu kazan bir araştırmacı. Bir sinema antolojisi. Vampirolog. Öykü yazarı. Özetle, fantastik bir şahsiyet. Yeni çıkan kitabı "Beyoğlu Kâbusları ve Diğer Öyküler"i vesile edip kapısını çaldık, 10 şarkı eşliğinde Scognamillo tarihinde gezindik.

Boyutlar boyutlanıyor

Maria Rita Epik - İsimsiz
(Yanımda Yoksun)

Giovanni Scognamillo: Maria Rita Epik mi dediniz? Sözler kimin?

Kendisinin. O da levanten sizin gibi. Babası İtalyan, annesi Rum.

Benim de babam İtalyan, annem Rum. Daha doğrusu annem Yunan uyrukluydu. Ama 12 adadan, Tenos adasından geliyordu, ki o adadakilerin çoğu İtalyan kökenlidir. Ya Cenevizli, ya Venedikli. Sonradan Rum uyruğuna geçtiler zorunlu olarak. İzmir'deki, İstanbul'daki levantenlerin büyük bir kısmı aslında o adalardan gelmedir. Büyükbabam 19. yüzyılın başlarında gelmiş İstanbul'a. Ben ailemin geçmişini hiç araştırmadım, elimde fazla belge de yok, aramadım da. Geçmiş geçmiştir. Büyükbabam Garibaldi'nin askerlerinden biriydi. O da internette çıktı. Garibaldi'nin bin kişilik bir ordusu vardı, Kızıl Gömlekliler, internette bu bin kişinin listesi çıktı, onların arasında büyükbabam da var. Yoksa haberim yoktu. *(gülüyor)* Büyükbabamın adı Gennaro, annemin babası. Zaten benim üç tane ismim var: Giovanni Gennaro Marco. Ama sadece birini kullanıyorum.

Evde nece konuşuluyordu?

Annem ve babamla Fransızca konuşuyorduk, çünkü her ikisi de Fransız mekteplerinde okumuşlardı. Onlar da kendi aralarında Fransızca konuşuyorlardı. Anneannemle Rumca konuşurdum. Gerçi o da biraz Fransızca bilirdi, o da adalardan gelme. Dolayısıyla çocuk yaşımdan itibaren Rumcayı öğrendim.

Levantenliği bir kimlik olarak nasıl tanımlarsınız?

Sözcük olarak tanımı gayet açık: Aslen Batılı olup Doğuya göç eden, Doğuya yerleşen kişi... Orada zorunlu olarak Batı kültürüyle yerleştiği ülkenin kült ürü arasında bir bileşim oluyor. Bir çeşit entegrasyona varmak ya da varmamak meselesi. Benim kuşak levantenlerin çoğu, zor olsa da o entegrasyona vardı. Ama bir önceki kuşak için zordu, çünkü bir çeşit kapalı devre içinde yaşıyorlardı. Biraz da koloni esprisiydi, sömürgeci bir yaklaşımla. Ben bunları anlattığımda bozuluyorlar. Ama toplumbilimsel olarak gerçek odur. Tabii ideal şekli, o iki kültürü bir araya getirmek ve o karmaşadan yararlanmaktır. Benim için entegre olmak ya da olmamak diye bir sorun hiçbir zaman olmadı. Hatta levanten arkadaşlarım ya da okurlarım daima onu vurguluyorlar: "Sen Türkiye'den ya da Türklerden söz ettiğinde 'biz' diyorsun..." Evet diyorum, ben "biz" diyorum. Hiçbir zaman "Türkler" demem, "biz" derim. Ben biraz marjinal bir örnek oldum galiba. Ama tabii levanten olgusu artık tarihe karıştı. Ben İtalyan uğruğuyum, İtalyan pasaportu taşıyorum. Ama tabii en azından 200 yıldan beri buraya yerleşmiş bir ailenin son temsilcisi olduğumdan –çünkü çocuklarım yurtdışında– kendimi levanten diye tanıtıyorum. Milliyetçi olsaydım, İtalyan olarak tanıtırdım. Kimileri benim İtalyan olduğumu biliyor, kimileri bilmiyor. Hatta bir ara, yıllar öncesi, Atilla (Dorsay) Cumhuriyet'te Beyoğlu'yla ilgili bir dizi yazı yazmıştı, bana da geldi, "senin için ne diyeyim" dedi. "İtalyan yazsan biraz tuhaf kaçar, Türk yaz" dedim. *(gülüyor)* Bir formül buldu, "Türkiyeli" yazmış.

İyi formül.

Evet, iyi formül. Ondan sonra o "Türkiyeli yazar" formülü kullanıldı. Ama bazı söyleşilerde "İtalyan asıllı Türk yazarı" olarak geçiyorum.

Son yılların hararetli tartışma konusu, modern –ya da postmodern– bireyin kimlik sorunu. Bu kimlik tartışmaları içinde sizde bu türden soru işaretleri oldu mu?

Yoo, olmadı. Bir de postmodern çağda, globalleşmeye giden bir dünyada, artık kimlik sorunu, bence biraz geride kalmış bir sorun. İlle de bir kimlik arayışı içinde olmak biraz da yeniden milliyetçiliğe kaymaktır. Ama bütün o globalleşme konuşmalarına rağmen, milliyetçiliğin yeniden türediği ortada, en azından kimi ülkelerde. Ben hiçbir zaman milliyetçi olmadığım için böyle bir sorunum olmadı. Hatta II. Dünya Savaşı'nın sonunda karar vermiştim, "ben dünya vatandaşı olacağım" dedim. Levanten olmama bağlı bir şey değil, bu benim kendi siyasal çizgimden kaynaklanıyor. O açıdan, hayır, bir kültürel sorun yaşamadım. Aksine, iki kültür arasında olmam beni son derece memnun etti, çünkü her iki kültürden de yararlanma fırsatını buldum. O bence bir insanı engellemez, tam aksine, zenginleştirir.

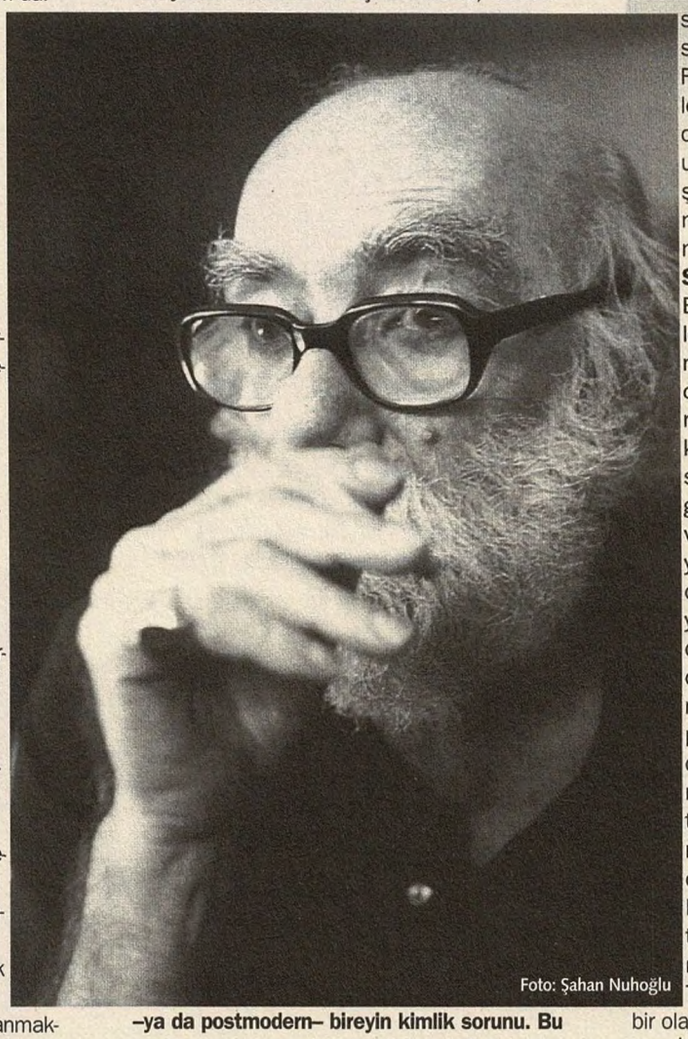

Foto: Şahan Nuhoğlu

Adriano Celentano - Crazy Movie
(Deus)

Adriano Celentano... Ama şarkıyı çıkaramadım.

"Crazy Movie"...

Celentano'nun başlangıcını hatırlıyorum. Ünlü sinema oyuncularına benzeyen kişiler arasında bir yarışma yapılmıştı. Celentano, Fernandel'in benzeri olarak katıldı. İlk böyle dikkati çekti. Ondan sonra şarkıcılık, ondan sonra sinema... Celentano tabii unutulmaz, o mümkün değil. O ayrı bir kuşaktı. Celentano, Peppino di Capri, Domenico Modugno, bütün o kuşak, Milva, Mina...

Siz İtalyan Lisesinde okudunuz, değil mi?

Evet, sonra iş hayatına atıldım. Ama aslen sinema yazarlığına 48'de İtalyan basınında başladım. İtalyan sinemasını İtalyan dergilerinden takip ediyordum. Babam Sürat Film diye bir şirkette çalışıyordu. O şirket İtalyan filmlerini ithal ediyordu. Dolayısıyla İtalyan sinemasıyla ilgili bol malzeme geçiyordu elime. Serde bir yazarlık hevesi vardı, ama biraz kararsızdım: Sinemayı mı yazayım, başka şeyler mi yazayım? Gerçi o yıllarda, 13-14 yaşımdan itibaren çok yazdım. Yazıp yırtıyordum, yazıp yırtıyordum... Romanlar yazdım, şiirler, sahne oyunları, öyküler yazdım. Hiçbirini beğenmedim, hepsi ya sobaya gitti kışın, ya çöpe gitti yazın. Ondan sonra bir-iki dergiyi deneyeyim dedim, Türkiye muhabiri olarak. Piyasa dergileriydi onlar, tabii beni tatmin etmiyordu. Ben sinema sanatı yazmak istiyordum, ciddi bir sinema dergisinde. Pederle habire tartışıyorduk.

Bir gün dedi ki, "Bianco e Nero diye tutturdun, ben senin yerinde olsaydım, bir mektup yazardım, ben sinema yazarıyım, Türkiye'de yaşıyorum, Türk sineması diye bir olay var..." Yazdık böyle bir mektup, kabul ettiler. İlk yazı da Türk sinemasıyla ilgili bir yazı oldu. Ondan sonra gerisi geldi, üç-dört yıl Bianco e Nero'da sürekli yazdım. Onların hazırladıkları Film Lexicon diye bir sinema ansiklopedisi vardı. Orada aşağı yukarı doksan kadar Türk sinema sanatçısının biyografilerini ve filmografilerini çıkardım. Başka bir ansiklopedi vardı, gene İtalya'da, orada Türk sinemasını ve tiyatrosunu yazdım. Öyle gitti 50'li yıllar boyunca.

Türkçe yazmaya nasıl başladınız?

42→

Türkçe yazmak benim için zor değildi. Ortaokulda, lisede Türk edebiyatında bayağı iyiydim, hatta çok iyiydim. Edebiyat hocam Halit Fahri Ozansoy'du, sürekli 9-10 gidiyordum.

Türkçe edebiyatta en çok sevdiğiniz yazarlar kimler?

Üç Kemaller tabii. Son dönem yazarlardan Necati Cumalı'yı, Oktay Akbal'ı severim. Ben biraz gerilerde kaldım Türk edebiyatı konusunda. *(gülüyor)* Bazılarını, ayıptır söylemesi, henüz okumadım. Eskiden çok okur, az yazardım, şimdi galiba biraz fazla yazıyorum, az okuyorum.

Akşam'da, yazmaya nasıl başladınız?

Akşam'da o dönemde Hayri Caner yazıyordu. Hayri Caner çekildi, çünkü rahmetli hiçbir yerde uzun ömürlü kalamaz. Bir hır çıkartır, ayrılırdı. Akşam'dan bir teklif geldi, kabul ettim. Akşam'ın en şaşaalı zamanları: Çetin Altan var, Doğan Avcıoğlu var, Aziz Nesin var, Cengiz Tuncer var, Yaşar Kemal yazıyor, Nehar Tüblek var... Şimdiki Akşam'la kıyaslanamaz, ilgisi yok.

Josephine Baker
Don't Touch My Tomatoes
(Divas Exotica)

Nedir bu?

Josephine Baker, "Don't Touch My Tomatoes".

Josephine Baker mı? Josephine Baker'ı burada Atlas sinemasının sahnesinde, 50'li yılların sonlarında seyrettim, daha evlenmemiştim, nişanlımla gitmiştik... Josephine Baker'ın Saray sinemasına ilk gelişini kaçırmıştım, çünkü daha çok ufaktım, beş-altı yaşındaydım. Annem babamla gittik, beni almadılar içeri. Josephine Baker'ı sinemadan biliyordum, bir de radyodan. Bayağı da güzel bir kadın. Bir de Saray sinemasında Folie Berger'de yaptığı gibi tavandan iniyordu, tek giydiği şey muzdan yapılmış kısa bir etek, göğüsler fora. Gerçi göğüsleri pek büyük değildi ama, neyse.

Dört yaşındayken ilk seyrettiğim iki filmden biri "Dr. Moreau'nun Adası", ikincisi de "King Kong"du, eski İpek sinemasında, balkonda, annemin kucağında. Galiba oradan etkilendim.

59'daki gelişinde nasıldı?

Oldukça yaşlanmıştı, sesi de biraz değişmişti, biraz daha gür bir ses çıkıyordu. Bütün eski şarkılarını o konserde tekrarladı. Bayağı bir olaydı. O zamanlar İstanbul Festivali yoktu, ama dönemin büyükleri İstanbul'dan geçiyordu. Josephine Baker geldi, Maurice Chevalier geldi, Charles Trenet geldi, cazcılardan Armstrong geldi, Dizzy Gillespie geldi, ondan sonra Red Nichols geldi... Bayağı iyi bir trafik vardı. Tiyatro ünlüleri de vardı: Mesela Jean Marchais geldi, Comédie Française geldi, Marie Bell en azından beş-altı kez geldi, Jean Marais ve Jean Cocteau geldiler... Yunanistan'dan gelenler vardı. Irene Papas'ı mesela ilk kez Lüks sinemasının sahnesinde gördüm, babasıyla gelmişti. O vakit gencecik bir kızdı. Babası Yorgo Papas zaten 30'lardan beri İstanbul'a geliyordu topluluğuyla. Kalutas Kardeşler vardı çok ünlü.

Josephine Baker'ın gelişi büyük olay olmuş muydu?

İlk gelişi büyük olay oldu. Hatta o gelişine dair resimler vardı bendi. Eniştem ve babam onu karşılamak için Yeşilköy'e gitmişlerdi. Sonra kimde kaldı resimler, bilmiyorum, rahmetli teyzemde mi acaba?

Babanız sever miydi Baker'ı?

Tabii, severdi, annem de çok severdi. Babam piyano çaldığı için de Josephine Baker'ın şarkılarının notaları evde bulunurdu.

Kimlerden çalardı babanız?

Daha çok klasik çalardı. Ama popüler şarkıları da çalardı. Ben doğduğumda evde piyano vardı, aşağı yukarı 1979'a kadar kaldı. 79'da annem öldükten sonra kızım yanıma geldi. "televizyon baba" diye tutturdu. Piyanoyu 11 bin liraya sattım. 10 bin liraya televizyon aldık, bin lira kârımız oldu.

Siz hiç denemiş miydiniz piyano çalmayı?

Evet. Benim notam yok, ama kulaktan az çok bir şeyler çalıyordum. Kendimce acayip sesler çıkartıyordum, bazen birbirini tamamlayan müzikal cümleler oluyordu. Biraz Chopin'i deniyordum, çok kötü çıkıyordu tabii, çünkü kulaktan Chopin olmaz. *(gülüyor)* Daha çok o dönemin Amerikan şarkıları, Cole Porter mesela...

Josephine Baker konserine gittiğiniz nişanlınızla evlendiniz mi?

Evet, kızımın ve oğlumun anası o.

Nereliydi?

İtalyandı. Banco di Roma'da birlikte çalışıyorduk, orada tanıştık, evlendik, üç yıl içinde iki çocuk yaptık, sonra boşandık. Çok seri. *(gülüyor)*

Bir daha evlenmediniz mi?

Yok, ben resmen hâlâ evliyim. Boşanabilmek için İtalya'da mahkeme açacaksın. İkimiz de İtalyan, ikimiz de Katolik olduğumuz için... Uzun

arşiv: AÇIKŞEHİR

Kocaman bir kitap, AÇIKŞEHİR'den

Türkan Şoray

AÇIKŞEHİR
www.aciksehir.com

İstiklal Cad. Elhamra Pasajı No: 258/14
Beyoğlu/İstanbul Tel: (0212) 244 18 11
e-mail: arslan@aciksehir.com

Kocaman bir sergi, KARŞI SANAT ÇALIŞMALARI'ndan

SİNEMA
MÜZİK
RESİM
FOTOĞRAF ve
GRAFİK SANATLAR'dan
görsel bir dünya

Kasım'da

süre boşanma yoktu, şimdi var. Yalnız gene şartlı bir boşanma: Boşandıktan sonra beş yıl evlenemezsin. Böyle zorluklar olduğu için boşanmaktan vazgeçtim. Zaten farketmez ki.

Eşiniz hayatta mı?

Hayatta, Milano'da.

Görüşüyor musunuz?

Hayır, görüşmedik. Şimdi Atina'ya kızımıza gidiyor, bazen şakadan "annene selam söyle" diyorum. "Baba, şimdi anneme selam söylersem hır çıkar burada" diyor. Hey gidi gençlik!

Adı neydi?

Sylvia.

Brigitte Bardot - L'appareil à sous *(La madrague)*

Çıkaramadım. Sylvie Vartan mı?

Bardot.

Brigitte Bardot bir zamanlar benim favori oyuncumdu. Resimlerini toplayıp albüm yapıyordum. Aşağı yukarı 1500 tane resim toplamıştım.

Bardot'nun tılsımı neydi?

Perdenin dışına erotik bir deşarj, bir güç taşımak, bence. Ki o Monroe'da da, Rudolph Valentino'da da vardı. Valentino'nun ilk filmlerini seyrettiğimde şaşırdım diyebilirim. "Şeyhin Oğlu", "Kara Kartal"... Adam iyi oyuncu değil. Olağanüstü yakışıklı desen değil, tipik jigolo suratlı bir İtalyan. Ama perdeden bir elektrik taşıyor ve tabii seyirciyi etkiliyor. Aynı olay bir Greta Garbo'yla oluyordu. Ama Sinematek'te Greta Garbo'yu gösterdiğimizde nerdeyse küfredeceklerdi, "bu muydu sizin Greta Garbo" diye... *(gülüyor)* Gençleri eski sinemaya alıştırmak, eski sinemanın değerlerini anlatmak çok zor. Benim bu konuda ikinci dersim "Potemkin Zırhlısı". TÜRVAK'ta öğrencilere gösterdim, "hocam, keşke sessiz olmasaydı" dediler. "Potemkin" müziklidir. Peki sizi ne etkiledi? Tabii merdiven sahnesi. Merdiven sahnesinin dışında hiçbir sahne etkilemedi 26 kişiyi. *(gülüyor)* Bir de çok film seyrediyorlar, sinemaya gidiyorlar, televizyonda film seyrediyorlar, ama ne seyrediyorlar? Son dönem Amerikan filmlerini. Artık Avrupa sinemasını ya da dünya sinemasını İstanbul'da izlemek, festivallerin haricinde tabii, çok zor. Zaman zaman Fransız filmleri, çok çok az İtalyan filmi geliyor. Alman filmi neredeyse gelmiyor. Ama bugün bir Uzakdoğu sineması var, halen bir Güney Amerika sineması var, bir Kanada, hatta bir Afrika sineması var... Biz onları bilmiyoruz. Ya da çok ender, festivallerde örnekleri düşerse, onları izleyebiliyoruz. O yüzden bugünkü seyirciyi suçlamamak gerekiyor, çünkü izlediği filmlerin yüzde 99'u Hollywood filmleridir. Ve Hollywood tabii 30'ların, 40'ların Hollywood'u değil artık.

"Beyoğlu'nda Fuhuş" kitabınızda yazıyor: 60'larda İstanbul'a Bardot'nun dublörü striptiz yapmaya gelmiş.

Evet, Lady Chinchilla, Parisienne'de çalıştı. 60'lı yılların ikinci yarısında Parisienne'de sık sık bulundum, çünkü Yeşilçam'a oradan striptizci temin ediyorduk. Chinchilla o dönemde çok ünlüydü. Crazy Horse'dan gelmedir, Paris'teki en büyük striptiz kabaresinden. Chinchilla Bardot'ya benziyordu, ama o dönem bir sürü Bardot benzeri vardı. Daha önce bir sürü Marilyn Monroe benzeri olduğu gibi. Marilyn Monroe'nun dublörlüğünü yapmış olan başka bir oyuncuyla da çalıştım burada, Margaret Lee, İstanbul'da film çekti. Ama iyi ki sadece dublörlüğünü yapıyordu, çünkü oyuncu olarak felaket Margaret Lee.

Chinchilla nasıldı, bizim aklımız onda kaldı.

Çok iyiydi... *(gülüyor)*

Erol Büyükburç - Berduş *(45'lik)*

Yabancı biri gibi... Yok, değil... Kim?

Erol Büyükburç.

Haaa.... Yok, bende kulak kalmadı artık... Ya da yeteri kadar müzik dinlemiyorum. Daha hareketli bir parça olsaydı, Erol Büyükburç daha belli olurdu.

İlk çıkışını hatırlıyorsunuzdur...

Az çok hatırlıyorum. Bir dönemin bütün popçuları ilkin İngilizceyle başladılar. Hatta Tanju Okan İtalyancayla başladı, "Il Mondo" şarkısını Tanju Okan gibi az kişi söyleyebiliyordu Türkiye'de. Ajda da öyle, aranjmanla başladı. Ajda'yı film setlerinden hatırlıyorum: Yanında bir teyp var, boş zamanlarında habire çalışıyor... Telsim'in reklamı güzel, "hiç değişmedi"... *(gülüyor)* Büyükburç iyiydi, hem aranjman söylediğinde, hem özgün parçalar söylediğinde. Büyükburç halen iyidir. Hemen iki kuşak arasındaki fark ortaya çıkıyor. Kimseyi kötülemek istemiyorum tabii ama, ses vardı, ses eğitimi vardı, yorum vardı, müzik bilgisi vardı... Bugün bütün bunları son çıkan arkadaşlarda bulmak çok zor. Bugün sesi olmayan ses sanatçısı var.

Tarkan'ı nasıl buluyorsunuz?

Tarkan son zamanlarda yeniden bir olay yarattı, ama bilmiyorum, onun müzik tarzı bana pek bir şey vermiyor.

Yeni albümü dinlediniz mi?

Yeni albümün bazı şarkılarını dinledim...

Demin perdeden taşan bir şey var dediniz... Tarkan'da da var mı öyle bir şey?

Bilmiyorum. 16 ya da 17 yaşında bir genç kız olsaydım, belki onu kapabilirdim. Ama ben 72 yaşında bir dinozorum!

60'larda Zeki Müren'li "Berduş" filmi çok iş yapmış...

Evet. Projelerim arasında "Türk Sinemasının Ekonomik Tarihi" var. Bazı filmler gerçekten büyük hasılatlar yaptı Türkiye'de, ama sonra hasılatlar unutuldu. Tabii bugünkü hasılatlar kadar değil, ama aradaki devalüasyonu da hesap edersen, doların 9 lira olduğu zamanlarda, bayağı büyük hasılatlardı. "Berduş" da öyle bir filmdi. Ama Zeki Müren'in bütün filmleri hasılat yapardı. "Berduş", "Kâtibim" büyük hasılatlar yaptı. Bugün "Vizontele"nin 2.5 milyondan daha fazla seyirci toplaması büyük bir olay.

Benim fantastik edebiyatta iki tane ustam var. Biri 12-13 yaşımda keşfettiğim Edgar Allan Poe, bir de daha sonra keşfettiğim Lovecraft.

"Vizontele"yi seyrettiniz mi?

TÜRVAK'ta seyrettik öğrencilerle. Kurnazca kotarılmış popüler bir sinema. Tabii başta Yılmaz Erdoğan olmak üzere, medyatik yıldızlara dayanan bir film. Artık Türk sinemasının uyguladığı formül çok açık bir formüldür: Medyatik yıldızlar, televizyondan gelme sanatçılar, hoş bir öykü, sağlam bir teknik altyapı... Şimdilik bunlarla parayı almak mümkündür. Ancak seyirciye çok dikkat etmek gerekir. Çünkü seyirci, Chaplin'in dediği gibi, iki başlı bir canavardır: Bugün size güler, bir-iki sene sonra size söver. Bu tarz filmler daha ne kadar gider? Bazıları çok iyi bir netice veriyorlar, bazıları aynı formül üzerine yapılmalarına rağmen beklenileni vermiyor. "Hemşo" mesela. Bir de tabii bugün tanıtımda medyanın ağırlığı çok önemli. Bir film vizyona girdiği gün anahaber bülteninde söz konusu oluyorsa, muhakkak ki seyirci "vay, burada bir şey var" diyecek ve gidecek. Ama tarafsız, sinemasal bir değerlendirme yapıldığında, aynı sonuçlar çıkmaz.

Öğrencilerinizin tepkisi nasıldı "Vizontele"ye?

Film boyunca çok güldüler. Küfürlere çok güldüler. Sonradan yukarı çıktık. Sordum, "beğendiniz mi?" diye, "beğendik hocam"... Yarım saat filmi benim açımdan değerlendirdikten sonra, "peki" dedim, "siz bu filme on üzerinden ne verirsiniz", altı verdiler. Ben popüler sinemaya karşı değilim. Sinemayı bir endüstri olarak düşündüğümüzde, muhakkak ki bir popüler sinema olacak. Ama bütün ülke sinemasının ağırlığı popüler sinemaya kayarsa, o vakit tehlike var ortada. Zaten eksik olmasınlar, televizyon kanalları bu halkı uyutuyorlar, bir de sinema uyutursa... Sonuçları görüyoruz. Ama o bir yerden sonra bir zorunluluk oluyor. Serdar Akar mesela, son filminde Meltem Cumbul'la çalışıyor. En azından Meltem Cumbul'la belki yırtar.

"Dar Alanda Kısa Paslaşmalar" yattı mı?

Yattı tabii. Ama iyi film. Bu kadar az seyirci toplayacak bir film değil. Televizyonlarda "Vizontele" ya da bir başka popüler film kadar tanıtılsaydı, böyle olmazdı. O çifte standart devam ettiği sürece bu olacak. Bir de eleştiri eski eleştiri değil, film tanıtımı. Eleştirinin görevi filmi tanıtmak değil, seyirciyi belirli kriterler bazında yönlendirmektir. Seyirci gelip beş milyonunu versin mi, vermesin mi? Ama bu son yirmi yıl içinde değişik bir olayla karşılaşıyoruz: Eleştirmenin hedefi seyirci olmalı, filmin yönetmeni ya da starı olmamalı. Ama şimdi sanki herkes yönetmene önerilerde bulunuyormuş gibi yazıyor, ya da geçiriyor.

"Meltem Cumbul'la belki yırtar" dediniz, Cumbul iyi bir tercih mi sizce?

Box-office açısından iyi bir tercihtir. Ama Meltem tek başına bir filmi ne kadar götürebilir... *(bir sigara yakıyor)* Artık çok içmiyorum, eskiden, felçten önce dört buçuk paket içiyordum. Günde doksan-yüz sigara... Bu son zamanlarda yedi-sekiz...

Kaç yıl oldu felç geleli?

13 yıl oldu. Dayanıklı çıktım. Aynı dönemde benimle fizik tedaviye girenlerin çoğu, Fecri Ebcioğlu dahil olmak üzere, rahmetli oldu. Ben biraz hırslı olduğum için galiba, götürüyorum şimdilik... *(gülüyor)*

Marianne Faithfull - Annabel Lee
(Closed On Account of Rabbies – Poems and Tales of Edgar Allan Poe)

Edgar Allan Poe ustamız... Kim okuyor, o ayrı bir soru... Herhalde bir sinema oyuncusu.

Aslında şarkıcı. Ama filmlerde oynamışlığı da var. Mesela Alain Delon'la "Motosikletli Kız"da...

Ha, evet. Neydi adı? Filmi iki ay önce seyrettim yeniden.

Marianne Faithfull.

Marianne Faithfull, evet... Müzik kültürümü gözden geçirmeliyim, olmuyor.

Hikaye kitabınızda bir öykünüzü Poe'ya ithaf etmişsiniz...

Evet, çünkü bir öyküsüne benzeyen bir öyküdür o. Benim fantastik edebiyatta iki tane ustam var. Biri 12-13 yaşımda keşfettiğim Edgar Allan Poe, bir de daha sonra keşfettiğim Lovecraft. Onlar gibi yazamıyorum ne yazık ki... *(gülüyor)*

Poe'da sizi cezbeden ne?

O marazi dünyası beni cezbeden. Çok sağlam bir entrika kurma başarısı, daha çok polisiye öykülerinde gösterdiği teknik... Poe'nun büyüsü, karanlık dünyasıdır. Sorunlu kişiler, sürekli psikolojik bunalımlar içinde hareket edenler... Gerektiğinde aşırı duygusallığı... Tabii bir sübyancı duygusallığıdır, ama şiirlerinde de ortaya çıkan gerçekte romantik bir duygusallık. Poe, bir dönem beni bir hayli etkiledi bir okur olarak. Ama belki de Poe'dan çok Lovecraft... Çünkü Lovecraft'ta bilimkurgusal bir temel, dünyanın bilinmeyen tarihi için çıkış noktaları var. Belki Poe'dan da marazi bir dünya görüşü ve zor taklit edilen, hatta zor da çevrilebilen bir dil ustalığına sahip. Bazen biraz tekdüze gibi geliyor Lovecraft, çünkü belirli sözcükleri zaman zaman çok kullanıyor. Ama oradan bir tempoyu, bir ritmi tutturuyor, orijinalinden okuduğunuzda. Ben bir zamanlar geçmiş tarihe, bilinmeyen tarihe meraklıydım, bir-iki kitap o konuda da yazdım. Lovecraft'ın o yaklaşımı, bilmediğimiz tanrılar, bilmediğimiz çağlar, bilmediğimiz uygarlıklar, onlar da bana yakın geliyor. Ama yazdığımda onlar gibi yazmak isteği yok, kendime göre bir üslûp tutturabilmeye çalışıyorum. Aşağı yukarı kırk yıldan beri öykü yazıyorum, ama kırk yıldan sonra bir öykü kitabı çıktı. Belki araştırma, inceleme konusunda belirli konularda kendimden eminim, ama bir edebiyatçı olarak halen tereddütlerim var. Ama devam etmek niyetindeyim, yayıncı bulduğum sürece. *(gülüyor)* Her ne kadar araştırma bir çeşit hamallıksa da, benim hoşlandığım bir çeşit hamallıktır. O da, kurmaca yazmak da bana zevk veriyor.

"Sübyancı duygusallığı" dediniz, Poe'da var mıydı öyle durumlar?

Poe'nun, biri hariç aşık olduğu, hatta evlendiği kızların yaşlarına bakarsanız, 15, 16... Böyle bir eğilimi var. Bir de tabii Poe'da ayrı bir sorun var: İktidarsızlık. Gerek içkiden, gerekse uyuşturucudan gelen bir şey.

Afyon mu çekiyordu?

Her şeyi çekiyor, ne bulursa. Bir de alkol tabii. İkisini bir araya getirdin mi... Tabii yaratıcılık açısından, ne bileyim, asit almak gibi bir şey. Boyutlar boyutlanıyor diyeceğim.

Vampir her yerde var. Eskimolarda, kızılderililerde, Afrika'da, Balkanlar'da, İngiltere'de... Yangın olmazsa duman çıkmaz örneği, ola ki bir yerlerde bir şeyler var...

İktidarsızlık da yaratıcılıkta bir boyut mu açıyor?

O da açıyor. çünkü bastırılmış duyguların bir şekilde ifade edilmesi gerekiyor. Gerçi Poe'nun şiirlerinde duygusallık var, cinsellik yok. Zaten o dönem şiirinde cinsellik olamaz.

Poe'nun "Annabel Lee"sini Erol Sayan bestelemiş, rast makamında: "Senelerce evveldi bir deniz ülkesinde", Melih Cevdet çevirisi...

Onu bilmiyorum... Poe'nun şiirlerinin yeni çevirisini gördünüz mü? Fena olmadı. *("Bütün Şiirleri", çev: Oğuz Cebeci, Oğlak Yayınları)*

Popol Vuh - Engel der Luft
(Best of Popol Vuh)

"Nosferatu"... Popol Vuh... Biraz ezberimde bir film olduğu için söyleyebiliyorum.

Hangisi, Murnau'nunki mi, Herzog'unki mi?

İkisi de. Murnau'nunkini bizim öğrencilere gösterdim, bol esnemeler oldu tabii. Murnau'dan sonra belki Herzog'u daha kolay hazmedebilirlerdi, renkli olması, sesli olması sebebiyle. Ama gene onlara biraz zor gelirdi. Onlara son bağımsız çizgi filmleri gösterdim, çok beğendiler. Bayağı erotik çizgifilmler... Şarlo'ya itiraz olmuyor tabii hiçbir zaman, ya gülüyorlar, ya ağlıyorlar. "Sahne Işıkları"nda ağladılar.

Bu "Nosferatu" alanına ilginiz nasıl başladı?

Benim genelde o fantastik edebiyata ve korkuya yönelik ilgim, daha çok sinema yoluyla başladı. Sürekli olarak anlattığım ve yazdığım bir olay: Ben dört yaşındayken ilk seyrettiğim iki filmden biri "Dr. Moreau"nun ilk çevrimi oldu, "Kayıp Ruhlar Adası", ki bence halen en iyi Dr. Moreau filmidir, olağanüstü bir Charles Laughton var orada. Dr. Moreau Charles Laughton'dur, Burt Lancaster değil, Marlon Brando kesinlikle değil. İkinci seyrettiğim film de "King Kong" oldu, eski İpek sinemasında, balkonda, annemin kucağında. Galiba oradan etkilendim. Ben mesela hayatımda hiçbir zaman bir korku filminde, çocukken bile, korkmadım. Ancak benim daima sinemaya karşı, belki de aşırı profesyonel bir yaklaşımım oldu. Ortamın içinde büyüdüğüm için, sinema büyülü bir şey gibi gelmiyor bana. Evde kutular dolusu film vardı. "- İşte oğlum, bak burada resimler var. - Bu çizgiler ne baba? - Onlar ses çizgisi." Filmcilik bir iştir. Babam, enişte o işi yapıyor, oradan para kazanıyorlar. Bazı kurallar var çocukluğumdan beri öğrendiğim: İyi film salonu doldurur, kötü film salonu boşaltır. Kriter o. Sonradan, 40'lı yıllarda, İtalyan sinema dergilerini okuya okuya evde anlatılanların ters olduğunu keşfettim. O bir keşif oldu. İyi film iyi filmdir, seyirci çekmesi ya da çekmemesi filmin değeriyle orantılı bir şey değil. Orada yeniden bir tedrisattan geçtim. Halen bugün, gençliğimde bile, bir filmde duygulanmam çok ender bir şey. "Bu herif nasıl oynuyor acaba" diye düşünüyorum. Ya da bu makyajı, bu ışık oyununu, bu özel efekti nasıl yaptı, ben onları düşünüyorum sürekli olarak... Dört yaşımdan başladı, sonra yavaş yavaş ağırlık kazandı fantastik ve korku bende. Bir ara, 60'lı yıllarda ağırlığı daha çok vampir edebiyatına verdim. Vampirlerle ilgili iyi bir kitaplığım var. Bir yerden sonra o canavar bolluğunda birini hedef olarak seçeyim dedim, ne hikmetse vampirleri seçtim.

Vampirleri seçmenizdeki hikmet neydi?

EVEREST Eylül www.everestyayinlari.com

Postmodern Hesaplaşmalar

HAWKING VE TANRI'NIN AKLINDAN GEÇENLER

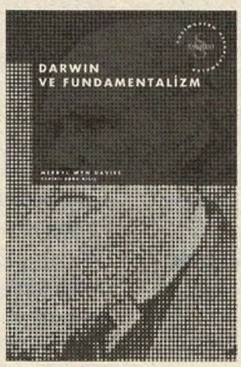

DARWIN VE FUNDAMENTALİZM

HEIDEGGER VE NAZİLER

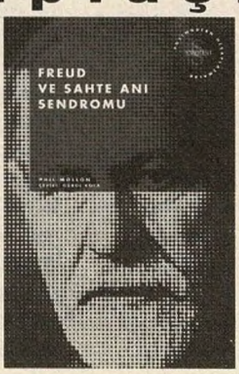

FREUD VE SAHTE ANI SENDROMU

THOMAS KUHN VE BİLİM SAVAŞLARI

Postmodern Hesaplaşmalar, milenyumdan psikanalize, kuantum kuramından kaçıklık kuramına kadar bir dizi temayı işleyen bir seridir. Bu kitapların her biri çağdaş düşüncenin keskin ucunda duran anahtar bir fikri ele almakta ve yirmi birinci yüzyıl düşüncesinin temellerini atmış paradigmatik düşünür ve beyinlerin yaklaşımlarını anlaşılır bir dille ortaya koymaktadır.

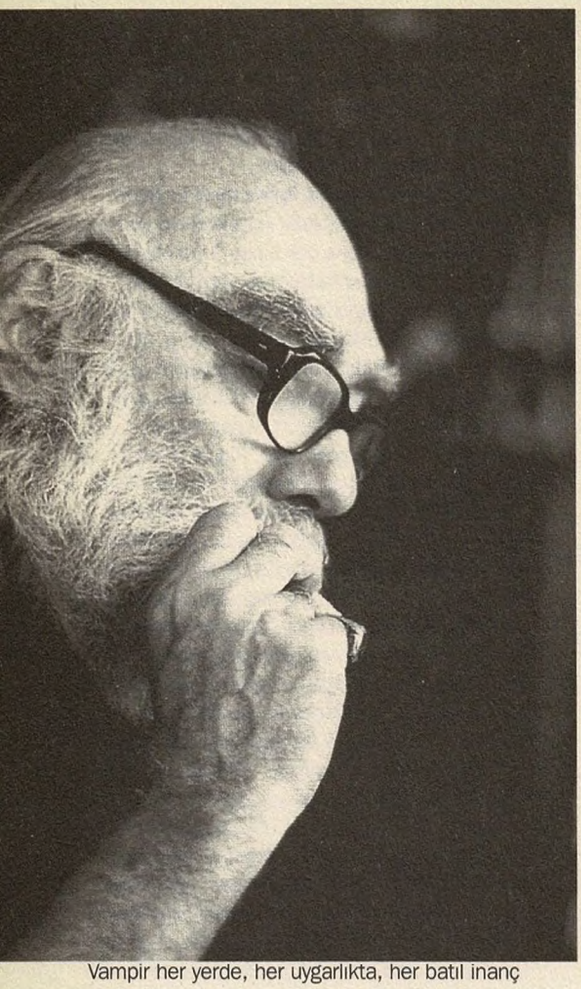

Vampir her yerde, her uygarlıkta, her batıl inanç topluluğunda karşımıza çıkıyor. Frankenstein canavarı belirli bir edebî eserin ve belirli bir sinemanın ürünüdür. Zombi olayı daha çok Pasifik adalarında, Brezilya'da, Güney Amerika'da rastlanan bir olaydır, bölgesel kalıyor. Kurt adamlar daha çok Almanya'yla Balkanlar arasında sıkışmış kalmışlar. Fakat vampirleri eskimolarda bulursun, kızılderililerde bulursun, Güney Amerika'da, Japonya'da, Çin'de, Arabistan'da, Afrika'da, Balkanlar'da, İngiltere'de bulursun... Her yerde bulursun. Tabii bir batıl inancın ya da mitolojik bir inancın hiçbir zaman bir gerçeğe bağlı olduğu anlamına gelmez bu. Ama yangın olmazsa duman çıkmaz örneği, ola ki bir yerlerde bir şeyler var... Bram Stoker'in "Drakula"sı da etkiledi beni. Mary Shelley'in "Frankenstein"ını tabii defalarca okudum ama, beni hiçbir zaman "Drakula" kadar etkileyemedi. Türkiye'de benim vampirlerle ilgili kitabım çıkmadı, fakat İtalya'da bir Drakula kitabım çıktı, Drakula mitosunu, edebiyatta, sinemada, çizgiromanda, müzikte, tiyatroda inceleyen bir kitap.

Drakula mitosu niye bu kadar etkili oldu?

Drakula mitosu diğer mitoslardan çok daha çarpıcı ve güncel olabiliyor. Vampirin özelliklerini düşünün: Ne hikmetse daima yakışıklıdır –halbuki yürüyen bir ceset pek yakışıklı olmaz. Ama gerek çizgiromanlarda, gerekse de sinemada, Bela Lugosi'den Coppola'nın "Drakula"sına kadar, oyuncular oldukça yakışıklı oyunculardır. Bir de cinsel bir güç var. Öyle bir bedenin nasıl bir cinsel güce sahip olabileceği ayrı bir tartışma konusudur. *(gülüyor)* Ama sinemada, çizgiromanlarda vampir hem yakışıklı, hem de son derece erotiktir. Kaynağı bilinmemekle birlikte, daima çok zengindir. Artı, ki bu Amerikan seyircilerini ve okurlarını çok etkiliyor, soyludur. On kişi kadar güçlüdür. Ölümsüzdür. Bütün bunlardan bir mitos oluşursa, o mitosun yüzyıllardan beri ortada dolaşması doğaldır. Son dönem Amerikan korku edebiyatına baktığımızda, yavaş yavaş vampir de değişmeye başladı. Ann Rice'da mesela bir yerden sonra pop şarkıcısı oluyor. Gündüz çıkabiliyor, siyah gözlükler takıyor güneş ışınları rahatsız etmesin diye. Sürekli olarak güncellenen bir mitos ve sürekli olarak o mitos tutuyor. Türkiye dahil olmak üzere her ülke, en azından bir Drakula çekti. Bende harika bir Hintli Drakula var, yerlere yatarsın. Üç buçuk saat film, her 15-20 dakikada bir şarkı var. Drakula bizim genç kızımızı tutsak ediyor, mahzene zincirliyor. Birden bir sahnede kız zincirlerden kurtuluyor, bir şarkı söylüyor, yeniden yatıyor zincirlerin arasına. Sonra yeniden şarkı. *(gülüyor)*

Türkiye'de kim oynamıştı Drakula'yı?

Atıf Kaptan. Mehter Muhtar çekmişti. Diğer oyuncular Bülert Oran, Ayfer Feray, Annie Ball ve Cahit Irgat'tı.

Sarımsak hikayesi geçerli mi her yerde?

Değil, daha çok Doğu Avrupa ve Balkanlarda geçerli.

Demin Vampir mitosunun ögelerini saydınız, aslî ögesi kan emmek değil mi?

Kan tabii. Bütün kültürlerde kana bakma var: Kan eşittir güç, kan eşittir hayat.

Fakat vampir denilen şahıs başkasının kanını emerek hayatını sürdürüyor...

Evet. Tabii vampir mitosu ortaya çıktığında kan grupları diye bir ayrım yoktu. *(gülüyor)*

Bütün kültürlerde bu mitosun olmasını neye bağlıyorsunuz?

Benzer batıl inançlara bağlıyorum. Kültürler arası etkilenmeler daima oluyor tarih boyunca.

Romanya'ya hiç gittiniz mi?

Gitmedim, ama Romanya'da önümüzdeki yıl bir Drakulaland kurulacak, o vakit gitmeyi düşünüyorum. Romenler yıllar yılı engellediler, halbuki onlar için ulusal kahramandır. Şimdi farkına vardılar ki, bayağı turist çekebilirler. Bundan beş yıl önceydi galiba, Romanya'da vampir ve Drakula uzmanlarının bir toplantısı oldu. Bayağı turist çekti o toplantı.

David Bowie - Space Oddity *(The Singles Collection Vol.1)*

David Bowie. Eskilerini severim...

Şarkının adı "Space Oddity". Sizin bir uzay merakınız da var...

Yazdığım kitaplarda ne ararsan bulunur. Uzay kitapları var, gizemcilik kitapları var... Bir tek aşk romanı yazmadım. *(gülüyor)* Belki yazarım bu yaştan sonra.

Uzay merakı nasıl başlamıştı?

50'lerde başladı. Fakat bir yerden sonra bazı merakları elimine etmek zorunda kaldım. Yeni bir kuşak çıktı, onların arasında da uzay meraklıları var. Uzay Araştırma Merkezi kuruldu mesela. Bir yerden sonra dinozor olarak bazı konuları noktalamakta yarar var.

"Dünyanın Gizli Sahipleri" adlı bir kitabınız var, dünyanın gizli sahipleri kimler?

O dönemde uzaylılardı.

Kurmaca mıydı kitabınız, yoksa araştırma, inceleme miydi?

Daha çok arkeolojik araştırma, inceleme var. Uçan dairelerle, UFO'larla ilgili bölümler, onlarla ilgili olaylar var.

Daniken'in tezleriyle örtüşen şeyler mi?

Yok, Daniken'in tezleri kadar değil, çünkü ben her iki kitapta Daniken'i eleştirdim. Hatta Daniken'in ilk kitabından daha fazla sattı benimkiler. İkisini okuyanlar, beni daha nesnel buldular. Daniken o dönemlerde ve daha sonraki kitaplarda neredeyse bir din haline, uzaylılara tapmaya götürecekti işi. Sonradan örgütler o işi yaptı, halen yapıyorlar.

Sizin temel teziniz neydi?

Ben çok basit bir noktadan hareket ediyorum. Sonsuz, hatta genleşen dediğimiz bir evrende, sadece bir gezegende akıllı bir hayatın bulunması hiç de mantıklı gelmiyor. Allah bir terimdir, inanırsın, inanmazsın, Allah yerine başka bir şey dersin, ben bilgisayar derim... Ama bir yerde bir koordinasyon, bir mantık var, şöyle ya da böyle. Diyelim ki Allah dediğimiz bir güç evreni yarattı, sadece bir gezegende akıllı bir hayat var, o zaman diğer bütün evren bizim için ortaya çıkartılmış bir dekordur. İşin içinde bir mantık, doğal bir süreç varsa, bu kadar mantıksız olamaz. Muhakkak bir yerde bize benzeyen ya da benzemeyen, bizim gibi uygarlıklar ya da bizden daha sağlam uygarlıklar kuran, bizden gerçekten daha mantıklı, daha akıllı, daha duyarlı olan yaratıklar olması gerekiyor. Ama her görülen UFO, UFO mudur? Hayır. Yalnız ta 60'lardan itibaren yapılan istatistiklerde, daima çok ilginç bir rakam çıktı: Görülen ve incelenen olayların yüzde 7'si açıklanamadı. Yüzde 7 az bir sayı değil. Amerika'dan Rusya'ya, Avrupa'ya kadar bütün büyük ülkelerin ordusunda özel birimler var. Mesele inanmak ya da inanmamak değil. Mesele, bu izah edilmeyen olayları incelemektir. Ama tabii teoriler yapılıyor: Efendim, uzaylılar zaten geldi, uzaylılar aramızda, uzaylılar yönetiyor bu dünyayı... Şayet uzaylılar bu dünyayı yönetiyorlarsa, çok kötü yönetiyorlar. Uzaylılardan kurtulmak gerekiyor. *(gülüyor)*

Uzaylılar geldi, uzaylılar aramızda, uzaylılar yönetiyor bu dünyayı. Şayet dünyayı uzaylılar yönetiyorsa, çok kötü yönetiyorlar. Uzaylılardan kurtulmak gerekiyor.

David Bowie'ye dönelim, ilk çıktığında nasıl karşılamıştınız?

Saçı başı o dönemde modaydı. Hepimizin neredeyse o tarz uzun saçlarımız vardı. Beni galiba David Bowie'den daha çok etkileyen, Beatles oldu. İlkin Presley olayı, sonra Beatles. Ben fazla gürültülü müzikten yana değilim. Rock, hard rock filan pek anlayamıyorum, yaşıma verin. Benim kuşağım, Bing Crosby'yle, Frank Sinatra'yla, Dean Martin'le yetişti... 70'li yıllarda bir caz kulübü vardı, az çok Divan otelinin karşısında bir sokakta.

Emin Fındıkoğlu'nun...

Hah. Oraya en azından haftada bir kez gidiyordum. Belli bir saatten sonra jam-session'a gidiyorlardı. O beni çok etkiliyordu. Hatta 60'lı yıllarda Jesus Franco'yla çalıştığımızda, çekim sonrası çıkar dolaşırdık, geceyarısına doğru Hilton Roof'a giderdik. O zamanlar İsmet Sıral çalıyordu. Jesus Franco aynı zamanda çok iyi bir besteci ve çok iyi bir caz piyanistiydi. Sabahın 3'üne doğru, millet kaybolduktan sonra, piyanoya oturuyordu ve jam-session başlıyordu, sabaha kadar. Ondan sonra bir duş alıp sete gidiyorduk.

Siz de jam'e katılıyor muydunuz?

Ben dinliyordum, tempo tutuyordum. *(gülüyor)*

Soul'la aranız nasıl?

Fena değil. Ama dediğim gibi, son zamanlarda çok az müzik dinliyorum. Mesela eskiden çalıştığımda, yazdığımda, yazarlığı bir meslek olarak saydığım için, sanat olabilir ama benim için bir meslektir, sabahtan kalkarsın, işe gider gibi

daktilonun, bilgisayarının başına otururusun ve yazmaya başlarsın. Aşağı yukarı dört-beş yıl öncesine kadar, müziksiz tek satır bile yazmadım. Fakat son dört-beş yıl, bilmiyorum, kafam mı yoruldu, ne oldu. Yaşımdan dolayı herhalde, artık yazarken kesinlikle gürültü istemiyorum. Gene bazen kendimi zorluyorum, bir CD takıyorum bilgisayara, fakat sonradan farkediyorum ki hiç dinlemiyorum onu.

Kendal Nezan (derleyen) - Ehmedo Roni
("Yol" Soundtrack)

"Yol"dan mı?

Evet. Kendal Nezan'ın derlediği anonim türkü, söyleyeni bilinmiyor. Biraz Yılmaz Güney'den konuşalım diye çaldık...

Son yirmi yıl içinde çeşitli uluslararası festivallerde birçok Türk filmi ödül aldıysa da, halen yurtdışında, Türk sineması eşittir Yılmaz Güney. İlginçtir, çünkü yurtdışında Yılmaz'ın topu topu üç tane filmi gösterime girdi: "Sürü", "Yol" ve "Duvar"... Fakat şunu da düşünelim: Yılmaz Güney'in gerek "Sürü"de, gerekse de "Yol"da katkısı muhakkak ki tartışılmaz. Ancak ikisini de Yılmaz, bilinen nedenlerden dolayı, yönetemedi. Hatta Şerif Gören'e "Yol" filmiyle bir haksızlık yapıldı. Çünkü işin sonunda bir filmin yaratıcısı senaryo yazarı değildir, yönetmenidir. Malûm, ödül Yılmaz'a verildi, yıllar sonrası o hatalarını düzeltttiler. Yılmaz'ın yurtdışında bu kadar popüler olmasının altında tabii ki siyasal nedenler de yatıyor. Ve bugün öyle bir döneme geldi ki bence, Yılmaz'ı yeniden değerlendirmek gerekiyor. Yılmaz, hiç kuşku yok ki, bir dönem Türk sinemasına gerçek bir yenilik getirdi. Sadece siyasal, düşünsel bir yenilik değil, bir biçim yeniliği de getirdi. Tamam, bir yönetmen olarak çok düzenli bir yönetmen değildi. Birçok filmlerinin birçok bölümlerini doğaçlama olarak çekiyordu, çok tehlikeli bir şeydir, ama Yılmaz başarabiliyordu bunu. 60'lı yıllarda, daha yönetmen olarak ünlü olmadığı dönemlerde çektiği filmleri bugün yeniden izlediğimizde, gerçekten çok kötü filmler olduğu meydana çıkıyor. Acaba bunun farkında değil miydi? Muhakkak ki farkındaydı. Yılmaz ısrarla büyük şirketlerle çalışmak istemedi. Bu sadece siyasal görüşünden kaynaklanan bir şey değildi. Büyük şirketlerle başından beri çalışmış olsaydı, o özgürlüğe, o çekim özgürlüğüne sahip olamazdı. Yapımcı baskısı altında film yapmak zorunda kalacaktı. O yüzden Yeşilçam'da ne kadar kıytırık yapım şirketi varsa, onlarla ve çok dar bütçelerle o filmleri çekti. O filmlerden bir seyirci potansiyelini kazandı. Yılmaz Güney, o çok kötü, çok basit filmlerle Çirkin Kral oldu. Elinde o potansiyel olduktan sonra, gerçek bir yaratıcı olarak harekete geçti. Bence bu son derece planlı programlı bir hareket. Bugün filmlerin bazıları, örneğin "Umutsuzlar", eski etkilerinden bazı şeyler kaybetmiş olabilirler, o sinemada doğaldır. Kimi filmler eskir, kimi filmler eskimez. Ama son dönem Yılmaz Güney denildiğinde, Şerif Gören'in de, Zeki Ökten'in de katkısını hiç unutmamak gerekiyor.

Yakın ahbaplığınız oldu mu Yılmaz Güney'le?

Tabii. Bir pazar günü beni deli etti. Eve bir telefon: "Abi burda bir İtalyan var, benim filmleri almak istiyor, gel bir anlaşma yapalım..." Gittim. Genç bir İtalyan çocuğu. Diyor ki, "param yok, ama Güney'in filmlerini İtalya'da dağıtmak istiyorum, ama finansman bulabilmem için Yılmaz Güney'le yapılmış bir anlaşmayı göstermem lazım." Anlatıyorum Yılmaz'a, "abi yapalım" diyor. "Yılmaz dikkat et, bu İtalyandır, İtalyanlan üç kağıtçıdır" diyorum. "Abi garibandır, yapalım anlaşmayı" diyor. Anlaşmayı yaptık, çocuk hoplaya zıplaya gitti. "Hadi seni eve ben bırakayım" dedi. Bindik arabasına. Sigaralarım bitmişti, torpido gözünde vardı sigara. Torpido gözünü açtım: İki tane tabanca... "Yılmaz" dedim, "bu ne"... "Abi sen arka koltuğa baksana..." Arkama bakıyorum, iki tane çifte!.. 1975-76, polis ikide bir durduruyor, aramalar oluyor. Dedim "bizi durdurarlsa ne olacak?" "Abi benim adamlarım var..." "Peki bütün bu silahları niye taşıyorsun?" "Abi benim çok düşmanım var..." Neyse, sağ salim eve dönebildik... Hapishaneye girmeden önce bir projemiz vardı, Jak Şalom'la, Yılmaz Güney kitabı yazacaktık. Sıraselviler'de, Sinematek'in yanında ofisi vardı, orada Yılmaz'la anlaştık. Bana beş bin lira avans verecek, ben kitaba başlayacağım. Giderken, daha varmadan, koşa koşa Jak Şalom geliyor. "Nereye?" "Yılmaz'a." "Gitme, polis bastı..." Ondan sonra görmedim Yılmaz'ı...

İlk günlerdeki izleniminiz nasıldı?

O dönemde onu daha çok oyuncu olarak tutuyordum, halen de öyle. Bana Türk sinemasında beş tane oyuncu say desen, onların arasında ilk sıralarda Yılmaz var. Bütün filmlerinde değil, hiçbir oyuncu bütün filmlerinde iyi olamaz, o elindeki malzemeye bağlı bir şeydir. Ama diğer Yeşilçam geleneğinde olmayan bir oyun tarzını tutturabiliyordu Yılmaz. Bazen çok doğaldı, bazen abartılıydı, ama kendine özgü bir oyunu vardı, fiziği de uygundu tabii.

Sizin en çok ilginizi çeken tarafı neydi?

Yılmaz çok bonkör bir arkadaştı, gerçekten öyle. Parası olduğunda resmen dağıtıyordu. Hatırlıyorum, mesela bir gece kulübünde, o yıllarda, 60'lı yıllarda, garsona bin lira bahşiş vermesi normaldi. O dönemde ben bir reklam şirketi işletiyordum ve aylığım beş bin liraydı...

Bana Türk sinemasında beş tane oyuncu say deseniz, ilk sıralarda Yılmaz Güney var. Bazen çok doğaldı, bazen abartılıydı, ama kendine özgü bir oyunu vardı.

Serge Reggiani - Ciné Cinéma
(70 Balais)

Yves Montand mı?

Serge Reggiani... Şansonlarla aranız nasıl?

Eskiden vardı. İnanır mısınız, radyo zamanında daha çok müzik dinliyordum. Bugün radyoyu unuttum. Televizyon olmadığı yıllarda radyo sürekli olarak açıktı.

Reggiani şinema oyuncusuydu, kırkından sonra şarkıcılığa başladı... Oyunculuğunu hatırlıyor musunuz?

Evet, çok güzel bir Romeo & Juliet uyarlaması vardı, "Verona Aşıkları". "Romeo & Juliet" filmini çeken bir film ekibinin öyküsü. "Verona Aşıkları"nda harika bir oyuncuydu, Romeo'yu oynuyordu.

Son yıllarda resme de sardırdı Reggiani. Hatta sergi bile açtı.

Ben de çiziyorum. Ressam değilim, resim öğrenimim yok. Ama boş zamanlarımda, zaman zaman, keçeli kalemle bir şeyler yapıyorum.

Söyleşi: ***Sungu Çapan - Yücel Göktürk***

EVEREST **Eylül** www.everestyayinlari.com

New Left Review
Türkiye Seçkisi

40 yıldır Avrupa solunun düşünsel serüvenine damgasını vurmuş derginin Türkçe seçkisi...

Ahmet Erhan /
Ankara-İstanbul Karatreni
(Deneme)

Ahmet Erhan, evrensel yalnızlığın şairi, hayatının kıyısındaki denemeleriyle...

Serge Bramly / Yatak Odasında Terör
(Roman)

Eyvah! Sade, "bir yeryüzü cenneti" dediği Picpus'e hapsedildiğinde, tam kafasına göre bir tiyatro oyunu sahneliyor...

Şebnem İşigüzel /
Hanene Ay Doğacak
(Öykü)

Aykırı bütün duygular, ensest, ölü sevicilik hiç bu kadar doğal ve sıradan anlatılmadı...

Christopher Hitchens /
Kıssinger'ın Yargılanması
(İnceleme)

Pinochet ve Miloseviç'ten sonra suçlarından dolayı o da yargılansın diye...

11. Akbank Caz Festivali (4-13 Ekim)

İSTANBUL

3 Ekim, 20:00, Esma Sultan Yalısı / 5 Ekim, 23:00, Babylon **Jeri Brown Quartet**

4 Ekim, 22:00, Babylon **Wibutee:** Cazlı trip-hop camiasının müstesna ekiplerinden. İki sene evvel ilk albümleri –ve şarkıları– "Newborn Thing"le az alkış almamışlardı. Wibutee'de, cool ve müessir, fakat bir anda da parlayıverip haykıran bir saksofon boğum boğum bir basla rahvan ilerleyip zaman zaman da şahlanıyor. Solist ve söz yazarı Live Maria Roggen'in Toni Morrison'un "Caz" kitabından ilhamla yazdığı sözleri, yumuşak vokali, scat'i belki İstanbul'a gelmeyebilir ama, saksofonda Håkon Kornstad, basta Per Zanussi, davulda Wetle Holte ve elektronik aletlerde Gulleiv Wee bize iyi bir zamane cazı ziyafeti sunacaklar. İzlemek lazım...

5 Ekim, 23:00, Venue **United Future Organization:** Tokyolu DJ triosu için "gezegenin en iyi grubu" bile diyebiliyorlar. Üç "plak cankisi", Tadashi Yabe, Toshio Matsuura ve Raphael Sebbag:.. Birinde Arap müziği formasyonu var –babası çok dinlermiş evde; diğeri Tom Waits'den Les Negresses Vertes'e uzanan bir çizginin bilirkişisi; öbürüne Brezilya ve Latin dediğiniz anda yerinde duramıyor. Gilles Peterson'dan Dee Dee Bridgewater'a, sürüyle hayranları var. 80'lerin başından beri sample işleri aslında onlardan soruluyor. Sıkı emeğin neticesini Venue'de göreceğiz. Yerkürenin en büyük elektronika gruplarından UFO, festivalin en büyük sürprizi...

6 Ekim, 23:00, Babylon **Joseph Bowie's Defunkt:** 1996 tarihli ilk plakları "One World"den ve Knitting Factory'deki konser dizisinden sonra "big band" deyince akla onlar geliyor. Joseph ve Byron Bowie biraderlerin işi, 30'ların, 40'ların büyük caz orkestralarıyla ve 70'lerin, 80 ve 90'ların zamane beat'iyle. Bol miktarda nefesli ve funky bir "defunkt" ritmi bu projenin özü. Bir nevi Duke Ellington-hop...

7-8 Ekim, 22:00, Babylon **Eric Truffaz & İlhan Erşahin Project:** Klasik cazdan avantgarde'a uzanan yolda, geleneksel çizgiyi drum'n'bass'lara, elektronikalara eklemek icap ettiğinde gözler Truffaz'a dönüveriyor. Başta Miles Davis, sonra Kenny Wheeler, Chet Baker, Booker Little, Don Cherry olmak üzere, Jimi Hendrix'e, Björk'e, The Police'e uzanan bir müzikal bileşim söz konusu Truffaz'da. Truffaz, yakinen tanıdığımız İlhan Erşahin'le beraber çalacak. "İstanbul gibi bir büyük şehirde müezzinleri dinlemeyi seviyorum; sihirli, derin ve esrarlı bir durum" diyen Truffaz'ın müezzinlere adadığı "Minaret" isimli bir şarkısı da var, herhalde ihmal etmez.

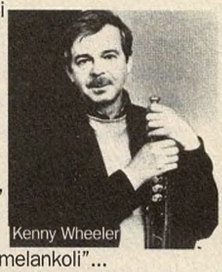
Kenny Wheeler

9 Ekim, 20.30, CRR **Kenny Wheeler Quartet:** Eric Truffaz'ın üstadı. 40 yıldır avantgarde'cıların gözdesi. Rough Guide'ın caz kitabına bakılırsa, "çok güçlü bir bireysel atmosfer var Kenny Wheeler'ın yazdıklarında –hafif, romantik bir melankoli"...

9 Ekim, 22:00, Babylon **Oğuz Büyükberber Sextet "Velvele"**

Patricia Barber

10 Ekim, 20.30, CRR **Charles Lloyd Quartet:** Tenor saksofoncu ve flütçü Charles Lloyd BB King'lerin, Cannonball Adderley'lerin yanında pişti. 66'da yanına Keith Jarrett'ı da alarak kurduğu kuartetle yeri yerinden oynattı. 70'lerde daha ziyade transandantal meditasyon hocalığıyla meşgul oldu. Esas meditasyona, caza Lloyd'u tekrar çeken, 80'lerde Michel Petrucciani oldu. O gün bugündür müziğin emin ellerinde...

John Scofield Trio

10-11 Ekim, 22:00, Babylon **Tuna Ötenel & İmer Demirer Group**

11 Ekim, 19:00, CRR **Ömer Faruk Tekbilek:** Burhan Tonguç'un, Orhan Gencebay'ın, İsmet Sıral'ın, Aka Gündüz'ün öğrencisi, neyin, darbukanın, bağlamanın, udun "master"ı. Don Cherry'yle, Nusrat Fateh Ali Khan'la, Ginger Baker'la geçtiği yollardan, doldurduğu başyapıtlardan sonra festivalin en iyi konserlerinden birini verecek muhtemelen İstanbul'da...

11 Ekim, 21.45, CRR **Patricia Barber Trio:** Sıfır numara cazcı, dört dörtlük de bir şarkı yazarı. "Café Blue"yla, en çok da "Modern Cool"la bizi kendine meftun eden Barber, daha evvel Babylon'u ziyaret etmişti. Sözüyle, müziğiyle, yorumuyla, tavrıyla son on yılın incisi olmayı hak eden Barber'ın son albümü "Nightclub" Amerikan caz standartlarından oluşuyor. Söyleyen o olunca, bunlar da kendi şarkıları. Bir zaman tüneline dalacağız ki, sormayın gitsin: Patricia Barber, 20. yüzyıl klasiklerinden kendi şarkılarına, "modern" halimizi "cool" bir şekilde yüzümüze söyleyecek...

Joseph Bowie's Defunkt

12 Ekim, 19:00, CRR **Don Byron Group:** Downbeat dergisince "yılın cazcısı" seçildiği 1992'den itibaren "türlerüstü bir müzisyen". Cazdan klasik müziğe, klezmerden hiphop'a, elinden gelmeyen yok. Nonesuch, Knitting Factory gibi plakçılardan sonra Blue Note'dan çıkardığı ilk albümü "Nu Blaxploitation"da klarnetini rap şairleriyle atıştırdı, "Romance With The Unseen"de Bill Frisell'le Duke Ellington ve Beatles çaldı. Son albümü "A Fine Line: Arias & Lieder"da Cassandra Wilson, Mark Ledford gibi isimlerle Schumann'dan, Puccini'den girdi, Ornette Coleman'dan, Roy Orbison'dan, Stevie Wonder'dan çıktı. Sekiz albümünün gazıyla, füzyonun sihrini üfleyecek.

12 Ekim, 21.45, CRR **Andrew Hill Sextet:** 50'lerin başlarında yerini hemen belli eden, Haiti doğumlu, Chicago sokaklarının yetiştirmesi caz piyanisti ve kompozitörü. Hâlâ zihinlerden çıkmayan 1964 "süksе"si "Point Of Departure"a İstanbul konserinde yer verecektir. On yıllık kayboluşundan sonra çıkarıverdiği "Dusk" albümü de cazcılar için güzel müjde olmuştu. İstanbul'a gelişi de bizler için müjde: Blue Note'un unutulmaz sanatçısını alkışlamak şart...

Don Byron

12 Ekim, 23:00, Babylon **Omar Sosa Septet:** Festivalin merakla beklenen isimlerinden biri. 40'ların, 50'lerin Küba işi caz tecrübesinin 90'lardaki beat'li meyvelerinin önde gelenlerinden. Geleneksel Küba müziği genç piyanistin elinde cha-cha'dan hiphop'a, Yoruba şarkılarına geçiyor, dört başı mamur bir Afro-Cuban/Latin cazına evriliyor. Babylon tam onun yeri. Kaçıran ağlar.

13 Ekim, 19.00, CRR **John Scofield Trio:** Daha evvel bir Açıkhava konserinde güme gitmişti, şimdi CRR'de sevenleriyle baş başa çalacak. Miles Davis'in gitaristi olan Scofield'ın yanında, basta Steve Swallow ve davulda Bill Stewart var, onlar da işi bilen adamlar.

13 Ekim, 21.45, CRR **Bobby Previte's Bump The Renaissance:** Bobby Previte'e Robert Altman'ın "Short Cuts"ında rastlamış olmanız mümkün, ya da belki Juan Miro tabloları için yaptığı müzikler kulağınıza çalınmıştır. Jazziz dergisine göre "caza hareket veren 150 isim"den biri. İki sene evvel hayata geçirdiği "Bump The Renaissance" projesinde Wayhe Horvitz'den Steve Swallow'a –ki aynı akşam Scofield'la çalacak– bir sürü üstad var. Son yılların iyi ekiplerinden...

13 Ekim, 23:00, Venue **Secret Tribe - Mercan Dede**

ANKARA

7 Ekim, 21.00, Hilton **Joseph Bowie's Defunkt**
8 Ekim, 21.00, Hilton **Kenny Wheeler Quartet**
9 Ekim, 19.00, ODTÜ **Eric Truffaz & İlhan Erşahin Project**

Efes Pilsen Blues Festivali

Shemekia Copeland: Blues ve soul dünyasının yükselen yıldızlarından. 1998 tarihli ilk albümü "Turn The Heat Up"la adeta füze gibi yükseldi. İçli fısıltılardan "dirty old man" işi kükremelere gidip geliyor, sesinin her perdesine başka bir duygu sığdırıyor. Harlem'in göbeğinden. Billboard'a bakarsak, bir "firestarter". Şimdiden Koko Taylor'ların, Aretha Franklin'lerin, Etta James'lerin taşıdığı bayrağı hakkıyla devraldı gözüyle bakılıyor. Buddy Guy'la, BB King'le, Taj Mahal'le çeşitli defalar aynı sahneyi paylaşıp erkek kısmından da el aldı. Robert Plant aynen şöyle demiş: "Shemekia, blues'dan da büyük. Yeni Tina Turner o." Yeni albümü "Wicked" de gösteriyor ki, 21 yaşındaki bu genç şarkıcı, bu festivalde ayaklarımızı yerden kesecek enerjiyi kanında muhafaza etmektedir.

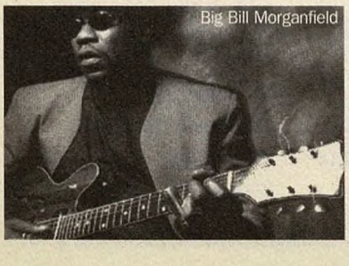
Big Bill Morganfield

Shemekia Copeland

Big Bill Morganfield: McKinley Morganfield'ın oğlu. Yani –sıkı durun– Muddy Waters'ın. Babasındaki kabiliyetten bizim çocuğun tohumuna da muhakkak bir şeyler katılmıştır. Nitekim geçen sene blues aleminin Grammy'si WC Handy ödüllerinde "en iyi yeni blues sanatçısı" ödülünü aldı. Her halükârda heyecanlı bir durum. Beklentimiz yüksek.

Otis Taylor: Kısaca, tarih. Amerikan blues'undaki Afrikan köklerin birinci elden taşıyıcısı. Bu işlere blues bildiğimiz blues olmadan başladı desek yeri. Banjocu ve gitarcı. En çok da kuyu gibi derin bir şarkıcı. Otis Taylor, fazla lafa gerek bırakmıyor: Tecrübenin hasıyla karşı karşıyayız...

19-20 Ekim	*İstanbul Lutfi Kırdar Rumeli Salonu*
22 Ekim	*Adana Hilton*
24 Ekim	*Diyarbakır Demirok Salonu*
26-27 Ekim	*Ankara Hilton*
29-30 Ekim	*Izmir Hilton*
2-3-4 Kasım	*Moskova MDM*
7 Kasım	*St. Petersburg*

[konser]

Babylon

Yaz boyunca hasretle aradığımız Babylon, okullarla beraber sezonu açıyor. Sene boyunca kim bilir kimleri izleyeceğiz diye merak ededuralım, bu ay Babylon Akbank Caz Festivali'yle paslaşıyor. Kapılarını beş gece ayrıca açıyor ki, beşi de her gece böyle olsun dedirten cinsten...

21-22 Eylül, 23:00 **dZihan & Kamien:** Serge Gainsbourg remix'lerinin toplandığı "I Love Serge" albümünde ağır top "Je t'aime... moi non plus" onlara emanetti. Sınıf geçmekle kalmadılar, yıldızlı aferini haket-tiler. Avusturyalı ikili coğrafyalarının da hakkını veriyor: Mozart'lardan süzdükleri klasik algı, onları Arap yaylılarına da, İstanbul işi alemci havalarına da götürüyor, nihayetinde ortaya cazlı ve funky drum'n'bass'ın müstesna örneklerinden biri çıkıyor. Misal, ilk hit şarkıları "Der Bauch", yani "göbek". Avusturyalı, ama biraz Londralı, azıcık Parisli, epeyce de İstanbullu sayılırlar.

26 Eylül, 21:30 **Laço Tayfa:** Avusturya işi elektronika göbek havalarından sonra, has, harbi ve "cazi" oryantal. Bir nevi, sezonun açılış partisi...

28-29 Eylül, 23:00 **De-Phazz:** Almanya'dan enerjisi yüksek bir beat projesi. Neşeli bir reggae, seksî ve "cool" bir caz... Tarihî klişe "Almanlar soğuktur"u bir kalemde saçmalık derecesine indiren bir pop elektronika...

[bienal]

7. Uluslararası İstanbul Bienali

Eylül, bir nevi sergiler ayı. İstanbul, bir sürü sergiye ev sahipliği yapıyor eylülde. Ama esas olay bienal. Bienallerin yedincisinin başlığı şöyle: "Egokaç: Gelecek Oluşum İçin Egodan Kaçış". Bu senenin küratörü Yuko Hasegawa, temanın ardındaki düşünceyi şöyle özetliyor: "Bireysel ego ve kişisel özgürlüğün önem kazandığı 20. yüzyıl uygarlığını geliştirmek ve ileri götürmekte anahtar rol oynamış, ama aynı zamanda önemli sorunlar ve rahatsızlıklar da yaratmış olan üç temel unsur 'insan', 'para' ve 'materyalizm'in yerini bundan böyle 'kolektif bilinç', 'kolektif zeka' ve 'birlikte varoluş' kavramları alacak... İlk üç unsurdan ikinci üç unsura geçerken, modern ego kavramını yeniden düşünmek zorunda kalıyor ve kendimize şu soruyu soruyoruz: Kendimize verdiğimiz değerden vazgeçmeden, egomuzdan nasıl kurtulabiliriz?" İngiltere'den Brezilya'ya, Tayvan'dan Meksika'ya, İtalya'dan Amerika'ya, Fildişi Sahili'nden Danimarka'ya, Türkiye'ye kadar dört bir yandan gelen pek çok sanatçı, bu soruyu çeşitli sanat formlarıyla deşmeye çalışacaklar. Eserler Darphane-i Amire, Aya İrini Müzesi, Yerebatan Sarnıcı, Beylerbeyi Sarayı, Kız Kulesi gibi mekânlarda sergilenecek. Bir buçuk ay boyunca bu önemli soruyla uğraşan sanat yapıtları İstanbul'a dökülecek ve ufuk açacak. Egomuzu kapıda bırakıp içeri girelim, mümkünse vestiyerde bırakıp hayata dönelim...

[eğitim]

"Ses ve Kişilik" Şan Semineri

Güzel başlık: Ses ve kişilik... Şarkının anahtar kavramları. Seminerin konusunu da şöyle açıklıyorlar: "Söz ve müzik birlikteliğinin şan tekniği ve yorumu bakımından şarkıcılar için taşıdığı önem..." Sözse söz, müzikse müzik, fakat elde var şan tekniği: Rock'n'roll'un detone güzellikleri hakkında bakalım bu seminerden ne çıkacak. Seminer Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi tarafından düzenleniyor, yöneten de ses eğitimi konusunda uzman bir pedagog, Prof. Yıldız Dağdelen. Seminere 24-25 Ekim'de düzenlenecek seçme sınavı sonucu on kişi katılabilecek. Katılım ücreti 200 milyon. Ama semineri 30 milyon karşılığında izlemek de mümkün olabilecek. Katılım için yaş sınırlaması da söz konusu değil. 259 70 70 no'lu telefondan 2978'i bağlatırsanız, ayrıntıları öğrenebilirsiniz...

[sergi]

Boz-yap Döşeme

Daha önce pek çok karma sergiye katılan, kişisel sergiler açan Selim Birsel ve Mürüvvet Türkyılmaz, bu sefer ortak bir projede buluşuyorlar. Farklı renk ve dokularda, eşit ölçülerde parçalardan oluşan "boz-yap" için şunları söylemişler: "Tek bir parçadan yola çıkarak sonsuza kadar, birbirine eklenerek genişleyen, büyüyen bir yapı bu. Her parça bir insanı, bir yaşamı, bir sesi kendinde barındırarak farklı bir duruşu dile getiriyor. Yap-boz, 1760 yılında harita yapımcıları tarafından, haritaların ahşap üzerine yapıştırılıp küçük parçalara kesilmesiyle başlamış. Parçalanmış harita, bir eğitim aracı olarak, harita bilgisini genişletmek amacıyla kullanılmış. Buradaki yap-boz içinde, birbirine eklenen parçalar, yeni ve her seferinde değişik bir coğrafya sunuyor bizlere. Her birimizin yaşadığı coğrafya, insanlar gibi birbirine eklenerek anlamlanıyor ve vücut kazanıyor..." Sergiyi 14 Eylül - 31 Ekim tarihleri arasında Bir Dükkan: Sanat Mekânı'nda izleyebilirsiniz. Adres şöyle: Kemankeş Caddesi, Fransız Geçidi 59/16 C Blok, Karaköy...

"Becoming A Place" Yerleşmek

İstanbul, bu aydan itibaren yeni bir müzeye, bir sanat müzesine kavuşuyor. Her türlü deneysel sergileme biçimine, farklı disiplinlerden çalışmalara açık bu 1600 metrekarelik alanın adı, İstanbul Güncel Sanat Müzesi. Kısaca, Proje 4L. Mekânın ilk sergisi 21 Eylül - 24 Kasım tarihleri arasında düzenleniyor. Türkiye'den, Türkiye dışından, Türkiye'yle ilgilenen sanatçıların eserlerinin gösterileceği serginin adı "Becoming A Place - Yerleşmek". Serginin ilgilendiği konular, "şehirleşmeye bağlı olarak geleneksel yaşam biçiminin dönüşümü, ev içindeki görselliğin inşası ve kamusal mekânın sahiplenme biçimleri"... Sergiye, bir aksilik olmazsa, Hüseyin Alptekin, Can Altay, Halil Altındere, Tina Carlson, Erik Göngrich, Hakan Gürsoytrak, Gülsün Karamustafa, Aydan Murtezaoğlu, Bülent Şangar ve Oda Projesi katılacaklar. Proje 4L'nin adresi şöyle: Harman Sokak, Harmancı Giz Plaza, Levent... Ayrıca 281 51 50 no'lu telefonu kullanabilir ya da www.proje4L.org adresinden mekânla ilgili bilgi edinebilirsiniz...

Opalka 1965/1 - ∞

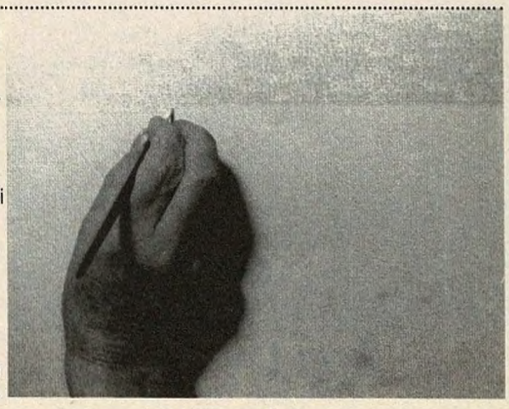

İstanbul, kavramsal sanatın efsane isimlerinden birini konuk ediyor. Polonya asıllı Fransız sanatçı Roman Opalka, 1965'ten bu yana yaptığı tablo ve fotoğraflarla, 19 Eylül - 12 Ekim arasında Kasa Galeri'de. Opalka'nın derdi sayılarla. Sonsuzluk teorisinden hareketle başlayan dizisinin adı "Dètail...". Dizinin her tablosu 196x135 cm ve hepsi ardışık sayıların dizilmesinden oluşuyor. Mesela ilk tabloda 1'den 35328'e kadar olan sayılar yer alıyor. İkinci tablo da 35329'la başlıyor. Tüm tablolarda siyah ve beyazın tonları kullanılıyor ve tabloların sonuna yaklaştıkça, resimden resime değişen küçük ton ve renk ayrılıkları kendini iyice hissettiriyor. Çalışması sırasında yazdığı sayıları yüksek sesle söyleyip kaydeden Opalka'nın bu kayıtlarını da dinleme imkanı bulacağız. "Ne yapalım sayıları" demeyin, önce bir kavramlara bakalım. Roman Opalka şöyle söylüyor: "İzleyiciler, yaşamım boyunca neden hep aynı yolu izleyerek benzer tipte yapılar ürettiğimi merak ediyor. Bu çalışma büyük bir özveri gerektiriyor. Buna son vermek ve başka bir şeye yönelmek benim için neredeyse imkansız. Bir ömrü resmedebilmek için sanatçının yaşadığı sürece resim yapması gerekir... Zamanın hızla aktığı farklı bir çağda yaşıyoruz. İçinde yaşadığımız zaman, tıpkı üç bin yılda bir gelip geçen ve kendine özgü bir yaşam süresi olan meteor ya da kuyrukluyıldızla karşılaştırılabilir. Benim çalışmamsa bir meteordan çok, kuyrukluyıldıza benziyor. Leonardo da Vinci de böyle çalışırdı. Bir resim asla bitirilemez, çünkü bir yapıtın bittiğini açıklayan herhangi bir mantıksal, etik ve estetik neden yoktur. Çalışmalarımda, yaşamı canlı bir organizma olarak kabul ediyor ve onu, sanat yapıtı yaratmanın bir aracı olarak kullanıyorum. Ressamın tek kaygısı, ölümle bahse girmektir..." Kasa Galeri, Bankalar Caddesi no.2, Karaköy adresinde. Galeriye 292 49 39 no'lu telefondan da ulaşabilirsiniz.

Yeni Metropolis

Elbette aklımıza ilk gelen Fritz Lang'ın "Metropolis" filmi. Onların da aklına gelen bu, ama eskisi değil, yenisi. New York'lu genç sanatçılar, modern teknolojiyi, teknolojinin insan ruhuna etkilerini, video, film, fotoğraf, kompüter, animasyon gibi çeşitli modern imkanları kullanarak düşünüyorlar, bunlarla hesaplaşıyorlar. Küratörlüğünü Elga Wimmer'ın yaptığı ve 11 New York'lu genç sanatçının katıldığı "Yeni Metropolis" sergisine, 22 Eylül - 10 Kasım tarihleri arasında Borusan Sanat Galerisi (Galatasaray'dan Tünel'e giderken solda) ev sahipliği yapıyor, sezonu da böylece açmış oluyor...

Karanlıkta su sesi insanın içindeki ölüm mayasının dilini konuşur. **AHMET HAMDİ TANPINAR**, Huzur	Nergis, kadın gibi kokar. Çiçekler içinde bir tek çiçektir ki nergis tıpkı kadındır. Onu gecenin karanlığında kadından ayıramazsın. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana	Bir şey fazlaysa fazladır. Gerçeklikte de bir tür fazlalık vardır, o fazlalık artınca da gerçeklik çekilmezleşir. **WITOLD GOMBROWICZ**, Kosmos
Neon lambaları büsbütün karartır gecemizi **TURGUT UYAR**	Kimsenin başarısı ya da başarısızlığı o kişinin zannettiği kadar değildir. **BORGES**	
Evin yalın hali / İster cüce, ister dev / Camlarında perde yok / Bomboş, ev →	Dedikodu sakız gibidir, yenmez ama çiğnenir	

BOB DYLAN
Love and Theft
(Sony Türkiye)

1997'den bu yana ilk özgün Dylan albümü elimizde. 12 yepyeni şarkı. Dylan'ın kuşkusuz en iyi tanıdığı ve güçlü olduğu, en sıkı vurduğu, müzikal devrimini gerçekleştirdiği topraklarda serpilmiş olan blues aleminde 12 duraklık bir gezinti... 97 tarihli ve Grammy ödüllü "Time Out Of Mind" kadar karamsar değil; Oscar ödüllü "Things Have Changed" şarkısı gibi bir başyapıt da içermiyor. Hatta onun türünde herhangi bir şarkı bile yok. (O güzeller güzeli şarkı, ne yazık ki sadece "Wonder Boys" filminin soundtrack albümünde ve 2000 tarihli "The Essential Bob Dylan" adlı toplama albümde kaldı. Bir de "Live 1961-2000" adlı konser seçmesi Japonya albümünde pek de parlak olmayan bir canlı kaydını dinledik.) Bırakın "Things Have Changed"i, hiç "hit" şarkı yok "Love And Theft"te. Buna mukabil Dylan kariyeri içinde baştan sona en keyifle dinlenebilen albümlerinden biri ortaya çıkmış, ki kayıtlara geçmiş olan kırk zorlu sanat yılının ardından, bu hiç de beklenmedik bir durum sayılabilir.

"Love And Theft", Bob Dylan'ın turne grubuyla kotarılmış. Hani şu Never-Ending Tour denen turnenin kadrosuyla. Zaman zaman değişikler olsa da, uzun soluklu bir birlikteliğin ürünü bu grup. Multienstrümantalist müzik direktörü Larry Campbell birçok alette, Tony Garnier basta, David Kemper davulda ve Charlie Sexton gitarda. Konuk olarak da klavyeci Auggie Myers katkıda bulunmuş. Şimdi bu zatları biraz daha yakından tanıyalım: Larry Campbell; Dylan'la 97'den beri çalışıyor. KD Lang'den Cindy Lauper'a, Shawn Colvin'den Joan Osborne'a pek çok sanatçıya gitar, pedal steel, mandolin, keman dahil farklı çalgılarda eşlik etmiş... Tony Garnier; tarih boyunca Dylan'la en çok sahneye çıkmış müzisyen. 24 Haziran 89'da Dylan'ın İstanbul konserinde onu izlemiştik, o günlerde görevi Kenny Aaronson'dan daha yeni devralmıştı, o gün bu gündür hâlâ grupta. Aynı zamanda Duke Robillard'ın grubunda da görev yapıyor. Geçmişte Paul Simon'la, Manhattan Transer'la ve Tom Waits'le de session müzisyeni olarak kayıtlarda çalmış... David Kemper; 96'dan bu yana grupta bas çalıyor. Daha önce yıllarca Jerry Garcia'nın grubunda, T-Bone Burnett'le, Stevie Nicks'le, Allan Clarke'la, Manhattan Transfer'la ve Tom Waits'le çalmış... Charlie Sexton; hep gölgede kalmış, ama Dylan'ın beğenisini kazanmış bir dahi gitarcı ve çok da genç. 99'dan bu yana grupta. 83 yılında Dylan, Ron Wood ve Keith Richards'la birlikte stüdyoda demolar kaydetmiş, ama rafa kaldırılmış (Dylan bunu hep yapıyor). İlk albümü "Pictures For Pleasure"ı 1985 yılında henüz 16 yaşındayken çıkartmış. Daha önce Don Henley, Shawn Colvin ve David Bowie'yle çalışmış...

Ve tabii artık 60. yaşını idrak etmiş olan Dylan. Bir süredir fena halde bozulmuş olan sesini az çok toplamış ve yer yer mükemmel vokal performansına erişiyor. Bu bir blues albümü, ama ne Dylan ne başkası armonika çalıyor; zaten Dylan hiçbir zaman bir blues armonikacısı olmamıştı, hatta denememişti bile. Gitarını da hemen hiç baskın hale getirmiyor ve bazı can alıcı hareketler dışında genelde eşlikte kalıyor.

"Love And Theft" hiç de yabana atılır müzisyenlerin işine benzemiyor. Gayet özenle tasarlanmış ve tertemiz kaydedilmiş, ki Dylan'ın bu konuda ne kadar umursamaz olduğunu bilmeyen yoktur. Dylan albüm hakkında şöyle diyor: "Tüm şarkılar 12 ölçülük blues temasının çeşitlemelerinden ve blues kökenli melodilerden oluşuyor." En kısa tanımla bu böyle, eklenecek fazla bir şey yok. Dylan, bu 12 ölçülük blues temaları içinde özellikle geçiş sekanslarında kendine özgü klasik hareketleriyle şarkıları tekdüzelikten uzaklaştırmayı beceriyor. Zor bir oyun bu; beş veya altı dakika gibi genelde blues şarkıları için uzun sayılabilecek süreleriyle ve çok ekonomik, hatta cimrice kullanılmış solo bölümleriyle şarkılar büyük riskler de içeriyor.

"Tweedle Dee And Tweedle Dum"la rüzgar gibi açılıyor albüm. "Alice Harikalar Diyarında"yı hatırlayın bir, hani şu bilmiş ikizleri. Şarkı, biraz da "Time Out Of Mind" session'larını hatırlatıyor. Mükemmel oynaklıkta gitar riff'leriyle Charlie Sexton ve Dylan birlikte yürüyor. Komik kafiyeler (gülünç değil), soluk alma anlarında ortaya çıkmaktan çekinmeyen geveze gitarlar –ama yüksek perdeden atmıyorlar.

"Mississippi", tanıdık bir hava. Satır aralarında alışılageldik Dylan kadanslarına rastlıyoruz. Sheryl Crow, 1998 tarihli "Globe Sessions" albümünde bu şarkıyı çok hoş bir biçimde seslendirmişti. Kolaylıkla tahmin edeceğiniz üzere, "Love And Theft"teki yorumun onunla en ufak bir alâkası bile yok, sanki başka başka parçalar. Bu sound'a "Shoot Of Love"dan beri iyice alıştık artık; bezgin bir söyleyiş, azcık slide...

"Summer Days", Sexton'ın mükemmel gitar riff'leri ve kısacık kısacık sololarıyla rüzgar gibi. Texas'lı gitaristin hakkını verdiği tam bir standart blues –aslında yöre belirtmek iyi değil, çünkü Dylan için blues müziğinde yörelerin asla önemi olmadı, onun yerine bir şeylere isim takmak haddi aşmak olur.

"Bye and Bye", Hammond org ve caz gitar eşliğinde bas yürüyüşüyle 50'li yıllara geri götürüyor insanı... "Lonesome Day Blues": İşte hoş geldin 60 ortaları, "Blonde On Blonde" günleri. Yine Sexton harika riff'lerle süslüyor bu oldukça uzun shuffle yürüyüşünü... "Floater (Too Much To Ask)": Dylan müziğinde hiç alışmadığımız bir Avrupa etkisi ve eşlikte bir caz kemanı şarkıyı yükseltiyor. Bas eşliğinde ve caz akorlarıyla zenginleşiyor. Ve garip bir Romeo-Juliet muhabbeti bir ara... "High Water": Banjo eşliğinde bir folk blues. Marakas ve tefin harika tınılarına, şarkının dönüş noktalarında birkaç baget vuruşu tat katıyor. Blues'un babası Robert Johnson'ın "Dust My Broom"una sevimli bir gönderme duyuyoruz. Bu şarkı efsanevî blues ustası Charley Patton'a bir "tribute" olarak düşünülmüş... "Moonlight"la yine 50'lere gidiyoruz; adeta küçük bir caz kulübünde çalar gibiler. Duman ve kadeh sesleri eksik bir tek, ama Dylan'da alışık olmadığımız bir yumuşak söyleyiş boşluğu dolduruyor. Hem ne ilginç finaldir o öyle!.. "Honest With Me": Rüzgar yine başlıyor. Bu kez rock star Dylan karşımızda, "Highway 61" veya "Under The Red Sky" günleri gibi aynı. Dylan müziğine Charlie Sexton nasıl da yakışmış... "Po' Boy": "Poor", yani zavallı çocuğun öyküsü. Yine bir caz blues, Garnier'ın bası eşliğinde kontrşan giden akustik gitarlarla nefes alıyor ve yine Dylan'ın mükemmel vokal yorumuyla albümün en akılda kalıcı şarkısı oluyor. Bu şarkıyı "John Wesley Harding"de dinlemek şaşırtıcı olmazdı... "Cry A While": Yine başladık. Alçalıp bas desteğinde yükselen temposuyla yer yer standartların dışına çıkan bir elektrik blues. Dylan, bu kez o meşhur meydan okuyan söyleyişine geri dönüyor. Biraz müstehzi, biraz kızgın. Bolca slide'la gitar solosuz denebilecek albümde farklı bir tat seziyoruz.

"Sugar Babe"le albüm kapanıyor. Yaklaşık yedi dakikalık bir balad. Böyle şarkılar çok yazmıştı, ama bu bir klasik. Şarkı akordeon eşliğinde başlayıp kendini basa ve akustik gitarlara teslim ediyor. Yaratılan ambiyans küçük nüanslar dışında adeta hiç değişmeksizin şarkının sonuna kadar gidiyor...

Bob Dylan'ı ister sevin ister sevmeyin, blues müziğinin herhangi bir dalına tutunmuş bir dinleyiciyseniz, "Love And Theft"i çok seveceksiniz. Dikkatle dinledikçe, daha da çok seveceksiniz. Ama "ben Bob Dylan'ın yaptığı hiçbir şeyi peşinen sevmiyorum" türünde tutarlı (!) bir yaklaşımınız varsa, rafına bile yaklaşmayın... *Gökalp Baykal*

50→

HIPNETIC RECORDS

Sunar...

Gel, Öyle Durma Türkçe Rap'e Gel, Anahtar Elimde Hiphop Bir Bomba!

CD ve KASET
Tüm Türkiye'de Müzik Marketlerde.

DİĞER
HIPNETIC RECORDS
ALBÜMLERİ

NEFRET

Meclis-i Ala İstanbul

SILAHSIZ KUVVET

Sözlerim Silahım

KARA ÖFKE

Kara Öfke

HIPNETIC records
A division of HAMMER Müzik
Mühürdar Caddesi Akmar Pasajı 70/12, Kadıköy 81300 İstanbul, Turkey - Tel: ++90 216 348 9998
Fax: ++90 216 414 3292 - E-mail: hammer@hammermuzik.com - Website: www.hammermuzik.com

Birçok kimse için en gözde okuma yeri olmasına karşın, banyolarda pek kitaba rastlanmaz. Oybirliği ile içerdeki nemin, basılı metinlerin baş düşmanı olduğu kabul edilmiştir. Yine de banyoda bir ecza dolabı ve bu ecza dolabında 'doktor gelene kadar ne yapmalı?' adlı küçük bir kitap bulunabilir. **GEORGES PEREC**, Kitap Yerleştirme Ve Sanatı Üzerine Kısa Notlar	Ünsal Oskay Hoca bir by-pass atlattı, yaşama sevincine kaldığı yerden devam ediyor. Daha anlatacağı çok şey var. Geçmiş olsun.
Baharda en çok denizler balık kokar. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana	Hazan erdi gönlü derde sal şimdi *(Ali Şenozan'ın şederabân şarkısı)*
Evin -i hali, sabah, / Geciktiniz haydi! / Uykuların tatlandığı sularda / Bıracaksınız evi ➜	

MISSY ELLIOTT

Miss E ...So Addictive

(WEA)

Ağzından bal, dimağından zehir fışkıran bir arka sokak divası Missy Elliott. Aramızdaki adıyla Miss E. Hatta Bayan Ecstasy. Çoğunlukla da Missy "Misdemeanor" Elliott... Şimdilerde "misdemeanor" yani "arızalı" tarafı gözlerden biraz uzak, ama o da Macy Gray veya Kelis gibi, arızası olmayanların kolay kolay erişemeyeceği mevzilerde gezinen bir Amerikan güzeli. Hip-hop aristokrasisinde bestecilikten prodüktörlüğe, parlak bir sicilin sahibi. Eminem, Busta Rhymes, Outkast... Geçmişinde hepsiyle çalışmışlığı var. Fakat alemin kuralları gereği, onun da tevazuyla pek ilgisi yok. O da hem gönül insanı olup hem de küçük dağların efeliğine soyunmaktan çekinmiyor: "Radyodaki zımbırtılardan sıkıldınız, buyrun o zaman, daha önce hiç duymadığınız şeyleri dinleyin; beat'lerimiz mükemmel, albümümüz sizi tiryaki yapacak..." deyip, daha ilk saniyelerinde kendi elleriyle yeni albümünün methiyesine girişiyor.

"...So Addictive", Missy'nin üçüncü albümü. Daha albüm çıkmadan, içindeki dım-dını-dınım tabla seslerine takıldığımız "Get Ur Freak On", epeydir kulaklarımızı meşgul ediyordu. Şimdi de albümüyle uzun süre ortalıkta görüneceğe benziyor Missy Elliott. Kulüp kültürünün temel yakıtı "E" ile heyecanın "extasy"sini birleştiriyor; epey bir yatak odası tiradıyla beraber kendi "karma"sını buluyor. Yanında da, başta prodüktörü Timbaland olmak üzere, Busta Rhymes, Method Man, Lil' Mo, Jay-Z, Da Brat ve Eve gibi işbilir hip-hopçular ona eşlik ediyor. Missy Elliott, albümün başındaki sözlü girizgâh biter bitmez, "Dog In Heat"le işe koyuluyor. Sevgilisi işten dönünce, onu yatakta daha da "çalıştırmaktan", hem cadı, hem kaltak olmaktan bahsediyor. Albüm boyunca funk, r&b veya hip-hop'un içinden geçilmeyen yer yok, ama ucu hiçbirine yakın durmuyor. Sonra "One Minute Man" ve "Lick Shots"da, aşk meşk alemlerinin daha çok "meşk" tarafına dikiz var yine. "Get Ur Freak On" ise tek başına albümün ağırlık noktası. Tersine yazılmış bir hip-hop harikası "Get Ur Freak On"... Bir tarafta katmerli funk ritmleri, ortasında da Hint tablasından vocoder'a onca alet, adım adım her şarkıda "tiryakilik" iddialarını haklı çıkarmaya devam ediyor.

Tek tek bakınca şarkıları da, sözleri de epey hararetli, ama bütününde bunların hepsine karşıdan bakan bir rahatlatıcılığı var Missy Elliott'ın. Yormuyor, sıkmıyor; hiç gevşetmiyor da. Kafayı biraz sex&drugs şarkılarıyla bozmuş, ama hip-hop'a ağırlığınca değer katıyor. Hedefini "müziğim keyif vericilerden daha iyi kafa yapmalı" diye koyan biri için, "...So Addictive" tam isabet... *Gökhan Pamuk*

MACY GRAY

The Id

(Sony Türkiye)

Daha orta yaş sınırına epey yolu var Macy Gray'in. Bu yaşına rağmen kendisi "eski-okul" rhythm&blues ve soul tarihini adım adım katetmiş, bilge mertebesinde bir "siyahi" ses. Bakışları sinsi, hasarlı, ama ruh dolu. Hem 70'lerin klasik r&b ve soul'uyla alışveriş içinde, hem de sırtını onlara dayamayan, rafine bir "modern soul"un tek vücutta toplanmış hali gibi. Macy Gray iki senelik bir aradan sonra, şimdi de yeni albümüyle "yılın albümü" listelerine adaylığını koyuyor. "The Id" adını verdiği albüm, 1999'da yaptığı ve "Why Didn't You Call Me", "Sex-O-Matic Venus Freak" gibi şeytana soul'u ters giydiren şarkılarla dolu "...On How Life Is" albümünden bayrağı devralıyor, benzer ses alemlerinin içinde, ama yine dumanı üstünde, yepyeni şarkılarla boy gösteriyor. Hatırlarsanız, ilk albümüyle o senenin sonunda yer almadığı "yılın albümleri" listesi kalmamıştı Macy Gray'in. Muhtemelen "The Id"le de durum değişmeyecek. Fakat albümün künyesinde gözümüze çarpan kimi yenilikler var: Daha önce Andrew Slater'la çalışan Macy Gray, bu albümde prodüktörlüğü Def Jam'in patronu Rick Rubin'e emanet etmiş. Rubin'in albüme bir rayiha kattığına şüphe yok, ama elbette Macy Gray'in "kimliği"ni değiştirmek gibi bir niyeti de yok. Yeniliklere ilave, son yılların en sessiz-derinden soul'cularından Erykah Badu ve hip-hop dünyasından transfer Mos-Def de albümün baş konuklarından... Kendi ifadesiyle "ağzınızda şekerlemeler, aya doğru ilerleyen bir roller-coaster'daymışsınız hissi uyandıran bir albüm". Şarkıları da, her ne kadar "bizim oralarda adama neyin ne olduğunu dosdoğru söylerler; meselelere hep ters tarafından bakarlar" dese de, çoğunlukla hayatın neşeli tarafına denk düşen, ama üzerindeki kara bulutları fazla dağıtmayan şarkılar. "Psycopath", "Sexual Revolution", "Freak Like Me"...

Daha ilk albümü "...On How Life Is"de, "hayata dair" içinden geçen ne varsa Macy Gray'in ağzından birer birer dökülüyordu zaten. Bu taraftan bakınca "The Id"nin hem kara bulutlarla kaplı, hem de iyimser havası bizi pek şaşırtmıyor. Şaşırtan, her defasında aynı "siyahilik" örtüsü altındaki şarkıların, nasıl olup da bu kadar geniş bir renk tayfı yarattığı... Bu da Macy Gray'in gerçek "kimliği" herhalde. *Gökhan Pamuk*

FAITHLESS

Outrospective

(BMG Türkiye)

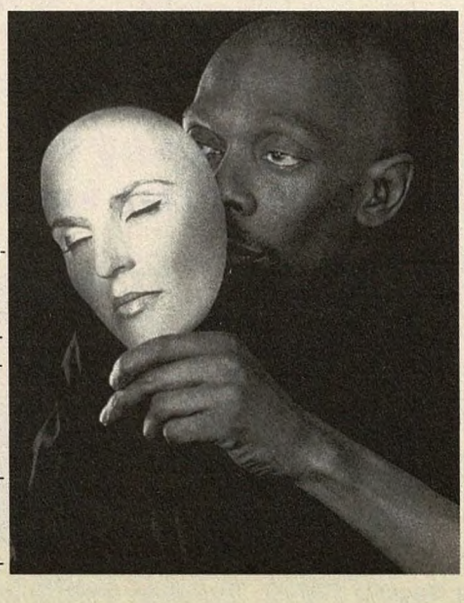

On yıl sonra yeni yeni müzik dinleyip yollarını bulmaya çalışacak olan gençlere acımak lazım. Çünkü onlara yol gösterecek olan türler yok olup gidecek ya da iyi müzik, türler dışında yapılıyor olacak. Gitgide daha fazla iyi müzik, hiçbir türe girmeyen, tamamen yaratıcılarının izini taşıyan kişiler ya da gruplar tarafından yapılıyor. Kategori olarak dans müziğinin içine yerleştirilen Faithless da bunlardan biri. Müzik sahnesine çıktığından beri, dans müziğinin birçok temsilcisi gibi single'larla adından söz ettiren, başyapıt olacak bir albüme imza atmayan Faithless, "Outrospective"le bütünlüklü bir albüm yapma işine soyunmuş gibi duruyor. Faithless müziği çok yakışıklı bir müzik. Miami Vice'taki disko görüntülerine, strobo'lu, kırmızılı, mavili neon ışıkları altındaki dans sahnelerine uygun. Pürüzsüz ve "icat edilmiş seslerle" dolu. Faithless çalarken başının üzerinde kristal küre dönüp duruyor, ama Faithless bundan ibaret de değil. Grup aslında Rollo adındaki DJ'in projesi, ama Faithless'a sesini veren mutedil rap'çi Maxi Jazz. "One Step Too Far" şarkısında Eminem'le tanıdığımız ama eski Faithlessçi Dido'nun da sesi var. Bu iki solist Faithless'ın müziğine zamane bir "crooner" etkisi katıyor. Arkadaki elektronik müzik bir yana, heyecana kapılmayan, şık şarkılar icra ediyorlar. Muhammad Ali'ye ithaf edilmiş aynı isimli parçadan başlayarak "We Come 1" (bu arada, izlemediyseniz, bu şarkının klibini seyretmek için elinizden geleni yapın derim), "Donny X", "Tarantula", "Not Enuff Love", "işte bu Faithless" dedirtecek parçalar. Ama bunların yanına "Machines R Us" gibi tek ritmli dans parçaları da konmamış değil.

Evet, Faithless kendince dans müziği yapıyor, ama bu albümü evinizde geceyarısından sonra, loş ışıkta dinlemenin zevki de ayrı. Ağır ve tehlikeli bir romantizm esiyor buram buram. *Ogan Güner*

52➜

kuşlar / masum oldukları için uçar / kanatla ne ilgisi var **LUCIANO DE GIOVANNI**

Mezbahaların duvarları camdan olsa hepimiz vejetaryen olurduk. **LINDA McCARTNEY**

Bu güneş gözlerine batıyor, paylaşamadığı bu neşe onu rahatsız ediyordu. Çok karanlık, çok siyah, çok sessiz bir yer istiyordu. Tıpkı annesinin mezarı gibi bir yer.
AHMET HAMDİ TANPINAR, Huzur

Satranç sürdükçe, her taşın görevleri ayrıdır, bellidir; oyun bittiğinde hepsi bir arada, karmakarışık halde bir torbaya sokulur; tıpkı ölülerin bir mezara tıkıldığı gibi.
CERVANTES, Don Kişot

Başkalarında korku uyandırmak istemem. Dünyada benim için bundan daha utanç verici bir şey yoktur. Korkulmaktansa nefret edilmeyi yeğ tutarım.
ELIAS CANETTI

Hazan bahçelerinde dertli bülbül sesi var
(Zeki Duygulu'nun uşşak şarkısı)

Evin -e hali, gün boyu, / Ha gayret emektar deve! / Sırtınızda yılların yorgunluğu / Akşam erkenden eve ➜

BJÖRK
Vespertine
(Universal)

1993'te çıkardığı ilk solo albümü "Debut"dan bu yana, her albümüyle modern müzikte ciddi dalgalanmalar yaratan Björk, "Vespertine" adını verdiği dördüncü solo albümünü nihayet sunuyor bize. "Akşam duası" ya da "akşam vakti, karanlık çökünce olup biten şeyler", "günbatımından sonra hayvan ve bitki aleminin uyanışı" anlamlarına gelen "Vespertine", gerçekten Björk'ün akşam olunca köşesine çekilip içini döktüğü, yüreğini boşaltıp ferahladığı bir müzik kutusu gibi. "Çok içe dönük" diye nitelenen bir önceki albümü "Homogenic"ten daha da içe dönük ve kişisel bir albüm "Vespertine", ama kesinlikle daha sakin ve daha az karanlık. Yanlış anlaşılmasın: Sizi dans ettirecek ya da neşeyle coşturacak bir tek parça yok bu albümde; Kuzeyyıldızı'nın daimî yalnızlığını hissetmemek imkansız... Hatta yorgunluğunu: "Ben de orada saklanabilir miyim / onun saçlarında / teselli arayıp / sığınabilir miyim / o gizli yere..."

Albümün tamamında davul programlamaları oldukça minimal; "Homogenic"e göre daha az saldırgan, ama yine distorte edilmiş, sert bir sound hakim. Her şarkıda geniş yaylılar ve koro eşlik ediyor Björk'ün hâlâ 15 yaşındaymış gibi duyulan benzersiz sesine. Arp, müzik kutusu gibi masalsı ve çocuksu enstrümanların da sıkça kullanılması davulların sertliğini dengeliyor, albüme daha bir "film müziği" havası veriyor. Bu bağlamda, parçalar bilinen "şarkı formatı"ndan uzak. Akla takılıp kalacak belirgin melodilerden çok, yaylılar ve çocuk korosu arasında uçuşan vokalleri, karda yürüyen ayak sesleri var Björk'ün.

Albümden çıkan ilk single ve aynı zamanda albümün açılış parçası "Hidden Place" ve "An Echo A Stain"in davul programlamaları San Francisco'lu ikili Matmos'un eseri. "Sun In My Mouth"ta Björk, ünlü şair E.E. Cummings'in bir şiirinden dizeler kullanmış. Muhteşem bir kapanış parçası olan "Unison"daysa, sanatçının favori gruplarından, Almanya çıkışlı Oval'den bir sample var.

Sözler, her Björk albümünde olduğu gibi, sanatçının gizli (!) günlüğünden parçalarmış duygusunu veriyor: Kaybetme korkusu, bunalıp sıkılan bir insanın kendi kozasına çekilmesi, doğadan alınan yaşama sevinci ve tabii ki tutkularıyla, sevişmeleri ve itiraflarıyla aşk... "Coccoon", mutluluktan ve zevkten gözleri kamaşmış bir aşk şarkısı. "Pagan Poetry", parmakları birbirine geçmiş iki ayrı insan elinin resmini kazıyor zihninize; şarkının sonunda hiç beklenmedik bir anda defalarca "onu seviyorum, onu seviyorum" diye tekrarlamaya başlayınca Björk, yine yüreğinizin bir tarafından girip öteki tarafından çıkıyor işte, bütün havanızı söndürüyor. Bu arada kendi vokallerinden oluşan koro da tekrarlıyor: "Onu seviyor, onu seviyor..."

Bir önceki film müziği çalışması "Selmasongs"dan belirgin izler var Björk'ün bu albümünde. Bazı müzik çevrelerine göreyse, bu albümde Björk "olgunlaşmış", en doğru "sound"u bulmuş kendisi için. Bana sorarsanız öyle değil, sadece bu albümde hayatında biraz daha sakinlik ve huzur isteyen, biraz yorulup bunalmış bir Björk var. Bir bakarsınız, bir dahaki albümde yine kafası bozulur, oraya buraya koşuşturup çığlıklar atar, karanlık yüzünü yüzümüze fırlatır. Sağı solu belli olmaz ya... *Aylin Aslım*

LEPIDUS: Kuzum, bu sizin timsah dediğiniz ne biçim bir şey?
ANTONIUS: Tam kendi biçimindedir bayım. Kendi eninde, kendi boyunda. Hep kendi ayaklarıyla yürür. Kendini besleyen şeyleri yiyerek yaşar. Canı çıkınca da bir başka bedene geçer.
LEPIDUS: Rengi nedir?
ANTONIUS: Rengi de kendi rengidir.
LEPIDUS: Acayip bir yılanmış doğrusu.
ANTONIUS: Öyledir. Gözyaşları da ıslak ıslaktır.

WILLIAM SHAKESPEARE
Antonius ve Kleopatra

Kırlangıç balığını yerken insan bütün denizlerin kokusunu da birlikte yiyordu. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Sonbaharın bizi daldırdığı rüya geçici
(Rüştü Şardağ'ın bayatî şarkısı)

Evin -de hali, saadet, / Isınmak ocaktaki alevde / Sönmüş yıldızlara karşı / Işıklar varsa evde →

ED HARCOURT

Here Be Monsters

(EMI)

Otuz yıl kadar önce Bruce Springsteen'i sahnede izleyip rock-'un geleceğini gördüğünü söyleyen gazeteciler mevcuttu. Önceleri "Yeni Bob Dylan" olarak karşılanan Bruce, daha sonra "Patron"luğa terfi ederek kendine yapıştırılan bu etiketten kurtuldu. Bugünlerde benzeri bir öngörü de Ed Harcourt üzerine geliştiriliyor. Ancak bu sefer keşfeden keşfedene, benzeten benzetene... Ed'e takılan lâkap "Yeni Tom Waits". Sıkıcı ve ağır bir yük, ama bazı şarkılarında bariz bir etkilenme hissedilmiyor değil. Ed Harcourt 23 yaşında bir genç olmasına rağmen cebinde 300 şarkı taşıdığı söyleniyor. Umarız Prince gibi hepsini iki-üç albüme sığdırmaya kalkışmaz.

"Here Be Monsters", sanatçının geçen yıl çıkan altı şarkılık EP'si "Maplewood"u izleyen ilk albümü. Bugünlerde sahibini bulacak Mercury Ödülü'nün de en güçlü adaylarından bu albüm. Geçen yıl sürpriz yaparak bu ödülü kazanan Badly Drawn Boy'un ardından gene bir "author"a verecekler mi ödülü bakalım.

Ed Harcourt "Here Be Monsters"da bir ortak şarkı dışında on şarkıya tek başına imza atarak gene Prince gibi, multi-enstrümantalist yanını da sergiliyor. Piyanodan davula, akustik gitardan elektrikli gitara, mızıkadan saksofona kadar her bir ses elde edici alet onun tezgahından geçmeden albüme dahil olamıyor. Ama bu sırtını tek adama yaslamış bir albüm demek de değil. Onlarca müzisyenin katkılarıyla ortaya çıkartılmış bir çalışma "Here Be Monsters".

İlk şarkı "Something In My Eye" albümü tam anlamıyla ifade etmeyen bir çalışma olmasına karşın ilk single oldu. Ardından gelen "God Protect Your Soul" Ed Harcourt'un neden Tom Waits'e yakınlaştırıldığını en iyi anlatan şarkı. Ayrıca bize göre de albümün en iyisi. Aslında Ed'in Tom Waits'den daha yakın olduğu bir başka isim var: Talihsiz bir kazayla "gencöllen" Jeff Buckley... Albümdeki çoğu parça bize onun havasını üfledi durdu. "Here Be Monsters"ın yıl sonunda İngiliz dergilerinin bazılarında (özellikle Mojo) yılın albümü seçileceğine hiç kuşku yok. Bize sorarsanız da iyi, hoş bir albüm. Gene de, nasıl diyelim, biraz fazla "yerli yerinde", biraz fazla "üzerinde düşünülmüş", biraz fazla "hesaplanmış kitaplanmış" hissi yarattı bizde. Sanatçının önüne çakıl taşları döşemek istemeyiz, ama nasıl olsa o da bu sıralar fazlasıyla havadan uçuruluyor. Söylemeden bitirmek olmaz: "Here Be Monsters" azıcık da "sıkıcı" bir albüm bize kalırsa... *Atilla Aydoğdu*

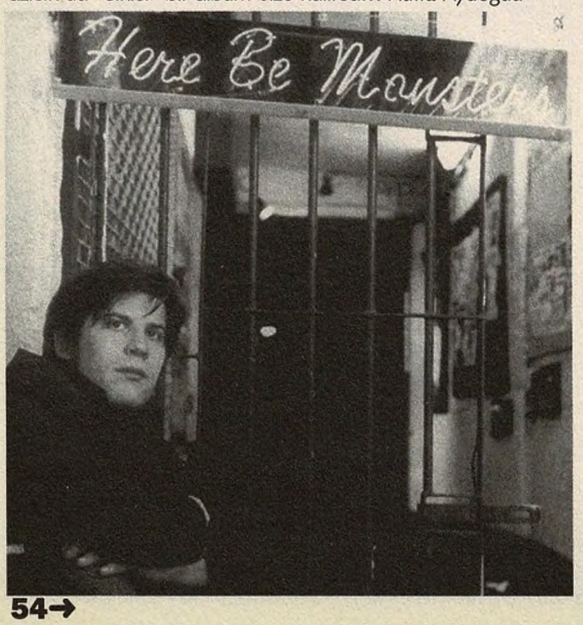

THE CULT

Beyond Good and Devil

(WEA)

The Cult'ın kökleri bundan yirmi yıl öncesine, Bradford, İngiltere'ye kadar uzanıyor. Ian Astbury'nin anarşist punk grubu Crass'ın izinde kurduğu The Southern Death Cult, Astbury'nin Theatre of Hate gitaristi Billy Duffy'yle çalışmaya başlamasıyla, önce The Death Cult'a, sonra da The Cult'a dönüşür. Grup, "Dreamtime" ve "Love" albümleriyle yavaş yavaş gotik havasından sıyrılır ve 1985'de yüksek rock-'n'roll dozuyla AC/DC'ye bile taş çıkaran "Electric" albümü yayınlanır. Bu arada, biraz Astbury'nin kızılderili takıntısı, biraz da "amerikanlaşan" müziklerinin etkisiyle Seattle'a taşınırlar; "Sonic Temple" ve "Ceremony" adında iki sıkı hard rock kaydı daha yaparlar. 1994 içinse "alternatif" bir albümü vardır The Cult'ın, ama grupla aynı adı taşıyan albüm, modern rock ve grunge'ın iyi örneklerinden olmasına rağmen, ilgi görmez. Astbury Holly Barbarians'ı kurar, solo olarak da sample'ların, davul makinesinin ve keyboard'ların bolca kullanıldığı ambient bir albüm çıkarır. Duffy ise Wonder Stuff'tan Miles Hunt'ın grubu Vent 414 ile takılmaya başlar. Aralarındaki kara kedi onları daha fazla ayrı tutamamış olacak, geçtiğimiz yıllarda The Doors tribute albümü ve "Gone In 60 Seconds" soundtrack'i için iki cover'la geri döner The Cult. Yeni albümün habercisiyse kullanılmamış şarkılardan, cover ve canlı kayıtlardan oluşan altı CD'lik box-set'leri olur...

Grubun iki esas adamı bu sefer yanlarına, en kolay Guns'N'Roses'dan hatırlayacağımız Matt Sorum'la Porno For Pyros'tan Martyn Le Noble'ı almışlar, prodüktörlüğü de gene Bob Rock'a emanet etmişler. Bir internet sitesinde pek güzel anlatıldığı gibi, The Cult "gotikseverler için fazla hızlı, indie dinleyicileri için fazla heavy metal, rock'n'roll'cular içinse fazla 'ruhani' bir müzik yapıyor". Bizim buna ekleyeceğimiz, Bauhaus'tan Rolling Stones'a, Allen Ginsberg'den Abbie Hoffmann'a pek çok iyi referansın yanında, epeyce rock klişesini de yanlarında taşıdıkları. Grup elemanlarının Motörhead, Cream ve Bauhaus'un birleşimi diye tanımladıkları "Beyond Good and Evil" da bu genellemeyi yalancı çıkarmıyor. Şarkılar standart rock-metal kalıplarının dışına taşmıyorlar, ama bayat bir ses de bırakmıyorlar kulakta. Astbury'nin fiyakalı vokalleri, Duffy'nin soloları yerli yerinde. Eski albümlerden "Love" ve "Sonic Temple"a benzettiğimiz "Beyond Good and Evil", ne yazık ki onlar kadar iyi bir albüm olmamış. Nico için yazılan "Nico", karanlık "American Gothic", neo-metal "Ashes and Ghosts" kötü şarkılar değiller, ama taşıdıkları enerjiyi bize geçirmekte zorlanıyorlar. The Cult albümlerinin ilk dinleyişlerde kolay sevilmediğini biliyoruz, ama "Beyond Good and Evil"a tanıdığımız süre de bir hayli uzadı. O yüzden, niyetiniz varsa, önce diğer albümleri deneyin deriz.
İlker Aksoy

CAKE

Comfort Eagle

(Sony Türkiye)

Cake, John McCrea tarafından 90'lı yılların başında Sacramento'da kurulmuş beş kişiden müteşekkil bir grup. İlk albümleri "Motorcade of Generosity" 1994'de yayınlandı. Ancak bizde de, dünyada da ünlerine 1996 tarihli "Fashion Nugget" albümleri ve bu albümde yer alan "I Will Survive" ve "Perhaps Perhaps Perhaps" yorumlarıyla kavuştular. 1998 yılında yayınlanan "Prolonging the Magic"den bu yana sesleri solukları çıkmıyordu. "Comfort Eagle" dördüncü Cake albümü. Cake de Roll gibi "sarardıkça güzelleşen" nesnelerden... Kapakları sarı, müzikleri net. Albümlerinin bir "kirli", bir de "arınmış" versiyonları oluyor genelde. Sanki Cake şarkıları başkaları tarafından "cover" yapılamazmış gibi geliyor bize. Eksiği fazlası olmayan şarkılar Cake şarkıları. Tıpkı grubun ismi gibi, şuruba bulanmamış, üzerine cicili bicili şekerlemeler dizilmemiş, gene de lezzeti içinde gizli şarkılar bunlar. "Comfort Eagle" da, daha önceki üç Cake albümü gibi, fıkra kadar kısa olmayan, ancak hikaye kadar da uzamayan şarkılardan oluşuyor. İlk albümlerinde "Frank Sinatra" diye şarkıları vardı. Bu albümde "Menwhile, Rick James..." adını verdikleri bir şarkı var. John McCrea'nın Sacramento'dan Los Angeles'a geldiği yıllarda sahne aldığı kafelerden kalma şarkısı "Short Skirt/Long Jacket" ve "Opera Singer" diğer öne çıkan şarkılar. "Comfort Eagle", trompetli, moog'lu, gitarlı, perküsyonlu hafif meşrep şarkılardan oluşan, yükte hafif pahada ağır bir albüm... *Atilla Aydoğdu*

Çıkan balık dumanı kokuları onu dayanılmaz bir açlıkta kıvrandırıyordu. Neredeyse balıkları ocaktan alıp yarı çiğ yiyecekti. Bir balıkçı yarı çiğ balık yemez, ya iyicene pişmiş ya da düpedüz çiğ balık yer. **YAŞAR KEMAL**, Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana

Bu ellerimi nereye koysam yakışmıyor / Dedim ki en iyisi kucağında dursun **TURGUT UYAR**

Ekonomiden psikolojiye, kimyadan felsefeye, arkeolojiden, mitolojiden bitki bilimine, kutsal kitaplardan astrofiziğe, kartpostalların arkasına kadar okudum ben. Otobüste giderken neon ışıklarını, duvar yazılarını okudum. Müzik dinledim ve ne çok insan dinledim... **LALE MÜLDÜR**

İnsanın kendine örnek aldığı kişiler saygı, hayranlık, bağlılık duyguları uyandırır, tabii bir de kıskançlık. **GABRIEL GARCIA MARQUEZ**

Evin -den hali, uzaksınız, / Hattâ içinde yaşarken / Aşkların, ölümlerin omzunda / Ayrılmak varken evden **BEHÇET NECATİGİL**

TRICKY
Blowback
(Anti)

Hiç bitmeyen bir geyik vardır. Şarkıcılar yeni albümlerinin tanıtım röportajlarında "eskiden kafam allak bullaktı, şimdi kendimi toparladım, çok daha sağlıklıyım... Bu yüzden, bu albüm de şimdiye kadar yaptığım en sağlıklı albüm" türü sözler ederler. Sağlıklı müzisyenlerin, şarkıcıların elinden çıkma albümler sanki daha muteber olmalıymış gibi. Benzeri açıklamaları bu sefer, gezegenin en ucube müzisyenlerinden birinin, Tricky'nin ağzından duymak adamı şaşırtıyor ve bir o kadar da kuşkuya düşürüyor. Psikolojik sorunlarının nadir bir hastalıktan kaynaklandığı tespit edilen Tricky, doktorunun verdiği sıkı bir diyet sayesinde sinirsel marazlarından kurtulmuş (hadi abartmayalım, en azından "çok daha iyiymiş"). "Blowback"se Tricky'nin yeniden ve daha sağlıklı bir halde müzik dünyasına dönüşünün ilk albümü. Albümün amacını hiç çekinmeden kendi ağzından ilan ediyor: "MTV'de ve ulusal radyolarda çalan müzikleri dinleyip küfretmekten bıktım. MTV'de ve radyolarda da çalınabilecek bir albüm yapmak istedim." Daha sağlıklı bir adam olması gerçeğiyle

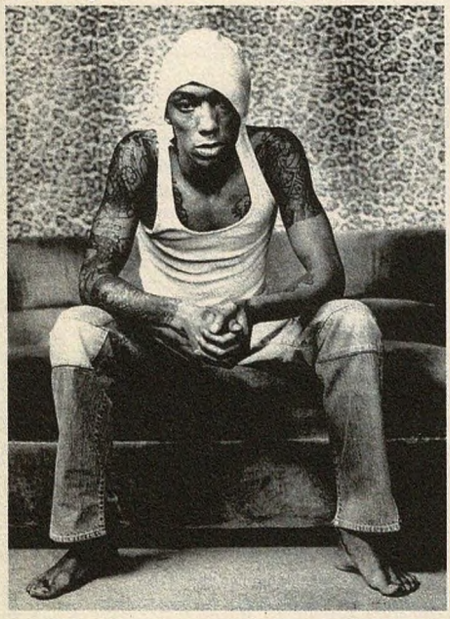

MTV'de varolmak istediğini söylemesini birleştirdiğinizde, Trickyseverleri infiale düşürecek bir albüm beklenebilir. Ama o kadar da değil... Romantik sanatçı hikayelerini bir yana bırakırsak, Tricky'i Tricky yapan psikolojik marazları değil, yeteneği. MTV'ye çıkmak istemesi de masumane bir "takdir" beklentisinden daha fazlası. Tricky'nin de dahil olduğu (diğerlerini saymayalım, herkes kendinden birkaç isim ekleyiversin) bir grup müzisyen, 90'ların başından itibaren bildiğimiz, alıştığımız bütün popüler müzik türlerinin köküne kibrit suyu sıkmıştı. Ne pop, ne de rock tek başına tahta oturmanın rehavetini sürdüremeyecekti bundan sonra. Nitekim öyle de oldu. Sıradan bir tanım kullanmak gerekirse, 21. yüzyılın müziğini şekillendirenlerden biri de Tricky, ama madalyonun öbür yüzünü de görmek lazım. Ticarî pop hâlâ dimdik ayakta. On yılda bir yetişen dehaların yanında piyasaya hızla sokulan ve çıkarılan ticarî grupların haddi hesabı yok. Onlar ne mi yapıyor? Bildik formüller, anlatmaya gerek yok. Ve onları dinliyor muyuz? Evet, kaçarı yok! İşte bu noktada Tricky'nin hafiften dümen kırıp bir gerilla edasıyla "vurkaç" yapmak istemesini de çok görmemek lazım. Duacısıyız, MTV'de ve radyolarda bangır bangır Tricky çalına...
"Blowback", önceki Tricky albümlerinden farklı. Genel kanı, bunun Tricky'nin en neşeli (belki de tek neşeli) albümü olduğu yolunda. Bunda, yanına pop kulvarından birçok beyaz şarkıcı almasının da payı vardır elbette. Alanis Morissette, Cyndi Lauper gibi isimler kendisine eşlik ediyor. Red Hot Chilli Peppers elemanları da "Girls" parçasında Tricky'le. Neşeli parçalar var, ama bu genel kanıyı yalanlayacak Tricky damgalı parçalar da mevcut. Arka arkaya gelen birkaç hareketli parçaya kapılayım derseniz, "Bury the Evidence" şarkısıyla tuzağa düşürüyor Tricky sizi. Dahası, albümden alınan ilk single "Evolution Revolution Love" gayet sıkı, gümbür gümbür bir Tricky şarkısı. Daha önceki albümlerinde de alttan alta hissedilen Kurt Cobain aşkı bu albümde "Something in the Way"le su yüzüne çıkmış. Çıplak bir Tricky beat'i üzerine Iggy Popvari relaks bir yorum. Bütün iyi şarkılara rağmen albümde aksayan bir şeyler var gibi. Tricky'nin müziğindeki genel takıntıları düşünün; yanındaki şarkıcıların lisanlarını ve aksanlarını nasıl kullandığını... Önce Martina, yolları ayrıldıktan sonra kendi sesi ve bu albümde de eksik etmediği Jamaikalı rapçiler, son albümdeyse Cypress Hill'den DJ Muggs'ın Latino aksanı. "Blowback"te, bütün albümü baştan sona kat eden bu tür bir lisan yok. Belki de çok fazla katılımcı olduğu için biraz dağınık, hani nasıl derler, "bir demet şarkı"dan oluşma bir albüm bu. Albümün son şarkısında, belki de bu eksikliğin farkında olduğundan Japoncaya el atıyor Tricky. "A Song for Yukiko" adında, bilimkurgu tadında bir şarkı var. Tricky bu albümde çok fazla hırrlamıyor ve grrlamıyor, ama tinerci çocuk sesi ve yeteneği baki. İyi şarkı, MTV'de de iyi şarkıdır! *Ogan Güner*

JAMIROQUAI
A Funk Odyssey
(Sony Türkiye)

1993'den beri ufak tefek değişikliker yaparak, kapağından şarkılarına kadar hep aynı albümü piyasaya sürüyor sanki Jamiroquai. Hatta şapkasını müziğinden daha sık değiştiriyor. Jamiroquai Jamiroquai dediğimiz de Jason Kay ismindeki bir arkadaşın kendine yakıştırdığı bir isim. Ama aynı zamanda arkadaşlarıyla oluşturduğu bir grubun da adı. Jamiraquai "Dünya Gezegeninde Aciliyet", "Uzay Kovboyunun Dönüşü", "Kımıldamaksızın Seyahat" ve "Senkronize olmuş" adlarını taşıyan ilk dört albümü sonrası beşincisine "Bir Funk Yolculuğu" demiş. Albüm isimlerine sinmiş "seyahat", zihinsel yolculuklara delalet... Jamiroquai'nin idolünün Stevie Wonder olduğunu hatırlatalım. Bu yüzden bu isimlerin ve şarkıların, Wonder'ın 70'li yıllarda otların gizemli taraflarına yaptığı yolculuklara özenme sonucu oluştuğunu ileri sürebiliriz rahatlıkla. Ancak Stevie Wonder'ın görmediği evreni imgelerken oluşturduğu gizem, ne yazık ki Jamiroquai'de yok. Peki "A Funk Odyssey"de ne mi var? On tane artı bir de gizlenmiş şarkı var. İflah olmaz bir Jamiroquai hayranı, herhalde beşinci kez aynı albümü dinlemekten sıkılmayacaktır. İflah olanlarsa zaten çoktan seyyah olup başka gezegenlere dalmış olmalı. *Atilla Aydoğdu*

RAM-SES
MÜZİK ATÖLYESİ

Merkez:
İstiklal Cad. Aznavur Pasajı 212/6
Yapı Kredi Kültür Merkezi Karşısı Galatasaray
Tel: 0. 212. 245 02 21

Dersane:
İstiklal Cad. Toma Apt. Şanzelize Girişi Kat. 5
Tel: 0. 212. 245 32 94

www.ramisekinci.com / www.muzikatolyesi.com
bilgi@ramisekinci.com / bilgi@muzikatolyesi.com

Türk Halk Müziği ve Batı Müziği Konservatuarlarına, Müzik Eğitim Fakültelerine hazırlık kursları

• Ses eğitimi (şan) • Keman (Türk-Batı) • Viyolonsel - Viyola • Piyano - Klavye (org) • Klasik Gitar • Flamenko - Latin Gitar • Akustik Gitar • Elektro Gitar • Bas Gitar • Jazz Gitar • Davul - Perküsyon • Bağlama • Tambur • Ud • Kanun • Kemençe - Kemane • Flüt - Ney • Saksofon - Trompet • Kaval - Mey

Ram-Ses Müzik Atölyesi Kulübü • Konser, söyleşi, imza günü, panel ve çeşitli organizasyonlar • Her perşembe "plak günü" • Her cumartesi "video gösteri günü" • Her türlü müzik materyali (nota, şarkı sözü, cd, kaset, cd-rom...) • Enstrüman alımlarında indirim • Özel organizasyonlarınıza yardım edilir • Organizasyonlarınızı atölyemizde yapabilirsiniz...

Ramis Ekinci'nin "Kopuşkılar" albümü Ada Müzik'ten çıktı
2000 yılının en ilginç albümü (Kanal 6, Number 1)

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Abdel Halim Hafez Zay El Hawa
Emir Kusturica & The No Smoking Orchestra Unza Unza Time
Frank Zappa Weasels Ripped My Flesh
İlhan İrem Bezgin
Jimi Hendrix Are You Experienced?
John Mellencamp Human Wheels
Kat Onoma Kat Onoma
Kazım Koyuncu Viya!
Lloyd Cole Bad Vibes
Lou Reed / John Cale Songs For Drella
Miles Davis Bitches Brew
Nitin Sawhney Prophesy
Orientation Bosporus Bridge
Patricia Barber Nightclub
Paul Weller Heliocentric
Pearl Jam Vitalogy
Robert Wyatt Rock Bottom
Ron Sexsmith Whereabouts
Tarkan Karma
Tarnation Mirador

ONŞARKI

Bauhaus Bela Lugosi's Dead
Bernard Lavilliers Les mains d'or
Boomtown Rats I Don't Like Mondays
Emerson Lake & Palmer Lucky Man
Kelly Joyce Vivre la vie
Jimi Hendrix Purple Haze
Johnny Clegg Asimbonanga
Nizamettin Ariç Exmede Roni
Paolo Conte Sparring Partner
Servet Kocakaya Ki Zava

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **David Gray** White Ladder
2. **Atomic Kitten** Right Now
3. **Prince** The Very Best Of...
4. **Destiny's Child** Survivor
5. **Eva Cassidy** Songbird
6. **Dido** No Angel
7. **Wyclef Jean** The Ecleftic – Two Sides To A Book
8. **Train** Drops of Jupiter
9. **Travis** The Invisible Band
10. **Gorillaz** Gorillaz

AMERİKA ALBÜMLER

1. **"Now 7"** - Soundtrack
2. **Alicia Keys** Songs In A Minor
3. **N'SYNC** Celebrity
4. **The Isley Brothers** Eternal
5. **Usher** 8701
6. **Jadakiss** Kiss Tha Game Goodbye
7. **"American Pie 2"** - Soundtrack
8. **Staind** Break The Cycle
9. **Linkin Park** [Hybrid Theory]
10. **Jennifer Lopez** J.Lo

FRANSA ALBÜMLER

1. **Manu Chao** Proxima Estacion: Esperanza
2. **Yann Tiersen** Le Fabuleux destin d'Amelie Poulain
3. **Yannick Noah** Yannich Noah
4. **Dido** No Angel
5. **Gorillaz** Gorillaz
6. **MC Solaar** Cinquième as
7. **Henry Salvador** Chambre avec vue
8. **Soul Funk** R&B Connection 2
9. **Muse** Origin of Symmetry
10. **M** Tour de M / Live

VAMPİRLİ ŞARKILAR

Bela Lugosi's Dead - **Bauhaus** • Testify - **The Damned** • Vampires - **Pet Shop Boys** • Vampire Hunter - **Leather Strip** • Soul Dracula - **Hot Blood** • Dracula Rising - **Two Witches** • Return Of The Vampire - **Mercyful Fate** • Transylvania Twist - **Ex-Voto** • Aufbruch nach rumanien - **Faust** • Graveyard Shift - **Nosferatu** • Dracula - **Medeski, Martin & Wood** • Sympathy For The Devil - **Rolling Stones** • Release The Bats - **The Birthday Party** • Making Love To A Vampire With A Monkey On My Knee - **Captain Beefheart** • Daughters of Darkness - **Bloodflag** • Cat People - **David Bowie** • Salem's Demise - **Razed In Black** • Beach House - **Fahrenheit 451** • Dracula - **Philip Glass / Kronos Quartet** • Bloodletting - **Concrete Blonde** • A Forest - **The Cure** • Dein Vampyr - **Die Arzte** • Night Of The Vampire - **Roky Erickson** • Vampira - **The Misfits** • Nothing But Blood - **This Mortal Coil** • Forever Knight - **Bell, Book & Candle** • Bring Me The Head Of The Preacher - **Siouxsie & The Banshees** • Moon Over Bourbon Street - **Sting** • Tattoo Vampire - **Blue Öyster Cult** • Energy Vampires - **Peter Hammill** • Hollywood Vampire - **Al Kooper**

=16

Dört kere dört onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?

KOD MÜZİK / Atlas
1. **Radiohead** Amnesiac
2. **Poker Flat Recordings Vol.1**
3. **MRI** Rhytmogenesis
4. **Atombombpocketknife** Alpha Sounds

AKUSTA / Nişantaşı
1. **El Curi** El Habana
2. **Makis Ablianitis** Bahar
3. **Marcus Miller** Boomerang
4. **Mo'horizons** Foto Viva

KÖSTEBEK / Aznavur
1. **Muse** Origin of Symmetry
2. **Manic Street Preachers** Know Your Enemy
3. **Crazy Town** The Gift Of Game
4. **"Blow"** - Soundtrack

ZİHNİ / Kadıköy Akmar
1. **Cafe Del Mar** Volumen Ocho
2. **James** Pleased To Meet You
3. **Muse** Origin Of Symmetry
4. **Blink 182** Take Off Your Pants and Jacket

MOJO / Taksim
1. **Vivers** Sin
2. **Red Hot Chilli Peppers** Other Side
3. **Rage Against The Machine** Guerilla Radio
4. **Santana** Smooth

HAYAL KAHVESİ / Çubuklu
1. **Moby** Body Rock
2. **Crazy Town** Butterfly
3. **Basement Jaxx** Romeo
4. **Dimitri From Paris** Stetsasonic

SHAFT / Kadıköy
1. **Long John Hunter** Take It Home With You
2. **Stevie Ray Vaughan** Pride and Joy
3. **UP Wilson** You Say You Love Me
4. **Magic Slim** Snake A Bite

PİYA / Taksim
1. **Alex Cortiz** After World
2. **Lemongrass** Journey To A Star
3. **Voodoo Phunk** Dreamer
4. **Montefiori Coctail** Intervallo

birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuzonbironikionüçondörtonbeşonaltıonyedionsekizondokuzyirmibiryirmiikiyirmiüçyirmidörtyirmibeşyirmialtıyirmiyediyirmisekizyirmidokuzotuzbirotuzikiotuzüçotuzdörtotuzbeşotuzaltıotuzyediotuzsekizotuzdokuzkırkbirkırkikikırkküçkırkdörtkırkbeşkırkaltıkırkyedikırksekizkırkdokuzelli

Jimi Hendrix

Tam 31 yıl önce, 18 Eylül 1970'de gelmişti kahredici haber. Jimi Hendrix, henüz 28 yaşındayken hayata gözlerini yummuştu. Ama 1966-1970 arasındaki dört yıla sığdırdıkları ölümsüz kıldı onu. "Yaşayan efsane" Jimi Hendrix'i "Crosstown Traffic" ve "Jimi" adlı biyografilere ilaveten Uncut ve Mojo'dan yaptığımız derlemeyle huzurlarınıza getiriyoruz.

RİVAYET DEĞİL EFSANE

"Rivayetti, efsane oldu..." 1966 eylülünde isimsiz bir müzisyen olarak İngiltere'ye giden Hendrix'in 1967 yazında ülkesine dönüşü –klişenin tam yeri– "muhteşem olmuştu". Monterey Festivali'nde "Hey Joe", "Wind Cries Mary", "Purple Haze", "Red House", "Stone Free" gibi Atlantik'in öteki yakasında patlayan parçalarının yanısıra, Howlin' Wolf, B.B. King ve Bob Dylan cover'larıyla Los Angeles Times'a "rivayetti, efsane oldu" dedirtmişti. Aradan 33 yıl geçti, "efsaneydi, rivayet oldu" –üstelik 90'larda, 80'lerde falan değil, daha 70'lerde, vefatından çok kısa bir süre sonra. "Neden"i, "niçin"i bir yana, 2000'lerden bir enstantane –aynıyle vaki: "Hendrix mi? Odamda posteri var. Müziği mi? Hiç dinlemedim..." Burası İstanbul, New York veya Londra olsa da pek farketmez herhalde. Edebiyat klasikleri için söylenen onun için de geçerli gibi: "Herkes bilir, kimse okumaz..."

Jimi'yi nasıl biliriz? Poster olarak biliriz, "gitar sihirbazı" olarak biliriz, "overdose"dan gittiğini, belki birkaç hit şarkısını biliriz... Ve severiz.

Niye severiz? Koskocaman bir soru işareti. Kestirmeden bir cevap: Che'yi sevdiğimiz gibi severiz.

Jimi'den hazzetmeyenler de vardır tabii, ama Che'yi sevip onu sevmeyen pek yoktur herhalde. Ona "müziğin Che'si" desek çok mu mübalağa olur? Bu iki efsanenin imgeleri ortak bir şeyi imlemiyor mu? Ortak bir kader –kadersizlik mi demeli– de var galiba: Bir postere –bir "poz"a– hapsolmak... Ya da tek bir boyuta indirgenmek. Che'ninki "gerilla savaşı"ydı, Jimi'ninki "gitar sihirbazlığı".

"Jimi 'hızlı parmaklar' hikayesi değildi. O zamanlar da, şimdiki gibi, ortalık hızlı parmaklı heriflerle kaynıyordu. Jimi hızlı parmaklardan ibaret olsaydı, bugün hâlâ onu konuşuyor olmazdık..."

"Crosstown Traffic" adlı Hendrix biyografisinin yazarı Charles Shaar Murray'in bu sözlerinin altını çizmek gerekiyor. Fairport Convention'ın efsanevî gitaristi Richard Thompson'ınkileri de: "O bir gitarist-vokalistti. Söyleyişi de, gitar çalışı gibiydi. Bu bakımdan Louis Armstrong gibi caz şarkıcısı geleneğinin temsilcilerine benziyordu... Ondan önce de, sonra da teknik anlamda daha iyi gitaristler oldu hep. Ama Jimi, modern cazın veya 20. yüzyıl klasik müziğinin unsurlarını bir hit'e, 45'lik bir plağa sığdırabiliyordu. Charlie Parker gibi müthiş bir melodi ustasıydı. Müziğinin merkezinde melodi vardı..." Peki Jimi ne diyordu? 1970 kışında, Rolling Stone'la yaptığı söyleşiye buyrun: "Çoğunlukla kafamdaki müziği gitara aktaramıyorum. Hayal kurarken ya da tefekküre daldığımda kulağıma gelen müziği gitara aktardığımda aynı şey olmuyor. O müziği bir arada tutabilecek kadar iyi gitar çalamıyorum."

Blues, kırmızı, mor, sarı

Uncut dergisi Hendrix'in 30. ölüm yıldönümünde şu yorumu yapıyordu: "Jimi Hendrix gelmiş geçmiş en büyük rock star'ıdır. Daha iyi şarkıcılar, daha iyi şarkı yazarları, onun kadar ilham kaynağı olmuş ikonlar, onunki kadar önemli yeniliklere imza atmış isimler olmuş olabilir. Ama rock'un ruhî ve fizikî özünü onun kadar benliğinde barındıran, onun kadar parlak bir ateş yakan olmamıştı. Onu kimle mukayese edebiliriz? Lennon'la mı? McCartney'den ayrıldıktan sonra yang'ını yitirmiş ying gibiydi. Presley'le mi? Rock'n'roll'u tetikleyen oydu, ama zirve noktası başlangıcıydı, sonrası hep yokuş aşağı oldu. Jagger ve Richards'ın solo çalışmalarının, Stones albümleriyle aşık atamadığı ortada. Prince ve David Bowie gibi post-modern simalarsa, rock'un Big Bang döneminin sonrasına eklenen 'hamiş'lerden öteye gidemiyor..."

Bir parantez açıp Uncut'ın atladığı iki ismi hatırlatalım: Hendrix bir Dylan fanıydı. Söz yazarlığında Dylan'ı örnek aldığı biliniyor; "All Along The Watchtower"ı bir Dylan şarkısı olmaktan çıkarıp bir Jimi manifestosu haline getirdiği de. Ve Bob Marley: Reggae'nin pîri bir Hendrix fanıydı. Ve Charles S. Murray'e bakılırsa, Jimi yaşasaydı, reggae yapardı.

İlla bir mukayese yapılacaksa, Dylan'la Marley en yakın isimler gibi duruyor. Gerçi "Jimi'de ne Dylan'ın ne Marley'in 'retoriği' vardı" denebilir, ama onlarda da Hendrix'in "parmakları" yoktu. Hayır, mesele hızlı parmaklar değildi, Jimi'nin gitarı vücudunun uzantısı gibiydi. Roll'un 53. sayısında, Woodstock organizatörü Michael Lang'ın yaptığı yorumu hatırlayalım: "Jimi, yaptığı müziğin iletkeniydi. Müzik uzaydan bir yerden geliyor, Jimi'nin vücudundan geçiyor ve ortalığa yayılıyordu..."

Parantezi kapatıp Uncut'a dönelim: "Uygun mukayese yapabilmek için caz dünyasına bakmak gerekiyor. Louis Armstrong gibi bir abideye, Charlie Parker gibi bir dehaya ya da 'Bitches Brew' sonrasındaki Miles Davis okyanusuna. Fakat her halükârda, Hendrix hiçbir kıyaslamaya gelmiyor. Elbette blues yapıyordu, ama aynı zamanda kırmızı, mor, sarı ve yeşil de çalıyordu. Jimi bir gökkuşağıydı..."

Bu isimleri alt alta yazınca...

Gökkuşağının renklerine bir de Charles S. Murray'in gözlüğüyle bakalım: "Baba evinde, caz ve blues, Louis Jordan ve Count Basie, sonra da Muddy Waters, Lightnin' Hopkins, John Lee Hooker dinleyerek büyümüştü. Yeniyetmeliğinde rock'n'roll'un arketipleriyle haşır neşirdi: Chuck Berry, Little Richard, Elvis, Eddie Cochran... 60'larda güneyde üslendiği sıralarda blues'cularla, Harlem günlerinde soul'un önde gelen isimleriyle çalışmıştı: Isley Brothers, King Curtis, Sam Cooke, B.B. King, Ike & Tina Turner... Greenwich'te folk ve caza, Dylan ve Coltrane'e takılmıştı. Bu arada okyanusun öteki yakasından esen rüzgara kulak kesilmişti: Beatles ve Stones, Yardbirds ve Who... Bu isimleri alt alta yazdığımızda ortaya ne çıkıyor? Jimi Hendrix."

Nüfus kağıdındaki adı James Marshall Hendrix. Babası Al, siyah; annesi Lucille, Cherokee. Annesi onu "Johnny Allen" olarak kaydettiriyor. Babası o sırada askerde, dört ay sonra eve döndüğünde, ne hikmettir bilinmez, "Johnny Allen"ı "James Marshall"a çeviriyor. Hendrix'ler anlaşan bir çift de-

→57

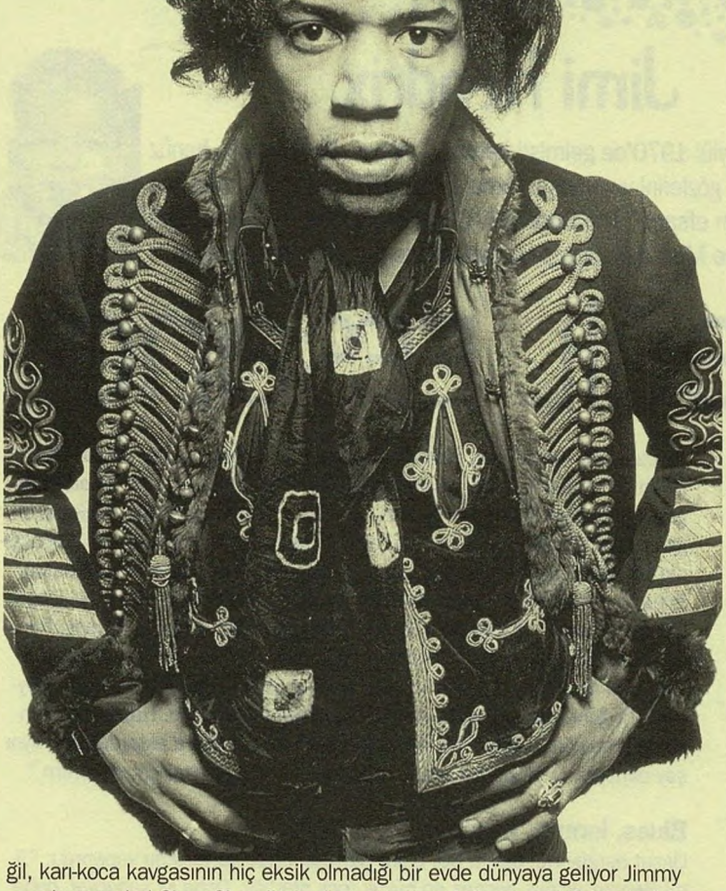

ğil, karı-koca kavgasının hiç eksik olmadığı bir evde dünyaya geliyor Jimmy –ya da menejeri Chas Chandler'ın "egzotik durur" diye kısalttığı isimle "Jimi".

Doğum tarihi 27 Kasım 1942, doğum yeri Washington eyaletinin ismini ünlü kızılderili şefinden alan başşehri, 90'larda "grunge"a ev sahipliği yapan Seattle. İlk gitarını 15'inde ediniyor: Beş dolara elden düşme bir akustik. Ertesi yıl elektro gitara geçiyor ve ilk grubunu kuruyor: Rocking Kings. Derslerle arası yok; okuldan ve evden yırtmanın ve iş bulmanın en kısa yolu orduya yazılmak. Henüz 17'sinde, yaşını büyütüp soluğu Kentucky'deki Hava Kuvvetleri üssünde alıyor. Kötü bir paraşüt atlayışı, kırılan ayak bileği ve "çürük" raporu. Gitarı elinde yola düşüyor.

"Jimi'nin gitarı vücudunun uzantısı gibiydi" demiştik. Yalnız mecazî olarak değil, fiilî olarak da öyle. Baba evindeyken elinden düşürmediği için sopa yiyor, orduda yatağa da gitarıyla giriyor, profesyonel müzisyenliğe adım attığında da değişen bir şey olmuyor: Isley Brothers grubundakiler, banyoya da Fender'ini götürdüğünü, "oranın ekosu iyi oluyor" dediğini anlatıyor; Chas Chandler da, İngiltere günlerinde Jimi'nin kahvaltı masasına boynunda gitarıyla oturduğunu söylüyor. Hendrix'in gitarıyla ilişkisini Murray şöyle özetliyor: "Gitar, Jimi'nin dünyayla ilişki kurma aracıydı."

Gerçekdışı bir kilise

Hendrix'in dünyayla kurduğu müzikal ilişkinin iki veçhesi vardı: Blues ve spiritüel müzik. İlki babasının, ikincisi annesinin mirasıydı. Ve bu iki veçhe, Hendrix'lerin her pazar gittikleri –Jimi'nin de sekiz yaşından itibaren korosunda yer aldığı– Baptist kilisesinde buluşuyordu. "O müzik" diyordu Hendrix, "sanki beni içine çeker, coştururdu. Bütün vücudumu saran bir şeydi. Rahibin, insanlar üzerindeki o hipnotize edici tılsımlı sözcükleri nasıl bir araya getirdiği üzerine kafa yorardım..." Cherokee anneyle siyah babanın devam ettiği kilisenin nasıl bir yer olduğunu, "Jimi" biyografisinde Curtis Knight tarif ediyor: "Bu tür bir kiliseye gitmişseniz, rahibin neden bahsettiğini bilirsiniz: Tefler çalınır, ayaklarla hızla tempo tutulur... Mutlu haykırışlar ve dinsel danslar. Tanımlanamayacak kadar gerçekdışı..."

Fakat bir pazar günü, "her şeyin bir haddi hududu var" noktasına gelinir: "O Allahın cezası kiliseden kapı dışarı ettiler beni. Kilise kurallarına uygun giyinmiyormuşum."

Uygunsuz kıyafet kızılderili giysileriydi. Yıllar sonra, çaldığı gruplarda da –mesela Little Richard'ınkinde– kılığı kıyafeti sebebiyle kiliseninkine benzer bir tavırla karşı karşıya kalacaktı. Curtis Knight'tan dinliyoruz: "Jimi ve grubun diğer üyeleri hep aynı yıllanmış giysileri giymekten bıkmışlar ve isyan edip daha süslü gömlekler almaya karar vermişlerdi. Fakat Little Richard bunu kaldıracak türden bir adam değildi. O gece fosforlu giysileriyle sahneye çıkınca, geçmişi yıkmak cüretinde bulunan bu iki küstah züppeye gözünü dikip baktı. Sonra da küfrü bastı."

Hendrix'in giyim kuşam merakı dillere destandı. Fotoğraf sanatçısı Gered Mankowitz'e kulak kabartıyoruz: "Jimi'nin giysileri kimseninkine benzemiyordu. Pelerinler, eşarplar, daracık kadife pantolonlar, devasa kemerler, askerî üniformalar... Başkalarında sakil, komik duracak giysileri kendisine yakıştırmayı biliyordu." Blues ve soul camiası aynı kanıda değildi, ama onlara ters gelen sadece kıyafeti değildi Jimi'nin. Murray anlatıyor: "Derin blues'a –Muddy Waters, Elmore James, Howlin Wolf'a ve onların Chicago versiyonlarına, B.B. King'e ve Albert King'e– olan düşkünlüğü atavistik ve demode bulunuyordu. Öte yandan Atlantik'in öteki yakasıyla, Who'nun Pete Townshend'i, Yardbirds'in Jeff Beck'i gibi isimlerle paralellik arzeden deneyselliği ve distorsiyonları, funky olduğu kadar disiplinli, muhafazakâr soul alemi için fazla anarşist kaçıyordu."

Ver elini New York; önce Harlem, ardından Greenwich. Ike & Tina Turner'ın, beyaz blues'cu John Hammond'ın arkasında çalıyor, ama giderek öndeki isimleri gölgede bırakıyordu. Miles Davis'den Dylan'a, Mamas and the Papas'ın John Philips'inden Monkees'in Micky Dolenz'ine birçok ünlü, onu görmeye geliyordu. Önce Miles Davis'e, ardından Mike Bloomfield'e bağlanıyoruz: "Jimi'yi ilk dinleyişim 1965'te, The Lighthouse adlı bir kulüpte oldu. İşte o dönemde Jimi'nin sanatındaki dehayı ve hareket serbestliğini gördüm. Performansını sergilemek için sahnenin her tarafına yetişiyordu. Çok şaşırmıştım, çünkü o zamanlar rock gruplarında bile görsel numaralar yapılmıyordu. Üstelik Jimi'nin bulunduğu ortamın tersine, caz alemi hep soğukkanlılıkla özdeşleştirilmişti. Ben de öyleydim. Fakat birçok açıdan Jimi'yle birbirimize benziyorduk..."

"Duyduğum en büyük rhythm & blues'cuydu; Bobby Wormack, Curtis Mayfield, Eric Gale gibi isimlerin geliştirdiği tarzda çalıyordu..."

Kuvveden fiile

1966 yazında, Jimmy James & Blue Flames adlı grubuyla Greenwich'te Café Wah?'da çaldığı sıralarda, Animals'ın basçısı Chas Chandler'la yollarının kesişmesiyle, efsane kuvveden fiile çıkacaktı. Chandler o sıralarda müzisyenlikten menejerliğe yumuşak geçiş halindeydi, Hendrix'i dinleyince olağanüstü bir kabiliyetle karşı karşıya olduğunu görmüştü. Dahası, onun Amerika'da değil, İngiltere'de star olacağını öngörmüştü. Hendrix'in müziği siyahlara "beyaz" geliyordu, beyazlar içinse zaten "nigger"dı. Eric Burdon'ın bir anısı, o günlerin Amerika'sında siyah bir müzisyen olmanın ne demek olduğu gösteriyor: "Animals'ın ilk ABD turnesinde, Alabama konserinin sonrasında genç bir kızla sohbet ediyorduk. Bir gece önce aynı salonda Otis Redding konseri olduğunu söyleyince, 'gittin mi?' dedim. 'Deli misin!' dedi, 'salon zenci kaynıyordu'..."

Ama aynı Otis Redding, İngiltere'de Elvis Presley'i tahtından indiriyor ve Melody Maker okurları tarafından 1967'nin "En İyi Erkek Şarkıcı"sı seçiliyordu. 60'lar radikal yıllardı ve 60'ların ortasında Eric Burdon'a "deli misin!" diyen kızın, 60'ların sonunda Hendrix fanı olması muhtemeldi. Ama henüz yıl 66'ydı, Hendrix'in ülkesinde kabul görmesi için Josephine Baker ve James Baldwin misali, kendisini sürgün etmesi gerekiyordu. 66'nın eylülünde Heatrow havaalanındaydı. Dokuz ay sonra İngiltere'ye veda ederken koltuğunun altında hit single'ları ve dillerde dolaşan "Are You Experienced?" albümü vardı; Amerika'nın merakla beklediği bir star'dı.

67 haziranının Amerikası, Hendrix'in bıraktığı yer değildi. Murray'e kulak veriyoruz: "1967, beyaz ve varlıklı Amerika'nın gençliği için 'Summer of Love'dı, ama siyah Amerika uzun, sıcak bir yaz yaşıyordu. 'Burn Baby Burn' ve rap'çi - eylemci H. Rap Brown'un şarkısı 'Retha and Revolt' dillerdeydi. Detroit alevler içindeydi, Aretha Franklin radyolarda, TV'lerde "Respect" şarkısıyla yayındaydı. Bir kadın olarak erkeklere ve bir siyah olarak beyazlara sesleniyor ve saygı talep ediyordu. Yekpare bir hareket yoktu, ama ılımlı ve aşırı gibi bir ayrım da yoktu. Oakland'da Kara Panterler, Detroit'te İslâm Ümmeti, radikal söylemleriyle siyahları ayağa kaldırmıştı. Hendrix kendisini bir muharebe alanında bulmuştu. Bir yanda muhafazakâr beyazlarla burjuva dünyasından, hayatından kurtulmak isteyen beyazlar arasında bir kültürel çatışma vardı; diğer yandan siyahlar, 'sınıflaraltı' konumlarından kurtulmak için mücadele bayrağını açmışlardı..."

Düzenin tuzakları

Peki Hendrix nerede duruyordu?.. İngiltere dönüşünde beyaz dinleyiciler tarafından muhabbetle karşılanmıştı, ama işin içinde "psikedelik Tom Amca" muamelesi de vardı. Örneğin Rolling Stone dergisi onu "çiçek çocuklarının elektro-nigger'ı" olarak tarif ediyordu. Hendrix'in dinleyicileri arasında siyahlar da vardı, ama hakim yargı, hindistan cevizi gibi dışı siyah, içi beyaz olduğu yolundaydı. Siyah radyolar ona ve müziğine kapalıydı. Bobby Womack'ın deyişiyle "siyahların Jimi'yi kabullenmeleri için yeni bir kuşağın gelmesi gerekiyordu".

Amerika bıraktığı gibi değildi, ama Hendrix de aynı Hendrix değildi. İngiltere'ye giderken siyasal açıdan muhafazakâr sayılabilecek fikirleri olan Hendrix, dönüşte, Madison Square Garden'daki "Savaşa Hayır" konserinde, "Machine Gun"ı şöyle sunuyordu: "Bu şarkıyı Oakland'da, Detroit'te savaşanlara adıyorum, tabii Vietnam'dakilere de..."

Ama Kara Panterlere de, İslâm Ümmeti'ne de mesafeliydi: "Mesele siyah-beyaz meselesi değil. Bu, düzenin bizi birbirimize düşürmek için hazırladığı bir tuzak. Meselenin siyah-beyaz meselesi olduğunu söylemek, işin kolayına kaçmak. Tıpkı meselenin kuşak çatışması olduğunu söylemek gibi bir şey. Mesele renk meselesi olmadığı gibi, genç-yaşlı meselesi de değil. Mesele yeni ve eski meselesi: Eski düşünce ve yeni düşünce..."
Hendrix klasik anlamda politik bir şahsiyet değildi. Robert Wyatt'ın dediği gibi, "hayatı, varoluşu tepeden tırnağa politikti, ayrıca bir de politik demeçler vermesi gerekmiyordu". Hendrix'in demeçleri şarkılarıydı.
Living Colour'ın gitaristi Vernon Reid anlatıyor: "69'da, Woodstock'taki unutulmaz 'Star Spangled Banner', bütün Vietnam meselesini özetliyordu. Şarkıyı söylemiyordu, çalmıyordu, şarkının kendisi olmuştu. 'Star Spangled Banner', ağlayan insanları, napalm'lenmiş köyleri anlatıyordu. İyinin ve kötünün ötesine geçmiş bir derinlikteydi..."
Aynı yıl "Machine Gun"la belki de gelmiş geçmiş en güzel anti-militarist manifestoyu dillendiriyordu. Murray'in ifadesiyle, "Jefferson Airplane ya da Country Joe'nun şarkı sözleri Hendrix'i solluyordu ama, hiçbiri Jimi kadar sosyal ve kültürel statükoya meydan okumuyordu".

Experience'dan Band of Gypsys'e

Hendrix'in İngiltere'yi birbirine kattığı ekip içinde görüş ayrılıkları başgöstermişti. Chandler bütünlüklü, çabuk kaydedilen şarkılardan yanaydı. İlk single'lar ve "Are You Experienced?", "Axis: Bold As Love" albümleri Chandler'ın yaklaşımını temsil ediyordu ve "kazanan bir formül" olduğu aşikârdı. Bugün bile Hendrix fanlarının en gözde şarkıları o dönemin şarkıları. Ama Hendrix başka güzergahları denemek istiyordu. Birçok eleştirmen tarafından en yetkin albümü olarak görülen "Electric Ladyland" o yönde atılmış bir adımdı. Ama, Hendrix'in yeni çalışmalarını kaotik ve disiplinsiz bulan Chandler, menejerliği Mike Jeffrey'e devrediyor, bu arada Noel Redding'in yerini Jimi'nin askerlik arkadaşı Billy Cox alıyor, davulaysa Mitch Mitchell'ın yerine Buddy Miles geçiyordu. Böylece "beyaz" Experience, yerini "kara" Band of Gypsys'e bırakıyordu.

Jimi Hendrix Experience: Noel Redding ve Mitch Mitchell

Bu değişikliğin yarattığı fark neydi? Murray'den dinliyoruz: "Redding temelde gitaristti, Experience'da bas çalması mecburiyettendi. Zaten Fat Mattress diye bir yan grubu vardı, orada lead gitar çalıyordu. Cox ise basçıydı, sadece bas çalmıyor, bas düşünüyordu. Miles da Mitchell'den epey farklıydı. Mitch ateş ve havaydı, bir ayağı Elvin Jones'un, Tony Williams'ın cazındaydı, öteki ayağı Brit-rock'un Keith Moon-Ginger Baker çizgisindeydi. Miles'sa 'heavy funk'a birebir bağlıydı. Mitchell gibi uçuramıyordu Jimi'yi, ama ayaklarını yere sağlam basmasını sağlıyordu. Sadece müzisyenlerin derisi değil, müzik de daha siyahtı."
Ama bu, başta kendi menejeri olmak üzere, müzik sanayiinin hoşuna gitmemişti. Johnny Winter'ın tanıklığı: "Beyaz herifler ve menejerler, 'şu zencilerle çalmasana birader, 14 yaşındakiler uzay muhabbetiyle bağlantı kuramıyor, o şirin İngilizler geri gelsin' diyorlardı. Siyahlara göreyse Jimi ruhunu satmış, 'beyaz'laşmıştı. Jimi hassas bir insandı, ayrıca kafası hep dumanlıydı ve ne yapacağını bilemiyordu."

Sınırların ilgası

Experience mı, Gypsys mi? Hendrix fanları da kararsız. Miles Davis'in tercihi Gypsys'den yana. Ama çoğunluk iki arada bir derede. Murray, Hendrix fanlarının hissiyatına tercüman oluyor: "Benim tercihim Mitchell'in uçarılığıyla Miles'ın oturaklılığını ve funk'ını buluşturacak hayali bir davulcu. Mitchell çalarken insan Miles'ı arıyor, Miles çalarken de Mitchell'i..." Aynı şey Redding ve Cox için de geçerliydi. Evet, Cox sadece bas çalmıyor, bas düşünüyordu ama, Redding'in de rock damarı güçlüydü. Ve yine biri çalarken öbürü aranıyordu.
Jimi'yse daha "Electric Ladyland" döneminde müziğini zenginleştirmeye çalışıyor, Steve Winwood, Al Kooper, Jefferson Airplane'nin başçısı Jack Cassidy gibi konuklarla ekibini ve yelpazesini genişletiyordu. Ama, kafasındaki müziği tarif etmekte zorlanıyordu. "Blues ama, bildiğimiz blues gibi değil, bir tür spiritüel blues" diyordu; Wagner'den, Schubert'ten dem vuruyor, "yeni bir caz türü"nden söz ediyordu. Bu tarif zorluğu geride bıraktıkları için de geçerli.
Hendrix'in müziği nasıl tanımlanabilir? Başa dönüyoruz: "Elbette blues yapıyordu, ama aynı zamanda kırmızı, mor, sarı ve yeşil de çalıyordu." Ve Murray'in dediği gibi, blues ve soul'u, caz ve rock'u ayıran müzikal tarifleri, arkaik ile avangard, bireysellik ile kollektiflik arasındaki ayrımları, siyahla beyaz, yaşam coşkusu ile ölüm obsesyonu arasındaki sınırları ilga ediyordu.
Ölümden söz edince, Jimi'nin vefatıyla ilgili rivayete de açıklık getirmek gerekiyor. Hendrix "fazla doz"dan gitmedi, alkolle birlikte aldığı uyku haplarıydı ölüm sebebi.
Ve son söz: "Jimi'yi anmak, onun ruhunu kılavuz edinmek mi istiyorsunuz?" diyor Murray, "o halde, 60'larda dediğimiz gibi, 'duvarları yık, dalyarak'..."

JIMI HENDRIX'İN İNGİLTERE GÜNLÜĞÜ: 24 EYLÜL 1966 - 4 HAZİRAN 1967

Efsaneyi doğuran dokuz ay

24 Eylül Hendrix menejeri Chandler'la Londra'da.
29 Eylül Blaise's'de jam. Johnny Hallyday: "Oraya Otis Redding'le gitmiştim. Bu fantastik siyahî herifi, dişleriyle bile gitar çalabilen adamı görünce ayağa fırladım ve konserimde çalmasını teklif ettim."
29 Ekim Record Mirror: "Chas Chandler, Jimi Hendrix adlı 20 yaşındaki bir zenciyi getirdi ve sözleşme imzaladı. Gitarı dişleriyle çalan bu genç, bazı çevrelerde yeni bir dalganın yaratıcısı olarak görülüyor."
1 Kasım Cream'le jam. Eric Clapton: "Çok flaştı, soyunma odasında bile. Aynada saçlarını tararken Howlin Wolf'un 'Killing Floor'unu çalıp çalamayacağını sordu. Onu hep çalmak istemiştim, ama altından kalkabilecek tekniğim yoktu. Jimi'nin bizimle sahneye çıkması Ginger'ın (Baker) da, Jack'in de (Bruce) hoşuna gitmedi. Jimi, Cream'i gölgede bırakmıştı."
5 Kasım Les Cousins'de Beşinci Amerikan Folk Blues Festivali. Andy Matheou: "O güne kadar onu gören olmamıştı, sessiz sedasız biriydi, bilet ücretini ödeyip girmişti. Ona bir şeyler çalmasını söylediler. Beyaz Fender'ini çıkardı ve milleti uçurdu."
26 Kasım İlk söyleşi. Record Mirror: "Herhangi bir kategori içinde sınıflanmak istemiyoruz. İlla bir etiket gerekiyorsa, özgür duygu denmesini tercih ederiz."
24 Aralık İlk single. "Hey Joe" listelere 38. sıradan giriyor ve hızla yükseliyor. Record Mirror: "Adalet yerini bulacak olursa, bu şarkı hit olur. Harikulade bir blues duygusu, düşük tempoda çok iyi söylenmiş, müthiş bir heyecan ağır ağır harlanıyor."
New Musical Express: "İşte gelecekte büyük etki yaratabilecek bir genç. Rhythm & blues, gökgürültüsü gibi davul, hipnotik bir beat."
10 Ocak "Wind Cries Mary". Sevgilisi Kathy 'Mary' Etchingham: "Her şey şarkıdaki gibiydi. Tabakları yere fırlattım, dışarı çıktım, trafik ışıklarının altında taksi bekliyordum. Saçlarım kızıldı, üzerimde de kırmızı bir elbise vardı. Yatışınca geri döndüm, Jimi şarkıyı yazmıştı bile."
29 Ocak Saville Theatre konseri. Eric Clapton: "Jimi'nin çalışı göz kamaştırıcıydı. Rock'n'roll'un değişik çehreleri Jimi'de bir aradaydı. Jack (Bruce) Jimi'yi seyrettikten sonra eve gitti ve 'The Sunshine Of Your Love'ı yazdı."
2 Şubat Durham konseri duyurusu: "Bu adamı kaçırmayın: Dylan, Clapton ve James Brown, üçü bir arada."
14 Şubat Essex konseri. Gazeteci Alain Disder: "İlk notalarla birlikte kelimenin tam anlamıyla 'esctasy' vardı sahnede. Beni özgürleştirdi resmen. Jimi gitarıyla bale yapıyor. Onu canlı bir varlığa dönüştürüyor. Şarkılar birbirini takip eden renkler gibi. En sonda 'Wild Thing' geliyor. Sahne yanıyor."
Keith Altham (NME): "'Wild Thing' başladığında sahnede sanki üç gitarist vardı..."
17 Mart Jimi Hendrix Experience'ın ikinci single'ı piyasaya çıkıyor: "Purple Haze".
31 Mart Jimi Hendrix Experience'ın ilk İngiltere turnesi. Kimler yok ki: Walker Brothers, Cat Stevens, Engelbert Humperdinck...
12 Mayıs İlk Jimi Hendrix Experience albümü: "Are You Experienced?" Melody Maker: "Hendrix'in başarısının insanı en çok mutlu eden yanı, ticarî olmayı reddetmesi. Gitar kükrüyor; şarkının ortasında durup yeniden başlıyorlar, ateşi küllendirip yeniden harlıyorlar. Ve insanı uçuruyorlar. Son şarkı 'Are You Experienced?' Zaten bütün mesele de bu."
4 Haziran Veda gecesi. Paul McCartney: "Perde açıldı ve Jimi 'Sgt. Pepper'ı söyleyerek geldi sahneye. Daha üç gün önce çıkmıştı albüm; büyük komplimandı, kariyerimin en gurur verici anlarından biriydi."
Hugh Nolan: "'Sgt. Pepper'dan sonra 'Like A Rolling Stone', 'Hey Joe', 'Purple Haze', 'Wind Cries Mary'... Ve en sonda 'Are You Experienced?'..."

SON KONSER, SON SÖYLEŞİ

Venüs, Miles, Pago Pago

Çarşamba gecesi –eylülün 16'sı, Jimi'nin ölümünden iki gün önce– Sly & The Family Stone'u dinlemeye gitmiştim. Jimi de oradaydı. Sly konserinden sonra, Hendrix Ronnie Scott'un kulübüne yollandı, Eric Burdon'ın War'uyla sahne almak üzere.

Hendrix müthiş bir sahne sanatçısıydı. Ama sahneyi paylaştığı müzisyenlere de olağanüstü saygı gösterirdi. O gece de War'a, kendisine eşlik eden grup muamelesi yapmıyordu. Grubun üyelerinden biri gibi takılıyordu –ekstradan bir gitar solosu çekmekle yetinen bir üye gibi... Konser, bir grup kafadarın mesai sonrasında keyiflerine göre jam yapmasıydı. Başlangıçta Jimi biraz tutuktu, ama "Tobacco Road"u çalmaya başladıklarında havaya girmişti. Memphis Slim'in "Mother Earth"ünde War'un gitarcısı Howard Scott'la kafa kafaya vermiş takırdıyordu.

Konserden sonra Hendrix, Burdon, War üyeleri, ben ve birkaç kişi daha, bodrumdaki küçük soyunma odasına indik. Hendrix'e bana birkaç dakika ayırıp ayıramayacağını, not tutmamda bir mahzur olup olmadığını sordum.

Hendrix her zamanki gibi dostaneydi. Ama çok yorgun görünüyordu. Geçmiş tecrübelerimden şunu biliyordum: Jimi konuşmalarında genellikle berrak ve akıcı olurdu, fakat bazen de ipe sapa gelmez kozmik kelâmın kıyısında gezinirdi. O gece ikisinin arasında bir yerdeydi.

"Yeni planlarınız neler?" diye sorduğumda *"Venüs'teki ilk rock festivalinde çalmayı düşünüyorum"* dedi ve koltuğa gömüldü, daldı gitti. *"Evet, Venüs'te. Belki Sun Ra da gelir. Oralı olduğunu söylüyor ya, belki bizi götürebileceği kıyak kulüpler biliyordur... Miles'la (Davis) bir albüm yapmam gerekiyor, ama ne zaman olur, kimler çalar, bilemiyorum. Büyük ihtimalle davulda Tony Williams olur. Aslında aylar önce yapmış olmamız gerekirdi o albümü, ama araya para girdi. Para hep araya girer. Tipik Miles işte. Halbuki, onun durumunda paranın artık ehemmiyetsiz olması lazım..."*

"Yeni bir caz türü yaratmak istiyorum. Bunu Miles yaptı, ama benimki bildiğiniz anlamda caz değil, belki caz da değil, belki... Bilmiyorum, tek bildiğim kafamdaki sound. Bugüne kadar yaptığım türden bir şey değil, bu gece çaldığımız şeyler gibi de değil. Onlar güzeldi, ama çok başka bir şey var kafamda, vakti gelince söylerim size. Ama önce bir double albüm çıkaracağım, bitti gibi. ("The First Rays Of The New Rising Sun"ı kastediyor.) *Ayrıca bir de Gil Evans'la yapmayı düşündüğümüz bir şey var, caz orkestrası türünden bir şey, Miles'la yaptığı türden. "Sketches Of Spain" tarzında, ama ondan farklı bir şey. Miles belki katılır buna. Belki de katılmaz... Yapılması gereken bir sürü şey var, ama bir türlü yapılamıyor. Çok fazla şey karışıyor müziğe, çok fazla avukat giriyor araya..."* Bir iç çekip devam etti: *"Yorgunum. Çok yorgunum. Bazen, bu geceki gibi, Eric ve War'da ya da benzeri bir grupta çalsam diyorum. Tıpkı birkaç yıl önce, Isley Brothers ve Little Richards'a çaldığım gibi... Bugünlerde çok fazla baskı var. Kendi istediğin gibi değil, onların istediği gibi çalman bekleniyor. Çakıyor musun?"* Jimi belli birine konuşuyor gibi değildi, adeta sesli düşünüyordu.

"Yorgunum" diye tekrarladı. *"Yorgunum... Bütün yapmak istediğim çekip gitmek... Pasifik'te bir yere... Pago Pago mesela. Düşünsene, kokainden bir ada, ortasında bir palmiye, palmiyenin gölgesinde uzanmışsın... Dansçı kızlara gerek yok..."*

Sonra hafifçe güldü... Bundan sonrası geyik muhabbetiydi. Biz Jimi'den önce çıktık. Hava aydınlanmıştı. Jimi, ertesi sabah yatağında ölü bulunacaktı.

Roy Carr

ROBERT WYATT'IN GÖZÜYLE JIMI HENDRIX EXPERIENCE

Rock'tan ziyade roll

1968'de siz Soft Machine'deyken Jimi Hendrix Experience'la birlikte turne yapmıştınız. Nasıl bir gruptu Experience?

Robert Wyatt: Grup gibi bir gruptu. Bir ticarî girişim havası hiç yoktu. Bir sürü grubun aksine, bir ekiptiler. Birlikte oyun oynarlar, şakalaşırlardı. Kendilerine ait bir dilleri vardı. Çok sıkı fıkıydılar. Mitch (Mitchell) kendini ispatlamış bir davulcuydu. Georgie Fame'le çalmıştı ve bu çok önemli bir apoletti, o zamanlar bir rock grubunda çalmış olmaktan çok daha muteberdi. Noel Redding'se, onu tanıdığım sıralarda, Folkstone'da yerel bir efsaneydi. Experience'la aynı prova odasını kullanıyorduk. O kadar çok doğaçlama yapıyorlardı ki, şaşıp kalmıştım. Onlardaki enerji cazdaki enerjiydi, bu çok hoşuma gidiyordu. Onların yaptığını 50'lerden bu yana akademik ve avangard çevrelerde yapanlar vardı. Fakat Experience'ınki bambaşka bir şeydi. Pink Floyd harikulade sesler çıkarıyordu, fakat bu statiklik noktasında bir parlaklıktı. Hendrix'teyse türbülans vardı, devinim vardı. Ama eğer İngiltere'ye gelmeseydi, onu efsane yapan dönüşümü gerçekleştirmesi çok zordu. İngiltere, geleneksel olarak siyah müzisyenlere saygı gösteriyordu. ABD'deyse onlara eğlence unsuru olmanın ötesinde değer verilmiyordu. Chas Chandler'ın bu noktada çok önemli bir rolü oldu. Jimi'nin ABD'de değil, İngiltere'de star olabileceğini gördü.

Ama İngiltere'ye ayak bastığından itibaren basında yapılan Mau Mau benzetmeleri, ilkel, vahşi ve şehvetengiz bir siyah olarak resmedilmesi de vardı...

Bunun çoğu Chas'ın eski usûl promosyon taktikleriydi. O zamanlar üç şey yapılıyordu, bunun üçünü de Hendrix'le yaptılar. İsmin yazılışını değiştir; yaşını birkaç sene küçült; vahşi ve tehlikeli göster: "Kızınızı bu adamdan koruyun!" Jimi'nin durumunda işin içine ırk da karışmıştı, ama bu ırkçılıktan ziyade, oportünizmdi. Kültürün ayrım noktası ırk değildi, ayrım noktası saçın uzunluğuydu. Ne saçmalık! Jimi hiç çılgın değildi. Aksine, son derece yumuşak, nazik ve utangaçtı. Çok da komik, esprili bir insandı.

68'deki turne hararetli bir siyasal atmosferde geçmişti, hatırınızda kalanlar neler?

Chicago'da otelde kapalı kaldığımızı hatırlıyorum, siyasi gösteriler, gerilim, polis şiddeti... Dipte belki isyankâr bir dalga vardı, ama benim gördüğüm, psikopat polislerin, kafaları dumanlı gençlerin analarından emdiği sütü burunlarından getirmesiydi. Tabii en boktan olay, Martin Luther King'in öldürülmesi oldu. O gün, Jimi ve öteki müzisyenlerin gittiği bir barda, beyaz müşteriler suikastin şerefine kadeh kaldırıyordu. Jimi, gece sahneye çıktığında "bu parçayı bir dostuma adıyorum" dedi ve salonun yüreğine işleyen bir blues çaldı. Ne yazık ki, o gecenin kayıtları yok hiçbir yerde.

"Slow Walkin' Talk" adlı çalışmanızda Hendrix bas çalmıştı, o nasıl oldu?

Experience'ın Los Angeles'ta oldukça büyük bir mekanları vardı, bir kısmını stüdyo olarak kullanıyorlardı. Bana da bir oda verdiler, stüdyoyu da kullanabiliyordum. Bir gün Jimi albümde bas çalmayı teklif etti. Böyle bir şey aklımın ucundan geçmezdi. Hatırladığım kadarıyla, tek bir seferde kaydetmiştik. Şimdi geriye baktığımda, Jimi'yi tanımış olmaktan ötürü kendimi çok şanslı addediyorum.

1974'teki "Rock Bottom" albümünüzün esin kaynağı Hendrix miydi?

Somut bir etki olduğunu sanmıyorum. Ortak bir paydaları varsa, o da rock'un ötesine geçme çabasıydı. Rock'tan ziyade roll olmasıydı.

60→

BUGÜN HAYATTA OLSAYDI

Hendrix bugün hayatta olsaydı nasıl bir müzik yapardı, ne tür şarkılar söylerdi? Önce "Crosstown Traffic" adlı Hendrix biyografisinin yazarı Charles Shaar Murray'e bağlanıyoruz, ardından eleştirmen Tom Wyndham'dan "karşı görüş"ü alıyoruz.

TOM WYNDHAM

Ateşi külleniyordu

70'lerde, kendi müziği bir yana, rock'un istikameti hakkında pek iyimser değildi. Ten Years After'ın gitaristi Alvin Lee ("sinemaya takılsa daha iyi, 70'lerin Gene Vincent'ı gibi"), Jimmy Page ("Zeppelin hitap etmiyor bana"), Eric Clapton ("başkalarını sırtında taşıyacağına kendi müziğini yapsa ya") gibi meslektaşlarının işlerine, hiç adeti olmamasına rağmen burun kıvırıyordu.

Kendi albümü "Band of Gypsys"e gelince, kendi standartlarının altında olduğunu, imzalanmış sözleşmenin şartlarını yerine getirmek için yaptığını söylüyordu: "Bana kalsa o albümü yayınlamazdım. Bir müzisyenin gözüyle bakarsak, iyi bir kayıt değildi. Birkaç yerde detoneyim, yeteri kadar hazırlık yapmamıştık..."

"Band of Gypsys"in önceki albümlerinden zayıf olduğuna kimse itiraz edemez. "Cry of Love"ın büyük bir hayal kırıklığı olduğunu da, en koyu fanları bile kabul eder herhalde.

Zirve noktası "Electric Ladyland"di. Ölmemiş olsaydı, sonraki kariyeri tedrici bir düşüş olacaktı.

Ölümünün arifesinde eğilimi caz füzyon yönündeydi. (Allah korusun!) Ölümünden sonra yayınlanan jam session'lar ve konserleri bunun bir regresyon değil de, bir arayış olduğu yönünde bir işaret vermiyor. Ölümünden iki hafta önce Melody Maker'a verdiği mülâkatta bu durumun farkındaydı ve gelecekteki istikameti konusunda kafası bir hayli karışıktı. "Daire tamamlandı" diyordu, "başladığım noktadayım". Ve şöyle devam ediyordu: "Müziğin bu dönemine her şeyimi verdim, hâlâ aynı sound'u, hâlâ aynı müziği yapıyorum. Ve mevcut haline ekleyecek bir şey düşünemiyorum..."

Bir takım yarım yamalak, gelişmemiş fikirler, arayışlar vardı tabii: "Strauss ve Wagner'e takılıyorum bu sıralar" diyor ve izah ediyordu: "O kediler gayet iyiler, bundan sonra müziğimin background'unu onlar oluşturacak. Onların üzerinde blues akacak –hâlâ bir sürü blues'um var–, ayrıca western ve tatlı afyon müziği de... Ve bunlar birlikte bir bütün oluşturacaklar..."

Kalsın Jimi, sağol. "The Wind Cries Mary"yi bir gecede yazan, ertesi gün yirmi dakikada kaydeden bir adam için bu kafa karışıklığı gelecek için ümit vaat etmiyor.

Şimdi gördüğümüz gibi, gürültülü gitar müziğinin istikbali hakkında karamsar olmakta haklıydı. 70'lerde ve 80'lerde heavy metal sökün ettiğinde, Joe Satriani gibi Hendrix'i örnek alan gitaristler amaçsız, manasız, haybeci bir komplikeliğe yöneldiler. Dar gitar distorsiyon dokusu isyankâr bir ruhu ve müzikal derinliği imler oldu, her ikisinden de yoksun müzisyenler tarafından. Caz meselesine gelince... Miles Davis'in –ki o da öncü bir sanatçıydı– "Agharta" ve "Pangaca"sının esin kaynağı Hendrix'ti, ama o çalışmalar Miles'ın olağanüstü kariyerinin en düşük momentleri.

O günlerden bugünlere gelirken Hendrix'ten esinlenip de ortaya iyi bir şey çıkarana rastlanmadı. İster Prince'in burnu büyük "Purple Rain"i olsun, ister –daha komiği– Lenny Kravitz'in işleri olsun, kayda değer bir varisi olmadı.

Bu madalyonun iki yüzü yok: Hendrix'in etkisi, mirası tamamen habisleşmişti; müzikal vizyonuysa, vefatına yakın, küllenmeye yüz tutmuştu. Ölümü bir trajediydi, ama tam zamanında ayrıldı bu dünyadan.

CHARLES S. MURRAY

Agharta

Hendrix hayatta olsaydı, nasıl bir müzik yapardı?

Charles Shaar Murray: Jimi klasik "üçlü priz" formatından çıkmak istiyordu, hatta müziğin gitar ağırlıklı olmasını bile istemiyordu. Büyük orkestralar için yazmanın ve düzenleme yapmanın hayalini kuruyordu. Klavyeli çalgıları, üflemelileri dahil etmek istiyordu. Miles Davis'in 1969'da yaptığı "Bitches Brew"una benzer bir yöne doğru gidiyordu.

Ölümünden önce son hazırlıklarını yaptığı "First Rays Of The New Rising Sun" o yönde miydi?

O albümün nereden gelip nereye gittiğine dair bir anlatı olmasını istiyordu. Ama bunun nasıl bir şey olduğunu kestirmemize imkan yok, her şey onun kafasındaydı.

Daha cazvari bir yöne evrildiği, evrileceği söylenmekle beraber, bunun sonu gelmeyen jam'ler ve füzyon idmanları olacağına dair tahminler ağır basıyor...

Bence bir mutasyon geçiriyordu. "First Rays"in istediği şekilde olması halinde, bir geçiş albümü olarak nitelendirilecekti, sanatsal yolculuğunun sonraki dönemine geçiş...

O nasıl bir dönem olurdu?

Synthesizer teknolojisine bayılacaktı bence. Teknolojik yeniliklere çok meraklıydı. Ne zaman yeni bir alet edevat çıksa hemen edinmek isterdi.

Potansiyel ortağı Miles Davis olacakmış gibi görünüyor...

Aslında, Hendrix ve Miles'ın birlikte bir albüm yapmaları için bir girişim olmuştu. Ama Miles bunun bir best-seller olacağını öngördüğü için 50 bin dolar avans isteyince, proje yatmıştı. Çok geçmeden de Jimi vefat etti. Hendrix-Davis işbirliğinin nasıl bir sound'u olabileceğinin ipucunu Miles'ın Jimi'den esinlenerek yaptığı "Agharta" verebilir. Sanırım cazın derinliklerine doğru yol alacaktı. Reggae'ye de takılırdı herhalde. Bob Marley bir Hendrix fanıydı. Daha büyük gruplarla, klavyeli çalgılarla ve üflemelilerle müzik yapardı büyük ihtimalle. Tabii oturup bir John Lee Hooker albümünde de çalardı. Kel, şişman bir muhafazakâr haline de gelebilirdi elbette. Ama o ihtimali aklıma bile getirmek istemem. Hiçbir zaman her şeyi biliyorum havasında değildi. "Başkalarının müziğini dinlemiyorum" diyen müzisyenlerden değildi. Bu, bir yazarın "başkalarının yazdığı kitapları okumuyorum" demesine benzer. Hendrix öyle değildi. Sürekli öğrenme halindeydi. The Walker Brothers ve Engelbert Humperdinck'le birlikte turnedeyken sahne arkasında oturup onları dinlerdi. Herkes "n'apıyor bu?" derdi, o aldırmazdı. Humperdinck'in teknik pürüzsüzlüğünü takdir ediyordu, kendi sesinin pek güçlü olmadığının farkındaydı. Snobluğun öğrenmenin önüne geçmesine izin vermiyordu.

Derleyen: ***Yücel Göktürk***

ansiklopedi

b→

BOGOMİL

10-15. yüzyıllar arasında Balkanlar'da gelişen dualist bir mezhep. Boşnaklar, İslâm'ı kabul etmeden önce Bogomildi. Bulgaristan'da ortaya çıkan Bogomilciliğin adı, rahip Bogomil'den geliyordu. Bogomillerin dualist bir kozmolojiye dayanan temel öğretisi, gözle görünen maddi dünyanın şeytan tarafından yaratıldığıydı. Kutsal teslisi, İsa'nın doğuşundaki tanrısal niteliği ve bir görünüşe indirgediği insan suretinde cisimleşmesini yadsıyor, ayinleri, kilise rütbelerini, vaftizi yasaklıyor ve evliliği ancak istek üzerine boşanmak koşuluyla kabul ediyorlardı. Et yemeyi ve şarap içmeyi yanlış buluyorlardı. Bogomilcilik Balkanlar'ın her tarafına yayıldı. Konstantinopolis'teki gelişmesi, 1100'lerde, önde gelen Bogomilcilerin yargılanıp hapsedilmesi, önderleri Basileios'un halk önünde yakılmasıyla son buldu. Bulgar çarı Boris ve Sırbistan kralı Stefan Nemenja tarafından şiddetle bastırılan Bogomiller Bosna'ya sığındılar. Bu bölge, mezhebin kalesi durumuna geldi. Burada değişikliğe uğrayarak Patarene (Bosna inancı) adını alan mezhep, yöneticiler ve soylularca da benimsenerek ulusal bir harekete dönüştü. Avrupa'nın güneydoğusu Osmanlıların eline geçtikten sonra, birçok Bogomilci, özellikle de Bosna'dakiler, İslâmiyeti benimsedi ve mezhep unutulmaya yüz tuttu.

Bogomillerin 11. yüzyıl başlarında Romanya'ya getirdiği yarı hıristiyan, yarı putperest Bogomil edebiyatı, Rumen halkının geleneklerine, efsanelerine ve eski halk edebiyatı el yazmalarına kadar girdi. Köylülerin Noel ve yeniyıl şarkılarında da Bogomil edebiyatının etkisi görülür. Düzmece dinsel metinleri konu alan Bogomil edebiyatı da, Sırpların halk şiirini ve geleneklerini etkiledi.

d→

DRAKULA

Tarihte gerçek Drakula diye biri vardır, olmuştur. Vlad Tepes (Kazıklı Voyvoda), 1430 ya da 1431'den 1476'ya kadar Eflâk'ta voyvodalık yapmıştır... Ama bu zalim siyasinin bizim bildiğimiz Drakula öykülerindeki Drakula gibi kan emicilikle hiçbir ilgisi yoktur. Bu marifet, Vlad Tepes'den 200 yılı aşkın bir süre sonra yaşamış Macaristanlı Kontes Elisabeth Bathory'ye aittir... Siyasi müstebitlerden türetilmiş vampirlerin kendi içlerindeki dişisellik özellikleri, örtük bir dille, Kazıklı Voyvoda gibi siyasal müstebitlerin örtük eşcinselliğini dile getirmektedir. Sanayi toplumuna geçişin başlangıcında geliştirilen Drakula öyküsünde bu iki varlığın aynı kişilikte birleştirilmesiyse, modern toplumun hem bireyliği olanaksızlaştıran bir total kurum, hem de baskıcı bir tiran olma eğilimlerinin habercisi olmuştur XIX. yüzyıl başlarından beri.

İki zalimin öykülerini birleştirip yeni bir öykü geliştiren, 19. yüzyılın başlarında Balkan ülkelerine gelip folklor araştırmaları yapan İngiliz Abraham Stoker olmuştur. Drakula'nın, sömürgeci İngiltere'nin kendine düşman –ya da potansiyel düşman– saydığı bir öykü karakteri olmayıp sömürgeci İngiltere'nin gitgide çağdaş toplum yapısı kazandığı bu baskıcı, acımasız ve uşçu çağında insanın uğratıldığı çarpıtmaların nedeni olan toplumsallaştırma kurumlarını temsil ettiğini belirtelim. Bu üstün güç, total güçtür (yani Viktoryen Britanya toplumu ya da yaşam biçimi totalitesi).

(...) Vampir, 1930'larda elinden kaçırdığı insanı, zamanımıza daha yakın yıllara doğru yeniden yakalar. Bu kez pop morality'nin tüm öğeleriyle zenginleştirmiştir kendini. Sanayi toplumunun getirdiği dünyanın karşısında aristokrasinin adım adım gerilemesi, kendi interior'üne çekilmesi daha bir tertipli olmuştur. Korkusuna karşın, yüzyılların egemen sınıfı olmanın kazandırdığı çeşitli yetenekler, beceriler ve kültürel birikim sayesinde, bu sınıfın modern topluma geçiş süreci karşısında tarih sahnesinin gerilerine çekilmesi bir bozgun biçiminde olmamıştır. Yani gelen sınıf da, kimi yerde, ikisinin de karşıtı olan, ama henüz nicel anlamda oluşumu tam biçimlenmemiş bulunan işçi sınıfı ve emekçi halk karşısında başka çaresi olmadığı için, eski egemen sınıfa toplumun egemenlik yapısında yeniden göreli bir yer bırakmıştır. Kimi yerdeyse, getirdiği dünyanın kabalığını ve yıkıcılığını kendi başına örtemediği için, eski egemen sınıfın görgülülüğünü, incelmişliğini ve erişilmezlik atfettiği görkemini bir kalkan olarak kullanmayı yeğlemiştir.

Dünyadaki vazgeçilmez yerini ve önemini hiçbir zaman netlikle anlama olanağı bulamayan toplumsal sınıf ve katmanlarsa, uzak atalarından beri yüklendikleri acılı kaderin kendilerine bir gün bir "kefaret" sunacağını umarak destek oldukları kentsoylu devrimlerinin hemen ardından, kendilerinin siyaset düzeyinden sürülüp çıkarıldıklarını görmüşlerdir çağdaşlaşma sürecine girişle birlikte. Durağan toplumsal dönemlerde uzun yıllar içinde oluşan gelenekler aracılığıyla dış-gerçekliklerini kavrayabilen bağımlı sınıf ve katmanlar, merkantil kapitalizmden sınai kapitalizme geçişle birlikte ortaya çıkmaya başlayan çağdaş toplumun karşısında kültürel yönden en birikimsiz kesimler olarak en çok ürküntüye kapılan, en çok umut ve umutsuzluk arasında gidip gelen kesimler olmaktadır.

Bu nedenle olsa gerek, Batı toplumunun en ileri örneği Amerikan toplumunda tüketimin demokratikleştirimiyle, büyük oranda, yaşam biçimi yönünden orta sınıfa dönüşmüş görünen geniş kitlelerin popüler morality'sine seslenebilen, çakışık düşebilen "başarılı" korku filmlerindeki kendini hor görme, mistisizm, şiddet, usdışıcılık, sado-mazoşizm, hiçleşme, hatta voyeurism (cinselliği başkalarının cinsel edimlerini ya da cinsel nesneleri seyrederek yaşamak) gibi türlü çeşitli yeni öğeler gitgide yoğunlaşmaktadır. Vampir öykülerinin günümüzdeki yeni türleri, örtük bir eşcinsellikten başka hırpalanmış yanı yok gibi görünen eski vampir öykülerindeki 19. yüzyıl insanından çok daha hırpalanmış bugünkü çağdaş insanı yansıtıyor. Kendini hiçleştirecek kadar kendinden nefret eden, şiddeti cinsel doyumun aracı yapacak kadar sevgiden uzaklaşmış bulunan, aklını hor gören, tümüyle kendi geleceğini başkalarının eline teslim etmeye hazır ve güçsüz, ama öte yandan da, aynı anda, acımasız, sadist, dengesiz bir insan, hem de "nezaheti" bile kalmamış, kaba ve ilkel bir insan viranesi, yıkıntısı olarak yansıtılmaktadır bu yeni insan...

Ünsal Oskay, Çağdaş Fantazya

g→

GARİBALDİ

(1807 - 1882) Kırmızı Gömlekliler adıyla bilinen gerilla kuvvetleriyle Sicilya ve Napoli'yi fethederek İtalyan birliğinin gerçekleşmesine katkıda bulundu. Gençliğinde balıkçılık yapan Garibaldi, İtalyan milliyetçiliğinin önderi Mazzini ve sosyalist düşünür Saint-Simon'dan etkilendi. Cumhuriyetçi bir ayaklanmaya katılınca ölüme mahkûm edildi ve Güney Amerika'da sürgün yaşadı. Orada da Brezilya İmparatorluğu'na karşı savaştı. Arada sivil yaşamı denedi, beceremedi, Uruguay Deniz Kuvvetleri'nin komutanı oldu. Avrupa'ya döndüğünde ülkesinin bağımsızlığı ve İtalyan devletlerinin birliği için savaşmaya devam etti. İtalya Krallığı kurulduktan sonra da muhalefete ve savaşmaya devam etti. Hayatının son on yılını Caprera'da geçirdi. Gerilla savaşındaki ustalığını dönemin ilerici fikirleri milliyetçilik ve liberalizm için kullandı. Kendisi için bir şey istemeyen dürüst bir insan olarak tanındı. Son yıllarında kendini sosyalist olarak nitelemeye başladı. Yaşam deneyiminden savaşların çoğunlukla amaca ulaşmada etkili ve haklı olmadıkları sonucunu çıkartarak savaş karşıtı bir tutum benimsedi. İşçi ve kadın haklarının kararlı bir savunucusu oldu. Dinsel baskılara, ırk ayrımına ve ölüm cezasına karşı çıkan ilerici görüşleriyle tanındı.

h→

HODZİÇ, TARIK

Galatasaray'a 1981'de ara transferle Yugoslavya'dan geldi. Kariyerinin sonbaharında olmasına rağmen hava toplarındaki hakimiyeti, iki ayağını da kullanarak yaptığı düzgün vuruşları ve gol bölgelerindeki fırsatçılığıyla Galatasaray'ın kurtarıcı forveti oldu. Sarı-kırmızı formayla oynadığı 104 maçta 46 gol attı, 1983-1984 sezonunda 16 golle gol kralı oldu. Metin Oktay'ın gol kralı olduğu 1968-1969 sezonundan 15 yıl sonra sarı-kırmızılı formayla taç giyen ilk oyuncu ünvanını aldı. Hodziç, aynı zamanda Türkiye liginin "ilk yabancı gol kralı" ünvanını da kazandı. Türkiye Ligi'nde Tarık Hodziç'ten sonra 95-96 sezonunda Trabzonlu Şota Arveladze'ye kadar başka bir yabancı gol kralı çıkmadı. 84-85 yılında Sarıyer'e transfer oldu. Bir yıl oynadıktan sonra ülkesine döndü. Galatasaray'da oynadığı dönemde Eser, Ali Çoban, Cüneyt, Bülent, Raşit, Öner, Büyük Metin, Çaycı Ahmet, Seydiç, Ahmet Keloğlu, Fatih Terim ve Mustafa Denizli'yle birlikte forma giydi.

m→

MERDİVEN SAHNESİ

Potemkin Zırhlısı, Sergey Ayzenştayn, 1925

Ş→

ŞÜKRULLAH RİSALESİ

Türkçe olarak yazılmış ilk musiki risalesi olan Şükrullah, Ahmet Oğlu Şükrullah tarafından kaleme alınmış ve Yıldırım Beyazıt'ın oğullarından İsa Çelebi'ye ithaf edilmiştir. Şükrullah risalesine ilk bakışta, bir tercüme olduğu ve temelini İslâm Musiki Nazariyesi'nin çok ünlü iki kitabının oluşturduğu görülüyor. Bunların ilki İslâm musikisi ses sistemine bilimsel kimliğini veren 13. yüzyıl nazariyatçısı Urmiyeli Safiyuddin'in adı kendisiyle eşdeğer hale gelmiş ünlü eseri "Kitabu'l-Edvar", diğeriyse 14. yüzyılda yazılmış, müellifi belli olmayan "Kenzu't- Tuhaf"tır. 35 fasıllık Şükrullah risalesinin baştan 15 faslı "Kitabu'l-Edvar"dan aktarılmış, diğer fasıllarsa "Kenzu't-Tuhaf"tan alıntılanmıştır.

Murat Bardakçı, Tarih ve Toplum, Haziran 1990

t→

TİMSAH

Nehirlerde yaşar, bugünkü sürüngenlerin en büyüğüdür, boyu 10 metreyi bulur. Eski Dünya'nın bütün sıcak bölge akarsularında bulunur, Amerika'da da vardır. Karadan pek ayrılmaz, günün büyük bölümünü kıyıda yatarak geçirir veya burnunu suyun azıcık üstünde tutarak yüzer, önüne çıkan canlıları yakalar, boğar, sonra boş vakitlerinde parçalayıp yer. Boyu, kuvveti ve bazen kurşunu bile saptıran kalın zırhı sayesinde timsahın korkacağı düşman pek azdır. Bununla beraber dolaylı yoldan çeşitli hayvanların kurbanı olur. Mangustlar, firavun fareleri ve nil varanları, kıyıda bataklıkta timsahın yumurtalarını bularak yer. Herodot'tan beri anlatılan "timsah ve timsahbekçisi" masalı büsbütün yanlış değildir. Timsah karnını doyurup kumsala uzandığında, ağzı yarı açık uykuya dalar, o zaman bazı küçük kuşlar, özellikçe timsahbekçisi kuşları timsahın ağzına yapışık bulunan solucanları, sülükleri, dişlerinin arasında kalmış et parçalarını gagalayarak yer.

W→

WARHOL'UN PLAK KAPAKLARI

Sırayla Rolling Stones'un "Sticky Fingers" (fermuarlı albüm), Jay Jay Johnson/Kai Winding/Bennie Green'in "Trombone By Three", Johnny Griffin'in "The Congregation", The Smiths'in "The Smiths" ("Flesh" filminden Joe Dallesandro), Velvet Underground'un "Velvet Underground & Nico" (muzlu albüm), Diana Ross'un "Silk Electric", Paul Anka'nın "The Painter", Billy Squier'in Emotion in Motion", Aretha Franklin'in "Aretha", Blondie'nin "Rockbird" (Debbie Harry'nin arkasında Warhol resmi var), Rolling Stones'un "Love You Live" albümleri...

y→

YAŞAM BAŞKA YERDE

Annesinin kollarından koptuğu andan beri Jaromil kaçmaya ara vermedi ve sanki, onun ayak seslerine de top gürlemesine benzer bir şeyler karışır gibi. Bunlar bombaların patlamasından çok, siyasal bir devrimin uğultusu. Bu dönemlerde asker sadece bir dekordur ve siyaset adamı askerin yerini alır. Jaromil artık şiir yazmıyor, aksatmadan siyasal bilgiler fakültesindeki derslerine devam ediyor.

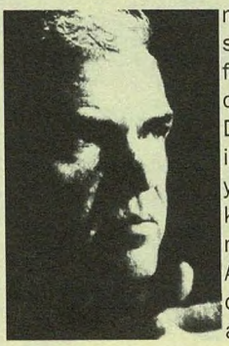

Devrim ve gençlik bir elin iki parmağı gibidir. Devrim yetişkinlere ne vaat edebilir ki? Kimilerine gözden düşme, kimilerine lütuflarını. Ama lütuflar da pek dişe dokunmaz, çünkü yaşamın ancak en sefil yarısını ilgilendirirler ve avantajlarla birlikte belirsizlik, tüketici bir çalışma ve alışkanlıkların alt üst oluşunu getirirler.

Gençlik daha şanslıdır: Hatayla yıpranmamıştır ve devrim onu bütünüyle koruması altına kabul edebilir. Devrimci dönemlerin belirsizliği gençlik için bir üstünlüktür, çünkü belirsizliğe yuvarlanan babaların dünyasıdır. Ah ne de güzeldir yetişkin dünyasının bedenleri yıkıldığında yetişkin yaşa girmek!

(...) Altı yaşındayken annesi onu sınıf arkadaşlarından bir yaş küçük görürdü, hâlâ bir yaş küçük. Burjuva görüşleri olan bir hocayla ilgili bir rapor hazırladığında hocayı düşünmüyor; kaygıyla genç insanların gözlerine bakıyor ve oradaki izlenimi inceliyor. Nasıl ki evde, aynanın karşısında saçını, gülümseyişini gözden geçiriyorsa, burada da, gözlerde sözlerinin kesinliğini, erkeksiliğini, sertliğini gözden geçiriyor.

Sürekli aynadan bir duvarla çevrili ve ötesini göremiyor.

Olgunluk bölünmez; ya vardır, ya yoktur. Çocuk olduğu sürece, sınav jürilerindeki varlığı ve hocalar hakkındaki raporları, kaçışının değişik bir biçiminden başka bir şey olmayacaktır.

(...) Çünkü her an ondan kaçmaya çabalıyor ve başaramıyor. Kahvaltısını onunla ediyor, akşam yemeğini onunla yiyor. Ona iyi akşamlar diyor, ona iyi geceler diyor. Sabah alışveriş filesini onun elinden alıyor. Anne, bu evcil simgenin, üniversite hocalarının acımasız gardiyanına uyup uymadığını düşünmüyor ve onu alışverişe yolluyor.

Bakın: Onu, geçen bölümün başında, karşısına çıkan tanımadığı bir kadının önünde kızarırken gördüğümüz aynı sokakta yine. Üzerinden yıllar geçti, ama o hâlâ kızarıyor ve annesinin onu gönderdiği dükkanda beyaz önlüklü genç kızın yüzüne bakmaktan korkuyor.

Milan Kundera, Yaşam Başka Yerde

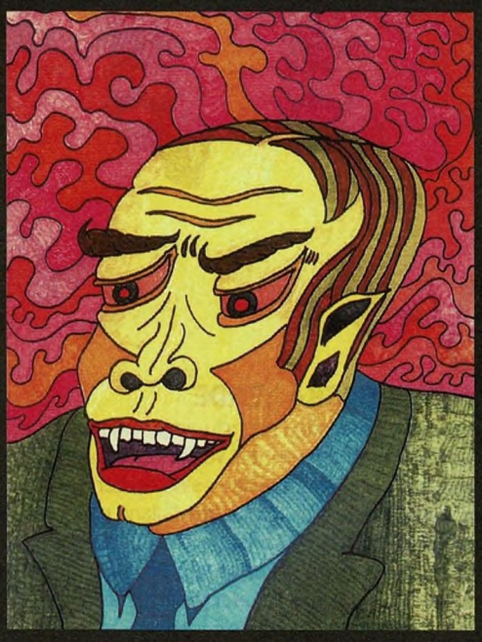

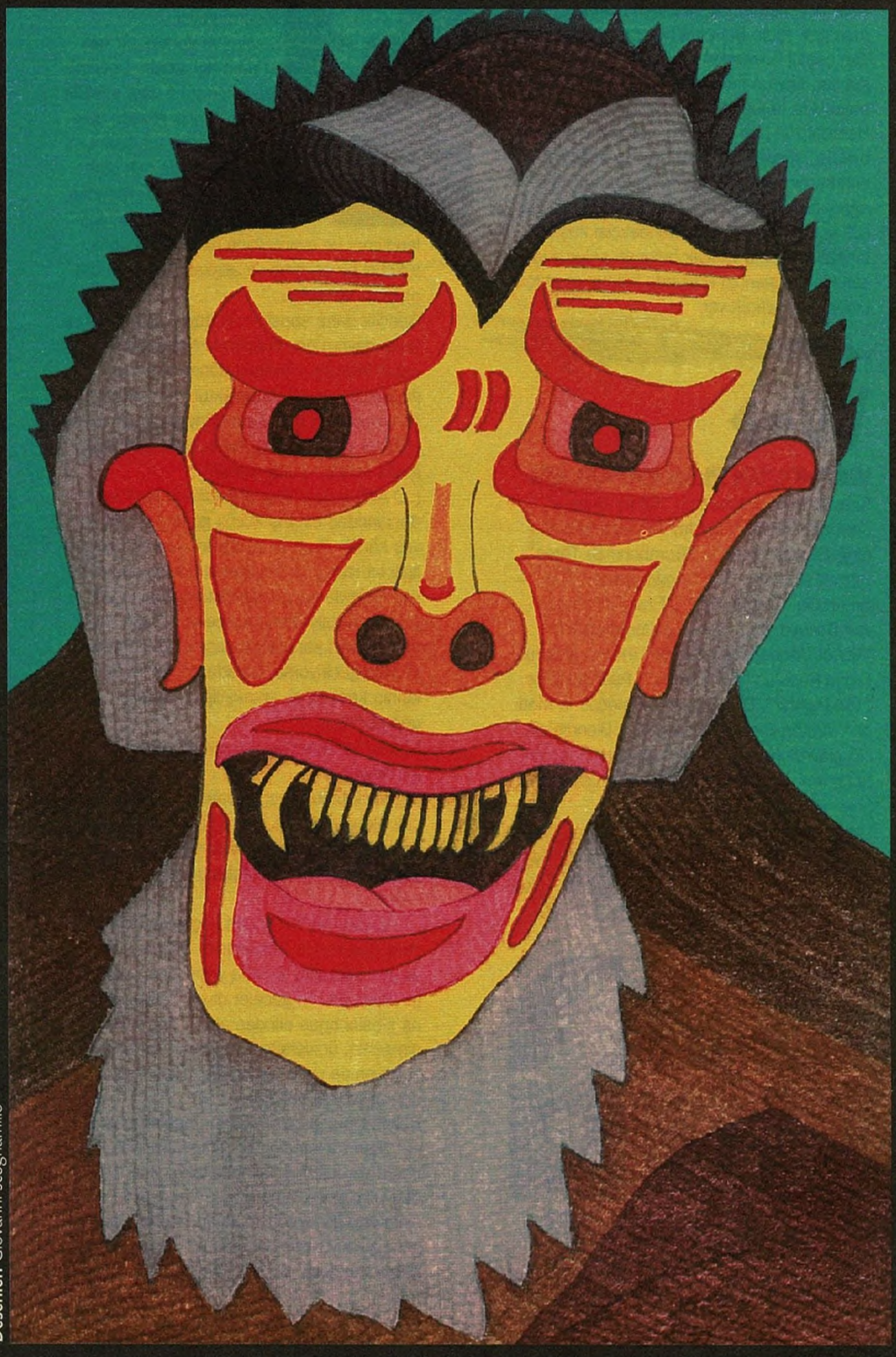

Günümüzde vampirler çoğalıyor. Ama başka bir anlamda, sömürü anlamında bir kan emicilik bu. Vampir soyludur. Kurbanları kim? Köylüler. Dünden bugüne gelen özellikleri sürüyor: Sömürücü, baskıcı ve yok edici. Bunlar hem ölümsüz, hem de çoğalıyorlar. **Giovanni Scognamillo** *(Roll, sayı 4)*

Desenler: Giovanni Scognamillo